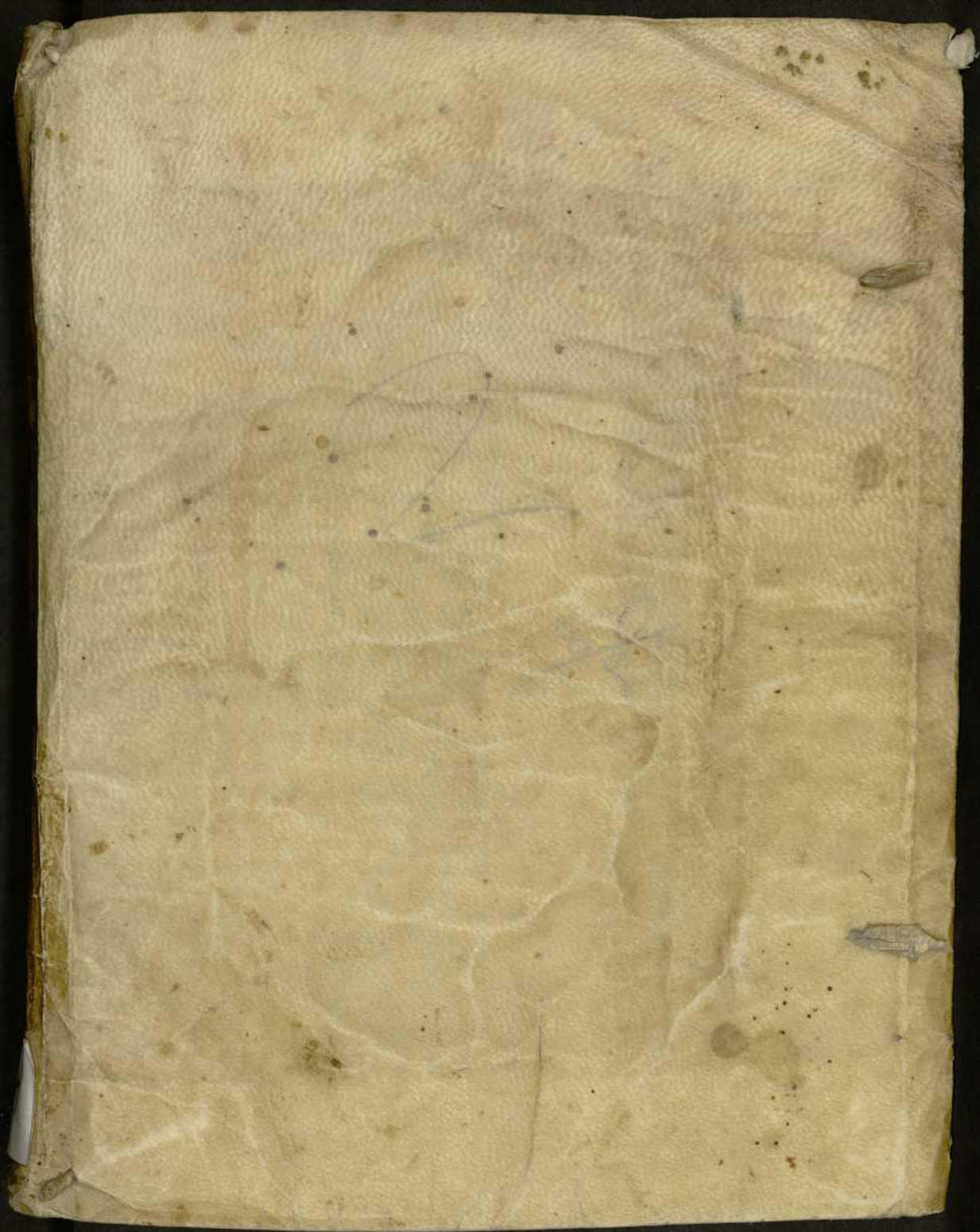

= 31. Quaderno =

En que se contiene Loque Lapiana siguiente =

= Manifestara =

=

~~Manifestara~~

=

Manifestara

Manifestara

Manifestara

Manifestara

Mex.

Manifestara

2007

C V R S V S

VTRIVSQUE PHILO-

SOPHIAE

TAM RATIONALIS;

QVAM NATVRALIS,

DIALECTICAM;

METAPHYSICAM, PHYSICAMQVE

complectens Disputationibus ac
quaestionibus illustrati,

AVCTORE

R. P. M. Fr. ANDREA DE LA

Moneda Burgensi Sacrae Theologiae professore;

Et in eadem urbe, Regalis Divi Ioannis Baptista

Alumni & Benedicti Monasterij Abbate. P. Melley &

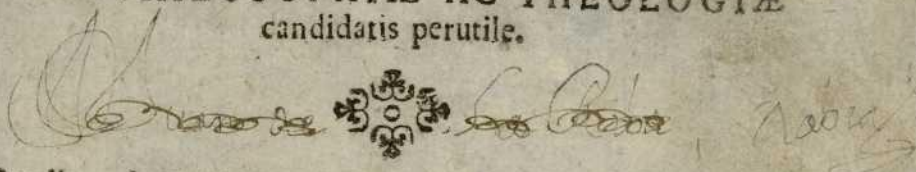
TOMVS SECVNDVS;

DE RATIONALI SCIENTIA,

feu Metaphysica.

OPVS PHILOSOPHIAE AC THEOLOGIAE

candidatis perutile.

Con licencia: En Burgos, por Miguel de Azpilcueta. Año 1660.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

PHYSICS

1917

1917

1917

1917

1917

1917

1917

*ILLVSTRISSIMO DOMINO
D. Iosepho Gonçalez, Iacobi Ordinis equi-
ti, Catholici monarchæ in secretiori Aula
consiliario, iam supremi Senatus Regiæ
Gazæ, nunc indiarum clarissimo
Præsidi.*

EX temporalis fortè alicui videbitur, aut ex-
tranea inscriptio Nominis Tui, illustrissime
Domine, in opere hoc, cui nec Astræ, nec
Palladis nomenclatura est; quasi vtriusquæ
tantum volumina destinari tibi debeant, quâ Consulto
celeberrimo, quâ militiæ Equestris clarissimo Heroi. Sed
cauillator ille, vel Metaphysicæ amplitudinem nescit, vel
miram mēris Tuæ capacitatem ignorat. Illa quidem (te-
ste Philosopho) agit de omni ente. Nihil abditum in pe-
netralibus, abstrusum in salo, erectum in solo, pennatum
in aëre, sublime in coelo, quod viuidis nō examinet ocu-
lis, & transcendat. Quare non intra elementarios cardines
cōquiescit: sed (vtpotè **TRANSNATVRALIS**)
ad ipsum rerum omnium Opificem irrequieto ascendit
volatu. Tanta Metaphysicæ amplitudo est, quam sub um-
bra nominis Tui in lucem edimus. (sunt enim umbræ
aliquot instar dierum) Nec dissimilis capacitas mentis
Tuæ **VIR CLARISSIME**, qui non vnus alterius
vè Regni clientelâ fatiscis, sed Nouo quoque orbi leges
& iura das, quasi parum sit vnus Hemispherij ditione
concludi. Etenim post Regij cubiculi consulatum, post
Catholicæ Maiestatis fiscum supremâ è sede dispositum
post Hispaniam totam cum Regnis adiacentibus guber-
natam in Veteri Orbe, Nouum quoque Atlantæo robo-
re sustines. Miraculo fuere quondam tergemini Geryo-
nes, quod fraterno fœdere, quasi identitatis vinculo, im-

perium in longè minora spatia colligarent. Quid si non adelphi fuissent, sed vnus re ipsa vir, quos natura diuisit ad numerum? At quantò mirabilius est vtrumq; Hemispherium, quod neque in cælo nititur sub eodem, sed gemino puncto ab vnus viri nutu, & directione pendere? Fabula forsàn Romanis visa est veritas illa, quam Cordubensis Tragædus poëtico cæstro percitus dicitur decantasse, de apparituris Americæ plagis, & Antartico polo mortalibus oculis aspiciendo. Quid si non de orbe ipso longè latèque profuso concineret vates, sed de vno eodemquè viro; cuius ad nutum spatia laxaret Oceanus, America distenderet plagas, nec vel Tyle vltima metam apponeret? Deliramentum crederent, aut phantasiâ.

Sed larua hæc in veritatem abiit, & in Te vno accepit fabula prisca fidem.

Alius quoque titulus est ad querendum Mœccenaris tanti patrociniû, quod foetus hic noster velut è maternâ vuluâ prodeat è Monasterio D. IOANNIS BVRGENSIS, quod hospitio Tuo, quamvis abruptè, & breuiter, nobilitasti, dum ad Principum Christianorum sedanda bella Caduceator transires. Magnum hoc Reipublicæ Orthodoxæ negotium, tam eximio Corculo, tam prudenti Sopho committi debuit. Vere etenim, vt

*Xenophon
lib. 6. rerum
Græcarum.*

aciebat Xenophon, ad sapientes spectat bellum dissoluere, etiam si non parua interuenerit offensa. Nec mirum si pax ab Euripide appellatur Musis gratissima. Sed quid tandem è caduceo Tuo emanauit? Sedata hostilitas, avulsæ strages, pacata iurgia, & lethifer ille ignis extinctus, quod tamdiu exarserant Hispania & Gallia. Heu quousq; peruenerat laniena, exundauerat cruor! de Arari Lugdunensi flumine legimus, quod mutuauerit Saonæ nomē, cum ab irriguo Martirum plurimorum sanguine labilis purpurasceret vnda. Quot riuî, quot fluenta, quot flumina nostro sæculo rubere iam poterant à cruore vtrinq; profuso?

*In theatro
urbium.*

fuso? & quæ non ruberent de cætero; nisi inuete-
 ratas animorum diras abegisset procul **CONCOR-**
DIA ET PAX? Italia, Belgium, & Latætania,
 commune vtriusquæ Regni sepulchrum, testimonio sint.
 Sanguineo tabo sorderent adhuc, & solus hostilis fu-
 ror audiretur in populis, nisi solemne **IVSIVRAN-**
DVM, tanquam Hercules titio, inueteratæ hydræ
 capita detruncasset. Forſan nec omnino temerè, cen-
 teretur neutram Nationem eſſe membrum Eccleſiæ
 viuum, aut Spiritus Sancti, qui vita eſt per eſſentiam,
 impulſu, & auris vitalibus animari. Si cui aſperum hoc vi-
 detur, audiat eadem verba ab Auguſtino. Tale, inquit, bo-
 num eſt **PACIS**, ut in rebus creatis nihil gratioſius ſoleat
 audiri, vel delectabilius concupiſci, am vilius poſſideri. *Spiri-*
tus enim humanus nunquam viuificat membra, niſi fuerint
vnita; ſic Spiritus Sanctus nunquam viuificat Eccleſiæ mem-
bra, niſi fuerint in pace vnita. abſciſa vtrâque portio vide-
 batur à corpore Eccleſiæ, donec **CONCORDIAE**
 veluti miraculoſæ potenti dexterâ ſupra naturam facta
 eſt rediuiua. Quid plura? Iuxta eundem Doctorem in
 medio tot bellorum à Regno Chriſti æternâque here-
 ditate videbamur extorres. Sic enim habet. Pax eſt quæ
 ſimilitates tollit, bella compeſcit, iras comprimit, ſuperbos
 calcitat, humiles amat, diſcordes ſedat, inimicos concordat,
 cunctis eſt placida. Hanc, qui acceperit, teneat; qui perdi-
 derit, repetat; qui amiſerit, exquirat: quoniam qui in eâdem
 non fuerit inuentus, à Patre abdicatur, à filio exheredatur, à
 Spiritu Sancto alienus efficitur. Nec ad hereditatem Domini
 poterit peruenire, qui **TESTIMONIUM PACIS**
 noluerit obſeruare. Iam vero anathema hoc, & veluti dam-
 nationis chirographum deletum eſt, dum **PAX** poſt-
 liminio redijt; ſiquidem amatoribus eius inhabitantem
 Spiritum Dei pollicetur Apoſtolus. Pacem, inquit, ha-
 bere, & Deus pacis & dilectionis erit vobiscum. Numini
 certè adſcribendum tam inſigne bonum, & antiquæ
 hoſti-

*Auguſtinus
de Ciuil.*

*Idem de
verbis Do-
mini.*

2. Cor. 13.

hostilitatis exilium. Maſte vir **EXIMIE**, quo dirigente, conſule, & **LEGATO PACIS** amica tranquillitas vtrinquè firmato ſœdere, & vinculo Religionis apparuit. Ergo qualecumquè hoc muauſculum ſuſcipe **ILLVSTRISſIME DOMINE**, quod, licet exiguum ſit, vel ab ipſa epigraphe, & magnitudine Protectoris grandefcit. **VALE ET PERENNA, TIBI**, nobis, omnibus

ILLVSTRISſIMAE D. TVÆ

Venerator & cliens

M. F. Andreas de la Moneda.

APRO:

APPROBATIONES.

A Benedictina Religione.

Tomum hunc secundum primæ partis 'Cursus vtriusquæ Philosophiæ, &c. R. P. Magister Frater Ioannes de la Riba, Abbas Regalis Cœnobij Sancti Saluatoris Onniensis approbavit: & Reuerendissimus P. N. Magister Frater Didacus de Sylua, Hispaniæ atquæ Angliæ Benedictinorum Generalis facultatem præstitit, quinta decima Februarij 1659.

Ab Ordinario Burgenfis Archiepiscopatus.

Reuerendissimus P. Magister Frater Ioannes Gallo Dominicanus Regius Concionator, ex speciali commissione Doctoris D. Didaci de Treuiño Vicarij Generalis Burgenfis, & laudabit, & approbavit, decima septima Februarij 1659.

Pro supremo Regio Senatu.

Sapientissimus P. Magister Frater Thomas Franco Ordinis Beati Dominici, cui Regius Senatus hunc reuifendum librum iussit, illum omni censura carentem decreuit; pridie idus Maij 1660.

IN LAUDEM OPERIS STV-
dioſa Amici commendatio.

MIRANDVM ſanè quòd in Occiduis Re-
gionibus argentei montes erumpant, nouos-
que theſauros parturiat adhuc terra fatigata
diu. Nec facilè crederetur, niſi tranſmarinæ
acies opibus annuatim grauidæ ad incunabula Atlantici
æquoris irrequieto foetu procederent, Hiſpaniæque no-
ſtræ argenteos ederent partus. At pariter mirandū, quod
poſt tot erutas ſapientiæ gazas è diuite intellectus venâ,
ſuperſit adhuc quid effodiendum. Ita excreuere volu-
mina, ita ſcripturientis ſæculi ſecretiora diſciplinaram
adyta penetravit ſtylus, vt ne delicato quidẽ ligoni,
aut acuto vomeri quid eruit, remanſiſſe videatur. Re-
manſit tamen: neq; enim quouis numero ſiue exundā-
tium fluminum, ſiue decurrentium riuorum exſiccatur
Oceanus. Videre eſt in diuinæ Philoſophiæ, *Metaphyſi-
cæ* inquã, notiſſimo *Curſu*: vbi quidam ambulant, alij cu-
rrunt, alij non tam pedibus agunt, quã n pennis. Necta-
men adeò volant, vt totum ſibi æris ſpatium occupent.
Eſt & alijs volucris patens ad euagandum via. Illa
certè, quam aperit nouo ingenij volatu, & ſolidæ, non
Icarix litteraturæ pennis R. P. N. MAGISTER
Fr. ANDRÆAS DE LA MONEDA. Volu-
minis titulum accuſabis forſan: quãſi *Curſus* non ſit, ſed
pernicior motus, qui non in terrâ peragatur, ſed ſupra;
non Bachylididis reptantes apud Alciatum æmuletur
greſſus, ſed Pindari eleuationes conatus, quibus aura def-
ſæcata proſphæra eſt. Credeſ fortè alios quaſi Perua-
norum montium theſauros nouam litteris attuliſſe opu-

Laërtius lentiam. Nec mirum. Nam apud Laërtium Crates docebat
li. 6. cap. 5. philoſopho nulla re opus eſſe. Eoque pecuniam depoſuit apud
traperitam hac conditione, vt ſi liberi eſſent idiota, traderet

eam illis; *sin philosophi, nummos distribueret in plebem, quod
in doctis opus esset pecunia.* Certè Græcus ille meliores
sibi in vnâ Philosophia gazas liberis repositas credidit,
quàm in hæreditario censu, scrinijsque congesto auro
diuitibus. Quod si in omni Metaphysicarum opum ama-
tore, & litterarij thesauri philargyriâ verum; cur non in
operis huius pretiosam didascaliâ emedullante? Vel Au-
thoris agnomen præstat opulentix nobilioris auspiciũ;
quando in aureâ Philosophiæ officinâ sub sigillo AN-
SELMII, & ANGELI DOCTORIS schema-
te, verè Regio, quia Scholarum Principis, MONETA
cuditur ac recuditur. Ergo perennet opus, & vt ille ce-
cinit, *monumentum ære perennius*; cuius ædificio pro Iu- *Hor. carm.*
lijs, aureisve indicibus temporis, nobilior signatura sub- *l. 4. ode ult.*
ternitur.

LECTORI.

N hoc secundo **CURSUS VTRIVS-**
QUE PHILOSOPHIAE Tomo,
AMICE LECTOR, paucis te ad-
monitum esse volui. Sane in opere isto
qualicumquē edendo absquē erratorum
nauo, vulgari quē typographorum piaculo non leue
desiderium fuit. Sed cum nos opprimeret angustia tem-
poris, & frequentium occupationum molestia, minimē
licuit fidelem autographi imaginē ad vsuras lucis emit-
tere. Neque enim parturientis crimen est, quod ineui-
tabilem soboles ab obstetrice patiatur iniuriam. Quip-
pē vel nimium ab Authoribus polita volumina, sæpē
alienā incuriā laborant, dum illiteratis oculis, ne dicam
analphabetis, compositio demandatur typorum. In hoc
longē feliciores euadere solent exteri, quam Hispani;
præsertim vbi vernaculo idiomatē Auctor non loqui-
tur. Nobis ea sors negata, quibus fas non est cœlo ede-
re alieno, quæ concepimus proprio. Verum quotquot
offenderis errata, imò quæ offendent, seposita ad can-
cellandum inuenies. Ergo vbi occurrerit aliquid, vel spe-
culationi plane obnoxium, vel latinitati contrarium, sta-
tim ad errata recurre; cætera, si quæ faciliora emen-
datu se offerant, absque puluere correctus.

Vale,

ERRATA.

Pagina 7. columna 2. linea 9. cognitio, lege, cogniti. P. 10. c. 2. l. 12. extrema, legi extre-
ma. P. 13. c. 2. l. 8. analogatis, leg. analogatis. P. 14. c. 2. l. 9. est, leg. esse. P. 15. c. 1. l. 9.
& analogum attributionis, dele analogum. Ibi. c. 4. l. 9. analogica, leg. analogia. P. 17. c. 3.
l. 19. ontis, leg. entis. Ibi. c. 4. l. 15. ali, leg. ente. P. 19. c. 1. l. 11. ad hoc, l. ad hos. P. 23. c. 2. l. 8.
statem, leg. statim: & ibi. l. 9. qualitas, leg. qualitas. Ibi. l. 10. ergo ens, leg. ergo si ens.
P. 23. c. 3. l. 22. in talis, leg. in tali. P. 24. c. 1. l. 11. distinctam, leg. dictam. Ibi. l. 38. vna, leg.
vnam. P. 25. c. 2. l. 1. intellectus, leg. intellectui. Ibi. c. 4. l. 17. suam, leg. suae. P. 26. c. 3. l. 39.
pro terminis praedicata, leg. pro terminis praedicamenti praedicata. P. 28. c. 2. l. 3. respeciu-
tur, leg. respiciunt. P. 34. c. 1. l. 39. prius, leg. prius. P. 35. c. 3. l. 27. consecuta, leg. consecute.
Ibi. c. 4. l. 29. & lege est. P. 47. c. 3. l. 13. analogicum, leg. analogice. P. 49. c. 2. l. 20. ad ter-
tium, l. ad quintum. Ibi. c. 4. l. 3. a subiectis, leg. subiectis. Ibi. l. 21. vel, leg. vel. P. 53. c. 1. l. 2.
valeat, leg. valet. P. 54. c. 1. l. 28. cu lege vt. Ibi. c. 3. l. 6. esse inhaesse, leg. esse est inhaesse. Ibi.
l. penult. non existit, leg. non inexistit. P. 55. c. 2. l. penult. tribuere, leg. tribueret. P. 58. c.
3. l. 2. in eucharistia, leg. in eucharistia. P. 59. duplicata, c. 1. l. 38. habet, leg. habeat. Ibi. c. 2.
l. 29. vt connotantem manus, leg. vt connotantem quantitatem manus. P. 61. duplicata, c. 4.
l. 19. & partibus, leg. ex partibus. P. 67. c. 2. l. 24. dele. &. P. 71. c. 2. l. 37. regulariter, leg. re-
gularur. P. 74. c. 3. l. 7. distinctis, leg. in distinctis. P. 77. c. 4. l. 25. pro vt, leg. hoc est pro vt.
P. 78. c. 4. l. 19. per se non ordinatis, leg. per se ordinatis. P. 81. c. 3. l. 10. actione reali, leg.
rationis. P. 87. c. 2. l. 4. ratione, leg. relatione. P. 90. c. 1. l. 4. rationis, leg. relationis. P. 91. c.
2. l. 20. secundum, leg. nam secundum. P. 93. c. 1. l. 14. vsquo, leg. vt quod. P. 95. c. 1. l. 1. est
alia deest, est alia res: in Deo autem non est alia res, sed vna & eadem. P. 97. c. 2. l. 14. in
albedine deest similia. P. 102. c. 2. l. 5. absolute, leg. absoluta. P. 105. c. 2. l. 17. v.g. leg. vnde.
P. 106. c. 3. l. 29. fundamentum deest rationis. Ibi. l. 37. relationis, leg. relationes. Ibi. c. 4. l.
11. existentem, leg. existente. P. 107. c. 2. l. 29. ratione, leg. relatione. P. 109. c. 2. l. 2. & 3. ab
ipsum, cum relata, leg. ad ipsum, cum relatio. P. 111. c. 3. l. 37. ad aduersarijs, leg. ab aduer-
sarijs. P. 122. c. 3. l. 2. in praesenti speciem, leg. in praesenti hanc speciem. P. 123. c. 1. l. 2. ab-
solute subiectum, leg. absolute repidum. P. 125. c. 1. l. 3. subea, leg. sub prima. P. 126. c. 3. l. 5.
denominatum, leg. denominatum. P. 129. c. 4. l. 27. sensitiuum, l. sensitiuum. P. 133. c. 1. l.
34. cognitio secundum, leg. cognitio attenditur secundum. P. 135. c. 1. l. 24. rectus, leg.
rectius. P. 139. c. 3. l. 23. quatum, leg. quantum. P. 141. c. 2. l. 33. qualiter sunt, leg. quae taliter
sunt. Ibi. c. 4. l. 7. posterioristica, leg. prioristica. P. 147. c. 1. l. 19. D. Tho. leg. na D. Thom.

Hic liber inscriptus: *De rationali scientia, seu Metaphysica*, to-
mus 2. demptis his mendis, suo exemplari fideliter respondet.
Datum Matriti, die 9. mensis Septembris, Anno 1660:

*Licent. D. Carolus Murcia
de la Llana.*

COM-

L'écrit D. C. Charles Martin
 de la même.

COMMEN- TARIA IN ALTERAM LOGICAE PARTEM, SEV IN Aristotelis Metaphysicam.

SECUNDA PARS.

PROOEMIUM.

Aboluta iam quinque predicabilium expositione, Porphy-
rium necesse est, relinquamus; excellentiorem Magis-
trum inquirentes, nempe Philosophorum Principē Aris-
totelem Stagyritam, in hac secunda Logicae parte, quae à
nostris nomine Metaphysicae condecoratur. Philosophum libri ca-
thegoriarum auctorem extitisse solus quidam inferioris notae auctor
dubitavit; sed ei aduersatur Peripateticorum omnium auctoritas:
tum quia coeteris in operibus maximè sibi consentit Aristoteles: tū
quia, styli breuitas, & subtilitas Aristotelem redolent.

Neque obstat, quod ante tempora Philosophi facit ens in decem
diuisum classes, quia Philosophus reddidit hoc opus illustrius, quam
aecepit, quare merito tanto gloriatur auctore.

DISPUTATIO I. DE PROOEMIALI- bus Metaphysicae.

IN hac prima Metaphysicae disputatione ventilanda est obiecti
quidditas, quia nihil magis intellectum iuuare potest, (dum quid-
Tom. 2.

Disputatio prima. Questio unica:

ditatis scientiæ intendit cognitionem) quàm quid sit eius obiectum investigare. Scientia ergo (quæcumque sit) ab obiecto speciem, & unitatem sumit: quare sicut esse non potest sine obiecto, à quo in suo esse dependet; sic nec perfecte cognosci, sine tali obiecti cognitione; nam iuxta commune Philosophorum proloquium; *sicut res se habet ad esse, ita ad cognosci.*

Q V A E S T I O U N I C A.

*Quid sub se directe comprehendat
obiectum Metaphysica
specificatum.*

§. I.

*Explicatur inulus, & referuntur
sententia.*

1. **E**X dictis, in proœmialibus rationalis Philosophiæ, constat huius cercaminis proprium iudicium, & etiam constant plura, quæ dicta sunt de obiecto in communi: nunc pro obiecto in speciali, suppono in præsentia non disputari de ratione formali *quæ*, nam hæc in omnium opinione est ens; sed solum de restrictione, vel ampliatione huius rationis formalis.

2. Albertus in exordio Metaphysicæ, & Hurtado, disp. 2. sect. 4. ad ens reale supremum, scilicet ad Deum obiectum Metaphysicæ specificatum coarctant.

3. Magister Araujo. 1. Metap. q. 1. conclus. 2. probabiliter extendit illud ad ens, quod abstrahit à creato, & increato; licet probabilius (iuxta mentem Divi Thomæ) illud coarctet ad ens creatum.

4. Thomistæ verò (cū patre Suarez, 1. Metap. disp. 1. sect. 1.) illud amplificant ad omne ens reale.

5. Et denique Magister Zumel de auxilijs. disp. 3. pag. 59. illud extendit ad ens, quod abstrahit à reali, & rationis. In huius Doctoris gratiam sit.

§. II.

Conclusio.

6. **R**atio formalis, *quæ*, Metaphysicæ abstrahit, tanquā a partibus subiectivis directæ, & per se attractis, ab ente reali, & rationis.

Probat. Ens, quod abstrahit à substantia, & accidenti, attingitur per se à Metaphysica, etiam si accidens, ut ens, seu substantiæ ens, sit in ordine ad substantiam; ergo ens, quod abstrahit ab ente reali, & rationis, erit etiam obiectum per se à Metaphysica attractum, etiam si ens rationis, ut umbra entis realis, sit in ordine ad ens reale.

Explicatur hæc ratio. Tūc attingitur aliquod obiectum per se primò, & directè, ab aliqua scientia, quando in esse intelligibili nō

est in ordine ad aliud, vel non dependet ab alio sed ens rationis in esse intelligibili, hoc est ut spectat ad metaphysicam, non est in ordine ad ens reale, nec est ab isto dependens: ergo directe, ut pars subiectiva primario attacta, spectat ad Metaphysicam. Maiorem probo, ex eo (in opinione Thomistarum, & Patris Suarez) accidens in esse intelligibili non dependet à substantia, quia licet ut entis ens, hoc est secundum rationem differentialem accidentis, dependeat à substantia, tamen in esse entis non exprimit dependentiam quam transcendentaliter habet; sed ens rationis, licet secundum rationem differentialem, *rationis*, dependeat ab ente reali, tamen in esse entis non exprimit dependentiam; alias etiam ens reale, ut ens illam exprimeret; ergo ens rationis in esse intelligibili nec est in ordine ad ens reale, nec ab isto est dependens.

7. Roboratur eadem ratio. Ens reale, & rationis, in ratione entis, analogantur analogia proportionalitatis: ergo valet exprimi secundum rationem entis absque dependentia. Antecedens admittitur ab adversariis, & consequentia non valet negari, nam omnes Doctores cum Philosopho, & Dno Thoma distinguunt analogiam proportionalitatis a proportionis analogia in hoc, quod in proportionis analogia unum extremum in ratione analogata exprimit dependentiam ab alio, at vero in proportionali-

tatis analogia unum ab alio non exprimit dependentiam; ergo ens rationis potest exprimi absque dependentia; ergo ut ens per se in esse intelligibili.

8. Secundo probatur nostra assertio, Ens rationis directe spectat ad logicam; ergo & ad Metaphysicam. Probo consequentiam, ex eo valet per se ad logicam spectare, quia non spectat ad illam sub ratione entis rationis, in qua exprimit dependentiam sed sub ratione artificiosa dispositionis, in qua non exprimit dependentiam; sed similiter ad metaphysicam non spectat sub ratione entis rationis, sed sub ratione entis, in qua non exprimit dependentiam; alias ens reale (ut dixi) etiam illam exprimeret: ergo secundum hanc rationem debet per se primo considerari a Metaphysica, ergo inconsequenter Thomistae denegant Metaphysicam directam attinctionem entis rationis.

9. Dices primo. Cognitio entis rationis terminatur per se primo ad ens reale, tamquam ad obiectum prius cognitum, cum sit entis realis umbra: ergo nequit obtinere rationem obiecti primarii.

Respondetur distinguendo antecedens, terminatur per se primo ad ens reale, quia *rationis est*, concedo antecedens, quia *ens est*, nego antecedens: ad probationem distinguo antecedens, ens rationis est umbra entis realis in esse rei, & quia rationis est, concedo antecedens, in esse obiecti, & quia ens est, nego antecedens, & consequentiam

Disputatio prima. Questio unica.

propter dicta in logica disp. 1. q. 1. §. 10. n. 66, vide quæ ibi dicta sunt. 10. Replicabis. Ens rationis nec secundum rationem entis valet à Metaphysica cognosci, nisi per speciem entis realis: ergo solum per se secundo, & ratione entis realis, spectat ad Metaphysicam.

Respondetur concedendo antecedens, & negando consequentiam, nam cognosci per speciem entis realis non dimanat ex eo, quod ens rationis est ens, sed quia rationis est, & ideo hæc dependentia non est in esse obiecti, sed in esse rei: non aliter Metaphysica non valet Angelum cognoscere nisi media specie entis materialis, & tamen Angelus (in omnium opinione) per se spectat ad Metaphysicam; quia ut dixi in logica, loco supra citato, num. 73. hoc, quod est cognosci per speciem alienam, non dimanat ex imperfectione Angeli, sed ex imperfectione nostri intellectus.

Et ut veritatem nostræ conclusionis radicitus penetres, ista replicam in obiecto logicæ, quod non valet à logica cognosci, adhuc in esse artificij, nisi medio artificioso reali; & tamen, quia hoc non dimanat ex obiecto ut artificioso, sed ex illo ut rationis; ideo in opinione Thomistarum (quos nunc ut aduersarios habeo) valet à logica cognosci, aut attingi directe haud aliter in præsentia.

11. Non quiesces. Ens rationis adhuc secundum rationem entis est umbra entis realis; ergo ad

huc in esse intelligibili dependet ab ente reali.

Respondetur distinguendo antecedens, est umbra entis realis materialiter, & in esse rei, concedo antecedens, formaliter, & in esse obiecti; nego antecedens, & consequentiam; nam (ut dixi) ens, quod est in ente rationis, ex se formaliter non exprimit ordinem, neque dependentiam, aliàs etiam ens reale, quia ens, diceret ordinem, & dependentiam, quam ei non concedes; si ergo ens rationis est entis realis umbra, non est, quia ens, sed quia rationis est: non aliter ac artificiosa dispositio attacta per se à logica est umbra artificij realis, non quia artificiosa est dispositio, sed quia talis dispositio est rationis.

Dices secundo. Obiectum Metaphysicæ est ens, quod abstrahit à partibus subiectiuis, abstractione positiva; sed ab ente rationis non abstrahit abstractione positiva; ergo ens ab ente rationis abstractum non est obiectum Metaphysicæ.

Ad hoc argumentum, quod est fundamentum junioris, facile respondetur negando maiorem, & ratio est, nam in ipsius, & fere omnium opinione, ens, quod abstrahit à Deo, & creaturis est Metaphysicæ obiectum, & tamen à Deo non abstrahit abstractione positiva, sed solum negatiua, ergo inconsequenter procedit, dum enti rationis, & non Deo denegat rationem obiecti per se respectu Metaphysicæ.

§. III.

Primum collorarium.

12. **E**X his colliges primò non solum Deum, sed creaturas esse partes perle attractas à Metaphysica; nam licet creatura sit in ordine ad creatorem tanquam ad ultimum finem; hoc est, in esse rei, & quia creata, vel creabilis est; non vero in esse intelligibili, & quia ens est: aliàs etiam Deus, quia ens exprimeret dependentiam.

14. Sed dices: (estque fundamentum primæ sententiæ.) Deus spectat ad metaphysicum; non ut obiectum parziale; ergo ut adæquatum. Probo minorem, obiectum parziale debet cū alijs vniocè conuenire; sed Deus cum creaturis non valet vniocè conuenire; ergo Deus non est obiectum parziale Metaphysicæ.

Si dicas: Deum non posse cum creaturis vniocè conuenire in esse rei; secus verò in esse obiecti.

15. Contra est; nam hæc ratio in qua obiecta realia conueniunt, in esse intelligibili est realis, & obiectis inhereteca, antecedenter ad cognitionem metaphysicam; at Deus in nullo prædicato reali intrinseco valet cū creaturis vniocè conuenire; ergo nec in esse obiecti valet cum creaturis vniocari.

16. Nihilominus ad obiectiōnem benè ibi.

Tom. 2.

Ut ergo ad replicam, (quæ valdè torquet huius sententiæ Patronos, respondeas, nota primò vniocationem in obiectis expositulatam à scientijs, nō esse in ratione *qua*, sed solum in ratione *sub qua*; vt constat in Metaphysica respectu substantiæ, & accidentis. Vnde optimè stat, quod immaterialitas Dei, per modū rationis *qua*, sit infinita, & quod ratio *sub qua* Metaphysicæ in Deo reperta tale infinitatem non exprimat, vt valeat vniocari cum ratione *sub qua* in alijs obiectis partialibus reperta.

17. Nota secundò Deum esse in supremo gradu immaterialitatis, omnē excludentem potècialitatem, quia Deus est, seu quia actus purus est; non tamen quia ens est: licet immaterialitas huius entis transcendentaliter sit in supremo immaterialitatis gradu.

18. Nota tertio rationem *sub qua* non esse absolutam, sed respectiuam, in ordine ad scientiam: & sic optimè valet scientia attingere immaterialitatem ab ipsa requisitam, absque eo, quòd sit imperfectio obiecti; non verò absq; eo, quòd sit imperfectio scientiæ, quæ maiorem non valet attingere immaterialitatem: non aliter ac virtus Dei productiua hominis v. g. licet sit specificatiuè infinita, & valeat perfectiores creaturas producere, tamen vt Productiua hominis, nō valet perfectiorē producere, ex limitata hominis perfectione, & capacitate.

Disputatio prima. Questio unica.

19. His suppositis dico, rationem *sub qua* Metaphysicæ esse realem, & Deo intrinsicam, absque aliqua Dei imperfectione; nam Metaphysica, quia limitata, quærit in Deo, non immaterialitatem ex illo ortam, quia Deus est (quia hæc immaterialitas, in qua cum nulla creatura vniocatur, solum est ad comprehensionem, vel claram Dei visionem necessaria;) sed immaterialitatem ortam ex Deo, quia ens est; in qua acceptione non exprimit supremam immaterialitatem.

Ex hoc non licet inferre, quod Deus possit vniocari in esse entitativo cum creaturis. Nam hæc imperfectio, & limitatio, non solum caderet supra creaturam, sed supra ipsum Deum, qui in tali casu existeret cum creatura in prædicamento determinato; sed de hoc latius in libris de anima, lib. 2. disp. 2. q. 1. & 2. per totam.

20. Dices, acutè satis. Non implicat Deum, & creaturam vniocari ut obiectum Metaphysicæ, quia hæc vniocatio est in esse intelligibili; sed species impressæ sunt in esse intelligibili; ergo nõ repugnabit species creata impressa Dei. Probo cõsequentiam, ex eo species repugnat in opinione Thomistarum, quia deberet vniocè convenire in eodem gradu immaterialitatis cum Deo, sed per nos (ut constat in presenti) Deo non repugnat, in esse intelligibili, vnioca convenientia cum creaturis, in eodem gradu imma-

terialitatis; ergo non repugnat species creata impressa Dei.

Respondetur negando maiorem, nam ratio, quare non repugnat vniocari cū creaturis ut obiectum Metaphysicæ, non est precisè, quia ut sic, spectat ad lineam intelligibilem; sed quia ultra hoc ratio formalis *sub qua*, in qua vniocatur, est formaliter immaterialitatis inadæquate, & respectiva, quæ infert imperfectionem nõ in Deo, sed in Metaphysica, quæ non quærit supremam Dei immaterialitatem, sed solum illam, quæ ut ens fundat; at vero species deferuiens ad claram Dei visionem, cūi debeat esse obiecti, prout est in se, requirit totam entis infiniti immaterialitatem creaturæ repugnantem; ut docent Thomistæ cum Angelico Magistro 1. part. quæst. 12. art. 4.

§. IV.

Secundum Colloraliū.

21. **C**olliges secundo: entia, etiam naturalia, quam supernaturalia, cadere directè sub ratione quæ obiecti Metaphysicæ. Est proxima fidei, nam indubitatum est, in omni Philosophia, quod potentia non potest extendi extra spheram sui obiecti adæquati, & etiam quod Metaphysica se extendit ad rationem quæ nostri intellectus; sed de fide est, quod intellectus creatus, per vires supernaturales luminis gloriæ, se extē-
dir

dit ad visionem claram Dei: ergo ens, quod sub se comprehendit entia tam naturalia, quam supernaturalia, est Metaphysica obiectum specificatum.

22. Dices (est que fundamentum opposita sententia) scientia accipit omnem perfectionem ab obiecto specificatum; sed Metaphysica est habitus naturalis; ergo naturalitatem accipit ab obiecto; ergo ens supernaturale non est directe a Metaphysica naturali attractum.

Respondetur distinguendo maiorem, ab obiecto accipit perfectionem essentialem, concedo maiorem, modalem, seu accidentalem, nego maiorem; & distinguo minorem; Metaphysica est habitus naturalis, accidentaliter concedo minorem, essentialiter, nego minorem, & consequentiam, nam naturalitas, vel supernaturalitas habitus non ex obiecto, sed ex subiecto in quo est, accipitur: unde naturalis dicitur habitus, quando est substantie creatae, vel creabili connaturalis; & supernaturalis, quando est supra naturam subiecti creati, vel creabilis. Ratio huius est, nam naturalitas, vel supernaturalitas habitus non est de essentia habitus, sed modus ipsius; & ideo non debet sumi ab obiecto specificatum, a quo solum accipit speciem; sed a subiecto, in quo est; ut constat in intellectu creato, qui non accipit ab obiecto rationem accidentis, vel

qualitatis: haud aliter

in presenti.

Tem. 2.

§. V.

Tertium Corollarium.

23. Colliges tertio accidens, sicut substantiam esse partem subiectivam directe a Metaphysica attractam. Ratio est eadem, nam dependentia accidentis a substantia non est in esse intelligibili, & quia ens est, sed solum in esse rei, & quia accidens ens entis est.

24. Dices (est que fundamentum opposita sententiae.) Obiectum cuiuscunque scientiae, (ut condistinctum ab obiecto habitus primorum principiorum) debet habere proprietates a scientia demonstrabiles; sed has non habet ens in his abstractionibus; utique quia *verum*, & *bonum*, non distinguuntur ab ente; ergo ens sub his abstractionibus non est Metaphysica obiectum.

Confirmatur. *Verum*, & *bonum*, ut sunt proprietates ab ente condistinctae sunt nihil, sed ut condistinctae ab obiecto, quod habet rationem essentiae, seu principij, debent participare proprietatibus perfectionem; ergo in nulla acceptione possunt a Metaphysica demonstrari.

Hoc argumentum debet ab omnibus responderi in sacra Theologia, quae habet pro obiecto Deum, a suis attributis realiter indistinctum.

Vnde ad argumentum respondetur

A 4

Disputatio secunda Quæstio unica.

detur, distinguendo maiorem, debet habere proprietates realiter, vel per rationem distinctas, concedo maiorem; realiter tantum distinctas, nego maiorem, & distinguo minorem eodem modo, nam licet verum sit, quod ens non habeat proprietates realiter distinctas, habet illas per rationem distinctas; quod sufficit ut Metaphysica possit versari circa ens sicut Theologia circa Deum etiâ si attributa non sint ab essentia realiter distincta; distinctio enim non est ratio constitutiva proprietatis, sed conditio ad proprietatis perfectionem requisita.

25. Et ne æquiuocatione fallaris, nota, in præsentī nos non asserere *verum, & bonum* esse proprietates rigorosas entis, cum ad hoc sit necessariæ realis distinctio; sed esse affectiones entis, præcisivè à nobis conceptas, ad modum proprietatum.

26. Per quod patet ad confirmationem, nam licet affectiones entis includant entitatem, tamen non concipiuntur à nobis sub expressione entis; sed veluti affectiones illud qualificantes: v. g. quando concipio ens *ut verum*, non concipio illud ut habens esse, sed ut indivisū in se: & similiter quando illud concipio *ut aliquid explicabile*, non ut ens; sed ut divisū à quolibet alio: & denique quando concipio illud *ut verum, & bonum* concipio illud non in ordine ad esse, sed in ordine ad intellectum, & voluntatem.

Vnde in forma respondetur negando maiorem, nam quando concipio Leonem v. g. non concipio expressè rationem entis; & tamē non sequitur, quod nihil concipiam, etiâ si expressè non concipiam rationem entis, quia implicitè est ens, explicans peculiarem perfectionē: similiter in præsentī, licet *verum, & bonum* excludant expressam entis perfectionem, sunt aliquid, quia implicitè sunt entia, quæ explicitè manifestant peculiare entis affectiones.

Si vero velit arguens præscindere explicitè, & implicitè rationem entis ab his, quasi proprietatibus, concedenda est maior; sed in hac acceptione non sunt entis proprietates, nam in conceptu saltem implicito harum affectionum debet concipi ens ut prædicatum transcendens, & intrinsecum.

27. Dices secundo. Maior est intellectus, quam Metaphysicæ latitudo; sed intellectus habet pro obiecto adequato ens sub omnibus his præcisionibus; ergo Metaphysica, (quæ ut habitus determinat intellectum ad determinatum modum speculandi) nō debet habere tãtam latitudinē.

Respondetur distinguendo maiorem, maior est intellectus latitudo in obiecto attracto, nego maiorem, in modo attingendi obiectum, cōcedo maiorem, & minorem; & nego consequentiam: vnde intellectus superat Metaphysicam, non in obiecto attracto, sed

Quid sub se comprehendat obiectum Metaph. 5

in modo attingēdi illud, quia Metaphysica cognoscit ens sub peculiari, & determinata ratione, at vero intellectus illud cognoscit per plures rationes pluribus habitibus communes, & etiam per media probabilia, erronea, & fallacia.

Hoc argumentum debet etiam responderi hoc modo à Magistro Araujo (si consequenter vult loqui) nam ipse ait, quod si Deus esset obiectum Metaphysicæ, sicut, & Theologiæ, adhuc distinguerentur obiecta utriusque penes diuersas attingibilitates, sed de hoc latius in 2. de anima, disp. 2. q. 1. & 2. per totam.

§. VI.

Interrogatio prima.

28. **P**ro complemento quaestio-
nis inquires primò. An
Deus sit simul obiectum, & causa
obiecti Metaphysicæ?

Respondetur affirmatiuè. Et
constat nostra resolutio ex Diuo
Thoma. opusc. 70. super Boetii
de Trinitate, q. 5. a. 4. ubi sic fa-
tur. *igitur Theologia, seu scientia di-
uina est duplex: una, in qua conside-
rantur res diuinae, non tanquam subie-
ctum scientiae, sed tanquam principium
scientiae, qua Metaphysica alio nomine
appellatur, ergo ex mēte Diui Tho-
mæ Deus non solum est obiectum
partiale Metaphysicæ (vt proba-
ui supra) sed principium, & causa
obiecti Metaphysicæ: in qua ac-*

Tom. 2.

ceptione attingitur etiam à Me-
taphysica per accidens.

29. Nec valet dicere, quod ex
hac auctoritate sequitur, quod
Deus non sit obiectum partiale,
sed solum causa obiecti Metaphy-
sicæ.

Nō (inquam) valet, nam in prę-
senti Diuus Thomas absolutè nō
denegat Deo, respectu Metaphy-
sicæ, rationem obiecti, sed rationē
obiecti adæquati, quam concedit
Deo respectu Theologiæ.

30. Dices, quādo aliquod obie-
ctum adæquatè attingitur ab ali-
qua scientia, non valet participa-
re respectu alterius rationē obie-
cti partialis, vt constat in specie
quæ nō attingitur a diuersa sciē-
tia, ab illa, a qua attingitur ge-
nus, atqui Deus est per nos obie-
ctum adæquatum Theologiæ: er-
go non valet esse partiale Meta-
physicæ obiectum.

Respondetur negando maiore,
nam quantitas continua, & discre-
ta sunt obiecta adæquata Geome-
tricæ, & Arithmeticæ, & tamen per
se sub ratione entis spectant ad
Metaphysicam, vt obiecta par-
tialia. Nec instātia speciei aliquid
valet, nam licet verum sit, quod
cognitio, comprehensua generis
sufficiat ad perfectam speciei cog-
nitionem, tamen distincta cog-
nitio, sub diuersa ratione spe-
cifica, valet ad speciem
terminari, tanquam
ad diuersū obie-
ctum.

§. VII.

Disputatio prima. Questio unica.

§. VII.

Interrogatio secunda.

31. **I**nquires secundo. An entia realia per accidens sint directè sub ente, quod est obiectum specificatiuum Metaphysicæ? Respondeo negativè. Et ratio est in promptu, nam ens reale per accidens, ut aceruus lapidum, non est vnum ens vnicæ definitione definibile, sed collectio plurium; sed obiectum specificatiuum scientiæ debet esse vnum vnicæ definitione definibile, ergo entia realia per accidens non cadunt per se, & directè sub obiecto specificatiuo Metaphysicæ.

32. Dices. Omnia entia realia attinguntur per se a Metaphysica, ergo entia realia per accidens.

Respondetur distinguendo antecedens, omnia entia realia attinguntur per se, ut habent unitatem sufficientem ad scientiæ specificationem, cōcedo antecedens; ut illam non habent, nego antecedens, & cōsequentiam, nam licet ens per accidens ut tale non valeat (deffectu unitatis) attingi per se a Metaphysica, tamen quælibet pars entis per accidens valet sub ratione entis attingi per

se. Quare licet Metaphysica respiciat per se omne ens reale, non tamen sub omni consideratione: non aliter ac licet omnipotentia Dei respiciat omne ens possibile; non tamen illud respicit sub omni consideratione, cum illud non respiciat sub ratione, *sub qua* inspicitur a creatura.

§. VIII.

Interrogatio tertia.

33. **I**nquires tertio. An Deus inter obiecta Metaphysicæ sit principalitatis obiectum?

Respondéo affirmativè. Et cōstat hæc resolutio ex dictis in Logica, disp. 1. q. 3. conclus. vltima, §. 7. n. 24. ubi dixi demonstrationē inter obiecta partialia logicæ esse principalitatis obiectum.

34. Et amplius probatur: tum quia obiectum principalitatis in scientiis est nobiliss. Tum quia est illud, ad quod, *in esse rei*, ordinantur alia, ad distinctionē obiecti attributionis, cui omnia, *in esse obiecti* ordinantur, sed inter obiecta partialia Metaphysicæ solus Deus est nobiliss., & cui omnia in esse rei ordinantur: ergo solus Deus est principalitatis obiectum Metaphysicæ.

SECVNDA

PROOEMIALIS DE

ANTEPRAEDICA-

MENTIS.

IN hac secunda disputatione Philosophustres apposuit definitiones, de quibus nunc breuiter est agendum, ut nec in ordine vestigia tāti deseramus Magistri.

QVÆSTIO VNICA.

De vniuocis, Aequiuocis, & Denominatiuis.

§. I.

Lux tituli, & questionis.

1. **P**hilosophus in antepredicamentis (quæ sunt predicamentorum præludia) disputat de vniuocis, æquiuocis, & denominatiuis, ut cognoscas quid sit, & quod non sit, in prædicamentorum serie collocandum.

Et ut mentem philosophi intelligas, nota in præsentī non disputat.

Tom. 2.

taride vniuocis, & æquiuocis eo modo quo in parua summa, nam ibi solum disputauimus de æquiuocis æquiuocantibus, & de vniuocis vniuocantibus, quæ æquiuoca, & vniuoca, *allina* appellantur, hic verò non de æquiuocis æquiuocantibus, nec de vniuocis vniuocantibus, sed de æquiuocis æquiuocatis, & de vniuocis vniuocatis, quæ æquiuoca, & vniuoca, *passina* denominantur, agimus, licet absolute res æquiuocatæ, & vniuocatæ non valeant esse, nec intelligi sine ordine ad nomē, quod est æquiuocans, & vniuocans.

§. II.

Disputatio secunda. Questio unica.

§. II.

Proponuntur definitiones vniuoco-
rum, & equiuocorum.

(..)

2. **I**N hoc sensu Aristoteles in
presenti has explicauit quid-
itates dicens. *AEquinoca dicun-
tur, quorum nomen est commune, ratio
verò substantie nomini accommodata,
diuersa. Vniuoca verò dicuntur, quo-
rum nomen est commune, ratio verò
substantie, nomini accommodata, est
omnino eadem.* Veritas harum defi-
nitionum constat, tum ex aucto-
ritate definiētis: tum ex commu-
ni Doctorum consensu.

3. Et ideo pro illarum adæqua-
ra intelligentia suppono, æquiuo-
ca esse à Philosopho in numero
plurali definita, quia rerum æqui-
uocatio non valet dari nisi ad mi-
nus inter duas res per ordinem ad
vnum nomen, quod debet esse om-
nino idem, nam quælibet diuersi-
tas, siue in aliqua littera, siue in
aliquo accentu æquiuocationem
aufert.

4. Nota secundo, nomen *sub-
stantia* in definitionibus apposi-
tum, non stare pro substantia, de
predicamento substantiæ, sed pro
essentia rei, nam æquiuocatio, &
vniuocatio, etiam reperitur inter
accidentia, quæ sub vno cadunt
nomine.

5. Nota denique, *nomen*, in præ-
senti accipi, prout comprehendit
verbum, participium, & alias ora-

tionis partes, in quibus valet æ-
quiuocatio, & vniuocatio repe-
riri.

§. III.

Obijciuntur aliqua.

6. **O**bjicies primò. Secundum
Philosophum, vniuoca tan-
tum possunt vnica definitione de-
finiri, sed æquiuoca omnem exclu-
dunt vniuocationem; vtique quia
sunt vniuocis opposita; ergo Phi-
losophus in prima definitione est
sibi ipsi contrarius.

Respondetur concedendo ma-
iorem, & distinguendo minorem
æquiuoca omnem excludunt vni-
uocationem, per ordinem ad no-
men, a quo æquiuocantur, conce-
do minorem; per ordinem ad alia
æquiuoca, nego minorem, & con-
sequentiam, nam æquiuoca, ab
alio nomine æquiuocata, conue-
niunt vniuocæ, cum æquiuocis ab
alio nomine æquiuocatis, in hoc
quod est subesse eidem nomini di-
uersa significanti.

Explicatur hoc in subtractis
generum, quæ vnica definitione va-
lent definiri; etiam si inter se sint
primò diuersa, quia conueniunt
in hoc, quod est esse in pluribus,
specie differentibus, haud aliter
in presenti.

7. Obijcies secundo. Nomen
æquiuocum nō est vnum, sed plu-
ra, ergo male asseris esse vnū. An-
tecedens probatur, nomē (vt dixi
in summulis, li. i. cap. 3. per totū)

for-

formâliter constituitur in esse talis, per significationem; sed in nomine æquiuoco dantur plures significationes, vtique quia *canis*, v. g. immediate plura significat, ergo æquiuocatio non est in ordine ad idem nomen.

Respondetur negando antecedens: ad probationem concedo maiorem, & minorem, & nego consequentiam, nam (vt constat ex summulis, lib. 1. c. 19. de appellatione, n. 10. & 11.) cōcretum accidentale non multiplicatur ad formarum accidentalium, sed ad subiectorum multipliciter, & ideo absolute valet dici nomen vnum, etiam si plures habeat significationes, quia vox, quæ est significationis substractum, est vna: non aliter ac licet vnus homo habeat plures artes, non dicitur plures artifices, sed vnus artifex.

8. Obijcies tertio. Namquam potest dari nomen commune æquiuocis, prout æquiuoca sunt: ergo falso asseris vnum nomen esse necessarium ad æquiuocationem. Antecedens probatur, nomen est signum conceptus interni; sed non potest dari vnus conceptus, plurium rerum; ergo neque vnum nomen.

Respondetur negando antecedens. Ad probationem concedo maiorem, & minorem; negoque consequentiam; nam facile est assignare discrimen inter signum ad placitum, & conceptum mentis; nam signum ad placitum, cum à libera hominum impositione de-

pendeat, plura potest significare; in quo æquiuocatio consistit plurimum etiam conceptuum; vtique quia signum ad placitum (quale est nomen) potest esse plurimum conceptuum, sicut, & plurium rerum; at verò conceptus est imago, & similitudo naturalis obiecti cognitio, atque adeo plura representare non valet.

§. IV.

Vnica interrogatio.

9. **I**nquires (pro complemento vniuocorum) an ratio vniuoca, v. g. animalis, vel hominis, sit eadem in omnibus inferioribus?

Non desunt Doctores, & quidem sapientissimi, qui quamuis vniuocas admittant rationes, asserunt tamen rationem vniuocam non esse vñā in inferioribus. Contra quos est (nisi fallor) Philosophus in hoc capite: vbi de animalibus præcise, & in ordine ad differentiam, sic loquitur. *Animal dicitur, & ipse homo, & equus: non in eademque communi, & homo, & equus animalia nuncupantur, & ratio quoque substantiæ utrisque eadem est.*

Et vt huic difficultati penitus satis faciamus, primò aduertendū est, quod licet in vnoquoque individuo omnino identificentur natura, & singularitas, ita vt impossibilis sit separatio realis, facta tamen per intellectum distinctione rationis (vbi per distinctum con-

Disputatio secunda. Questio. unica.

Conceptum intelligit naturā, non cognita singularitate) distinctio inter Placidum, & Maurum non dimanat ex eo, quod homo, sed ex eo quod singularis est uterque, Vnde quamuis a parte rei distinctio inter Placidum, & Maurū, in tota entitate sit, tamen talis distinctio (vt dixi ex Caietano in 1. p. logicæ. disp. 3. q. 2. §. 7. n. 40.) non dimanat ex principiis specificis, sed ex individualibus.

11. A simili declaratur hæc doctrina, nam quamuis vnus effectus a duabus causis efficiatur, & vtraque causa ad totam entitatem effectus concurrat, ita vt nulla pars effectus sit, quæ ab vtraque causa non producat; tamen si in effectū sunt due rationes diuersæ, vna ratio in vnam causam, & alia in alterā refunditur, v.g. in opinione asserente intellectum immediate cum habitu supernaturalē fidei producere actum supernaturalē fidei, ratio vitalitatis in intellectum refunditur, & ratio supernaturalitatis in habitum fidei supernaturalē; quamuis totus actus ab intellectu, & totus a fide procedat: non dissimiliter philosophandum est in nostro casu, nam licet distinctio inter Placidum, & Maurum a parte rei sit in natura, & singularitate; veruntamen non refunditur in naturam; sed in singularitatem: vnde si differentias numericas a singularibus abstrahamus, non manet inter Placidū, & Maurum principium distinctionis, sed vnitatis.

12. Secundo aduertendum est, quod in rebus datur duplex esse, *scilicet*, vnum, quod acquiritur per productionem realem, qua extra causas collocatur, & existentia realis dicitur, *obiectiuum*, est aliud, quod acquiritur per hoc, quod res percipiuntur ab intellectu, secundum aliquid, quod ipsis conuenit, & dicitur esse obiectiuum intellectus, seu existentia obiectiua rerum.

Et quod hoc duplex esse sit in rebus constat ex diuo Thoma, 1. p. q. 14. a. 4. in corp. vbi sic satur. *Sicut enim supra dictum est, intelligere non est a lio procedens ad aliquid extrinsecum, sed manet in operante, sicut actus, & perfectio eius, pro vt esse est perfectio existentis, sicut enim esse consequitur formam, ita intelligere sequitur speciem intelligibilem*, ergo ex mente Doctoris Sancti duplex esse datur in rebus, vnum reale, & aliud intelligibile, seu obiectiuum.

13. Inter has existentias ingēs versatur discrimen, quod existentia realis multiplicatur ad indiuiduorum multiplicationem, cū enim vnaquæque res, quæ in rerum natura existit, singularis sit, non potest dari aliqua existentia communis pluribus singularibus, sed vnumquodque sua propria gaudet existentia, at verò existentia intentionalis, seu obiectiua ita pluribus rebus realiter distinctis conuenire potest ratione similitudinis, & vnitatis, vt omnes idem esse intentionale, & obiectiuum habeant.

14. Ex

14. Ex quibus colligo, quod quāuis a parte rei, prout realiter existunt, realiter distinguantur naturæ Placidi, & Mauri, tan en in esse obiectiuo non distinguuntur; & sic quidquid conuenit vni, alteri etiam conuenire necesse est: imo nihil in particulari habent ipsæ naturæ, quia eo ipso, quod abstrahantur per intellectum, nō magis respicit abstracta natura singularitatem, à qua præcisa est, quam indiuidua alia naturæ humanæ.

Ratio est, quia natura illa abstractione totali, separata est a singularitate; ergo nihil singulare relucet in illa: ergo nihil datur in illa, quod sit magis propriū vnius, quam alterius singularis.

15. Ex quo fit, ut nunquam natura Placidi abstracta a singularitate cognoscatur, quin eadē cognitione cognoscatur natura Mauri, quia in esse obiectiuo hæc duæ naturæ non distinguuntur.

Ratio a priori huius est, quia intellectio est quedam assimilationis intellectus cum re intellecta; sed abstracta natura Placidi a singularitate manet omnino similis naturæ Mauri, & aliorum indiuiduorum naturæ humanæ: ergo eo ipso, quod intellectus assimiletur naturæ Placidi, à singularitate præcisa, assimilatur etiam naturis omnium indiuiduorum eiusdē naturæ humanæ: ergo idem formaliter representatur in hac cognitione naturæ Placidi, ac in cognitione naturæ Mauri, & aliorum indiuiduorum naturæ humanæ.

16. Quod hoc exemplo declaratur, si aliquis imaginem depingeret, quæ in omnibus duos homines repræsentaret, eo quod ipsi existerent adeo similes, ut in eis nullum dissimilitudinis vestigium appareret; quamuis pictor tantum attenderet ad assimilandum vnum ex his duobus, imago duos illos repræsentaret, quia æque primò est vtriusque representatiua: non dissimiliter in nostro casu, quamuis intellectus abstrahat à Placido naturam non cognoscendo illius singularitatem, quia hæc natura omnino similis est naturæ Mauri, æque primò intellectui veraque obijcitur, & repræsentatur; atque adeo non valet cognoscere vnam, quin aliam cognoscat; imo (ut proprius loquar) iam non est vna, & alia, sed vna in esse obiectiuo.

§. V.

Obiectiones, quæ militant contra resolutionem in interrogationis.

17. **O**bjicies primò. Non est eadem natura respectu Placidi, & Mauri, etiam pro ut significantur hoc nomine, *homo*: ergo vnicuique correspondet diuersa ratio hominis: ergo ratio vniuoca non est eadem.

Et si respondeas non esse eandem in esse reali, secus verò in esse obiectiuo.

18. Contra est primò. Si esset alia

Disputatio secunda. Questio unica.

aliqua ratio omnino eadem in esse obiectiuo respectu Placidi, & Mauri, esset de illis vt vna prædicabilis; sed non est vt vna prædicabilis: ergo non est omnino eadem. Probo minorem, ratio hominis, quæ est in Placido identificatur solum cum singularitate Placidi: ergo solum est de Placido prædicabilis; ergo non est vna respectu Placidi, & Mauri, sed vni cuique sua natura correspondet.

Contra est secundo. Natura Placidi solū ratione distinguitur a singularitate Placidi; a singularitatibus vero aliorū indiuiduorum realiter distinguitur; ergo non valet de his verè prædicari, quia ad prædicationem essentialem, qualis est hæc. *Maurus est homo*, requiritur identitas (vt cōstat ex dictis, disp. 4. q. 3. per totā, & disp. 5. q. 2. per totam)

19. Ad obiectionem bene ibi. Ad primam impugnationem concedo maiorem, & nego minorem: ad probationem distingo antecedens, natura Placidi solum identificatur cum singularitate Placidi, secundum esse existentie realis, concedo antecedens; secundū esse existentie obiectiue, nego antecedens; quia secundum hoc esse indifferenter se habet ad omnia indiuidua talis nature, atque adeo in esse obiectiuo talis natura non est magis identificabilis cum Placido, quam cum Mauro, & alijs.

Ad secundam impugnationem solutionis respondetur distinguē-

do antecedens, natura Placidi sola ratione distinguitur a singularitate Placidi, à reliquis vero realiter secundum esse reale, existentie realis, concedo antecedens; secundum esse existentie obiectiue, nego antecedens, & consequentiam; quia, abstracta singularitate, eodem modo distinguitur à Placido, sicut à Mauro: atque adeo æqualiter de illis vt vna, & eadem est prædicabilis,

20. Obijcies secundo. Si per possibile Deus separaret materiam celi a sua forma, talis separatio nō obstarēt, quin materia prima ordine determinato suam formam respiceret: ergo etiam si natura hominis, quæ est in Placido, intentionaliter separaretur a sua singularitate, semper determinate respiciet Placidum: ergo vna erit respectu Placidi, non verò respectu aliorum.

Respondetur negando paritatem, ingens enim versatur discrimē inter separationem physicam, & metaphysicam, seu intentionalem; nam physica separatio nō tollit singularitatem rei, neque excludit ab illa rationem partis ex se ordinatæ ad aliam partem; at vero intentionalis separatio præscindit naturam à sua singularitate; atque adeo ex vi

cognitionis manet non singularis, & determinata, sed cōmunis, & vna.

§. VI.

Denominatiuorum explicatio.

21. **D**E N Ominatiua (secundum Philosophum) dicuntur illa, quæ ab alijs sumunt appellationem, à quo solo casu differunt. Pro certitudine huius definitionis sufficiat auctoritas Philosophi.

Et pro illius intelligentia nota, quod in quolibet denominatiuo dantur tria: subiectum denominatum, forma denominans, & concretum resultans, quod denominatiuum appellatur, si forma se habeat, vel ut in re adiacēs, vel ut adiacens quoad modum significandi: unde homo non habet rationem denominatiui, quia humanitas hominis constitutiuā, nec quoad rem, nec quoad modū significandi, adiacet.

22. Ex quo notabili colliges rectam definitionis intelligentiā, nam denominatiuum solum differt à forma denominante casu; id est, cadentia nominis, nam denominatiuum conuenit cum forma denominante in principio nominis, & differt ab illa in fine, seu in ultimis syllabis; ut constat in albedine, & albo; in iustitia, & iusto.

§. VII.

Obijciuntur aliqua.

23. Obijcies primò. Denomi-

natiua sunt uniuoca; (ut constat in quarto, & quinto predicabili: ergo male sunt in presenti distincta explicata definitione.

Respondetur distinguendo antecedens, uniuoca, materialiter, & specificatiue, concedo antecedens; formaliter, & reduplicatiue, nego antecedens, & consequentiam. Ratio distinctionis est, quia iustus v. g. habet formaliter rationē denominatiui in ordine ad iustitiam, à qua nominis appellationem accipit; at vero rationem uniuoci, & quinti predicabilis solum habet in ordine ad personas, à quibus æqualiter participatur. Solet hoc explicari in relationibus subijcibilitatis, & predicabilitatis, quæ licet sint in eadem entitate; non tamen in ordine ad eundem terminum: haud aliter in presenti.

24. Obijcies secundo. Studiofus est denominatiuum; ergo vel ab studio, vel à virtute: si primū; ergo non solum differunt in cadentia nominis, sed in re per nomen significata; utique quia studium stat pro sollicitudine, & non pro virtute: si secundum; ergo nō solum differūt in ultimis, sed etiā in primis syllabis.

Respondetur denominatiuum exposcere conuenientiā cum forma denominante, nedum, quoad vocem, sed quoad rem significatam per vocem; & ideo quando forma denominans solum conuenit cum denominatiuo in re, vel in voce; tunc concretum resul-

Disputatio secunda. Questio. unica.

tans propriè non est denominati-
um; sed solum impropriè, seu
metaphoricè: quare studiosus nec
ab studio, nec à virtute est rigo-
rose denominatum; non ab stu-
dio, quia studiosus significat sub-
iectum virtute præditum; non à
virtute, quia cum illa non conue-
nit in voce.

25. Obijcies tertio. Denomi-
nativa sunt, quæ solo casu diffe-
runt, sed quæ casu differunt sunt
nomina, & nō res significatæ; er-
go definitio Philosophi nō rebus,
sed nominibus tantum adapta-
tur.

Respondetur concedendo ma-

iorem, & distinguendo minorem;
res non differunt casu, secundum
se, concedo maiorem, provt no-
minibus explicantur, nego mino-
rem, & consequentiam, nam sicut
hæc nomina, *iustus*, & *injustitia*, inter
se casu differunt; hoc est, in cadē-
tia nominis; sic res significata per
ly *iustus* differt à re significata per
ly *injustitia* cadētia ipsarum rerum,
nam iustus non solum dicit insti-
tiam: sed subiectum, in quo est
dicitur autem hæc differentia *ca-
sus*, & non *rei* quia licet res in se
habeant distinctionem: nihilomi-
nus res accipiunt denominationē
à nominibus, sub quibus stant.

DISPUTATIO
TERTIA
PROOEMIALIS DE
Analogia entis.

NIL in hac re Philosophorum Princeps Aristoteles statutum reliquit in hoc categoriarum libro: quare difficultas hac varietate opinionum redditur obscurior; libere enim mentes Doctorum sine duce, ita variè senserunt, ut nullius opera euolverim, qui alteri consentiat: Unde multa traduntur obscura, & difficilia, multa à veritate aliena: quapropter varijs omis-
sis modis dicendi, (quos inuile imò impossibile esset recensere) quid in hac puncto probabilius existimo, qua potero claritate proponam.

QVÆSTIO I.

Quid, & quotuplex sit Analogia?

§. I.

Analogia ut sic definitio, & explicatio.

1. **N**ota primò pro intelligentia quætionis, quod *analogia* est nomen græcum significans latine idem, quod *proportio*, correspondentia, seu similitudo, nam *Analogos* græce, latine, proportionatus, similis, vel correspondens dicitur.

2. Nota secundo, quod cū ana-

Tom. 2.

gia, seu proportio, sit relatio, non valet in vna eademque entitate reperiri, sed necessariò expostit duas, ad minus, entitates, ut inter illas possit exerceri.

3. Nota deniq; quod in presenti nò disputamus de analogis analogantibus in nominib; sed de analogis analogatis in rebus reperi-
tis, quæ mediāt inter vniuoca vniuocata, & æquiuoca æquiuocata; & ideo debent ex vtroq; extrema suā libare essentiam; non quia earum essentia æqualiter, & simpliciter extremorū possideat essentias, sed quia (saltem in æqualiter) ex vtroq; participat extremum; nā ex æquiuocis participat simpliciter diuer-

Disputatio tertia. Questio prima.

diuersitatem, & ex vniuocis secundum quid conuenientiam.

Quod autem non debeat participare simpliciter conuenientiam, & secundum quid diuersitatem constat tum ex Philosopho. 4. metaph. cap. 2. ubi analogia inter equiuoca à consilio numerauit: tum etiā ratione, nam vnitas simpliciter dicta cum diuersitate secundum quid est vniuocis propria: vtique quia animal, saltem secundum quid, ratione differentiarum, importat diuersitatem: ergo analogia non dicunt vnitatem simpliciter dictam cum diuersitate secundum quid.

4. His suppositis: analogum vt sic, vel ratio analogia, prout abstrahit ab omnibus analogiæ speciebus, sic definitur, à Caietano opusc. de nominum analogia. cap. 1. *Analogia sunt, quorum nomen est commune, ratio vero per illud significata, partim est eadem, & partim diuersa.*

Pro illius intelligentia nota, quod ly, *quorum nomen*, (in quo conueniunt cum vniuocis, & æquiuocis) ponitur loco generis; ceteræ vero particule, in quibus ab illis differunt, ponuntur loco differentiarum.

§. II.

Analogie species quot?

3. Cardinalis Caietanus opus. supra citato diuisit analogiam vt sic, in triplicem speciem:

inæqualitatis vnā, attributionis aliam, & proportionalitatis alteram.

Inæqualitatis, (quæ propriè est vniuocatio) appellatur à D. Tho. in 1. dist. 19. q. 5. art. 2. ad 1. secundum rem tantum, & à Iunioribus analogia physica, quia inæqualitas non dimanat ex ratione præcisa, sed ex differentijs, illam cum diuersitate perficientibus.

In hoc sensu definitur à Caietano hoc modo: *Analogia physica sunt, quorum nomen est commune, ratio vero significata per nomen simpliciter est eadem, inæqualiter tamen ab inferioribus perfecta.*

Sed de hac analogia in præsentia non disputamus, quia est propria, & rigorosa vniuocatio. Ratio est, quia animal v. g. æqualiter participatur ab homine, & equo, neque ab vna specie dependenter ab alia; vt ratio entis à creatore, & à creatura; à substantia, & accidenti: ergo ratio simpliciter eadem, inæqualiter ab inferioribus participata, est species analogiæ vt sic.

6. *Analogia verò attributionis, seu proportionis, quæ analogice cum proportionalitatis analogia, analogiæ nomē sibi vendicat: sunt illa, quorum nomē est commune ratio vero substantiæ, per illud significata, est eadem secundum terminum, & diuersa secundum habitudinē ad illū. v. g. animal, pulsus, & medicina, quæ sunt respectu sani huius analogiæ analogata extrema, sunt vna secundum terminum,*

minum, quia omnia eandem sanitatem, & terminum respiciunt, & diuersa secundum habitudinē ad illum, quia animal respicit sanitatem per modum subiecti intrinseci; pulsus per modum signi; & denique medicina per modum causae: ecce qualiter habitudines sūt diuersae etiam si terminus inspectus sit materialiter, & in esse rei vnus.

7. *Analogia denique proportionalitatis sunt, quorum nomen est commune; ratio vero substantia, per illud significata, est simpliciter diuersa, & eadem secundum proportionem.* v. g. principium analogicē dicitur de corde, & de fundamento domus: nam sicut se habet fundamentum ad principiandum domum, sic se habet cor ad principiandam animalis vitam.

8. Hæc analogia, (quæ appellatur à Diuo Thoma loco supra citato secundum esse, & secundum intentionem simul) diuiditur in analogiā proportionalitatis metaphoricam, & propriam: Metaphorica datur, quando nomen per se primò est impositum ad significandum aliquod analogatum, & translaticie transfertur ad alia analogata significanda; vt risus, qui propriè dicitur de homine, & impropriè de prati viriditate. Analogia proportionalitatis propria datur, quando res significata per nomen propriè est in omnibus analogatis; vt principium, quod propriè est in corde, & in fundamento domus.

Tom. 2.

9. Non pauci, neque indocti, docent analogiam proportionalitatis metaphoricam, esse analogiam attributionis propriā; quia ratio analogica solum est intrinsecè in principali analogato, & in alijs extrinsecè, per extrinsecam denominationem à forma, intrinsecè existēte in principali analogato, desumptam.

10. Verumtamen alij, cū Patre Araujo, contrariam tenent sententiam: tum quia hæc analogia solum valet inter quatuor terminos reperiri; quod proprium est analogiæ proportionalitatis: tum quia diuerso modo se habet pratum respectu risus, ac pulsus respectu sanitatis.

Sed tu in re tam parui momenti elige, quod malueris: & nota nō quācumque proportionalitatem causare analogiam, sed solum repperitam in rebus participantibus rem simpliciter diuersam, & secundum quid solum vnā.

11. Et vt radicatus penetres huius difficultatis terminos, nota, quod proportio est habitudo vni ad alium; vel plurium ad vnum; nam habitudo pulsus, ad animalis sanitatem, est (secundum Diuum Thomam) vnius ad alterum; & pulsus, & medicinæ, ad animalis sanitatem, vocatur (ab Angelico Magistro) plurium ad vnum.

Proportionalitas verò est proportio proportionum, vel compositio proportionum; vt habitudo, seu correspondentia, quæ datur inter proportionēs; vt sicut se

Disputatio tertia. Quæstio prima.

habet cor ad principiandam animalis vitam; sic se habet fundamentum ad principiandam domū: unde clarè colliges ad proportionalitatem esse quatuor terminos requirētos; etiam si ad proportionem duo termini sufficiant.

§. III.

Attributionis analogia conditiones.

12. **P**RO utraque analogia aliæ assignantur conditiones: pro attributionis, seu proportionis sit prima, quod ratio analogica principaliter, & simpliciter, sit in vno extremo analogiæ, & secundum quid, seu minus principaliter, in alijs extremis: in hac conditione fundatur illud repetitum *analogum per se sumptum stat pro famosiori significato*, quod solum valet verificari de analogia attributionis, vel de analogia proportionalitatis impropria.

13. Secunda, (quæ in præsentī est valdè celebris, & ad quā omnes aliæ debent reduci) consistit in hoc, quod ratio analogica sit intrinsecè in principatiori analogato; in alijs vero extrinsecè per extrinsecam denominationem, desumptā à ratione analogica, in principatiori analogato existente: veritas huius conditionis constat ex D. Patre Anselmo in dialogo de veritate, cap. 14. ubi hæc habet verba. Magister: *an habes aliquam aliam rationem, cur tibi plures esse videantur reſtitudines, seu veritates præ-*

ter ipsam rerum pluralitatem? Discipulus: *sicut istam, nullam esse cognosco, ita nullam aliam invenire posse cōfidero.* Magister: *ona igitur & eadem est omnium reſtitudo.* Discipulus: *sic me facere necessum est; sed tamen ostende mihi, cur dicimus huius, vel illius rei veritatem, velut ad distinguendas veritatis differentias, si nullam ab ijs rebus assumunt: dicitur situm?* Magister: *improprie huius, vel illius rei esse dicitur, quoniam illa non in ipsis rebus, aut ex ipsis, aut per ipsas in quibus esse dicitur, habet inum esse; sed cum res ipse secundum illam sunt, quæ semper præſtō est his, quæ sunt, sicut debent; tunc dicitur, vel illius rei veritas; quemadmodum dicitur tempus huius, vel illius rei cum vnum, & idem sit tempus omnium, quæ sunt in eadem tempore simul: & si non esset hæc, vel illa rei, non minus esset iā eam tempus: non enim ideo dicitur tempus, quia tempus est in ipsis rebus; sed quia ipsa sunt in tempore: & sicut tempus per se consideratum non dicitur tempus alicuius, sed cum res quæ in ipso sunt, cōsideramus, dicimus tempus huius, vel illius rei; ita summa veritas per se subsistens nullius rei est: sed cum aliquis secundum illam est tunc eius dicitur veritas, vel reſtitudo.* Hucusq; Doctor, & Sanctus Anselmus. In quibus aperte constat veritatem, seu reſtitudinē intrinsecè esse in Deo, seu in principatiori analogato, & extrinsecè in rebus creatis, nam secundum Anselmum nostrum eodē modo est veritas in rebus creatis, ac est tempus in rebus sublimariis; sed in his tempus solum est.

est extrinsecè; ergo in illis veritas solum est extrinsecè. Constat etiam ex Diuo Thom. 4. Metaph. lect. 1. vbi disputans de analogis attributionis, sic fatur. *Sciendum, quod illud vnum, ad quod diuerse habitudines referuntur in analogis, est vnum numero; & non solum vnum ratione.*

14. Ex qua auctoritate, (quæ pro tertia conditione huius analogiæ assignatur à Thomistis, sic efformo rationem pro secunda ex Diuo Anselmo desumpta. Forma, per nomen analogum significata (secundum Diuum Thomā) est vna numero in omnibus analogatis; ergo non intrinsecè in omnibus; sed in vno intrinsecè, & in alijs extrinsecè; vt docet Anselmus. Probo consequentiā, eadem numero forma naturaliter (in nullius Doctoris opinione) valet esse intrinsecè in pluribus subiectis distinctis, & non subordinatis, per vñionem intrinsecam; sed ratio analoga in analogia attributionis, est (secundum Diuum Thomam) in analogis separatis, & non subordinatis; ergo vt vna numero non valet esse intrinsecè in omnibus; ergo solum est intrinsecè in vno, & extrinsecè in alijs.

15. Secundo probatur ad hominem, contra Patrem Suarez, qui respectu entis contrariam tenet sententiam; nam in huius Doctoris opinione nulla datur implicatio in hoc, quod medicina, quæ est sanitatis causa, sit extrinsecè sana, à sanitate in animali in-

Tom. 2.

trinsecè reperta; ergo similiter nulla dabitur implicatio in hoc, quod creatura, quæ intrinsecè est ens ab entitate propria, & intrinsecè, sit extrinsecè ens ab entitate Dei. Cōsequētia constat primo ex Apostolo ad Ephes. 3. dicente: *Ex quo omnis paternitas in celo, & in terra nominatur;* tum à paritate; nā nō alia ratione (in sententia Patris Suarez) medicina dicitur extrinsecè sana à sanitate animalis, nisi quia medicina ordinatur ad animalis sanitatem; sed creaturæ, vt effectus Dei ordinantur ad esse Dei; ergo possunt, & debent, ab illa extrinsecè nominari.

16. Dices. Nedum ens, vt analogum proportionis, est intrinsecè in omnibus analogatis; sed etiā sanum est intrinsecè in omnibus suis analogatis; vtique quia medicina est sana, & animal sanum, sed animal non est idem numero sanum, ac medicina: vt ex se constat; ergo ratio analoga, in attributionis analogia, non est eadem numero in omnibus analogatis.

Respondetur negando maiorem; ad probationem dico dari plura sana ab eadem sanitate diuerso modo applicata; nam (vt dixi in Logica. disp. 2. q. 2. §. 1. nu. 5. ex dictis in parua summa. lib. 1. cap. 19. de appellatione. n. 11. pluralitas in adiectiuis non cadit supra formam; sed supra subiectum; & sic ad multiplicationem subiecti multiplicantur: vide quæ ibi dicta sunt.

Et adde, hanc solutionem con-

Disputatio tertia. Questio prima.

stare ex Sancto Doctore. 2. 2. q. 20. 1. 2. ubi ait, malitiam actus exterioris non distingui à malitia actus interioris, quia eadem malitia numero, quæ intrinsece est in interiori, est extrinsece in exteriori; & ponit exemplum in portione amara, quæ solum est extrinsece bona à bonitate sanitatis intrinsece existens in animali. Quid clarius pro nostra conclusione, & solutione?

§. IV.

Fundamentum Patris Suarez.

17. **E**Ns est analogum proportionis ad Deum, & creaturas; & tamen ens est intrinsece in omnibus; nam creatura intrinsece est ens, & non per extrinsecam denominationem ab entitate increata Dei: (nondum dicamus esse ens in creatum, & per essentiam) ergo ratio analogæ, in proportionis analogia, est intrinsece in omnibus analogatis.

Respondetur concedendo maiorem, & distinguendo minorem; ens est intrinsece in Deo, & creaturis, ut in illo analogantur, analogia proportionalitatis, concedo minorem; ut in illo analogantur, analogia attributionis, nego minorem, & antecedens probationis inclusæ; nam ex eo, quod creatura extrinsece denominetur ens, ab entitate increata Dei, non sequitur, quod denominetur ens increatum, & per essentiam, in re-

cto, sed solum in obliquo, quatenus sunt aliquid entis increati, & per essentiam: non aliter ac accidens extrinsece denominatur à substantia, absque eo, quod denominetur ens substantiale.

Ratio huius solutionis sumitur ex eo, quod forma non tribuit denominationem, nisi iuxta capacitatem subiecti denominati; ut constat in subsistentia Verbi Divini, quæ humanitatem Christi Domini infinitè non terminavit, propter humanitatis incapacitatem: haud aliter in presenti.

18. Dices primò. Creatura, ut effectus Dei analogatur cum Deo analogia attributionis; sed, ut effectus Dei, est intrinsece ens per participationem; ergo ut extremum talis analogiæ participat intrinsece rationem analogam.

Respondetur negando antecedens; nam creatura, ut effectus Dei, formaliter, solum analogatur cum Deo, analogia proportionalitatis, non vero attributionis, ad quam ratio entis per participationem, seu ratio effectus, solum se habet de materiali.

Explicatur hoc in medicina, in qua non est idem esse sanitatis causam (quod à se, & à propria entitate habet) & esse extrinsece sanam (quod non a se, sed à sanitate animalis extrinsece habet (sic in creatura, non est idem esse entitatem à Deo participatam (quod in se, licet non a se, intrinsece habet) & esse entitatem entitatem extrinsece, quod non a se intrinsece, sed à Deo

à Dei entitate, habet extrinsecce.

19. Dices secundo, cum Patre Didaco à Iesu, ens, vt attributio- nis analogum, non exprimit entitatem per se, sed entitatem absolute abstrahentem a per se, & in alio, at hæc ratio non participatur ab accidenti per extrinsecam denominationē à substantia sumptam; vtique quia accidens intrinsece est ens; ergo minus principale analogatum, in attributionis analogia, non denominatur extrinsece a principali: ni dicas substantiam, & non ens esse analogum.

Respondetur negando maiore, nam in proportionis analogia analogum non præscindit, nisi solum ex modo significandi, a principali analogato; & ideo licet substantia non sit analogum, tamen non est ens, vt abstrahit a per se, & in alio; sed est ens, quod in confuso in recto dicit per se realiter distinctum ab accidenti extrinsece, & in obliquo denominato. Ex hac solutione dimanat quarta, & vltima conditio huius analogiæ, videlicet, quod analogata minus principalia non valeant definiri, nisi per ordinem ad famosius analogatum.

§. V.

Proportionalitatis conditiones.

20. **P**ro analogis vero proportionalitatis aliæ sunt con-

Tom. 2.

ditiones.

Prima, quod absque dependentia valeat hæc analogia causari.

Ex hac dimanat secunda, videlicet, quod si in aliquo casu datur dependentia, non sit ad hanc analogiam simpliciter requisita.

21. Tertia, quod ratio analogica sit intrinsece in omnibus analogatis.

Ex hac dimanat quarta; scilicet, quod ratio analogica non sit eadem numero. Et quinta; videlicet quod vnum analogatum possit absque alio definiri.

§. VI.

Aliqua obiectiones.

22. **P**ater Arriaga plura contra hanc proportionalitatis analogiam obijcit. Primum. Proportionalitas non solum datur in analogis, sed etiam in vniuocis, & æquinocis; ergo proportionalitas non est species analogiæ vt sic. Antecedens probatur, proportionalitas (vt constat ex dictis) est habitudo proportionum, sed hæc datur in vniuocis, & æquinocis, vtique quia sicut se habet canis marinus ad suum esse, sic terrestris ad suum esse, & sicut se habet homo ad suum animal, sic Leo ad suum animal, ergo proportionalitas non solum datur in analogis, sed etiã in vniuocis, & æquinuocis.

Responderur distinguendo antecedens, proportionalitas datur in vniuocis, & æquinocis, pro-

Disputatio tertia. Questio prima.

portionalitatis causans analogiā, nego antecedens; causans vniuocationem, seu æquiuocationem, concedo antecedens; & nego consequentiam. Ad probationem distinguo antecedens eodem modo, nam non quæuis proportionalitas analogiam causat, sed illa, quæ datur in rebus participantibus rem simpliciter diuersam, & secundum quid unam. Nec exempla allata aliquid probant; nam in priori solum relictet convenientia in nomine, & non in re significata per illud; in posteriori verò omni modo relictet convenientia, analogiæ opposita; vt constat ex definitionibus analogiæ vtriusque.

23. Secundum. Non datur in rerum natura nomen, quod significet proportionem habitudinis; ergo analogia proportionalitatis non debet admitti. Antecedens probatur, principium v. g. non significat habitudines cordis, & fundamenti domus; ergo non datur nomen, quod significet habitudinem proportionis.

Respondetur, quod licet nomen *principium*, ex primæua sui institutione, non sit inpositum ad has habitudines significandas, tamen à Metaphysicis est, ad illas significandas, inpositum, vt perfectam, & certam rerum consequamur intelligenciam.

24. Tertium. Proportio non assert analogiam, nisi inter ea, quæ proportionantur; sed pro-

portiones, & non termini sunt, quæ proportionantur; ergo inter proportiones, & non inter terminos proportionis debet dari analogia: atqui hoc est falsum, cum termini, scilicet, cor, & fundamentum domus, sint huius analogiæ analogata; ergo hæc analogia vt impossibilis non est admittenda.

Respondetur concedendo maiorem, & distinguendo minorem, proportiones, & non termini sūt, quæ proportionantur, *vt quo*, concedo minorem; *vt quod*, nego minorem, & consequentiam, nam analogia, & proportio versatur inter terminos, scilicet inter cor, & fundamentum domus *vt quod*, & inter proportiones *vt quo*, seu vt ratio formalis.

§. VII.

Interrogatio prima.

25. **I**NQVIREs primo: an sola transcendentia sit analogiæ proportionalitatis causa; an vero ultra illam sit dependentia necessaria?

Et vt quæsito respondeam, nota primo (ex dictis in Summulis lib. 1. cap. 8. num. 7.) quod transcendentia est intima inclusio alicuius rationis communis, in omnibus differentiis, seu modis, illam contrahentibus.

26. Nota secundo (ex dicendis 2. Physicor. disput. 2. quæst. 1. & 2. quod dependentia est ordo

do secundum prius, & posterius in participanda aliqua ratione, & ideo ens v.g. ab accidenti participatum, descendit ad illud cum dependentia à substantia, quia per prius exigit ad substantiam, quam ad accidens descendere.

27. His prælibatis dico, solam transcendentiam esse analogiæ proportionalitatis causâ sufficientem, & adæquatam.

Pro hac resolutione stat Divinus Thomas, & cum eo omnes Thomistæ; & licet ab omnibus expresse non defendatur; defenditur tamē expresse à Didaco Iesu, in præsentī, & à Didaco Hortiz. tract. 4. conferent. 2. §. 1. nu. 496.

Reprobatur ratione efficaci. Ens dicitur analogicè, analogia proportionalitatis, de Petro, & Paulo; & etiam de homine, & leone; sed inter extrema huius analogiæ non est dependentia; ut ex se constat; ergo transcendentia, absque dependentia, est causa sufficiens proportionalitatis analogiæ.

§. VIII.

Interrogatio secunda.

28. **I**NQVIRE S secundo: **I**an ens respectu substantiæ, & accidentis; Dei, & creaturarum, sit analogum, nedum ratione transcendentia, sed etiam ratione dependentiæ?

Ad hoc respondet Didacus à Iesu, disput. 11. q. 4. Logica: ens respectu horum inferiorum dici, ratione dependentiæ, attributionis analogum.

29. Sed Magister Didacus Hortiz, tract. 4. Logica, conferent. 2. num. 503. defendit, ens respectu horum inferiorum, est, ratione dependentiæ, proportionalitatis analogum.

30. Neutra ratio sententia placeat: non prima; nam (ut constat ex dictis) ratio analogica, in attributionis analogia, solum debet esse intrinsecè in principaliori analogato, sed in omnibus his inferioribus ratio entis est intrinseca; ergo ens respectu horum inferiorum non est, ratione dependentiæ, attributionis analogum.

31. Non secunda; nam ablata transcendentia, dependentia, quæ est ratio differendi, non dimanat ex ratione entis, quæ est ratio analogica, sed ex ipsis differentiis analogatis; sed in analogia diversitas simpliciter cum unitate secundum quid debet dimanare ex ratione analogica; ergo ens, respectu horum inferiorum, non est, ratione dependentiæ, proportionalitatis analogum.

32. Quare resolutio huius difficultatis duplici adæquatur assertioni: Prima: ens, absque transcendentia, non est analogum: etiâ si inter inferiora detur dependentia.

Secunda. Ens, transcendentialiter in inferioribus imbibitum, est, ratio

Disputatio tertia. Questio prima.

ratione dependentiæ, formaliter analogum; non proportionis, nec proportionalitatis analogia, sed analogia media inter proportionis, & proportionalitatis analogias.

Constat ex conditionibus vtriusque analogiæ.

33. Et probatur prima. Ablata transcendentia, ens non est magis imbibitum in suis, quasi differentijs, ac animal in suis; sed animal non est analogum, sed vniucum; ergo nec ens ablata transcendentia est analogum.

34. Dices, diuersitatem stare in hoc, quod differentia entis subordinantur inter se; secus vero animalis differentia.

Sed contra est primò; nam illa ratio est analogia, quæ habet diuersitatem simpliciter, cum vnitatem secundum quid; sed ratio entis simpliciter abstracta solum, ratione transcendentia, valet habere diuersitatem; ergo diuersitas, seu dependentia differentiarum, per accidens se habet ad analogiam entis si in transcendentia non sit fundata talis dependentia.

Contra est secundò. Animal nõ esset analogum, etiam si differentia essent inter se dependentes; quia hæc dependentia, seu diuersitas, non esset ex animali orta; ergo similiter in nostro casu.

35. Secunda assertio probatur. Supposita transcendentia, dependentia formalis differentiarum (etiam si non sint de conceptu en-

tis) dimanat ex ratione entis; (vt constabit ex dicendis infra. q. sequenti. §. 10. nu. 56.) sed hoc sufficit ad analogiam; ergo supposita transcendentia, dependentia causat formaliter analogiam, quæ a nobis appellatur media inter propositionis, & proportionalitatis analogias; quia ex prima participat ordinem, & dependentiam; & ex secunda habet rationem analogiam intrinsecè in omnibus analogatis.

§. IX.

Tertia interrogatio

Inquires tertio: quomodo analogia, vt sic, diuidatur in attributionis, & proportionalitatis analogias? Pater Fonseca in presenti. cap. 2. q. 1. affirmat, analogiam, vt sic, ex æquo, & vniocè, diuidi in proportionis, & proportionalitatis analogias.

37. Sed omnes Metaphysici, cum Caietano loco supra citato, docent analogiam, vt sic, diuidi inæqualiter, & analogicè, in attributionis, & proportionalitatis analogias.

Probatur ratione de sumpta ex Sancto Doctore, 1. sent. 7. 5. a. 2. vbi sic ait: *Proprie, & in rigore, analogia esse illa, quæ secundum esse, & secundum intentionem sunt analogæ*, (sed (vt constat ex eodem Dino Thoma) hæc sunt proportionales) hæc sunt proportionales; ergo analogia, vt sic, ex æquo, & vniocè non diuiditur in

in has duas analogias. Consequētia probatur; nam ab vno inferiori, quod simpliciter participat rationē communē, & ab alio, quod illam secundum quid solum participat, nequit præscindi ratio equaliter vna, sed analogia proportionalitatis simpliciter participat analogum vt sic; & analogum attributionis solum secundum quid: ergo analogum, vt sic, ex æquo, & vniuoco non diuiditur in has duas analogias.

Confirmatur hæc ratio. Analogum simpliciter dictum, mediat inter vniuocum, & equiuocum, sed attributionis analogia ita accedit ad equiuocationis extremū, vt ab Aristotele inter æquiuoca numeretur; ergo ratio analogiæ vt sic solum secundum quid, & abusue in attributionis reperitur analogia.

§. X.

Obiectiones Patris Fonseca.

38. **O**bjicies primò. Istæ duæ analogiæ prædicantur de suis inferioribus, sicut species de indiuiduis; sed omnes species de indiuiduis prædicabiles sunt generi subijcibiles; ergo istæ species analogiæ vt sic, vt generi, & vt prædicato vniuoco subijciuntur.

Respondetur concedendo maiorem, & negando minorem, nam non omnis species subijcitur generi, vel prædicato vniuoco, sed multoties prædicato analogo.

Constat hoc in rationali, quod vt species prædicatur de hoc, & illo rationali; & tamen non subijcitur differentiæ vt sic, vt generi, vel vt prædicato vniuoco, sed vt analogo.

39. Objicies secundo. Analogū vt sic, conuertitur cum analogo proportionalitatis, sed omnia analogia participant analogum vt sic (vt ex se constat) ergo omnia analogia sunt proportionalitatis analogia iuxta illud, *dici de omni*. Maior, in qua est difficultas, probatur, quia sicut se habet analogia proportionalitatis ad analogiam, vt sic, sic attributionis ad analogiam vt sic, ergo analogum vt sic, conuertitur cum analogo proportionalitatis.

Respondetur distinguendo maiorem; analogum vt sic, conuertitur cum analogo proportionalitatis, denominatione, & accidentaliter, concedo maiorem; essentialiter, nego maiorem; & concessa minori, nego consequentiam, nam licet verum sit; quod analogum vt sic, respectu vtriusque analogiæ valeat denominari a secunda intentione analogiæ proportionalitatis metaphoricæ, & contineri sub illa, tanquam sub specie propria; sicut vniuersale valet denominari a secunda intentione generis, & contineri sub illo; tamen analogū vt sic hanc denominationem, sicut vniuersale, non essentialiter, sed denominationē solum participat.

40. Objicies vltimo. Secunda intentio vt sic vniuoco participatur

Disputatio tertiā. Quæstio prima.

tur ab utraque analogia, sed hæc secunda intentio uniuoca debet ad inferiora descendere, medio prædicato uniuoco, & equaliter participato; utique quia sicut secunda intentio analogica non valet descendere per prædicatum uniuocū, sic è conuerso secunda intentio uniuoca non valet descendere per prædicatum analogum; ergo analogia ut sic (media qua, vel in qua descendit secunda intentio ut sic ad duas analogiæ species) est prædicatum uniuocum.

Respondetur concedendo maiorem, & distinguendo minorem; secunda intentio uniuoca debet ad inferiora descendere, medio prædicato uniuoco, quando formaliter descendit, concedo minorem: quando materialiter solum descendit, nego minorem; & distinguo consequens, descendit, media analogia ut sic, formaliter, nego consequentiam, materialiter, concedo consequentiam.

Ratio distinctionis est, nā uniuocum potest in analogo, & analogum in uniuoco descendere, quando descensus est de materialibus; hoc est medio alio prædicato.

Constat hoc in ente, quod analogice dicitur de homine, & leone; & tamen descendit in animalibus, quod uniuoce dicitur de homine, & leone.

Est è conuerso in virtute ut sic, quæ uniuoce dicitur de liberalitate, & iustitia commutativa, & tamen virtus ut sic descendit multis modis, media iustitia ut sic, quæ ana-

logice dicitur de his virtutibus; sic in presenti, secunda intentio, ut sic uniuoce de utraque analogia prædicabilis, valet descendere media analogia ut sic analogice de utraque dicta analogiæ specie.

QVÆSTIO II.

An obiectiuus entis conceptus à suis inferioribus præscindi valeat simpliciter.

§. I.

Aliqua notabiles.

1. **I**nter Doctores certamē hoc sedem obtinet primam; & ideo pro illius luce primò notandum venit, difficultatem hanc nō procedere, de ente, ut est attributionis, sed ut proportionalitatis est analogum.

2. Secundo, duplicem esse conceptū formale unū, obiectiuū aliū: formalis, est actus intellectus, & species conceptum obiectiuum representantes: obiectiuus est obiectum tam a conceptu formali, qui se habet per modum actus, actum; quam à formali, qui se habet per modum speciei representatum.

Notanter notari conceptum obiectiuum esse solum actum, & non representatum, à formali, qui se habet per modum actus: tū quia representatio solum spectat ad conceptum formalem, qui se ha-

habet per inodum speciei suae impressae, siue expressae: tū quia hęc representatio (in præsenti a Thomistis supposita) est ab ipsis omnino relegata in visione beatifica, seu in actu intellectus, quo beati vident Deum in patria.

3. Tertio, duplicem esse cōceptus obiectiui praeisionem; partialem, seu formalem vnam, totalem seu per modum totius potentialis aliam.

Partialis est, quā vna pars separatur; & excluditur a conceptu alterius, & e contra; vt quando ad compositionem metaphysicam separatur intellectus animal a rationali.

Totalis est, quā concipitur vna formalitas, v.g. animal, seu ens secundum perfectiones essentielles, absque eo, quod excludat a tali conceptu perfectiones identificatas non intrantes ad essentiam ipsius. Dicitur autem hęc praeisio totalis, quia non excludit, sicut partialis, formalitatem alterius compartis, sed illam includit; licet nō immediate, & vt ratio constitutiua formalitatis immediatæ, seu superioris conceptus, vide, quæ dicta sunt in logica, disp. 4. q. 3. §. 3. n. 9.

4. Inter has praeisiones mediat alia, quæ a Thomistis appellatur secundum quid, expressiua, & imperfecta; & est quā concipitur vna formalitas explicite, & aliz implicite: vt rationes constitutivæ rationis explicite conceptæ.

Inter hanc; & totalem magnum

versatur discrimen; nam licet in vtraque abstractione, formalitates omnes identificatae sint conceptæ; tamen in praeisione totali non sunt conceptæ vt rationes constitutiua rationis explicite conceptæ; secus vero in abstractione secundum quid.

5. Quarto, quod discriminē, quod versatur inter rationem vniuersalem, & analogam, est quod ratio vniuersa non est de conceptu suarum differentiarum, & ideo non valet ab illis abstrahi, nec de illis prædicari, at vero ratio analogica est de conceptu suarum, quasi differentiarum, & sic ab illis valet abstrahi, & de ipsis prædicari.

6. Denique notandum venit (ex Philosopho, & ex Sancto Doctor pluribus in locis) inferiora entis non tribuere ei novam formalitatem, sed solum novam expressionem.

His ergo suppositis, quod inquirimus est: an valeat dari conceptus obiectiui entis ab inferioribus simpliciter praeisus, an vero solum secundum quid: ita vt in suo conceptu, & actu implicite includat omnes quasi differentias tanquam formalitates intrantes ad propriam essentiae constitutionem.

§. II.

Referuntur sententiae.

7. **I**N hoc certamine prima sententia asserit ens nō esse simpliciter a suis inferioribus præisum.

Disputatio tertia. Questio secunda.

sum, sed includere in suo conceptu omnia inferiora, prout in ratione entis proportionaliter conveniētia; & sic solum secundū quid esse ab inferioribus præsum.

Pro hac stant fere omnes Thomistæ, Ferrara. Nazarius. Arango. Collegium Complutense. Ioannes a Sancto Thoma. Fonseca. Vazquez, & alij relati a modernis.

8. Secunda sententia enti simplicem cōcedit præcisionem. Pro hac stant Capreolus, in 1. dist. 2. q. 1. a. 2. §. ad argumenta contra primam conclusionem. Deza ibidem. Magister Sotus in antepædicamentis, cap. 4. q. 1. qui asserit hanc sententiam esse communem inter Thomistas modernos sui temporis; & novissime defenditur a Didaco Hortiz, traē. 4. cōferēt. 4. §. 2. & 3. n. 3 43.

9. Tertia sententia non solū tribuit enti præcisionem simpliciter dictam, sed etiam vniuocationem.

Ita Scotus cum sua schola. Ex his propriam profero mentem.

§. III.

Prima conclusio.

10. **P**reæcisione partiali ens nō valet a suis quasi differentijs simpliciter præscindi.

Hæc conclusio his terminis a nullo Doctore est stabilita, sed ab omnibus debet defendi, & a no-

bis proponitur: tum quia illius notitia non parum conducit ad præcisionem totalem entis: tum quia forsam Thomistæ hanc solam præcisionem denegant enti, nam omnes rationes ab illis adductæ solū probant incapacitatem in ente repertam ad hanc præcisionem.

11. Probatur ratione, qua Thomistæ denegant enti omnem præcisionem simpliciter dictam. Præcisio partialis, ad compositionem metaphysicam necessaria, mutuā exposcit exclusionem intellectualem; sed hæc mutua exclusio non valet reperiri inter ens, & *per se*: ergo ens præcisione partiali non valet a suis quasi differentijs præscindi. Minor probatur, nulla res valet intelligi sine formalitatibus suum conceptum essentialem constituentibus, ut constat in homine, qui non valet concipi absque animalitate, quia est de quidditate hominis, sed licet *per se* non sit de cōceptu entis, tamen ens est de conceptu *per se*; utique quia ens essentialiter prædicatur de *per se*: quo modo ratio generica non prædicatur de ratione differentiali; ergo mutua exclusio ad præcisionem partialem necessaria, non potest reperiri inter ens, & *per se*.

Dices cum Scoto, rationem entis non esse de conceptu essentiali suarum quasi differentiarum: tū quia in *per se* non datur ratio entis: tum quia *per se* non est ens, sed modus entis.

Sed contra: nam ens, & non ens contradictorie opponuntur; ergo mo-

modus *per se* velet ens, vel non ens: secundum non potest dici; aliàs nihil esset differentia constitutiva, & distinctiva substantiæ; ergo necessario debes concedere primum, quod est intentum.

13. Dices secundo. Esse ens entitativè; non vero formaliter.

Sed contra est primo: nam tunc aliquod prædicatum intrat formaliter ad constitutionem alicuius rei, quando sine illo non valet intelligi; sed *per se* nequit intelligi sine entis ratione; ergo ens non materialiter entitativè, sed formaliter intrat ad conceptum *per se*.

Contra est secundo. Diverfo modo se habet ens respectu *per se*, & *in alio*, ac animal respectu rationalis, & irrationalis: sed animal est identicè, & materialiter in suis differentiis; ergo ens est formaliter in suis quasi differentiis.

14. Dices tertio. Ens valet præscindere à *per se*: ergo *per se* valet præscindere ab ente.

Respondetur concedendo antecedens: & negando consequentiam: nam ens valet intelligi absque *per se*, & *in alio*: (vt constabit ex rationibus sequentis conclusionis) at verò istæ quasi differentia non possunt absque ente intelligi: non aliter ac licet animal valeat præscindi ab homine, cum exclusione alterius compartis; tamen homo non valet præscindi ab animali, quia sine illo non potest concipi.

(. . .)

§. IV.

Secunda conclusio.

15. Conceptus obiectivus entis simpliciter, abstractio ne totali, à suis præscindit inferioribus.

Probat. Omnis res valet concipi sine formalitatibus ad ipsius essentiam non spectantibus: sed modi *per se*, & *in alio*, sunt extra conceptum essentialem entis; ergo valet sine illis concipi; ergo ab illis præscindere. Secunda consequentia constat ex prima: prima ex præmissis: ex quibus maior est lumine naturali nota: nam res nō dependet, ad sui conceptionem adæquatam, à formalitatibus, quæ sunt extra ipsius essentia. Minor, in qua est difficultas, probatur: si *per se* esset de conceptu essentiali entis, non posset eē, nec intelligi, absq; tali modo; sed in accidenti non solum intelligitur, sed est absq; tali modo; ergo *per se* nō est de conceptu essentiali entis.

Hæc probatio eodē modo convinquit *de in alio*, respectu substantiæ; ergo ens, præcisione totali, à suis abstrahit differentiis.

Confirmatur. Ex eo probant Thomistæ, (& bene) quod rationale, & irrationale, non sunt de conceptu animalis; & similiter quod animal valet absque illis intelligi, quia in homine est absque irrationalitate, & in leone absque rationalitate: sed ens est in acci-

C

identi

Disputatio tertia. Questio secunda.

denti absque *per se*: & in substantia absque *in alio*; ergo ista quasi differentia non sunt de conceptu entis; ergo valet absq; illis concipi.

16. Explicatur amplius hec ratio. Modi constituentes substantiam, & accidens, non sunt de essentia entis; ergo potest sine illis intelligi; & consequenter ab illis prescindere simpliciter. Antecedens probatur: ens descendit ad substantiam, quin descendat modus essendi *in alio*: & ad accides, quin descendat modus essendi *per se*: ergo isti modi non sunt de essentia entis. Pater hac consequentia: nam quod de essentia alicuius est, in omni statu debet ei convenire.

17. Tercio roboratur eadem ratio. Quando aliquid de aliquo predicatur, debet intelligi eo modo, quo predicatur; sed predicatur ens de substantia, quin modus essendi *in alio* predicetur; ergo a nobis intelligitur ens, quin intelligatur a nobis modus essendi *in alio*; ergo talis modus non est de essentia entis.

18. Si dicas ens non descendere ad inferiora, nec de illis predicari adæquatè, sicut animal, quod adæquatè descendit, ad inferiora, de illisquè adæquatè predicatur.

Contra est primò: nam ita adæquate descendit ens ad sua inferiora, ac animal ad sua; utique quia sicut in omni inferiori animalis datur principium sentiendi, (quod est adæquata animalis ut sic essentia) sic in omni inferiori entis datur principium essendi, quod est

adæquata entis ut sic essentia; ergo quantum ad hoc eadem adæquatio datur in predicato uniuerso, & analogo.

Contra est secundò, nam si ens non descendit adæquatè ad inferiora, quia non descendit ad substantiam principium essendi, quod est in accidenti; etiam animal non descendit adæquatè ad inferiora, quia non descendit ad hominem principium sentiendi, quod est in leone: cum de leone non predicetur animal, quod est in homine; ergo hæc solutio, vel est petitio principij: vel est supponere quod negamus: videlicet, quod differentia entis sunt de conceptu quidditativo entis.

§. V.

Obijciuntur aliqua contra prædictam rationem.

19. **C**ontra prædictam rationem obijcies primò. Ens est de conceptu suarum quasi differentiarum; ergo differentia sunt de conceptu entis; ergo sicut differentia non valent absq; illis concipi: sic ens absque differentijs.

Respondetur cōcedendo antecedens, & negando utramque consequentiam: nam ex eo, quod ens sit de conceptu suarum differentiarum, non sequitur, quod ipsa sint de conceptu entis, sicut ex eo, quod animal sit de conceptu hominis, non sequitur, quod homo sit de conceptu animalis.

20. Obijcies secundo, assignâdo discrimen, quod versatur inter rationē animalis, & entis; nam illa non est de cōceptu suarum differētiarū: & sic differentia nō sunt de conceptu illius, at vero hæc est de conceptu *per se*, & *in alio*: & sic hi modi debēt esse de cōceptu illi.

Respondetur negando assumptum: nam paritas à nobis assignata non est inter rationem genericam, & differentialem: sed inter genericam, & specificam, quæ proportionali modo se habet respectu speciei, ac ratio entis respectu *per se*, & *in alio*.

21. Obijcies tertio. (& est fundamentum contrariæ sententiæ) Ratio entis est de conceptu suarum differentiarum; ergo præcisa ab illis est, & non est in illis: est; quia supponitur: non est, quia per nos est præcisa; ergo ne has concedamus contradictorias, tenemur dicere ens non esse à suis inferioribus simpliciter præcisum.

22. Hæc obiectio est à Thomistis contrariam sententiam tuentibus valde exaltata; sed absque dubio, (ni fallor) debet ab illis responderi: & ideo antequam ad illam respōdeam, sic ad hominem contra illos insurgo.

Ratio animalis non à differentijs, de quarum conceptu nō est, sed ab speciebus, de quarū cōceptu est, est simpliciter abstracta: nunc inquirō: an hæc ratio animalis maneat post præcisionē in speciebus, vel non? secundum nō dices, nam species hominis v.g. absq; anima-

liratis ratione nec esse, nec intelligi valet: si primum; ergo manet, & non manet in illis: manet, quia est de conceptu specierum: non manet, quia est simpliciter præcisa. Responde ergo instantiæ, & objectioni.

23. Obiectioni ergo, & instantiæ respōdeo primò iuxta doctrinam traditam, disp. 3. q. 3. per totā concedendo antecedens, & distinguendo consequens: est, & non est in illis, diuersimodè, concedo consequentiam: eodē modo, nego cōsequentiā: nam nulla datur repugnantia, nec oppositio in hoc, quod eadem ratio animalis, quæ in speciebus est per modū partis, sit in abstractione, per modū totius potentialis: nam oppositio cōtradictoria est, *affirmatio, & negatio, eiusdem de eodem, circa idem* in præsentia autem, licet materialiter sit eadem ratio: tamen formaliter non est eadem: & sic non sequitur oppositio contradictoria.

Secūdo (& forsā melius) respōdetur, negādo cōsequentiā quoad secundā partem: nam in illo casu non sequitur absolutè, quod ratio animalis, seu entis non sit in speciebus: (in casu quo sit abstracta) sed quod sit in speciebus, & in abstractione: non aliter ac ex suppositione, quod idem corpus sit in duplici loco circumscriptione, non sequitur, quod sit extra locum primum, sed quod sit intra, tam in primo, quam in secundo, ut videbimus, lib. 4. Physic. disp. 1. q. 4. §. 5. num. 20.

Disputatio tertia. Questio secunda.

24. Dices. Ratio ab inferioribus abstracta est apta ad essendum in illis, & prædicandum de illis; ergo saltem intentionaliter non intelligitur in illis: alias intelligeretur ut apta ad essendum in illis, in quo non parua inuoluitur repugnantia.

Idem argumentum fit ad hominem contra aduersarios de ratione generica.

Pro omnibus tamen respondetur, concedendo antecedens, & distinguendo consequens: non intelligitur in illis, per modum partis, nego consequentiam, per modum totius potentialis, concedo consequentiam: unde id, quod est in speciebus per modum partis, valet absque repugnantia concipi, ut aptum ad essendum in illis, per modum totius potentialis: id est, per modum vnius, quantum est ex vi rationis superioris abstractæ.

Constat hoc à simili in corpore Christi, quod etiam si sit ex virgine genitum, est aptum ut sit ex pane, in altaris Sacramento.

§. VI.

Secunda ratio pro nostra conclusione.

25. **S**ecundò probatur nostra conclusio ratione (meo videri) efficacissima, præcipue cõtra Thomistas, contrariam sententiam patrocinantes: nam ipsi admittunt, quod experiẽtia docet:

scilicet, quod intellectus multoties scit euidenter de pluribus rebus, quod sint entia, & simul de illis cum formidine scit, quod sint substantiæ, v.g. sed illæ duæ cognitiones simul non possunt in eodẽ reperiri intellectu, absque præcisione entis; ergo ens simpliciter est à suis inferioribus præcisum. Minor est certa: nam in opinione Sancti Doctoris, & Thomistarũ, 2.2. quæst. 1. num. 5. nec diuinitus idem obiectum valet ab eodem intellectu pro eodem instanti esse scientificè, & opinatiuè actum, seu attingi, per actum scientiæ, & opinienis: sicut nec per actum scientiæ, & fidei.

Cõsequẽtia, (in qua est difficultas) probatur: nã si cõceptus obiectiuus entis nõ præscindit à suis inferioribus, sed est ex illis essentialiter coalescens; ita ut nec cõceptibiliter sit duplex, sed vnum obiectum: ergo iam idem omnino obiectum esset pro eodem tẽpore ab eodem intellectu opinatiuè, & scientificè actum, quod diuinitus repugnat; ergo ne tantũ Magistrum deseramus, & simul in consequentiã arguamur, fatendum est, conceptum entis obiectiuum esse ab inferioribus simpliciter præcisum.

26. Dices: nullam dari repugnantiam in hoc, quod idem obiectũ, secundum diuersas expressiones, sit ab eodem intellectu pro eodẽ instanti scientificè, & opinatiuè cognitũ. Sed contra est nã hæc solutio à Thomistis rectè nõ intelligitur;

gitur, vt bene opinentur; nam Diuus Thomas non ignorauit scientiam, & opinionem versari circa idem obiectum, per diuersa media & per diuersas rationes *sub quibus*; & tamen docet (cū omnibus Thomistis) scientiam, & opinionem non posse versari simul circa idem obiectum; ergo sentit diuersitatē in rationibus *sub quibus* non sufficere ad hoc, actus inter se contradictoriē oppositos.

Contra est secundo; nam hæc solutio nunc a Thomistis excogitata, est ab ipsis acriter impugnata 2. 2. q. 1. a. 5. & Diuus Thomas hanc solutionem contra suam doctrinam obijcit in loco citato, & responder, diuersitatem mediōrū, vel rationum *sub quibus*, non sufficere ad scientiam, & opinionem, si ex parte obiecti *quod*, vel rationis *que*; non datur diuersitas.

27. Ex his rationibus colligo vt certum, dari nedum materialiter, & in esse rei (vt volunt Thomistę) sed formaliter, in esse representatiuo, vnum conceptum formalem entis ab inferioribus simpliciter præcisum.

Ratio huius corollarij est; nam conceptus formalis, per modum speciei, sumit suam vnitatem, & distinctionem representatiuam, à conceptu obiectiuo; sed conceptus obiectiuus entis est ab inferioribus simpliciter præcisus, ergo formalis, representans obiectiuū est etiam ab inferioribus simpliciter præcisus, ergo conceptus formalis entis non solum entitatiuē,

sed formaliter representatiuē, est vnus.

S. VII.

Primum argumentum contrariōrum.

28. **A**lijs rationibus omisissis, primum argumentum, ex entis transcendentia sumptum, sic procedit. Ens est intime imbibitum in omnibus suis differentijs, ergo nequit ab illis simpliciter præcindi. Consequentia probatur: ex eo animal simpliciter præcindit à suis differentijs, quia non est in illis intime imbibitum, vel quia non est de conceptu earum, (quod idem est) sed ens est in differentijs intime imbibitum, & est de conceptu suarum quasi differentiarum; ergo nequit ab illis simpliciter præcindi.

Respondetur concedendo antecedens, & negando consequentiam. Ad probationem distinguo maiorem: quia animal non est intime imbibitum in differentijs præcindit simpliciter, vt vniuocum, concedo maiorem: præcindit, tantum simpliciter, nego maiorem: & concessa minori, nego consequentiam: nam intima inclusio non ad simplicem præcisionē; sed ad vniuocationem obstat: vt constabit ex infra dicendis in hac questione.

29. Dices cū Scoto, qui ex simplici præcisione infert entis vniuocationem, Ens simpliciter præcisum non includit differentias;

Disputatio tertia. Questio secunda.

ergo est vniuocum. Probo consequentiam, diuersitas ad analogiam necessaria ex differentijs dimanat; ergo si istæ non sunt de conceptu illius, manet cum omnimoda unitate; ac per consequens cum vniuocatione.

Respondetur distinguendo antecedens, ens simpliciter præcisum non includit differentias actu, & formaliter, concedo antecedens: radicaliter, seu in potentia, nego antecedens, & consequentiam. Ad probationem nego antecedens, nam diuersitas rationis analogæ non ex differentijs, sed ex ratione communi debet oriri: unde ens simpliciter præcisum, ex se petit esse cum diuersitate in differentijs, & in illis causare diuersitatem.

30. Ex his colligo transcendentiā non obstat ad præcisionem simpliciter dictam: nec præcisionem simpliciter dictam inferre vniuocationem, si ratio simpliciter præcisa petit esse in differentijs cum diuersitate: ita vt illa in illis sit principium diuersitatis actualis.

31. Dices secundo, cum Collegio Sancti Cyrilli. Diuersitas, seu inæqualitas radicalis non tollit vniuocationem; ergo nec constituit analogiam. Antecedens probatur, nam animal est principium fontale inæqualitatis in speciebus reperiæ: vtique quia in sua potentia, tanquam in radice, continet differentias; & tamen hæc inæqualitas potentialis non constituit analogiam; ergo hæc non tollit vniuocationem.

Respondetur distinguendo antecedens, inæqualitas radicalis non tollit vniuocationem: inæqualitas radicalis remota, & quæ actualiter est exercita, per aliam formalitatem distinctam, concedo antecedens: proxima exercita per ipsam formalitatem superiorem, nego antecedens, & consequentiam. Ad probationem distinguo maiorem: animal est inæqualitatis principium radicale remotum, concedo maiorem, proximum, nego maiorem & concessa minori nego consequentiam, nam ens ex se, & ex meritis proprijs, exigit in inferioribus causare actuale diuersitatem: at verò animal non ex se, sed ratione differentiarum causat diuersitatem; & ideo dixi in distinctione, quod ens simpliciter præcisum radicaliter proxime est principium inæqualitatis, & quod animal solum radicaliter remotè est principium inæqualitatis.

32. Replicabis. Ex eo inæqualitas rationis vniuocæ, videlicet, animalis, non dimanat ab ipsa ratione communi radicaliter proxime, quia actualiter ab ipsis exercetur differentijs; sed etiam inæqualitas rationis analogæ actualiter exercetur ab ipsis quasi differentijs; vtique quia accidens non est à substantia distinctum, quia ens: sed quia entis ens; ergo nec inæqualitas rationis analogæ dimanat ab ipsa ratione communi radicaliter proxime, si ens à suis præcindit differentijs.

Res.

Respondetur concedendo maiorem, & distinguendo minorem, exercetur à differentijs, & à ratione communi in ipsis transcendentaliter imbibita, concedo minorem; à differentijs tantum, nego minorem, & consequentiā. Ad probationem minoris dico, accidens distinguī à substantia, nō solum per modum essendi *in alio*; sed etiam per rationem entis, in modo essendi *in alio* imbibitam. Ratio huius est ex Philosopho in presenti, ubi ait: quod ens in accidenti est accidens; & in substantia, substantia: at verò animal in homine non est homo, nec in rationali est rationale; etiam si entitatiuè animal sit homo, & rationale; ergo ens est formaliter in modo proprio accidentis: ita ut non solum modus essendi *in alio*, seu hæc expressio entis, distinguat accidens à substantia; sed etiam ipsa ratio entis, quæ est in accidenti, distinguat actu accidens à substantia.

33. Ex hac solutione constat discriminē, quod datur inter rationem vniuocam, & analogam: etiā si vtraque sit simpliciter precisa: nam ratio vniuoca, cum nō sit de conceptu differentiarum (ut dixi ex Philosopho) non exigit esse in illis rationem distinguendi: & propter hoc dixi rationē vniuocam non habere ex meritis proprijs inæqualitatem proximā, seu simpliciter dictam; sed solum remotam, seu secundum quid; at vero cum ratio analogica sit de con-

ceptu suarum quasi differentiarū, exigit esse in illis rationem distinguendi; & propter hoc dixi rationem analogam habere ex meritis proprijs inæqualitatem radicalem proximam, seu simpliciter dictam.

6. VIII.

Secundum argumentum contrarium.

34. **S**ecundum argumentum sic se habet. Si ens præscinderet simpliciter à suis inferioribus, esset prædicatum potentiale faciens compositionem metaphysicam cum supremis generibus, & cum ultimis differentijs; consequens non potest admitti, nam suprema genera, & ultimæ differentię, sunt conceptus simplicissimi omnem excludentes compositionem; utique quia sunt irresolubiles in duos cōceptus: (ut sæpè sapius docent Philosophus, & Diuus Thomas) ergo etiam non potest admitti, quod ens sit à suis inferioribus simpliciter precisum. Maior probatur, tunc datur compositio metaphysica, quando vñ prædicatum separatur ab alio, & comparatur ad illud sicut potentia ad actum, sed si ens præscinderet à substantia, vel à modo *per se*, compararetur ad illum tanquam potentia per illum determinabilis: ergo si præscindit facit cum differentijs compositionem.

Disputatio tertia. Questio secunda.

Respondetur distinguendo maiorem, si ens præscinderet, faceret compositionem, secundum quid, concedo maiorem, simpliciter, nego maiorem. Ad probationem distinguo maiorem, tunc datur compositio metaphysica, quando prædicatum separatur ab alio, ad illudque media vnione comparatur, sicut potentia ad actum, si actus addat perfectionem, seu formalitatem gradualem, & non includat potentiam, concedo maiorem; si non addit, nisi solum expressionem, & sit potentia in actu inclusa, nego maiorem; & eodem modo distinguo minorem; & nego consequentiam: nam ad compositionem metaphysicam non sufficit præcisio prædicati potentialis, si ultra hoc non datur mutua exclusio; ut datur inter animal, & rationale: quod vero non detur mutua exclusio inter ens, & *per se* constat ex dictis in prima conclusione: quod verò *per se* supra ens non addat formalitatem gradualem, ad compositionem necessariam, sed solum expressionem entis determinatiuam, constabit amplius ex dicendis infra §. sequenti.

35. Explicatur hæc doctrina duplici exemplo; primum debet ab omnibus ferè contrarijs admitti, nam (in ipsorum opinione) essentia diuina in vi essentiae præscindit, nedum expressiuè, sed formaliter à relationibus diuinis; & tamen non facit compositionem cum illis; quia relationes ita includunt

essentiam diuinam, ut sit de conceptu essentiali earum.

Secundum exemplum metaphysicum est, & potest nostram solutionem illustrare, nam (ut constat ex dictis) animal non præscindit à differentijs, sed ab speciebus, de quibus prædicatur, & in quibus est; & tamen non facit compositionem rigorosam cum illis, quia nedum materialiter, & identicè; sed formaliter est in illis; atqui ens est de conceptu perfectitatis; ergo cum illa non facit compositionem simpliciter dictam.

Nec contra hanc solutionem fiat dictum Philosophi; scilicet. *Ultimas differentias esse in duos conceptus irresolubiles*: nam vel loquitur de incapacitate in differentijs reperta, ut in duos conceptus vniuocos resoluantur: vel de conceptibus constituentibus gradualem perfectionem; vel de conceptibus ad inuicem distinctis, in quibus modus *per se* non est resolubilis.

36. Dices, Ens manet in differentijs, supposita præcisione; ergo non est simpliciter præcisus.

Respondetur negando consequentiam, nam animal, (ut dixi) supposita præcisione manet in speciebus; & tamen est ab illis simpliciter præcisus.

37. Replicabis (cum quodam moderno nostræ familie) negando secundum exemplum, nã præcisio animali ab speciebus nõ manent species, sed solam differentiam: & sic nec remanet animalis ratio.

Sed

Ad detur conceptus entis simpliciter precisus? 27

Sed contra est primo, nam ille auctor cōfundit præcisionem totalem cum partiali.

Contra est secundo, nam (vt constat ex Porphyrio prædicabiliū Auctore, & Magistro) *genus est in quid prædicabile de pluribus specie differētib;* ergo animali abstracto remanent species, de quibus prædicetur.

Contra est tertio: nam ratio superior prædicatur de inferiorib⁹, quæ remanent; sed genus nō prædicatur de differentijs, sed de speciebus; ergo illo abstracto remanēt species.

38. Obijcies. (eritque confirmatio argumenti principalis) Ex eo datur compositio ex animali, & rationali, quia animal est per rationem contrahibile per rationale; sed ens (in nostra opinione) est eodem modo contrahibile per perfectatis modum; ergo ex ente, & per se datur vera compositio.

Respondetur iuxta dicta distinguendo maiorem: quia est cōtrahibile per rationale, & quia rationale addit perfectionem gradualem, & non includit in suo cōceptu animal, concedo maiore, præcise quia est contrahibile, nego maiorem, & minorem: nam ens solum secundum quid est in potētia, & contrahibile per perfectatis modum, sicut animal per hominem, cum quo non facit cōpositionem: nisi velis dicere, quod ex homine, & ex animali resultat tertium cōpositum metaphysicū.

Tom. 2.

39. Replicabis. Ens simpliciter præcisum non includit modos; ergo per illos est simpliciter cōtrahibile.

Respondetur concedendo antecedens, & negando consequentiam, nam ad contrahibilitatem simpliciter dictam non sufficit, quod ens nō includat modos: sed ultra hoc requiritur, quod ipsum non includatur.

40. Dices secundo. Contractio, seu compositio simpliciter dicta, sequitur ad præcisionem simpliciter dictam: sed hæc datur in ente respectu differentiarum; ergo & illa.

Respondetur negando maiorem, si loquuntur aduersarij de præcissione simplici totali; secus vero, si loquantur de partiali ab ente relegata.

§. IX.

Tertium argumentum contrarium.

41. **T**ertium argumentum sic procedit. Si cōceptus obiecti⁹ entis esset simpliciter precisus, esset Deo simplicior, & prior: hoc implicat; ergo & quod ens præscindat. Minor quoad primam partem constat ex Sancto Doctore. i. contra Gentes, cap. 42. ratione 7. ubi ait. *Deo nec secundum rem, nec secundum rationem potest esse aliquid simplicius.* Quoad secundam etiam constat ex eodē Doctore, i. p. q. 3. a. 5. in argumēto

C 5

10

Disputatio tertia. Questio secunda.

to sed contra ubi ait. *Deo nihil esse prius nec secundum rem, nec secundum rationem*; ergo repugnantia tenet.

Sequela quoad primam partem probatur, nam ille conceptus est simplicior, qui omnem excludit compositionem, sed conceptus entis simpliciter præcisus omnem excludit compositionem, quam non excludit Deus in tali opinione, si quidem esset ex ente, & ex peculiari modo compositus; ergo in tali opinione est Deo simplicius.

Quoad secundam vero constat; nam id est prius altero, à quo non valet consequentia; sed ab ente ad Deum non valet, bene tamen è contra; ergo in tali casu ens est Deo prius.

Respondetur distinguendo maiorem, esset prius, & simplicius Deo, secundum quid, concedo maiorem simpliciter, nego maiorem, & minorem, si loquantur aduersarij de simplicitate, & prioritare simpliciter: ad Diui Thomæ testimonia dico Angelicum Magistrum asserere nihil esse prius, & simplicius Deo simpliciter; non vero secundum quid, præcipue loquendo de prædicato communi analogo. Ad primam probationem maioris concedo maiorem: & minorem quoad primam partem; & illam distinguo quoad secundam; Deus non excludit compositionem, secundum quid concedo minorem, simpliciter dictam, nego minorem, & consequentiam. Ad secundam probationem eiusdem

maioris concedo totum; ex quo non sequitur, quod ens sit, nec per rationem, Deo simpliciter prius; sed quod sit per rationem prius secundum quid. Quod etiam debet ab aduersarijs concedi nam ad hoc ut sit simpliciter prius, opus est, quod prædicatum superius sit ad compositionem rigorosam sufficiens, quod in prædicato analogo non reperies.

Nec obstat, quod Diuus Thomas dicat nullum esse prædicatum, quod sit secundum rationem prius, nam loquitur de prædicato vniuoco; non vero de analogo; vt inuenienti constabit.

42. Sed adhuc non quiescit intellectus, nam non valet penetrare, quomodo ex ente simpliciter præciso, & ex differentiis non fiat compositio metaphysica simpliciter dicta.

Sed vt veritatis scopum, (in quo intellectus humanus quiescit) attingas, nota, perfectitatem v.g. non esse perfectionem gradualem entitativam condistinctam à perfectione gradualem entitativam entis; sed esse expressionem entis, per quam ens collocatur in prædicamento substantiæ: vnde *per se* non aduenit enti, sicut rationale animali; sed sicut intensio vt duo v.g. aduenit calori vt sic.

43. Secundo notandum venit, quod sicut intensio vt duo est essentialiter calor, quia non valet absq; calore intelligi; sic *per se* est essentialiter ens, quia non valet intelligi *per se* sine ente.

44. Tertio notandū venit, quod sicut calor valet ab intensiōe ut duo simpliciter præscindere, etiā si non sit perfectiō gradualis, sed expressiō perfectiōis gradualis; sic ens potest simpliciter abstrahe-
re à *per se*; etiam si nō sit perfectiō gradualis, sed expressiō ipsius entis. Hanc doctrinā accepi ex Philosopho, 10. metaphysicæ textu 8. ubi sic ait. *Quod in prædicatione unus homo non addit aliquid aliud, quam homo; sicut nec ipsum esse præter quod est, aut quale, aut quale, aut quātum, quem locum* exponit Doctor Aquinas lect. 3. sic, cum dicitur *unus homo non aliam naturam ab homine prædicat; sicut nec ipsum quod est ens prædicat aliam naturam à decem prædicamentis*; ergo ex mente Divi Thomæ modus *per se* non dicit perfectiōnem gradualem entitatiūā distinctam à perfectiōe graduale entis; sed solum expressiōnem perfectiōni graduale entis superadditam.

45. Ex dictis colliges rationem aliam, quare ex ente, & *per se* non fit compositiō simpliciter; nam perfectitas non advenit enti, sicut pars parti; vel sicut gradus metaphysicus gradui metaphysico; sed sicut expressiō advenit rei; unde sicut ex intensiōe caloris (quæ expressiō est caloris) & ex calore, nō fit compositiō simpliciter; sic ex ente, & ex *per se* nō resultat compositiō metaphysica simpliciter.

(. . .)

6. X.

Aliquæ obiectiōes.

46. I N substantia, vel datur duplex perfectiō gradualis, vel una tantum: si duplex; ergo datur vera, & rigorosa compositiō: si una; ergo eadem perfectiō gradualis præscindit a seipsa.

Si dicas præscindere à seipsa ut affecta distincta expressiōe.

47. Contra est. Solum præscindit a seipsa ut affecta distincta expressiōe; ergo distinctiō est solum penes explicitum, & implicitum.

Hæc obiectiō est ex validissimis oppositæ sententiæ, in qua fundantur sæ doctrinæ robur, & in consequentiā nostræ, si inferioribus entis distinctam non assignamus naturam, seu perfectiōnem gradualem.

Sed absque dubio nostrā doctrina est ex diametro opposita non solum in modo loquendi (ut aliqui contra Suarez asserunt) sed etiam in re; nam licet contraria sententia cum nostrā asserat *per se* nō addere supra ens entitatem gradualem, sed solum expressiōnem, tamen nostrā asserit hanc expressiōnem non esse de conceptu entis, quod contraria negat.

Vnde in forma respondetur distinguendo consequens distinctiō est solum penes explicitum, & implicitum: id est, distinctiō versatur inter entitatem, & entitatis expressiōnem, concedo consequentiā.

Disputatio tertia. Quæstio secunda.

tiam; id est, uterque conceptus entis, & *per se* dicitur entitatem, & expressionem, & solum versatur distinctio in hoc, quod unus dicitur implicitè, quod alius expresse, & è contra, nego consequentiam, nam sicut calor præscindit, & valet intelligi sine intentione ut duo, etià si intentio non adueniat calori ut perfectio gradualis entitativa, sed ut expressio perfectionis gradualis; sic ens valet a *per se* præscindere, etià si *per se* non adueniat enti ut perfectio gradualis entitativa; sed solum ut expressio huius perfectionis gradualis.

48. Obijcies secundo. Modus *per se* non includit aliquid præter ens, ergo non distinguitur ab ente.

Respondetur distinguendo antecedens, non includit aliquid præter ens, aliquid, per modum entitatis, cōcedo antecedens, aliquid per modum expressionis, nego antecedens, & consequentià, nā una res nō solū est ab alia distincta per distinctā formalitatē; sed etià per distinctam expressionem. Ut cōstat in corpore Christi sub speciebus panis existente, quod ratione diuersæ connotationis, seu expressionis distinguitur, a seipso ut ex virgine genito.

49. Obijcies tertio. Ratio entis est contrahibilis à substantia, & a modo *per se*, sed à substantia contrahitur per modum *per se*; ergo à modo *per se* debet contrahi per alium modum, & sic vsque in infinitum.

Respondetur concedendo maiorem, & minorem, & negando consequentiam, nam per modum seu expressionem, per quam improprie contrahitur ens à substantia contrahitur à *per se*; nam (ut optime notat Pater Suarez, disp. 2. de essentia entis, §. ultimo) conceptus obiectiui substantiæ, & *per se* non distinguuntur, nisi penes explicitum, & implicitum, nā conceptus substantiæ taliter contrahitur ens, ut expresse dicat rationem entis; ut vero conceptus *per se* solum implicite essentialiter dicitur rationem entis, & explicitè expressionem propriam; & ideo potest dici, quod conceptus substantiæ distinguitur a conceptu *per se*, sicut conceptus definitionis distinguitur a conceptu definiti.

50. Replicabis, ergo eodem modo distinguitur substantia à *per se*, ac ens à substantia. Probo consequentiam, conceptus substantiæ distinguitur a conceptu *per se*, ratione alicuius expressionis explicatæ, sed ens etià distinguitur à substantia, ratione alterius expressionis; ergo eodem modo distinguitur substantia à *per se*, ac ens à substantia.

Respondetur negando consequentiam. Ad probationem distinguo maiorem; conceptus substantiæ distinguitur a conceptu *per se*, ratione alicuius expressionis, à conceptu substantiæ explicatæ, & essentialiter inclusa à conceptu *per se*, concedo maiorem; & distinguo minorem; ens distinguitur à subst-

substantia, ratione expressionis, non explicatè nec implicite essentialiter inclusa, concedo minorem, ratione expressionis essentialiter inclusa, nego minorem: & consequentiam.

Ratio discriminis constat ex dictis, nam expressio substantiae non est de conceptu entis; at vero ratio entis est de conceptu substantiae, & *per se*, & sic per se non valet concipi absque praedicatis substantiae, nunc concipiatur expresse, nunc vero implicite; at vero ens valet concipi absque *per se*.

51. Obijcies quarto. Ens, ut transcendens, imbibitur in ultimis differentiis, scilicet in *per se*, & in alio: nunc inquirō: an istae differentiae addant perfectionem, a nihilo distinctam, supra entis rationem, vel non? si non; ergo transcendit nihil, quod implicat: si addūt; ergo ex illa, & ex ente valet resultat composio metaphysica rigo rosa.

Hæc obiectio debet ab aduersarijs responderi, nam in ipsorum opinione *per se* non est perfectio entitativè distincta ab entis ratione, & tamen ens illam transcendit.

Pro omnibus tamen dico, *per se* non addere perfectionem entitativè distinctam, supra entis rationem sed solum expressionem, quam ens transcendit; & a quo dicitur ens, & aliquid. Ex hoc non licet inferre, quod ens nihil transcendat, nam transcendere proprie non est imbibere in alio, sicut gladius imbi-

bitur in vagina, sed solum est esse de conceptu essentiali ipsius rationis differentialis.

52. Obijcies quinto ex Diuo Thoma in 1. dist. 22. q. 1. a. 3. ad 2. ubi ex Philosopho, 8. metaph. tex. 16. probat, quod ens non importat aliquod additum, ut fiat hoc, scilicet substantia; sed statim a principio est substantia, quantitas, vel qualitas; ergo ens à se, hoc est, à principio, est substantia, quantitas, & qualitas, absque dubio includit illa in suo conceptu.

Respondetur Diuum Thomam (ut constat ex primis verbis) non asserere ens à principio includere expressionem substantiae, quantitatis, vel qualitatis, sed esse entitatem, seu perfectionem gradua-lem substantiae, & quantitatis, & sic ait non importare substantiam supra ens aliquod additum.

53. Obijcies sexto, est que cum auctoritate fundamentum speciale cuiusdam moderni. Ut aliqua entitas à suis inferioribus præscindat, opus est, ut omni dissimilitudine denudetur: alias non præscinderet a differentiis, dissimilitudinem causantibus, sed si cum Deo creatura conferatur, nulla est in eis formalitas, quæ omni valeat dissimilitudine spoliari; utique quia non valet præscindere à dissimilitudine radicali, quam habet creatura (præcipue cum non solum differentia, cum qua est ratio entis identificata sed etiam ipsa ratio entis sit dissimilis, id est, sit à Deo dependens) ergo ens non valet

An detur conceptus entis simpliciter præcisus.

let à differentijs simpliciter præcindi.

54. Et fidicas rationem entis ex proprio conceptu dependentiam non exprimere.

55. Contra insurgit. nam ipsa ratio entis ex conceptu suo est à Deo dependens; utique quia (in vcrioritheologia) omnia attinguntur a Deo sub ratione vniuersalissima entis; ergo ipsa ratio entis est formaliter a Deo dependens.

56. Nihilominus bene ibi: nam licet verum sit, quod Deus causet creaturam sub ratione vniuersalissima entis (vt bene docent theologi) nihilominus dependentia non est in ente vt sic: tum quia Deus non causet ens vt sic, sed ens in singulari, tum quia Deus etiam hanc rationem participat; sed est in talis ente hoc est, in ente finito, & limitato, à Deo prædicte causato, & sic dependentia formalis actualis ab hoc conceptu exclusa non est formaliter in ente vt sic sed in ente determinato ratione determinationis.

Neque ex eo, quod ratio entis, quæ est in creatura, sit à Deo formaliter dependens, sequitur, quod ens vt sic sit formaliter dependens nec quod vt sic causetur a Deo: non aliter ac licet essentia hominis in statu possibilitatis, & existentie, sit à Deo formaliter dependens non sequitur, quod secundum se sit etiam formaliter dependens: nec ex eo quod in individuo sit formaliter corruptibilis, sequitur quod secundum se sit formaliter

corruptibilis: haud aliter in præfenti.

Nec ex eo, quod communiter dicatur Deum causare secundum rationem vniuersalissimam entis, sequitur, quod causet ens vt sic; utique quia causalitas singularis, & determinata, debet esse in ordine ad effectum singularem, & determinatum (vt dixi in 1. p. logicæ disp. 3. q. 1. § 4. nu. 21.) sed solū quod causet ens determinatum; licet non vt determinatum, vel vt exprimit determinationem.

Nec obstat ad præcisionem inqualitas radicalis, imo (vt dixi in discursu questionis) est necessaria ad præcisionem prædicati analogi.

§. XI.

Inferuntur aliqua.

57. **E**X dictis colligo primò; diuersitatem, & inæqualitatem, ad analogiam requisitas, non dimanare ex differentijs, sed ex ratione communi simpliciter præcisa.

Ratio est nam ratio analogica, in entis analogia, non est ratio *per se* sed ratio entis, ergo in ratione entis, & non in ratione *per se*, seu *in alio*, debet reperiri diuersitas, seu inæqualitas.

58. Ex hac doctrina non intrèdo differentijs auferre distinctionem seu diuersitatem actualem, ab ipsis absque dubio causatam, vel (vt formalius loquar) ab ente,
in

in ipsis, vt in ipsis, reperto, causam; sed dico rationem analogam dari antecedenter ad istam diuersitatem actualem; & consistere in hoc, quod ratio simpliciter præcisa exigit esse in inferioribus, cum inæqualitate; vel cum distinctione,

59. Colligo secundo. Vniuocationem, seu vniuersalitatē simpliciter distinctam, nō dari in prædicato, quod caret diuersitate, seu inæqualitate actuali, si ultra hanc non habet carentiam diuersitatis radicalis proximæ.

60. Dices primò. Secundū Philosophum vnitās est distinctionis carentia, sed eius simpliciter abstractum caret distinctione actuali formali, ergo est vnum, vnitatem formalem actualem; atqui vnitās formalis actualis est vnitās simpliciter dicta; ergo simpliciter abstractum est vniuocum.

Respondetur concedendo maiorem, & minorem, & distinguendo consequens; est vnum vnitatem formalem actualem, analogam, concedo consequentiam; vniuoca, nego consequentiam, & minorem subsumptam, nam non qualibet diuersitatis carentia causat vniuocationem, sed illa, quæ est carentia diuersitatis tam actualis, quam radicalis proximæ.

Ratio est, nam (vt dixi cum omnibus Thomistis ex Philosopho) vniuocum est, quod habet rationem omnino vnā; sed prædicatū, quod proximè exigit esse in inferioribus cum diuersitate, non est

omnino, vnum, & idem; ergo carentia diuersitatis, quæ causat vniuocationem exigit exclusionem diuersitatis actualis, & etiam radicalis proximæ.

61. Dices secundo. Suprema genera sunt primo diuersa; ergo non valent convenire in ratione simplicitet abstracta: ni dicas convenire in ratione simpliciter vna.

Respondetur concedendo antecedens, & distinguendo consequens; non valent convenire in ratione simpliciter abstracta, vniuoce, concedo consequentiam, analogice, nego consequentiam: ex eo autem, quod conveniāt analogice in ratione simpliciter abstracta, non licet inferre, quod conveniāt in ratione simpliciter vna, vt constat ex dictis in discursu questionis.

QVÆSTIO III.

Constituta in prædicamentali serie essentia, quæ, qualiter quæ sit?

§. I.

Lux simili, & questionis.

1. **P**rædicamentum (vt constat ex omnibus Doctoribus) est series, seu coordinatio prædicatorum superiorum, & inferiorum, sub vno supremo genere, quo nihil est superius, usque ad individuum, quo nihil est inferius.

Ex qua definitione constat prædicamentum esse concretum non pri-

Disputatio tertia. Questio tertia.

primæ, sed secundæ intentionis, dicens de materiali, respectu Metaphysicæ, secundas intentiones coordinantes, res in decem prædicamentis contritas: & de formali, respectu eiusdem, res, vel naturas in decem prædicamenta partitas.

2. Præterea notandum est, res tripliciter posse in prædicamento collocari: primo *directè*, seu in recta linea, secundo *indirectè*, & ad latus, tertio *reductivè*, tantum.

Primo modo, scilicet, *directè*, collocantur res, quæ habent conditiones infra in §. sequenti assignandas; vel quæ essentialiter, & per se participant supremum genus alicuius prædicamenti.

Secundo modo videlicet *indirectè*, seu ad latus, collocantur ea, quæ sunt latera lineæ rectæ; vt sūt differentię tā infimæ, quàm subalternæ: tam diuissæ, quam constitutiue.

Tertio deniq; modo, scilicet, *reductivè*, collocantur partes, quæ constituunt, & modi, qui exornant res intra prædicamentum existentes.

§. II.

Quæ sint rectæ lineæ conditiones?

3. **V**T ergo aliqua res rectam prædicamenti obtineat sedem, has exposcit conditiones: prima est, quod sit *uniuoca*; secunda, quod sit *completa*; tertia, quod sit *incomplexa*; quarta, quod sit *fi-*

nita: quinta, quod sit *per se*; sexta, quod sit *realis*: nam ens in decem prædicamentis diuisum, reale est: licet prædicata in illis existentia ad coordinationem expoicāt relationem rationis.

4. Ex quo colliges, quod defectu primæ conditionis, relegantur à prædicamento entia æquiuoca, & analogæ: & defectu secundæ partes, quæ constituunt, & modi, qui complent res in recta linea existentes: & defectu tertiæ relegantur orationes, & definitiones: & denique defectu quintæ relegantur entia per accidens.

Quod ergo nunc in dubiū vertitur, est, an substantiæ, & accidentia ponantur in prædicamento in abstracto, vel in concreto? & an Deus, & Christus vt homo, sint in prædicamento substantiæ? & vt certa ab incertis separētur, sit,

§. III.

Prima conclusio.

5. **V**T certum suppono, (contra Nominales) Deū Optimum Maximum non contineri in recta linea prædicamentali. Tū quia constat ex nostro Anselmo in Monologio, cap. 26. vbi sic ait: *quomodo aliquis suam naturam in aliarum substantiarum tractatu contineri intelligit, quæ nec in plures substantias se diuidit, nec cum aliqua alia per essentialem communionem se colligit?* Tum qui ens in decem prædicamentis diuisum, est ens finitum: tum

tum quia id, quod est innitū non valet claudī in terminis finitis vñius prædicamenti: tum (& maxime) quia quidquid ponitur in prædicamento, vel est gen^{us}, vel est sub illo, vt species, ex genere, & differentia coalescēs; sed Deo repugnat prædicatū, quod habeat rationē generis, & etiā cōpositio metaphysica rationis: vtique quia Deo (etiā per nostros cōceptus) repugnat, cum fundamēto in re, prædicatum, quod à suo conceptu aliud excludat, quale est genus; & etiā cōpositio ex partibus mutuò se se excludentibus, qualis est metaphysica; ergo Deus non cōtinetur in recta linea prædicamentali: ni velis dicere, dari in Deo fundamentum ad hoc, vt noster intellectus concipiat in illo prædicatum, quod non habeat rationem actus puri; sed potentiæ determinabilis, & actualis: quod est absurdum.

6. Obijcies, cum Patre Vazquez: cōpositio ex genere, & differentia, est rationis; sed cōpositio rationis Deo non repugnat, cum Deus sit virtualiter multiplex, & valeat à nostro intellectu partiri in diuersa attributa; ergo nec cōpositio ex genere, & differentia est à Deo, vt limitata, releganda: præcipuè cum hæc limitatio non se teneat ex parte Dei, sed ex parte intellectus concipientis.

Respondetur concedendo maiorem, & distinguendo minorem; cōpositio rationis non repug-

Tem. 2.

nat Deo: cōpositio rationis secundum quid, concedo minorem; simpliciter, nego minorem, & cōsequentiam: nam licet cōpositio metaphysica formaliter sit rationis, habet tamen fundamentum in re, (ne sit chymærica) & ideo non valet in Deo reperiri: quia Deus non potest tribuere fundamentum intellectus, vt concipiat in illo aliquod prædicatum, quod non habeat rationem actus puri hoc est, non valet tribuere fundamentum ad concipiendum prædicatum determinabile, & cōtrahibile, vt potētia, per aliud exclusum essentialiter à tali potentia.

Neque instantia de attributis aliquid valet, nam essentia diuina, quæ debebat concipi vt potentia ad illa, est in illis essentialiter implicite inclusa: quo modo genus non est in propria differentia, cum (secundum Philosophum) sit extra conceptum differentiarū adequatè: vnde ex essentia, & attributis, non sit cōpositio simpliciter dicta; sed solū secundum quid, vt sit ex ente, & per se.

7. Obijcies secundo, Christus (vt constabit ex secunda cōclusionē) directè ponitur in prædicamento substantiæ; sed Christus est Deus; ergo Deus directè ponitur in prædicamento substantiæ.

Respondetur distinguēdo maiorem: Christus est in prædicamento, vt indiuiduū naturæ humanæ, concedo maiorem; vt Deus, nego maiorem: & distinguendo minorem:

D

rem:

Disputatio tertia. Questio tertia.

rem: Christus est Deus, & homo, concedo minorem, Deus tantum, nego minorem, & consequentiam desectū appellationis, nam in maiori Christus appellat supra humanitatem, ut supra rationē formalem predicamēti constitutivā; & in consequentia appellat supra significatum formale Dei; scilicet supra Deitatem.

8. Inquires: an Deus sit reduci in angusta serie alicuius predicamenti collocandus?

Respondetur negativē. Tum quia Deus, (quem totus nō capit orbis) non valet claudi, nec reduci. Ab aliquo predicamento: tum quia nec est modus, nec pars rei existentis in predicamento.

9. Nec valet dicere, quod principium efficiens predicamentorum, quale est Deus, debet reduci ad ipsa predicamenta.

Non (inquam) valet; nā principium, quod propriē reducitur ad predicamētū, cuius est principium, est illud, quod non se extendit ad aliud, ut constat in puncto, quod ut principium lineæ reducitur ad predicamentum quantitatis: non vero illud, quod se extendit ad omnia predicamenta, quale est Deus Optimus Maximus.

6. IV.

Secunda conclusio.

10. Christus Dominus, ut prima substantia, vel ut individuum naturæ humanæ, dire-

ctè ponitur in predicamēto substantiæ. Est communis.

Probatur. Christus, in ratione hominis, uniuocatur, cū alijs indiuiduis naturæ humanæ; sed quidquid est directè sub aliquo genere, vel specie, est directè in predicamento; ergo Christus, ut individuum naturæ humanæ, est directè in predicamento.

Confirmatur: sicut hæc est vera, & formalis predicatio: *Paulus est homo*; sic hæc: *Christus est homo*: sed Paulus directè ponitur in predicamento, quia est formaliter homo; ergo etiam Christus: cum in ratione hominis, uniuocè conueniat cum alijs.

II. Obijcies primò. Christus ut individuum naturæ humanæ, includit substantiam diuinam; sed substantia diuina est Deus, qui à serie predicamentali est exclusus; ergo & Christus, ut individuum naturæ humanæ, debet à tali excludi serie.

Respondetur distinguendo maiorem: includit substantiam diuinam, ut æquiualem substantiæ creatæ, concedo maiorem: ut Diuinam, nego maiorem; & distingo minorem; substantia diuina est Deus, materialiter, & entitative, concedo minorem; formaliter: iterum subdistingo; ut terminat naturā Diuinam, concedo minorem; ut humanam, nego minorem, & consequentiam: nam substantia Diuina potest dupliciter accipi, vel ut terminus naturæ diuinæ, & sic explicat totam suam lineam in-

fini-

finitatem: vel vt terminus naturæ humanæ, & sic solum explicat perfectionem requisitam à natura humana.

Ex hoc non licet inferre, quod Deus ponatur in prædicamento: nam ratio formalis prædicamenti constitutiva non est substantia, quæ solum est cōditio sine qua nō; sed humanitas: vnde vniuoca cōueniētia in ratione hominis, (ratione cuius Christus Dominus ponitur in recta linea prædicamentali) non attenditur secundum cōditionem personæ, sed secundum rationem naturæ.

12. Replicabis. Subsistentia verbi, vt creatæ æquiualens, est Diuina: sed vt æquiualens, saltem indirectè, & vt complementum naturæ, in recto existentis in prædicamento, spectat ad prædicamentum; ergo vt diuina etiā reduciūe spectabit.

Respondetur concedendo maiorem, vel illam distinguendo, (claritatis causa) subsistentia verbi, vt æquiualens creatæ, est Diuina, materialiter, & identicè, concedo maiorem: formaliter, & conceptibiliter, nego maiorem; & concessa minori, nego consequentiam: nam esse materialiter aliud nō sufficit, (præcipuè in propositionibus, quæ sequuntur ad rem vt cōceptam) ad hoc, vt verificentur de illo ea, quæ verificantur de alio: vt constat in rationali, quod etiam si sit identicè animal, non est cum illo in recta linea. Ratio omnium est eadem,

Tom. 2.

nam (vt dicam ex Diuo Thoma in Philosophia, lib. 3. disp. 1. quæst. 2. §. 3. num. 17. res non collocantur in prædicamentis vt sunt in se, sed vt substant conceptibus nostris.

13. Obijcies secundò. De re, in prædicamento substantiæ directè existentē, debet prædicari supremum genus, videlicet substantia: (vt constat ex dictis in exordio quæstionis, §. 1. n. 2.) sed substantia creata de Christo non valet prædicari: (vt constat ex Sancto Doctore 3. p. q. 16. art. 8. vbi docet hanc propositionem esse hæreticam: *Christus est creatura*) ergo Christus non valet in prædicamento substantiæ collocari.

Respondetur negando substantiam prædicamentalem esse creatam indispensabiliter, tam ex parte rationis formalis, quàm ex parte conditionis, seu substantiæ; sed solum esse indispensabiliter creatam ex parte rationis formalis: vt dixi supra.

14. Replicabis. Ex eo hæc propositio: *Christus est creatura*, absolute non est admittenda, quia ponit in Christo imperfectionem, sed hæc: *Christus est in prædicamento*, ponit in Christo imperfectionem; ergo absolute est neganda, sicut prima.

Respondetur distinguendo maiorem, hæc propositio: *Christus est creatura*, non est admittenda, quia ponit in Christo imperfectionem. vt Deus est, concedo maiorem: vt homo est, nego maiorem; & distin-

D 2

tin.

Disputatio tertia. Questio tertia: 300

tinguo minorem: sed secunda propositio ponit in Christo imperfectionem, ut homo est, concedo minorem: ut Deus est, nego minorem, & consequentiam: nā prima propositio ponit imperfectionem in supposito diuino, quod est Deus: secunda verò solum in natura humana.

Ratio huius est; nā hoc, quod est fieri, seu creati tam actiue, quam passiue, verificatur de supposito iuxta illud Philosophi: *actiones sunt suppositorum*: at verò hoc, quod est poni in predicamento, per se primò verificatur de natura, cui per se primò conuenit esse subiectum secundarum intentionum.

15. Obijcies tertio. (cum Iauello in sua Logica, tit. 5. cap. 1.) Individua non ponuntur in recta linea predicamentali: utique quia Porphyrius cap. *de specie* numerans terminos, quibus clauditur predicamentum, dixit: *esse supremum genus, & infimam speciem*: ergo Christus, ut individuum naturæ humanæ, non debet poni in recta linea predicamentali.

Respondetur negando antecedens, nam individuum subiicitur omnibus predicatis, quæ sunt in recta linea predicamentali; & ideo debet in recta linea collocari, ut basis, & fundamentum predicamenti. Ad auctoritatem Porphyrij dico Porphyrium solum numerasse pro terminis prædicamentali, quæ valent subire vniuersalitatē, ad prædicabilia requi-

sita, quia eius intentum solum fuit disputare de quinque prædicabilibus.

Tertia conclusio,

16. **S**ubstantiæ creatæ in concreto, directe, & per se spectant ad prædicamentum in abstracto verò solum indirecte, & reduciue.

Est communis, & vulgari probatur ratione. Substantiæ, per substantias, tanquam per terminos intrinsecos, complentur; sed id, quod non est completum non intrat per se in prædicamento; ergo substantiæ solum in concreto spectant per se, & directe, ad prædicamentum.

17. Ex hac ratione constat secunda nostræ assertionis pars: substantiæ in abstracto non habent completionem, sed partialitatem; ergo in abstracto solum reduciue collocantur in serie predicamentali.

18. Probatur secundo. Id, quod rectam prædicamenti obtinet sedem, valet denominari genus, species, &c. Sed abstracta substantialia non valent proprie has denominationes subire: (ut dixi in Logica disp. 5. q. ult. §. 2. num. 21.) ergo abstracta substantialia non collocantur directe, & per se in prædicamento.

19. Sed dices: ergo differentie non collocantur in linea collateralis;

rali (vt figura prædicamentalis demonstrat) probò hanc consequentiam, differentie concipiuntur per modum totius potentialis, atque adeo vt quid completum; sed id, quod est completum in genere substantie, rectam obtinet sedem; ergo differentie non existunt ad latus, vt demonstrat prædicamentalis arbor.

Respondetur negando consequentiam. Ad probationem distinguo maiorem, differentie concipiuntur per modum totius, totalitate requisita ad prædicabilitatem, concedo maiorem, totalitate requisita ad prædicamentum rectam sedem, nego maiorem, & distinguo minorem, id quod est completum, rectam obtinet sedem, id quod est completum, per modum per se stantis, concedo minorem, id, quod est completum, per modum alteri adiacentis, nego minorem, & consequentiam, nam id, quod directe existit in prædicamento, debet esse genus, vel sub illo existere per modum per se stantis, seu *in quid*, & non *in quale*, & ad latus, sicut differentia.

20. Dices secundo. Genus est pars speciei; vtique quia ex genere, & differentia resultat tanquam ex partibus metaphysicis, sed pars recedit a recta linea; ergo, & genus.

Respondetur distinguendo maiorem, genus est pars speciei, & simul totum significans *in quid*, concedo maiorem, est pars tantum, nego maiorem, & distinguo mino-

rem, pars recedit a recta linea, vt pars, concedo minorem, vt totum per se stans, nego minorem, & consequentiam, nam vt dixi in logica, disp. 4. q. 3. per totam, genus non solum est pars speciei, sed etiam totum de illa prædicabile, *in quid*.

§. VI.

Quarta conclusio.

21. Concreta accidentalia (in opinione Thomistarum) nullo modo possunt poni directe, & per se in prædicamento.

Sed antequam conclusionem probemus nota (ex dictis in 1. p. logica, disp. 4. q. 1. §. 4. num. 10.) Thomistas dupliciter fingere constitutionem concreti accidentalis, primo, vt significat aggregatum ex forma accidentali, & ex subiecto æqualiter resultans, in quo sensu docent esse vnum per accidens vnica definitione non definibile. Secundo, vt solum dicit in recto formam accidentalem actu inhzrentem subiecto, quod solum in obliquo est importatum, in qua acceptione dicunt esse vnica definitione definibile, quia in illa subiectum tantum ingreditur in obliquo, per modum termini requisiti, non vero per modum partis constituentis.

22. Quod vero in prima acceptione non valeant per se collocari in prædicamento, ab illis admittitur, & probatur primo. Prædicamenta debent esse primò diuersa,

Disputatio tertia. Questio tertia.

sed concretum accidentale, vt includit in recto vtramque partem, non est primo diuersum; vtique quia in opinione aduersariorum, pars materialis ad aliud spectat predicamentum; ergo vt sic non possunt directe poni in predicamento.

23. Secundo probatur ratione efficaciori. Quod rectam predicamenti obtinet sedem debet esse vnum per se; vt constat ex Philosopho; sed concretum accidentale, in prima acceptione, in opinione Thomistarum, est vnum per accidens, ergo vt sic non debet collocari in recta linea predicamentali.

Confirmatur. Res sunt in predicamento ratione forme; vt diximus supra conclusione tertia, sed forma huius concreti, *album*, non est vt per se stans, sed vt alteri adiacens; ergo concretum accidentale nec ratione forme potest per se collocari in predicamento.

24. In secunda vero acceptione, in qua pro viribus defenditur à peritioribus Thomistis non valere concreta accidentalia rectam predicamenti obtinere lineam, probatur; nam res in predicamento per se constitutę debet saltem significare per modum per se stantis; sed albedo vt intrinsece inherens subiecto significat per modum alteri adiacentis; ergo nec in hac secunda acceptione sunt per se in predicamento; vt constat in rationali; etiam ab aduersariis excluso à recta linea, quia significat per mo-

dum alteri adiacentis.

Confirmatur primo. Albedo, vt actu inherens subiecto, intelligitur maiori oppositione opposita modo per se standi, cum vt sic, sit actu adiacens, tam in re, quam ex modo significandi, ergo, vt sic non valet collocari directe in predicamento.

Confirmatur secundo. Denominatiua sunt a Philosopho, in antepredicamentis, exclusa a recta linea predicamentali, sed album, ex albedine actu inherente resultans, est denominatiuum, ergo debet excludi a recta linea predicamentali.

25. Propter hanc rationem debent excludi, à recta linea predicamentali, concreta accidentalia etiam in nostra opinione, nam licet sic sint vnum per se vnica definitione definibilia, & ex parte aliquo modo accedant ad rectam lineam tamen perfectitas ipsorum est accidentalis, per modum denominatiui, seu per modum alteri adiacentis, & ideo etiam in nostra opinione debent excludi per se à predicamento.

26. Dices (est que Thomistarum fundamentum) omnis res completa, capax denominationis speciei, est in recto, & per se, collocabilis in predicamento; atqui forma accidentalis in concreto est completa, & capax denominationis speciei, vtique quia vt sic in nostra opinione, est definibilis per genus, & per differentiam, quod est proprium speciei, ergo vt sic, hoc

hoc est, in concreto, est directe collo-
cabilis in predicamento.

Respondetur distinguendo maiorem, res completa, capax denominationis speciei, est per se collocabilis in predicamento, si significet per modum termini absoluti, seu per modum per se stantis, concedo maiorem; si significet per modum denominatiui, seu per modum alteri adiacentis, nego maiorem, & distinguo minorem, album in secunda acceptione, est species completa per modum denominatiui, concedo minorem, per modum absoluti, nego minorem, & consequentiam, nam (vt dixi ex Philosopho) denominatiua, quæ significant per modum alteri adiacentis, sunt exclusa per se à predicamento, & etiam per se primò à denominatione specifica: vnde istæ propositiones: *album est coloratum, coloratum est quale*, participat secundas intentiones generis, & speciei, & spectant ad primum, & secundum prædicabile solum secundario. Ratio huius desumitur: tunc ex perfectitate abstracti: tunc quia, *primum in vnoquoque genere est mensura cæterorum*; sed prima ratio in prædicamenti accidentium est forma in abstracto, quæ maiorem habet perfectitatem per ordinem ad propria inferiora, ergo concreta debent accipere has denominationes secundario in ordine ad perfectitatem

ad perfectitatem
abstracti.

§. VII.

Quinta conclusio.

27. **F**ormæ accidentales, nec in abstracto, vt propria respiciuntur subiecta, sunt directe & per se, in predicamento collocandæ; secus verò, vt sunt ab inferioribus abstractæ, vel vt superioribus subiectæ.

Est Aristotelis; & Diui Thomæ, & pro viribus defenditur à Magistro Soto, à Complutensibus & ab alijs Thomistis; licet his terminis à nullo sit Doctore stabilita constet quæ veritas nostræ assertionis ex Philosopho, 3. topicor, cap. 1. vbi ait, *iustitiam esse in predicamento, non inustum*.

Constat etiam ex eo, quod Philosophus numerauit omnes prædicamentorum species in abstracto.

28. Sed antequam rationibus nostram probemus conclusionem notæ formas accidentales in abstracto posse bifarie usurpari: primo in ordine ad propria subiecta, in quibus aptitudinaliter inhaerent, & à quibus accipiunt indiuiduationem: secundo vt abstractæ à proprijs inferioribus, vel vt superioribus subiectæ, in quo secundo sensu sentio collocari directe in predicamento.

29. Nota secundo aptitudinalem, & actualem formarum accidentalium inhaerentiam, posse ex duplici capite illis conuenire: pri-

Quæntiacofituantur in prædicamento.

mod ex ratione communissima accidentis, vt sic, ſcilicet ex ratione in illis tranſcendentaliter incluſa ſecundo, ex ratione vltima, & differentiali; vt conſtat in paſſione, quæ non ſolum quia accidens exigit ſubiectum, ſed etiam quia tale accidens: cum ex propria, & ex differentiali ratione ſit in paſſo ab agente.

30. His ſuppoſitis probatur conſuſio, quoad vtramque partem: In prædicamentiſ accidentium ſolum debent collocari formæ accidentales, quæ ſignificant per modum per ſe ſtantis; ſed formæ accidentales, non vt connotant propria ſubiecta, ſed vt abſtractæ ab inferioribus, vel vt ſubiectæ ſuperiori ſignificant per modum per ſe ſtantis; ergo ſolum vt ſic, valēt per ſe collocari in prædicamento. Minor quo ad primam partem, probatur, formæ accidentales, in ordine ad ſubiecta, intelliguntur cum inhærentia aptitudinali, ergo vt ſic non ſignificant per modum per ſe ſtantis. Quoad ſecundam partem probatur eadem minor, vt abſtractæ ab inferioribus, vel vt ſubiectæ ſuperioribus, non explicant inhærentiam actualem nec aptitudinalem; ergo vt ſic, ſignificant per modum per ſe ſtantis.

Confirmatur primò. Significare per modum per ſe ſtantis, eſt ſignificare vt ſtans *per ſe*, id eſt, vt nō dependens ab alio ſed formæ accidentales, in ordine ad propria ſubiecta, intelliguntur vt ab illis

dependentes; ergo vt ſic non intelliguntur per modum per ſe ſtantis.

Confirmatur ſecundo. Quanto magis accedit forma accidentalis ad ſubiectum, tanto magis explicat dependentiam, & adiacentiam; & quanto magis recedit à ſubiecto, tãto magis explicat independentiam, & modum *per ſe* ſtandi; ſed vt connotat ſubiectum accedit (ſaltem aptitudinaliter) ad illud, & vt abſtracta ab inferioribus maximè recedit ab illo: ergo vt ſic debet collocari directè in prædicamento.

31. Secundo probatur conſuſio. In prædicamento ſubſtantie non intrant res directè in abſtracto, quia vt ſic non habent maiorem perfeſcitatem, quam valent habere; ſed formæ accidentales, vt connotant ſubiecta propria, non habent, ex modo ſignificandi, maiorem perfeſcitatem, vſque dum intelligantur in ordine ad inferiora, à quibus ſunt abſtractæ, vel quibus ſunt ſubiectæ: ergo vt ſic debent directè poni in prædicamento.

32. Dices primo Ariſtotelem in præſenti (iuxta translationem Boetij) numeraviſſe prædicamenta accidentium in concreto, ergo vt ſic debent directè collocari.

Sed contra eſt, nam in præſenti (iuxta translationem Argiropoli) ſunt in abſtracto numerata.

Nec obest, quod in topicis ſint (iuxta vtramque translationem) in concreto numerata, nam ibi lo-

Et ut ait Philosophus de rebus, quæ indirecte sunt in prædicamentis accidentium.

Vel secundo dic loqui de illis, ut sunt quædam affectiones substantiæ, nõ vero de illis, ut sunt in prædicamentis.

33. Dices secundo. Albedo, v. g. ut connotat proprium subiectum habet rationem abstractam; sed abstracta significant per modum, per se stantis; utique quia sunt à terminis denominatiuis distincta; ergo ut sic valent directe poni in prædicamento.

Respondetur concedendo maiorem, vel illam distinguendo, claritatis gratia, ut connotat subiectum est abstractum, significans per modum alteri adiacentis, concedo maiorem, per modum *per se* stantis, nego maiorem, & minorem nam licet verum sit, quod abstracta sint absolutæ; tamen non exercent formaliter rationem absoluti in ordine ad subiectum, sed in ordine ad inferiora.

Ex quo colliges, abstracta accidentaliter significare: & per modum per se stantis, & per modum alteri adiacentis; *per modum per se stantis*, in ordine ad inferiora propria; *per modum alteri adiacentis*, in ordine ad subiecta, in quibus aptitudinaliter inhereant.

Nec valet dicere, quod abstractum ut tale, significat per modum per se stantis; nam de ratione abstracti (ut a concreto distincti) solum est significare unum tantum; nunc sit per modum per se stantis,

nunc vero per modum alteri adiacentis: in prima acceptione, transit ad rationem absolutam, & in secunda acceptione sistit in ratione abstracti tantum cum ordine ad connotativum, seu denominativum.

34. Dices tertio. Accidentia diversa constituunt prædicamenta; sed hanc diversitatem habent ex diverso modo, quo afficiunt substantiam, ergo in ordine ad subiecta debent constituere prædicamenta.

Respondetur concedendo maiorem, & minorem, & negando consequentiam, nam licet verum sit, quod in ordine ad subiecta diversa accipiant distinctionem (ut constet in actione, & passione) tamen in ordine ad alia non collocantur in prædicamento directe; sed in ordine ad inferiora, à quibus sunt abstracta, & de quibus prædicantur.

Ratio primæ est, nam res non collocantur in prædicamento ut diversæ; sed ut completæ, & ut significantes per modum per se stantis: alias res, ut rationis, esset in prædicamento.

Ratio secundæ est, quia in prædicamentis solum directe collocatur id, quod denominari valet genus, species, & individuum, in ordine ad id, respectu cuius has valet exercere denominationes, sed has denominationes nõ accipiunt formæ accidentales in ordine ad subiecta, sed in ordine ad propria inferiora: ergo in ordine ad illa

Disputatio tertia. Quaestio tertia.

collocantur directe in prædicamento.

35. Dices quarto, cum quodam Moderno. Ex eo abstracta substantialia non collocantur directe in prædicamento, quia sunt entia incompleta, sed abstracta accidentalia, absque inhaerentia actuali, sunt incompleta: utique quia talis inhaerentia perficit illa, intra propriam lineam: ergo absque inhaerentia non valent collocari directe in prædicamento.

Respondetur concedendo maiorem, & negando minorem. Ad probationem distinguo antecedens, inhaerentia perficit formam accidentalem, intra lineam entis *per se*, nego antecedens: intra lineam entis *per accidens* concedo antecedens; & negando consequentiam: nam abstracta substantialia, per subsistentias complentur, intra lineam entis *per se*, & sic absque subsistentia non valent constituere prædicamentum substantiae: at verò abstracta accidentalia ex se habent metaphysicè omne cōplementū proprii prædicamenti, intra lineam *per se*, & sic cum inhaerentia, & subiecto solum deseruiūt ad complementum entis *per accidens*: nō verò ad entis *per se* complementum: & ideo non asstruunt, sed destruunt perfectitatem ad rectam constitutionem prædicamenti requisitam.

Ex quo colliges clarè, abstracta accidentalia in ordine ad propria inferiora esse completa metaphysicè, intra lineam entis *per*

se: licet sint incompleta physice, intra lineam entis *per accidens*, seu perfectitatis accidentalis insufficientis ad prædicamenti constitutionem: ut dixi supra conclusione quarta.

36. Replicabis: ut substantia directe constituatur in prædicamento, non sufficit, quod constet genere, & differentia, sed ultra hoc exigitur, quod compleatur per subsistentiam: ergo ut accidentalia sint directe in prædicamento, opus est, quod compleantur per subiecta.

Respondetur concedendo antecedens, & negando consequentiam. Ratio disparitatis constat, ex solutione obiectionis: nam substantia per subsistentiam completur intra lineam *per se*, & sic illam exigit, ut completa sit; at verò accidentalia per subiecta non complentur, intra lineam entis *per se*, imò ab illa extrahuntur, & complentur intra lineam entis *per accidens*, seu perfectitatis accidentalis, insufficientis ad lineam rectam prædicamenti.

37. Nō quiesces. Substantia per subsistentiam terminata, terminatur iterum per existentiam: ergo usque ad existentiam non habet completionem omnem requisitam.

Respondetur concedendo antecedens, & negando consequentiam: nam res, quæ sunt in prædicamento, abstrahunt ab existentia, sicut ab hic, & nunc: & ideo existentia rei per accidens se habet

bet ad prædicamentum. Ratio est, nam cum prædicamentum sit prædicatorum essentialium coordinatio, & prædicata essentialia præcendant ab existentia: ideo res, quæ sunt in prædicamento ab existentia præcendant.

38. Dices quinto. Albedo v.g. vt cõnotans subiecta, & vt ab inferioribus abstracta eandem rem significat; ergo in vtraque acceptione debet constituere directè prædicamentum.

Respondetur distinguendo antecedens, eandem rem significat, quantum ad rem significatã, concedo antecedens: quantum ad modum significandi, nego antecedens, & consequentiam: nam in ordine ad subiecta significat per modum alteri adjacentis, & in ordine ad inferiora per modum per se stantis, & sic nõ in prima acceptione, sed in secunda debet constituere directè prædicamentum.

§. VII.

Interrogantur aliqua.

39. **P**ro complemento quaestio- nis inquires primo: an ex partibus physicis valeat constitui prædicamentum directè?

Ratio dubitandi est, nam sicut ex entibus completis valet intellectus humanus abstrahere prædicata metaphysica superiora, & inferiora; ex quibus directè conficit prædicamentum: ita ex incompletis, vt constat in anima, quæ

valet abstrahi ab hac, & illa anima.

Nihilominus respondetur negativè: nam licet verum sit, quod ex partibus physicis possint abstrahi prædicata metaphysica incompleta, ex quibus possit fieri aliquod prædicamentum incompletum: tamen ex illis non potest fieri completum; de quo in præfati.

40. Inquires secundo: An partes integrales homogeneæ directè possint constituere prædicamentum?

Respondetur affirmativè, nam licet sub partium expressione intellectus non valeant in prædicamento directè poni: tamen ratio partialis in homogeneis nõ obest ad rationem totius; vtique quia qualibet pars aquæ participat prædicata superiora, & inferiora aquæ; ergo partes homogeneæ, non vt explicant formalitatem partis, sed totius, possunt poni directè in prædicamento, in quo ponitur totum.

QVÆSTIVNCVLA
prima appendix.

An antepradicamentales regule sint exacte à Philosopho assignatae?

§. IX.

Primæ regule expositio.

41. **P**hilosophus in hoc 3. cap. duas tradit regulas, prima est:

Disputatio tertia. Questio prima.

est: cum quidpiam de quopiam, ut de subiecto, prædicatur, quæ dicuntur de prædicato, dicuntur etiam de subiecto. Hæc regula variè est à Doctõribus explicata: sed verus sensus, à ferè omnib; receptus, est; (quod quando aliquid quidditatiuè prædicatur de subiecto, quidquid quidditatiuè dicitur de prædicato, prædicatur quidditatiuè de subiecto: ut si de homine prædicatur quod sit animal, & de animali, quod sit viuens, etiam de homine debet prædicari, quod sit viuens.

Hæc regula sic exposita nullã patitur exceptionem; si alias non detur defectus appellationis; ut datur in hoc syllogismo: *Pater est Deus; Deus est filius; ergo filius est Pater.*

Ex hac regula dimanat modus arguendi, quem Dialectici appellant *de primo ad ultimũ* v.g. si Placidus est homo, & homo animal, & animal viuens, & viuens corpus, & corpus substantia; Placidus erit substantia.

§. X.

Secundæ regule expositio.

42. **S**ecunda regulã à Philosopho in eodem capite assignata sic se habet: *Diuersa genera non subalternatiuè posita, diuersas specificè habent differentias; genera verò, quorum vnum sub altero collocatur, non incommenit easdem habere differentias.*

Hæc regula sic est exposita à Cardinali Caietano; quando genera sunt absque aliquo ordine, ita vt quodlibet illorum sit in diuersa serie: vt animal, & quãtitas; absque dubio diuersas debet habere differentias: secus verò, quãdo genera intra idem predicamentum collocantur: id est, differentiarum constitutiuarum, & diuisiuarum, quæ dantur in latere dextro superiorum generum, participantur ab interioribus generibus, addendo aliquam differentiam inferioris constitutiuiam, & distinctiuam.

43. Sed pro complemento difficultatis inquires: an hæc regula, quoad secundam partem, possit verificari de generibus intra eandem seriem existentibus, inter se non subordinatis, & sub aliquo tertio constitutis?

44. Pro resolutione nota; in præsentia non disputari de differentijs ultimis: tum quia istæ, absque controuersia, non participantur; nam certum est, quod animal, & planta distinguantur in differentijs ultimis; sicut homo, & equus: tũ quia nec in generibus subordinatis differentia inferioris conuenit superiori: quare lis solum stat circa differentias subalternas.

45. Ad quod dico: genera, intra idem prædicamentum alicui tertio subordinata, posse habere easdem differentias subalternas.

Constat hoc in exemplo allato animalis, & plantæ, quæ inter se non subordinantur: licet sub aliquo genere cõtineantur; scilicet, sub

sub viuenti; & tamen easdem habent differentias subalternas: utique quia conueniunt in corporeitate, & animatione; ergo quando genera sunt sub aliquo tertio easdem valent participare differentias.

QVÆSTIVNCVLA
secunda appendix.

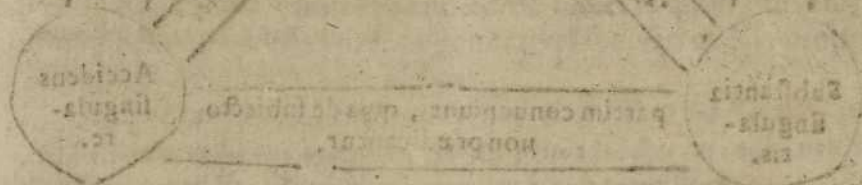
*De complexis, & incomplexis, & de
divisione entis in decem prae-
dicamenta.*

§. XI.

46. **P**hilosophus, in ante prædicamentis, distinguit prædicata in complexa, & in incomplexa. Complexa sunt nomina cō-

posita, vt homo albus: in cōplexa
sunt simplicia; vt homo, leo.

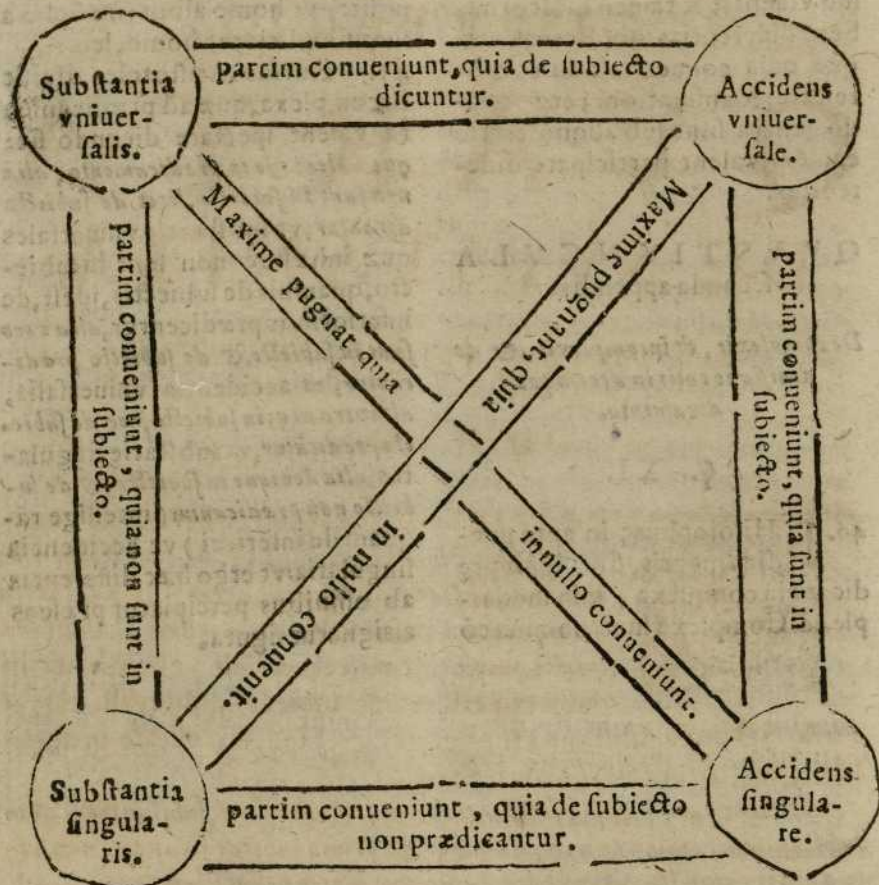
47. Ruffus Aristoteles diuifit
in complexa, quæ ad prædicamen
ta valent fpectare dicendo fic:
*quæ valent eſſe in prædicamento, alia
non ſunt in ſubiecto, licet de ſubiecto
dicantur*; vt ſubſtantiæ vniuerſales
quæ inhæſiue non ſunt in ſubie-
cto, quamuis de ſubiectis, id eſt, de
inferioribus prædicentur, *alia vero
ſunt in ſubiecto, & de ſubiecto prædi-
cantur*, vt accidentia vniuerſalia,
alia vero neq; in ſubiecto, nec de ſubie-
cto prædicantur, vt ſubſtantiæ ſingula-
res, *alia denique in ſubiecto, & de ſu-*
biecto non prædicantur (intellige rã-
quam de inferiori) vt accidentia
ſingularia; vt ergo hæc differentia
ab omnibus percipiatur præſens
aſſignatur ſigura.

quod inest in phyllois.

[The page contains faint, illegible handwritten notes.]

Disputatio tertia. Quæstioprima.

48. Ut ad secundam partē quæ-
tiūculæ deueniamus, dico ens rea-
le, vt analogū, esse adæquate diui-
sum in decē prædicamenta tāquā
in propria analogata : aut enim
suppositum est ens *per se*, & sic est
substantia, aut dicitur extēsum, &
sic *habet quantitatem*: aut dicitur qua-
le, & sic *habet qualitatem*: aut dici-
tur Pater, & sic dicit *relationem*,

aut dicitur agens, & sic *actionem*,
aut patiens, & sic *passionem*: aut
in gymnasio, & sic *ubi*: aut in tem-
pore, & sic *quando*: aut taliter in
loco, & sic *situm*: aut denique ar-
matum, & sic habet *habitum*: & nō
valet assignari alius modus essen-
di: ergo ens reale diuiditur adæ-
quate in decem prædicamenta,

DISPUTATIO
 Q V A R T A
 DE SUBSTANTIA,
 ET ACCIDENTI IN
 COMMUNI.

I. *PROPOSITA* entis diuisione in decem predicamenta, disputat Philosophus in 5. cap. de predicamento, quod est substantia, in quo duplicem assignat substantiam; primam vnam; secundam aliam primam (quæ primo, proprie, & maxime dicitur) est, quæ nec in subiecto est, nec de subiecto aliquo dicitur; ut Petrus. Secunda substantia sunt genera, vel species, quæ de proprijs substantijs dicuntur: ut animal. homo.

Dicitur autem prima substantia primo, & maxime substantia, quia substantia a substando nomen accipit, & prima substat secundis, non vero è contra eum Placidus substat homini; non vero homo Placido.

2. In calce autem capituli aliquas proprietates substantiæ adscribit: prima, quod substantia non est in subiecto; id est, in hæsiue, secunda, quod substantia secunda vniusce dicuntur de primis; id est essentialiter, nam accidentaliter etiam accidentia dicuntur vniusce de primis, ut constat in quarto, & quinto predicabili. tertia, quod prima substantia significet hoc aliquid, id est, naturam singularem: secunda in quale quid, dixit inquit, quia essentialiter: ut genus, in quale, quia ex modo significandi significat per modum alteri adiacenti: ut differentia. Quarta, quod substantia non habeat contrarium; id est contrarium rigorosum, quale datur inter qualitates. Quinta

Disputatio quarta. Questio prima.

ta, quod substantia non suscipiat magis, nec minus: id est, non accipiat intensiorem, vel remissionem: ut qualitas: nam Petrus non est magis homo, quam Paulus. Sexta, quod substantia sit contrariorum susceptiva: id est remota, & radicaliter, per modum subiecti quod; nam proxime, & formaliter, per modum subiecti quo, etiam quantitas recipit contrarium. His suppositis deveniamus ad substantie predicamentalis expositionem. Et sit.

QVÆSTIO I.

Transcendentalis, & predicamentalis substantie constitutus conceptus qualis sit?

(. . .)

§. I.

Tituli explanatio.

x. **V**T questionis titulum intelligas, nota primo substantiam aliquando usurpari à Doctoribus pro essentia, in quo sensu fuit accepta à Philosopho in antepredicamentis in uniuocorum, & æquiuocorum definitionibus, dum dixit: *ratio vero substantie*: & in quo certum est apud omnes accidens esse substantiam, nam essentia accidentalis vere, & proprie est essentia. In presenti autem solum loquimur de substantia prout accidenti opposita, & prout predicamenti substantie constitutiva, in qua acceptione proceditis.

z. Hoc modo accepta est duplex transcendentalis una; predicamentalis alia: prima est, quæ in omnibus substantijs etiam incō-

pletis, & modalibus inuenitur; secunda verò est, quæ complemento ad predicamentum requisito indiget. De his duobus procedit questio, & inquit: quænam sit transcendentalis, & predicamentalis substantie essentia?

3. Nota secundo duplicem esse ethymologiam huius vocis, *substantia*, quia substantia dicitur à *subsistendo*, & à *substando*: primam adducit Augustinus de Trinitate, ubi inquit: *sicut ab esse appellamus essentiam: ita ab hoc, quod est subsistere substantiam dicimus*. Et Diuus Ildorus dicit: *Substantia est, quod propria virtute subsistit*.

Secundam indicat Aristoteles in hoc capite, dicens: *primam substantiam, quia pluribus subsistat*.

Cæterum substare idem est, quod alijs subesse tanquam proprium sustentaculum: & hæc videtur prima nominis ethymologia: sed non dicitur absolute substantia id, quod est alterius sustentaculū, sed illud, quod est radicale, & primarium: aliàs quantitas, & alia accidentia dicentur substantie: quia immediate aduantur alijs formis accidentalibus,

libus, & quasi immediate substantiis illis; ut intellectus immediate substantiæ cognitioni; & quantitas immediate substantiæ figuræ, & alijs qualitatibus; non dicuntur tamē substantiæ, quia non substant, ut primaria sustentacula; sed indigēt ab alio sustentari.

4. Nota tertio: substantiam dividit in completam, & incompletam.

Substantia completa est substantia integra, quæ ex natura sua non ordinatur ad complementum alterius substantiæ.

Incompleta verò dicitur substantia partialis, quæ ex natura sua ordinatur ad complementum alterius.

Sed in substantijs possumus distinguere duplex complementum, & incomplementum; nam aliud est complementum per modum naturæ, & essentiæ; & aliud est complementum adæquatum, in ratione substantiæ; v.g. humanitas dicitur natura completa, quia non ordinatur ad constitutionem alterius nature, licet ordinetur ad constitutionem suppositi, videlicet hominis; at verò anima rationalis dicitur incompleta, quia ex se ordinatur ad constituendam naturam, videlicet humanitatem: homo verò dicitur substantia absolute completa in ratione substantiæ, quia ex natura sua non ordinatur ad constituendam aliam substantiam. Unde quod est completum absolute in ratione substantiæ, est etiā completum in ratione naturæ; nō

vero è contra; ut patet in supradictis exemplis.

§. II.

Primum refertur, & refellitur placitum.

5. **N**onnulli (absque duce) nominali fixi ratione asserunt essentiam substantiæ, ut sic, consistere in accidentium sustentatione.

Fundamentum huius sententiæ sumitur ex nominis etymologia, nam substantia (ut constat ex secundo notabili) dicitur à substantiando; ergo accidentibus substantare est de essentiali substantiæ conceptu.

6. Sed hæc sententia omnibus displicet: tum quia substantia est essentialiter ens per se; ut constat ex Philosopho, & Divo Thoma pluribus in locis: tum quia si per possibile, vel impossibile daretur entitas creata, quæ esset ens per se, cui accidentia repugnatet, absque dubio talis entitas esset substantia, accidenti opposita: tum quia substantia Dei est vera, & propria substantia, etiam si accidentibus non subsistat: tum quia si essentia substantiæ transcendentalis consideret in accidentium sustentatione, deberet definiri per ordinem ad accidentia, quod ei repugnat, cum potius accidentia definiantur per ordinem ad substantiam: tum denique quia id, quod prius concipitur in omnire, est de conceptu quidditati-

Disputatio quarta. Questio prima.

no ipsius; sed in substantia prius concipitur esse *per se*, & *in se*, quā accidentibus substat; ergo conceptus essentialis substantiæ saluatur antecedenter ad accidentium sustentationem.

7. Nec aduersariorum nominale fundamentum aliquid valet; nam (vt constat ex Diuo Thoma. 1. contra Gentes. cap. 25.) multoties nomē accipitur à proprietate magis nota rei, & multoties à re, que est omnino extra cōceptum rei nominatæ: vt constat in Iride, qui dicitur à lēione pedis; & in Lōgica, quæ dicitur sermocinālis ab obiecto secundario per accidens attacto.

8. Dices: (in fauorē huius sententiæ) substantia absque alicuius entitatis superadditione accidentibus substat; ergo sustentatio radicalis, seu per modū actus primi est de conceptu quidditatio substantiæ: non aliter acrisibilitas radicalis est de cōceptu quidditatio hominis.

Fere omnes admittunt sustentationem radicalem esse de conceptu quidditatio substantiæ, nam sustentatio radicalis, seu per modum actus primi est ens *per se*, & *in se*, in ordine ad accidentia expressum; sicut risibilitas radicalis est rationalitas, in ordine ad proprietatem ridendi expressa.

9. Sed hic modus opinandi absque distinctione procedit; nam hi Doctores, vel loquuntur in sensu identico, & materiali; vel in formali, & metaphysico: & in pri-

mo; ergo non solum sustentatio radicalis, & per modum actus primi, sed etiam proxima, & per modum actus secundi, est de essentia substantiæ; vtique quia vt constat ex dicendis in Philosophia. lib. 2. disput. 3. quæstione 1. §. 3. num. 6. actus secundus causæ materialis non est realiter, & entitatiuē distinctus à primo ipsius causæ; ergo in sensu identico, & materiali ipsa sustentatio actualis est de essentia substantiæ: si in secundo; ergo nec sustentatio radicalis est de conceptu quidditatio substantiæ, nam substantia prius concipitur in ordine ad se, vel vt ens *per se*, quam in ordine ad accidentia, vel vt sustentaculum accidentium; ergo in sensu formali, & metaphysico nec sustentatio radicalis est de conceptu quidditatio substantiæ vt sic.

10. Vnde ad argumentum respondetur, concedendo antecedens, & negando consequentiam; nam in sensu formali ens *per se*; vt est in ordine ad se, seu in ordine ad actum subsistendi *per se*, exercet munus substantiæ, & essentiæ; & vt est in ordine ad accidentia, seu in ordine ad accidentium sustentationem solum exercet munus naturæ ad essentiæ munus expressiuē consecutum; & ideo in primo conceptu subsistendi *per se*, primi prædicamenti consistit essentia.

Nec exemplum allatum aliquid valet, nam rationale, in ordine ad risi-

risibilitatem, nõ se habet per modum essentia; sed solum per modum naturæ, & sic illius essentia saluatur anteuertenter ad talem ordinem.

Et ne æquiuocatione fallaris, aduerte, conceptum naturæ solum esse per rationem in adæquatè, seu expressiue à cõceptu essentia distinctum; nõ eadem formalitas, quæ in ordine ad se exercet munus essentia, in ordine ad extra exercet munus naturæ: sic ens per se radicale, quod in ordine ad se exercet munus essentia, in ordine ad accidentium sustentatione exercet, per modum actus primi, munus naturæ.

Notanter dixi *per modum actus primi*, nam sustentatio per modum actus secundi, nõ solum expressiue per rationem est à sustentatione per modum actus primi distincta; sed etiã formaliter per superadditione formalitatis per ratione distincta: non aliter ac singularitas est, per rationem, superadditione formalitatis, à natura distincta.

11. Replicabis. Aptitudo radicalis ad substantandum, nõ distinguitur realiter ab aptitudine radicali ad essendum per se; ergo si hæc est de essentia substantiæ, etiã illa.

Respondetur concedendo antecedens, & negando consequentiam; nam licet verum sit, quod non distinguantur realiter; tamẽ prius concipitur ab intellectu ratio existendi *per se*, quam ratio substantiæ; & ideo illius essentia in

tali primo debet consistere conceptu.

12. Dices secundo. Secundum Philosophum, *substantia prima est magis substantia, quam secunda: quia pluribus substat*; ergo munus substantia est de conceptu substantiæ adhuc per modum essentia sumpto.

Respondetur concedendo antecedens, & negando consequentiam; nam ex eo, quod substantia prima pluribus substat, nõ sequitur, quod substantia constitutur in sua essentia per munus substantiæ; sed solum quod substantia prima exerceat munus substantiæ magis substantiæ propriũ; vel quod sit magis substantia quoad exercitium huius proprietatis.

§. III.

Secundum refertur, et refellitur, placitum.
(.)

13. **A**lij non magnæ notæ, affirmant conceptum substantiæ in communi consistere in negatione essendi in alio.

Fundamentum huius sententiæ sumitur ex eo, quod intellecto modo essendi in alio, intelligitur accidentis conceptus essentialis; ergo similiter intellecta negatione essendi in alio debet intelligi conceptus essentialis substantiæ ut sic, cum contrariorum eadem debeat esse ratio.

Disputatio quarta. Questio prima.

14. Sed hic modus opinandi communiter etiam rejicitur: primò ex D. Tho. 1. contra Gentes, cap. 25. ubi docet ens reale, & positivum dividi in eadem prima genera; ergo nullum primum genus constituitur per negationem.

Secundò, quia cōceptus accidētis est positivus; ergo substantię debet etiam esse positivus, cum contrariorum eadem sit ratio.

Tertio, ratio primi generis est de essētia inferiorum, ergo nō est aliquid negativum; utiq; quia essentia positiva, qualis est essentia inferiorum, non includit formaliter negationem; licet includat aliquid positivum, ad quod sequatur negatio.

Quarto, negatio sapit accidentis naturam, sed accidens naturaliter fundatur in aliquo positivo; ergo hæc negatio essendi in alio debet etiam fundari in aliquo positivo: tum sic: hoc positivum, quod antecedit negationem, est, quod primò intelligitur in substantia; ergo in hoc positivo debet essentia substantię constitui.

Quinto, essentia substantię est omnibus alijs rebus in prædicamento existētibus perfectior; sed omnes aliæ res habent pro essentia entitatem positivam; ergo priori iure cōceptus substantię est in positivo constituendus.

Sexto, nam ex negatione, & aliquo positivo nequit fieri una essentia per se, qualis est inferiorum essentia; ergo ratio constitu-

tiva primi generis non potest esse negatio.

15. Nec fundamentum allatum aliquid valet, nam intellecta negatione essendi in alio, nō intelligitur cōceptus quidditativus substantię, si aliās præsuppositivæ nō concipitur perfectitas positiva, ex qua dimanet talis negatio, nam negatio debet positivum supponere; ut constat ex Philosopho, qui multoties ait, negationē fundari in affirmatione, hoc est, in aliquo positivo.

16. Dices. Sicut se habet in Deo esse *à se*; ita se habet in substantia esse *per se*; sed Deus est ens *à se*, quia dicit negationem essendi *ab alio*, tanquam à causa; ergo substantia erit similiter ens *per se*, per solam negationem essendi in alio.

Respondetur concedendo maiorem, & negando minorem, nam sicut esse *à se* in Deo est aliquid positivum infinitum, quod fundat negationem, essendi ab alio; sic esse *per se* in substantia dicit perfectitatem positivam; ad quam sequitur negatio essendi in alio. Explicantur tamen per negationes hi cōceptus: tum quia nobis sunt magis notæ: tum quia per illas perscrutamur facilius entitatis positivæ essentiam. His ut magis certis suppositis, sit.

§. IV.

Prima conclusio.

17. Conceptus substantię, abstractus

strahens à substantia finita, & infinita, completa, & incòpleta (qui communiter appellatur transcendentalis, accidenti oppositus) est ens per se, seu est, esse *per se* positivum, ad quod sequitur negatio, nedum actualis, sed aptitudinalis effendi in alio, tanquam in subiecto inhaesionis.

Constat ex dictis hæc communis assertio, & brevis, specialique ratione stabilitur.

Substantia transcendentalis multoties est in linea collateralis prædicamenti substantiæ, & proprie est accidentium subiectum, sed negatio entis in alio, hoc modo non valet ad prædicamentum spectare nec esse accidentium subiectum, ergo conceptus primarius substantiæ transcendentalis consistit in per seitate positiva, ad quã sequitur negatio effendi in alio. Maior, & consequentia sunt certa. Minorem probò, quoad primam partem. Ens in decem diuisum prædicamentis est ens positivum, (vt dixi ex Philosopho, disp. 3. antecedenti, q. 3. quest. 2. §. 9. num. 48.) ergo substantia transcendentalis, in prædicamento substantiæ ad latus constituta, est ens per se positivum, & non negatio entis in alio.

Quoad secundam vero partem probatur; accidens essentialiter est in alio; sed ens in alio non valet fundari in negatione effendi in alio utriusque quia negatio entis non potest esse entis subiectum; ergo negatio entis in alio non substat accidentibus.

18. Respondebis: rationem entis, in decem prædicamentis diuisam, esse positivam, per se itatem veto illam contrahentem esse negatiuam.

Sed contra est primo, nam ratio communis positiva non valet contrahi per differentiam negatiuam, (ni dicas eadem rem realiter & entitatiue esse simul positivam & negatiuam) ergo nedum ens contractum, sed per se contrahens, habet rationem expressionis positivam,

Sequela probatur: nam (vt constat ex vniuersalibus) inter rationem genericam, & differentialem, nulla versatur distinctio realis; ergo implicat rationem genericam positivam contrahi per differentiam negatiuam.

Hoc argumentum maiorem habet efficaciam in præsentia, quam in alijs materijs, nam inter ens, & *per se*, non datur distinctio rationis, quæ datur inter genus, & differentiam.

Contra est secundo, nam quia in rationalitate fundatur negatio irrationalitatis, ideo res, quæ rationalitatem participat, in dispensabiliter negationem etiam irrationalitatis participat, sed in aduersariorum solutione negatio effendi in alio fundatur immediate in ente positivo; ergo omnia inferiora, quæ illud participant, in dispensabiliter debent negationem effendi in alio participare: quod falsum est; vt videre est in accidentibus.

Disputatio quarta. Questio prima.

19. Dices. Quod substantiæ convenit per modum quidditatis, uno modo potest accidenti convenire; sed accidentia divinitus, in venerando Eucharistiæ mysterio, gaudent perfectate positiva; ergo substantia transcendentalis non est ens per se positivum.

20. Sed hoc argumentum à modernis allatum in præsentem non valet ab aduersariis adduci in fauorem suæ opinionis; nam eandem vim (nisi fallor) habet contra ipsorum sententiam, nam ad perfectatam positivam accidentium necessario debet sequi perfectitas negativa, seu negatio essendi in alio, tanquam in subiecto, quæ (in ipsorum opinione) est de conceptu quidditativo substantiæ: tum sic: quid quid convenit substantiæ per modum essentiae non valet nec divinitus convenire accidenti, per modum quasi proprietatis, seu rationis consecutæ; sed accidentia in Eucharistia (saltem per modum rationis consecutæ ad perfectatam positivam ab illis assignatam) habent negationem essendi in alio; ergo talis negatio non valet assignari pro essentia substantiæ.

21. Pro omnibus verò responderetur, cum peritioribus Thomistis, concedendo maiorem, & negando minorem: nam accidentia in Eucharistia solum habent perfectatam negativam consistentem in hoc, quod à Deo per extrinsecam mantentionem conseruentur sine subiecto, in quo erant in hæsiuè.

Et quod hic modus essendi non sit contra naturam accidentis, constat ex eo, quod inhaerentia actualis non se habet ut quidditas accidentium; sed solum ut modus connaturalis, sine quo valet divinitus esse: sicut substantia valet esse sine termino connaturaliter debito.

§. V.

Secunda conclusio.

22. Substantia prædicamentalis, quæ in recta linea arboris collocatur, non est substantia completa complemento naturæ; sed est natura incommunicabilis alteri tanquam supposito: vel est natura ultimò termino, scilicet, substantia terminata, ad quam sequitur negatio essendi in alio tanquam in supposito.

Pro conclusionis intelligentia nota, quod tripliciter potest aliqua res esse in alio. Primò, tanquam in subiecto inhaesionis, quo modo albedo v. g. est in substantia media quantitate. Secundo, tanquam in subiecto informationis, quo modo forma substantialis est in primo subiecto. Tertio, tanquam in supposito, qualiter & humanitas in homine: vel Pauleitas in Paulo.

Similiter etiam potest res esse per se tripliciter. Primò, quia non est in alio, tanquam in subiecto inhaesionis, quo modo forma substantialis dicitur ens per se. Secundo,

do, quia non est *in alio*, tanquam in subiecto informationis, quo modo est humanitas ens *per se*.

Tertio, quia non est *in alio*, tanquam in supposito, qualiter homo, & Petrus sunt entia *per se*.

23. Quo supposito probatur primò conclusio. Genus debet esse extra cōceptum differentiarum; sed substantia, prout dicit quandam rationem communem ad cōpletā, & incōpletā, nō est extra cōceptū differentiarū, cū nulla detur differentia, quantumcumque incompleta sit, quæ subterfugiat rationem substantiæ: ergo substantia, quæ abstrahit à completa, & incompleta, non est primi prædicamenti substantiæ constitutiva, ergo sola substantia completa per substantiæ terminum constituit generalissimum huius prædicamenti genus.

24. Secundo probatur conclusio. Illa substantia est prædicamentalis, quæ distinguitur à transcendentali, & in qua omnia individua, quæ in prædicamento sunt, conveniunt; sed substantia, terminus substantiæ terminata, distinguitur a transcendentali, utique quia pro ut sic, nequit in modis, neque in partibus substantialibus reperiri, & etiam in illa ut sic terminata conveniunt omnia individua, quæ sunt in prædicamento substantiæ; utique quia omnia conveniunt in hoc, quod est habere naturam ultimo termino terminatam; ergo substantia prædicamentalis, quæ in linea recta arboris ponitur

est natura ultimo terminata, vel est natura alteri incommunicabilis ut supposito.

25. Tertio probatur ratione speciali. In arbore a Doctoribus in secundo prædicabili apposita non ponitur animalitas, humanitas, Petreitas; sed animal, homo, Petrus; atqui hæc omnia includunt naturam subsistentiam terminatam, ergo natura per substantiam terminata est, quæ ponitur in recta linea prædicamentali. Probo minorem; tum ex summulis ubi homo est ab omnibus appellatus terminus concretus, quia constat ex natura, & subsistentia; tum ex Theologia, nam omnes Catholici vno ore docent, in materia de Incarnatione, verbum divinum non assumpsisse hominem, sed humanitatem; ergo homo, ultra humanitatem, includit substantiam; ergo in recta linea prædicamentali solum collocantur substantiæ ultimo termino completæ.

26. Dices. Sicut substantia cōpletur per substantiam; ita accidens per inherentiā; sed hoc cōplementum de facto consequuntur omnia accidentia etiam incōpleta; ergo illud debet ab omnibus adipisci substantijs.

Primò respondetur negando maiorem quoad primam partem, nam accidens non completur per inherentiā, sed per expressiones diuersas, quæ illud in diuersa constituunt prædicamenta.

Verum tamē, gratis hoc admisso respondetur secundo, conceden-

Disputatio quarta. Questio prima.

do maiorem, & minorem, & negāde consequentiam; nam complementum accidētis (in casu, quo sit in harentia) est in ordine ad aliquod subiectum existens in alio predicamento, quod naturaliter quarit propter propriam debilitatem, & imperfectionem; & ideo ab accidēti debiliore, maiori quæritur propensione, & necessitate; at vero substantia complementū est intra idem genus, & nascitur ex substantiæ perfectione; & ideo ab incompletis, & imperfectis nō ex postitur, quia omnes non obtinent perfectionem ad subsistentiæ exigentiam requisitam.

§. V I.

Enodantur aliqua quæ conclusioni obstant.

27. **O** Bijeies primo. Sola substantia subsistens est perfecte in predicamento collocanda; sed sola substantia prima est subsistēs; ergo substantia secunda non est in predicamento collocanda, at hoc est falsum, ut ex se constat; ergo subsistentia non est substantiæ necessaria, ut sit in predicamento.

Respondetur concedendo maiorem, & negando minorem, nam licet substantia secunda per se primo, & in actu exercito, non sit subsistens; hoc est, licet immediate, & exercite non respiciat subsistentiam, nisi media substantia singulari, vel prima; tamen ut abstra-

cta à primis substantijs valet concipi ut subsistens signate. Doctrinam hanc tradit Divus Thomas pluribus in locis; sed præcipue, 1. p. q. 29. a. 2. & in 1. distinct. 23. q. 1. art. 1. ubi expresse docet, subsistentiā proprius esse in generibus, & speciebus, quam in individuīs.

Nec ex hoc licet inferre, contra nostram solutionem, vniuersale Platonium: nam Plato realiter admisit substantias secundas exercite subsistentes, ut a singularibus separatas; nos vero solum per intellectū, & signate, ut primæ exercitium subsistendi consequantur. 28. Replicabis. Substantia, per subsistentiam terminata, est alteri incommunicabilis; sed per nos in premium huius predicamenti genus est substantia, subsistentia terminata; ergo, ut sic, non est intermedio generi communicabilis.

Respondetur distinguendo maiorem, est alteri incommunicabilis, tanquam supposito, concedo maiorem, tanquam inferiori, nego maiorem, & concessa minori, nego consequentiam; nam licet substantia, per subsistentiam terminata, nequeat alteri supposito communicari: potest tamen ab inferiori, à quo fuit abstracta, participari.

29. Obijeies secundo. Generalissimum substantiæ genus est in completum metaphysice, utriusque quia non constat genere, & differentia; ergo non valet collocari in predicamento, etiam si sit per subsist-

sistentiam ultimum terminatum.

Respondetur negando antecedens: nam substantia per substantiam terminata, habet complementum ad genus supremum substantie: etiam si non constet ex partibus metaphysicis; videlicet ex genere, & differentia, quia, ut sic, concipitur per modum naturae per se stantis, ultimum per substantiam terminata.

Nota tamen subsistentiam non convenire generi supremo huius predicamenti in exercitio, sed solum signate: nam in exercitio (ut dixi in solutione primae obiectionis n. 26.) solum convenit substantijs primis; & secundis, ut realiter sunt in prioris; non vero ut sunt à primis abstracte; pluramque verificantur de predicatis superioribus, quae in ipsis non habent exercitium: ut constat in homine, de quo verificatur, quod sit corruptibilis: etiam si solum in individuo valeat habere corruptionis exercitium.

30. Obijcies tertio. Anima rationalis, à corpore separata, gaudet subsistentiae complemento: & tamen directe non ponitur in predicamento; ergo complementum subsistentiae non est sufficiens, ut res sint in predicamento.

Respondetur concedendo maiorem, & minorem, & distinguendo consequens, complementum subsistentiae non est sufficiens, si advenit entitati incompletae, & per se ad alteram ordinatae, concedendo consequentiam: si advenit

entitati completae complemento naturae, & ad alteram non ordinatae, nego consequentiam: nam anima rationalis in statu separationis, etiam si subsistat absque materia, tamen est ad illam per se ordinata, tanquam ad propriam copartem: & ideo excluditur à recta linea predicamentali, in qua solum entia completa valent collocari.

31. Replicabis. Genera intermedia sunt incompleta: & tamen pertinent per se ad predicamentum; ergo ex eo, quod anima sit incompleta, non sequitur, quod non valeat per se in predicamento collocari. Probo maiorem, genera intermedia ordinantur ad constitutionem inferiorum; ergo genera intermedia sunt incompleta.

Aliqui Thomistae respondent, genera intermedia, in ratione speciei subalternae (in qua consideratione non ordinantur ad constitutionem inferiorum) esse completa, & per se collocabilia in predicamento.

32. Verumtamen haec solutio non potest sustineri: nam genus generalissimum non obtinet rationem speciei, sed solum generis ordinati ad constitutionem inferiorum: & tamen directe collocatur in recta linea predicamentali, & directe attingitur à metaphysico; ergo genera intermedia non solum in ratione speciei, & ut substantiae, vel superiori subijcibilia, debent per se collocari in

Disputatio quarta. Quæstio prima.

prædicamento: sed etiam ut habent rationem generis, ad constitutionem inferiorum ordinata.

33. Sed antequam propriam proferam solutionem, nota: hanc objectionem multum probare, nam si aliquid cōvincit, certè cōcludit, indiuidua sola in prædicamentali serie collocari, quia solum indiuiduum, completum quid est vndeque: atque adeo Placidus v.g. generalissimum substantiæ constitueret prædicamentum, quo nihil absurdius.

34. Respondetur ergo negando maiorem; nam genera intermedia, licet non habeant totius actualis, habent tamen totius potentialis perfectionem, quod sufficit, ut per se sint in prædicamento.

Nec obstat quod, ut sic, ordinentur ad constitutionem inferiorum; nam non ordinantur ad cōstitutionem ipsorum, per modum partis, sed per modum totius potentialis relatiui, constituentis alias rationes inferiorum.

Nota tamen, totum potentiale dicere ordinem ad constitutionem inferiorum: tum ex actualitatis defectu, quem totum actuale, ratione propriæ perfectionis, non importat: tum ex eo quod ex se est relatiuum.

Nec obstat, quod genus subalternum respiciat, ut perfectibile, inferius: nā licet verum sit, quod pars, etiam ut perfectibilis, si materialis sit, respiciat aliam cōpartem: tamen genus, ita est perfec-

tibile, ut non excludat perfectiorem: at vero pars materialis ita est perfectibilis, ut excludat perfectiorem.

Vide quæ latè dicta sunt in 1. p. Logicæ, disp. 4. q. 3. §. 6. nu. 39. & disp. 1. q. 3. §. 5. num. 13. & 14. Et adde, totum potentiale esse medium, inter totum actuale, & partem: nam à ratione totius actualis participat completionem, & continetiam totius perfectionis; & à ratione partis, hoc, quod est exprimi per modum perfectibilis, vel perfectientis.

35. Et quod ratio totius potentialis, cum his imperfectionibus, sit sufficiens ad rectam prædicamentalem lineam, constat ex eo, quod prædicamentum: (ut dixi ex Philosopho) est coordinatio prædicatorum superiorum, & inferiorum; sed superius non valet ordinari ad inferius prædicatum, nisi quia est de inferioris conceptu per modum perfectibilis, vel perfectientis: ergo istæ rationes: per quas deficit totum potentiale à ratione totius actualis, sunt indispensabiles ad rectam prædicamenti constitutionem.

QVÆSTIO II.

Quid supra naturam addat superpositum?

§. I.

Lux tituli, & quæstionis.

1. **G**ranis hæc difficultas magis ad Theologum, quàm ad

ad Metaphysicum spectare videtur. Sed communis consuetudo, (à qua nec vingue huc vsque recessimus) iubet illam in præsentì examinare: & meritò quidem, est enim substantia (vt sæpe diximus) vltimus substantiæ terminus. Vnde vt huius prædicamenti completa habeatur intelligentia, oportet de complemento substantiæ disputare.

2. Colligendum est primò, ex definitionibus personæ, suppositi, & hypostasis, discrimen, quod inter has versatur naturas. Nam *persona* (vt constat ex Boetio) est *rationalis natura indiuidua substantia*: (vt exponit Riccardus de Sâcto Victore) est *intellectualis natura incommunicabilis substantia*.

Suppositum vero (iuxta hanc expositionem) est *irrationalis natura incommunicabilis substantia*.

Hypostasis denique proprie est, *personalitas, quæ alienam valet terminare naturam*. Vnde suppositum, persona, & hypostasis, habent se quodammodo vt superius, & inferius, nam omnis hypostasis est persona, & suppositum: & omnis persona est suppositum: non tamè omnis persona est suppositum, nec omne suppositum est persona: licet improprie, & translatitiè omnia omnibus conueniant.

3. Pro exacta harum definitionum intelligentia, supponendum est secundo, ex materia de incarnatione: personalitatem omnem, siue creatam, siue increatam, esse diuinitus alteri incommunicabi-

lem vt supposito: tum quia saltim hæc indepēdētia, seu incommunicabilitas alij tanquam supposito, est de essentia personalitatis. Tum quia sicut albedo nequit de albari, sic personalitas nequit personari. Tum quia vltimus terminus non valet in eadem linea terminari: ni dicas personalitatē habere per essentiā, nedum actualem terminationem, sed etiam potentialem terminabilitatem.

4. Dices: personalitas creata actu dependet à natura creata: ergo ex se non est independens ab aliquo extrinseco, cum depēdētia indepēdētiæ repugnet.

Respondetur concedendo antecedens, & negando consequentiam: ad probationem nego repugnare idem esse dependens, & independens, respectu diuersorum: personalitas ego est dependens à natura, cui est communicabilis, & independens à supposito, cui est incommunicabilis: non aliter ac anima rationalis est dependens à Deo, & independens à materia, quam informat.

5. Ex hac certa suppositione dimanat secunda: scilicet, personā, vt personam, non posse terminari alia personalitate, nec assumi ab alia persona etiam increata.

6. Obijcies: humanitas Christi, personata per personalitatem Verbi Diuini, valet personari per personalitatem Patris æterni; ergo personalitas non reddit naturam incommunicabilē alteri tanquam supposito.

Disputatio tertia. Questio secunda.

Respondetur concedendo antecedens, & negando consequentiam in sensu formali, & reduplicatio; nam licet verum sit, quod natura, personalitate aliena personata, valeat specificatiue, & concomitanter personari alia personalitate infinita; tamen ex hoc non sequitur, quod destruat essentia personalitatis; nam hæc non consistit in hoc, quod est reddere naturam, speculatiue, & concomitanter incommunicabilem alteri, tãquã supposito; sed in hoc, quod est reddere illam formaliter, & reduplicatiue, incommunicabilem.

7. Replicabis. Natura humana v.g. propria personalitate personata, non valet personari personalitate verbi, nec alterius personæ increate; ergo personalitas nec specificatiue relinquit naturam communicabilem alteri tanquam supposito.

Respondetur concedendo antecedens, & consequentiam, si loquatur aduersarij de natura creata, propria terminata personalitate; nam hæc tam intensiue, quã extensiue illam terminat, non relinquendo locum ad ulteriorem terminationem; vt latè docent omnes fere scholastici in materia de Incarnatione.

8. Non quiesces. Natura humana terminata per personalitatem Verbi, valet terminari, saltim concomitanter, & specificatiue, per personalitatem Patris; ergo terminata per personalitatem pro-

priam, poterit simul terminari concomitanter, & specificatiue per personalitatem Filij.

9. Patres Suarez disp. 14. sect. 1. & Vazquez disp. 33. cap. 2. respondent concedendo antecedens, & negando consequentiam, nam natura terminata personalitate propria est ens *per se*, & *in se*: at vero personalitate aliena est ens *in alio*: implicat autem, quod eadem natura sit *per se*, & *in alio*; non verò quod sit *in alio* ratione duplicis substantiæ extraneæ.

10. Sed contra est, nam non implicat, quod eadem natura sit *in se*, & *in alio*, ratione diversarum potentialitatum, in ordine ad diversos terminos; sicut non implicat, quod accidens sit *in alio* naturaliter ratione propriæ essentiae; & *per se* supernaturaliter, ratione potentiae obedientialis; ergo natura poterit esse *per se*, & *in se* ratione propriæ substantiæ, & *in alio*, ratione alienæ; cum esse *per se* cõueniat ratione potentiae naturalis, & esse *in alio* ratione obedientialis.

11. Quare rationem discriminis tradit Durandus in 1. distinct. 1. q. 3. a. 3. ex eo, quod substantia absoluta repugnat cum relativa; neutiquã vero una relativa (qualis est propria) cum aliena, qualis est diuina.

Sed contra est; nam præterquã quod in Deo multi de facto concedunt, præter tres substantias relativas, vnam absolutam (non probatur, quare absoluta substantia repugnet, in eadem natura, cum rela-

relatiua, h. relatiua inter se opposita non repugnant.

12. Vnde aliter respondetur concedendo antecedens, & negando consequentiam, nam natura naturaliter subsistens in propria persona deberet accipi ad nouum subsistere in aliena persona, si ab illa assumeretur; quod absque dubio repugnat: cum natura, ex se adequate incommunicabilis, & subsistens, non valeat postea communicari alteri, vt adequate subsistit, at vero subsistens in persona diuina valet, absque repugnantia, assumi ab alia diuina, quia per secundam non assumitur ad nouum subsistere, sed solum ad nouum terminatum: cum in diuinis subsistentia in esse subsistentie sit substantiue vna. Vide, quæ dicenda sunt in prædicatione relationis, disp. 6. q. 6. §. 8. n. 25.

Et adde hanc solutionem colligi ex Sancto Doctore, in 3. dist. 5. q. 3. vbi sic decantat. *Quod assumitur trahitur ad aliquid completum, ipsum incompletum existens, & hoc est contra rationem personæ, quæ maximam completionem importat*; ergo ex mente Diui Thomæ natura quæ per personalitatem propriam completur ad esse personæ, non valet iterum compleri per personalitatem alienam.

13. His suppositis ad hoc, vt aliquo modo essentiam propriam personalitatis cognoscas: supponendum est tertio, vt (inter Catholicos) indubitatum; suppositum addere aliquid, siue distinctum, si-

ue indistinctum, siue positum, siue negatum, siue intrinsecum, siue extrinsecum, supra naturam, nam de fide est, quod Verbum Diuinum non hominem, sed humanam solum assumpsit naturam, ergo suppositum supra naturam aliquid addit.

Nunc ergo, quod in dubiū vertimus, est, quid sit hoc, quod suppositum addit?

14. Sed antequam sententias proferamus, supponendum est quarto, nos nomine nature, in hac questione, non intelligere essentiam, seu formalitatem per definitionem explicatam, quo modo animal rationale appellamus naturam, seu essentiam hominis, sic enim natura non distinguitur ab eo, cuius est natura, & essentia; vt docet Aristoteles, 7. metaph. cap. 10. dicens: *id, quod est, nullo modo distinguitur ab eo cuius est*, sed in præsentia intelligimus per ly *naturam*, naturam substantialem: nomine abstracto significatam; videlicet, humanitatem; & de hac inquirimus, an sola constituat suppositum, an vero requirat aliquid ab illa realiter distinctum?

§. II.

Indicia refero.

15. **I**N hac re prima sententia aliterit, suppositum, sola ratione ratiocinata, distingui à propria natura: ita vt natura concepta *vel habita*, exprimat formalitatem nature,

Disputatio quarta. Quest. secunda.

turæ, & concepta *ut habens*, exprimit formalitatem suppositi, ita Durandus in 1. dist. 3. q. 1. Henricus quod lib. 4. q. 4. quos sequuntur plurimi ex nominalibus.

16. Secunda defendit; suppositum, in se icto, & intrinsece non addere ipsi naturæ aliquam entitatē, sed distingui ab ipsa penes aliquod connotatum: unde iuxta hanc sententiam, Placidus, & illius humanitas, quoad omnem entitatem intrinsecam identificantur, & solum differunt in hoc, quod Placidus connotat aliquod extrinsecū, quod non connotatur ab humanitate. Hæc sententia tribuitur Capreolo, in 3. dist. 5. q. 3. a. 3. ad 1.

17. Tertia cenet, suppositum supra naturam solum addere accidentales passiones, quibus quasi contrahitur, & determinatur natura, & constituitur suppositum. Patrocinatur ab Herbeto quod lib. 3. q. 6. & à Lauello 7. metap. q. 17.

18. Quarta affirmat, suppositū nō distingui a natura, per aliquid positivum superadditum, sed per negationē existendi in alio, tanquā in supposito. Ita Scotus, in 3. dist. 1. q. 1. quem sequuntur Aureolus, apud Capreolum. Gregorius, & est communis in schola Scotistarum.

19. Quinta vero sententia docet; suppositum creatum, supra naturam creatam, addere modum positivum, realiter distinctum, per quem natura est positivè alteri incommunicabilis, tanquam

supposito. & ad quem sequitur communicationis negatio iuxta hanc ergo sententiam distinguuntur à parte rei suppositum, & natura, sicut totum, & pars, nam suppositū dicit naturam, & supposititalitatem natura vero solum dicit aliquid, constitutus suppositum, simul cū supposititalitate.

Ita Caietanus, 3. p. q. 3. a. 2. & cum illo omnes Thomistæ. In gratiam huius prodectione veritatis, sic.

§. III.

Prima conclusio,

20. **S**uppositum, & natura, in substantiis creatis, plusquam ratione distinguuntur.

Probat, nam ex opposito sequeretur suppositum humanum fuisse à Verbo Divino assumptum sed talis sequela est falsa, quia Verbum Divinum tantum assumpsit humanitatem, & non hominem, ut expresse docet noster Anselmus, lib. de Incarnatione Verbi, cap. 2. dicens: *denique qui non potest intelligere aliquid esse hominē, nisi individuum, nullatenus intelligit hominē, nisi humanā personā: omnis enim individuum hominis persona est, quomodo ergo iste intelligit hominem assumptum esse à Verbo, non personam? id est aliam naturam, non aliam personam esse assumptam*, ergo suppositū plusquam ratione est a natura distinctum. Probat, sequela ex eo quod Verbum Divinum assump-

sit

fit vere illud, quod realiter identificatur cum natura.

21. Contra hanc rationem sic insurgit Pater Vazquez. Persona Diuina realiter non distinguitur à natura Diuina, & tamen de fide est naturam humanam non terminari, nec personari à natura; sed à persona Diuina, ergo absque distinctione reali, inter suppositum, & naturam humanam, poterit assumi à Verbo Diuino natura humana, & non suppositum.

22. Nihilominus huius solutionis subtilitas non fregit vires nostre rationis, nam licet distinctio rationis cum identitate reali inter naturam, & suppositum Diuinum sufficiat ad hoc, vt suppositum, & non natura Diuina, terminet naturam humanam, quia natura ex se, & ratione sui nõ est capax terminandi; tamen natura Diuina, realiter indistincta à personalitate, terminat, ratione personalitatis indistinctæ; at personalitas creata, nec ex se, nec ratione naturæ, valet assumi à Verbo; vt late docent Theologi in materia de Incarnatione; ergo persona creata, plusquam ratione, distinguitur à natura.

Confirmatur primò hæc ratio: si ratio suppositi indistinctum quid est à natura, sequitur in Christo Domino mansisse realiter suppositum humanum; ergo ne hoc absurdum concedamus, admittendum est rationem suppositi realiter distinguì a natura.

Sequela probatur, in Christo

Domino manet tota natura humana, secundum omnem suientitatẽ ergo si suppositum humanum re ipsa non distinguitur a natura, in Christo Domino mansit humanum suppositum.

Secundo confirmatur eadem ratio. Hæc humanitas creata a parte rei est in Christo Domino, non tamen est a parte rei hoc suppositum creatum, ergo à parte rei aliqua distinctio intercedit inter hanc naturam, & hoc suppositum: nam illa quæ à parte rei identificantur, simul sunt, ita vt vbicumque fuerit vnum, aliud etiam debeat existere, & quotiescumque vnum destruitur, alterum etiam desinit esse vt patet in gradibus essentialiter subordinatis.

23. Dicès; non deficere aliquam entitatem humanitati Christi, nec supposito creato; sed significari talem entitatẽ diuerso modo in Verbo Diuino, ac est in se; videlicet, vt habitam, & non vt habentem, & ideo dicimus naturam, & non suppositum esse assumptam à Verbo.

Sed contra est primò ergo iam suppositum creatum, saltim addit supra naturam creatam negationem actualis communicationis, vtique quia supposita actuali communicatione, natura non potest dici suppositum ergo necessaria est negatio talis communicationis, vt dicatur suppositum; sed non est necessaria vt conditio; ergo est necessaria vt aliud quid superadditum naturæ. Maior

Disputatio quarta. Questio secunda.

ior probatur, quia si negatio est conditio ad rationem suppositi, iam suppositum est aliquid posterius negatione; sed natura est aliquid prius negatione; ergo natura est aliquid distinctum à supposito, cum inter naturam, & suppositum mediet, ut conditio, realis negatio.

Contra est secundo: si negatio est conditio ad esse suppositi, deficiente tali negatione, vel deficit, vel non deficit realiter suppositum? si primum; ergo iam suppositum erit aliquid distinctum à natura: cum realiter deficiat, nō deficiente natura: si secundum; ergo iam manet suppositum, deficiente negatione, & per consequens, talis negatio non est conditio, ad rationem suppositi.

§. IV.

Secunda conclusio.

24. **S**uppositum supra naturam addit aliquid intrinsecum, & non solum extrinsecum connotatum.

Est contra Capreolum, & probatur primò, nam cum opposita sententia defendit suppositum dicere supra naturam existentiam, vel aliquod extrinsecum connotatum, vel in formalitate intrinseca suppositi est aliquid superadditū; vel non? si primum, habeo intentum conclusionis, cum iam per illud intrinsecum constituatur intrinsecè suppositum, & distinguat

tur a natura: si secundum; ergo si cut suppositum, sic natura connotabit illud extrinsecū; utiq; quia si vna & eadem est formalitas intrinseca suppositi, & naturæ, vna & eadem erit ratio connotationis.

25. Explicatur, & roboratur hæc ratio; quia etiam si terminus connotatus sit extrinsecus connotanti: connotatio tamen semper est connotanti intrinseca: ut videre licet in potentijs, & relationibus, quibus connotationis terminus est extrinsecus, ordo verò ad illū est eis intrinsecus: quo posito sic insurgo: vel natura includit intrinsecè connotationem, sicut suppositum, vel non? si primum, iam natura, & suppositum nullo modo distinguuntur, quia sicut suppositum, sic natura connotat aliquid extrinsecum: si secundum; ergo suppositum, & natura, non solum distinguuntur, ratione extrinseci connotati, sed etiam ratione intrinsecæ connotationis, quam suppositum, & non natura dicit.

Roboratur secundo, quia cum dicit Capreolus, suppositum, & non naturam, esse susceptivum actualis existentie, vel intelligit in supposito aliquam formalitatem distinctam à formalitate naturæ, ratione cuius aliquid tribuat supposito, quod non concedit naturæ: vel nullam intelligit formalitatem in supposito, quam non intelligit in natura? si primum, idē, quod nos, affirmat; nam per illam for-

formaliter ditinguimus suppositum à natura: secundum est impossibile; quia non potest intelligi, quod una, & eadem formalitas, sit, & non sit susceptiva eiusdem actus: imò intelligibile est, quod aliqua distinguatur per connotationem extrinsecam, quin prius distinguantur per formalitates intrinsece connotantes.

26. Dices (pro Capreolo) eandem entitatem, secundum diversas formalitates, posse connotare, & non connotare aliquem terminum: ut constat in opinione probabiliter assertentium, relationem non distingui realiter à proprio fundamento; sed esse unam, & eandem entitatem, quæ, in quantum relatio, connotat extrinsecum terminum, & in quantum fundamentum, illum non connotat: utique quia album, fundans similitudinem, non connotat extrinsecum terminum: simile verò fundatum, in albo illum connotat.

Contra tamē est, quia hæc sententia coincidit cum prima; & ideo eodem modo est impugnanda.

27. Replicabis. In opinione Thomistarum eadē natura, secundum diversos gradus, est similis, & dissimilis: vel (quod idem est) secundum unum connotat aliud simile, quod secundum alium non connotat; ergo non solum in sententia Iesuitanæ familiæ, sed etiā in nostra, valet eadem entitas, secundum diversas formalitates, connotare, & non connotare eundem

Tom. 2.

terminum extrinsecum.

Respondetur distinguendo antecedens: eadem entitas est similis, & dissimilis, per diversas relationes, concedo antecedens; per entitatem propriam, nego antecedens, & consequentiam; nam in presenti non negamus, quod eadem entitas, ut quod, non possit secundum diversas formas, diversas accipere denominationes; sed quod eadem possit ex se connotare, & non connotare eundem terminum.

S. V.

Tertia conclusio.

28. **S**uppositum non addit supra naturam accidens aliquod, aut modum accidentalem.

Probatur: subsistentia complet substantiam, intra proprium substantiæ genus: cum sit ultimus substantia terminus, seu cōplētētū; ergo non est accidens, cum accidens non perficiat substantiam, intra proprium genus, sed extrahat illam à proprio genere ad aliquod accidentis genus.

29. Secundo probatur ratione Theologica; nam in Christi humanitate, antequam tēter ad unionem hypostaticam, fuerunt omnia accidentia connaturalia humanæ naturæ, (in quo sensu sacra Concilia definiūt, Verbum assumpsisse humanam naturam cum suis proprietatibus connaturalibus) sed in illa natura non fuit, pro illo

F

prior-

Disputatio quarta. Questio secunda.

priori, personalitas, seu subsistentia propria, & connaturalis; ergo hæc non est aliquod accidens connaturale humane naturæ.

30. Tertiò probatur. Ex natura humana, & subsistentia sit vnum per se, perfectate substantiali, scilicet; homo; sed vnum per se, perfectate substantiali, (vt dixi in 1. p. Logicæ disput. 4. quæst. 1. §. 4. num. 10.) non potest resultare, tanquam ex partibus, ex substantia, & accidenti, cum hæc extrema non valeant per se ordinari mutuo respectu; ergo subsistentia est intra substantiæ genus; ergo non est accidens.

§. VI.

Quarta conclusio.

31. Suppositum supra naturam addit aliquid intrinsecum positivum, quod subsistentia, vel suppositalitas nominatur.

Hanc conclusionem docet Divinus Thom. 3. p. quæst. 4. art. 3. & q. 17. art. 2. & eam præsupponit ut certam pluribus alijs in locis.

Et probatur, sana doctrina ex Patribus exhausta docet, Verbum Divinum assumpsisse naturam humanam, consumpsisse personam, & gerere vices personalitatis creatæ; sed omnia hæc non valent intelligi, si personalitas non est positivè, & realiter distincta: tum quia negatio, cum sit entis carentia, non valet à Deo suppleri: tum quia negatio, seu nihil, non est ca-

pax consumptionis: tum quia si personalitas esset negatio, unitas personæ, (ab Athanasio in symbolo fidei decantata) esset unitas negationis, & sic hæc propositio: eadem personalitas terminat duas naturas faceret hunc sensum, eadem negatio duabus est communis naturis; ergo suppositum supra naturam addit aliquid positivum realiter à natura distinctum.

32. Probatur secundo contra Scotum: suppositum (in huius Doctoris opinione) est natura, negatione communicabilitatis affecta. Nunc inquiri: an dicat de formali naturam, & de materiali negationem, vel è contra? vel an dicat aggregatum ex natura, & ex negatione in recto? primū non valet dici: tum quia negatio nequit se habere ut subiectum positivæ entitatis: tum quia negatio sapit rationem accidentis, & sic quærit subiectum positivum, in quo sit.

Secundum etiam non valet dici, nam suppositum v.g. homo, est à termino connotativo essentialiter distinctum: sed si de formali diceret negationem, esset connotativus, sicut cæcus: quod ridiculum est.

Nec denique tertium valet dici: tum quia (in opinione adversariorum) nec ex accidenti, nec ex negatione, & subiecto valet fieri vnum per se: quale est hoc suppositum; homo: tum quia etiam esset connotativum, sicut est album; ergo suppositum nullo modo est natura, negatione communicabilitatis affecta.

Con-

Continetur: omnis negatio sequitur ad aliquid positivum; ergo hæc: sed non ad positivum naturæ; cum hæc sit communicabilis; ergo ad positivum alicuius termini intrinseci, quod non sit natura: sed aliquid naturæ; non aliter ac punctum est aliquid lineæ, quamvis non sit pars lineæ.

33. Probatur tertio. In divinis suppositum pro formali dicit aliquid positivum; ergo & in creatis, cum creatum sit quædam in creati suppositi participatio.

34. Probatur quarto. Verbum Divinum supplet vices personalitatis creatæ per hoc, quod suppleat dependentiam, quam natura humana esset habitura à propria personalitate: non aliter ac Deus supplet in Eucharistiæ mysterio subiectum accidentium per hoc, quod suppleat dependentiam actualem, quam habitura sunt accidentia à subiecto substantiali; sed in opinione Scoti, nihil creatum assignatur, à quo natura intrinsecè dependeat; ergo in sententia Scoti falsum est illud pronuntiatum *Verbum supplet personalitatem humanam*. Minor probatur, nam natura humana non valeret dependere à negatione communicabilitatis, cum potius ex perfectione naturæ, & ex perfectitate, seu subsistentia positiva, dimanet talis negatio; ergo absque aliquo positivo naturæ superaddito non valet assignari aliquid, à quo talis natura dependeat.

Tom. 2.

§. VII.

Fundamenta Henrici.

35. Nilum Henrici fundamentum difficultatē parit; nihilominus ex illis aliqua profero: nam (vt constat ex dictis in Logica. disp. vltima, q. vltima, §. 1. n. 5.) entitas, & ens taliter identificantur, vt huiusmodi prædicationes sint legitimæ: *entitas est ens; ens est entitas*; ergo similiter in inferioribus, abstracta, & concreta debent ita identificari, vt illæ propositiones sint veræ, (ad minus identicè, & materialiter) *Petrus est sua humanitas; humanitas Petri est Petrus*; vtique quia sicut se habet entitas ad ens, sic se habet hæc entitas, scilicet hæc humanitas, ad hoc ens scilicet ad Petrum.

Respondetur concedendo antecedens, & negando consequentiam: ad probationem nego paritatem, quia ens, & entitas, cum sint transcendentia, ratione intimæ, & mutæ inclusionis valent ad invicem prædicari; at verò humanitas Petri, & Petrus, non se habent hoc modo, cum nec Petrus transcendat humanitatem, nec e contra, & ideo prædicationes sunt falsæ.

36. Secundum sic se habet. Placidus v. g. nihil aliud est, quam compositum quoddam ex hac materia, & ex hac forma constitutum: sed eodē modo natura Placidi est constituta ex hac materia, & ex hac

Disputatio quarta. Questio secunda.

forma; ergo realiter identificantur: utique quia ex identitate constitutum optimè colligitur realis identitas constitutorum.

Maiores probatur, nam sicut natura Placidi à parte rei est entitas composita, & non simplex, sic Placidus à parte rei est entitas composita, & non simplex, sed natura Placidi solum constat ex hac materia, & ex hac forma; ergo similiter Placidus solum constabit ex eisdem partibus, cum non sit as-ignabilis alia.

Respondetur negando maiorem. Ad probationem concedo maiorem & minorem; & nego consequentiam: nā licet absolute sit verum, naturam, & suppositum constare materia, & forma: ceterum suppositum ultra has partes includit suppositalitatem, per quam distinguitur à natura: ut constat in humanitate Christi Domini, quæ est compositum quoddam, ex hac anima, & ex hoc corpore: & tamen non habet rationem suppositi, usque dum terminetur à suppositalitate Verbi.

§. VIII.

Fundamentum Caprelli.

37. **P**RO secunda sententia sit hoc leue fundamentum, nā quando concipimus naturam substantialem proximè aptam ad existendum, concipimus suppositum, quia in substantijs id, quod existit, suppositum est; ergo natura

substantialis habet rationem suppositi præcisè per hoc, quod est suscipere, vel posse suscipere existentiam; seu quod idem est, per hoc, quod illam connotet; ergo ratio suppositi supra naturam solum addit existentiam connotationem.

Respondetur negando ultimam consequentiam, nam natura non intelligitur ut susceptiva existentiam, usque dum sit completa per personalitatem, seu per modum illum essendi per se, sine dependentia ab alio supposito; & ideo suppositum non constituitur per existentiam connotationem: ni velis dicere, naturam per subsistentiam ultimo terminatam exigere, pro priori causæ materialis, existentiam; quia in hoc casu fateor naturam, ut sic, ultimo connotantem existentiam esse suppositum.

§. IX.

Herbai fundamentum.

38. **V**ARIIS Patrum testimonijs suam confirmat sententiam Herbæus; & precipuè adducit quoddam Angelici Doctoris satis difficile, in quo sententiam hanc manifeste docere videtur: habeturque 2. p. quæst. 3. art. 3. ubi ait: *Quod in rebus compositis ex materia, & forma, distinguitur suppositum à natura, quia natura tantum sub se comprehendit, quod cadit in definitione speciei, non verò materiam individualement, quam suppositum*

tum includat: & ita suppositum à natura distinguitur in rebus compositis, seu materialibus: secus verò in rebus simplicibus, & spiritualibus: ubi ipsa forma per se indiuiduanter; nam in his idem est natura, & suppositum; ergo (in opinione Diui Thomæ) suppositum supra naturam solum addit singularitatem indiuiduam; ac per consequens, suppositalitas non est realiter à natura distincta.

Respondetur Diuum Thomam non loqui de supposititalitate propria, sed de lata, quæ est singularitas, reddens naturam incommunicabilem alteri tanquam indiuiduo; in hac ergo acceptione Diuus Thomas, (non in sua, sed in aliorum loquens opinione, in qua singularitas rerum spiritualium non distinguitur, nec per rationem, à natura) docet, naturam materialem esse incommunicabilem alteri, tanquam singulari, per aliquid per rationem distinctum; spirituales verò naturam per seipsam. Quod verò Diuus Thomas accipiat indiuiduum pro supposito, & è contra constat ex 3. p. pluribus in locis.

§. X.

Fundamenta Scoti.

39. **P**rimum sumitur ex definitione suppositi: nam suppositum est incommunicabilis substantia; sed natura cum negatione essendi in alio, tanquam in supposito, est incommunicabilis substantia.

Tom. 2.

tia: utique quia incommunicabile dicitur pro formali carentiam communicationis, & communicabilitatis; ergo natura, cum negatione essendi in alio tanquam in supposito, absque aliquo positio est incommunicabilis substantia: ac per consequens suppositum.

Respondetur distinguendo maiorem; suppositum est incommunicabilis substantia, ratione entitatis, vel modi positiui, concedo maiorem; ratione pura negationis, nego maiorem, & minorem: nam in definitione suppositi particula *incommunicabilis* accipitur positivè, pro entitate, cui repugnat communicari, & non negativè; ut intèdit argumentum: sicut cum punctum appellamus *indivisibile*, nolumus dicere punctum negatione divisibilitatis constitui, sed esse aliquid positivum, cui repugnat divisio.

Nec multiplicantur (in nostro casu) entitates absque necessitate, quia ad ultimo terminandum, & complendum naturam realem, & positivam, necessarius est terminus realis, & positivus, qui illam ultimo cõpleat: cum hoc tamen stat, quod ad talem terminum positivum sequatur inseparabiliter negatio essendi in alio, tanquam in supposito: non aliter ac ad substantiam transcendentelem sequitur inseparabiliter negatio essendi in alio, tanquam in subiecto inhesionis.

Ex quo colliges, negationem incommunicabilitatis esse inseparabilem

Disputatio quarta. Questio secunda.

rabilem ab illo positiuo, ad quod sequitur: & consequenter esse naturam incommunicabilem alteri, tanquam supposito, ex se; si negatio communicationis cōsequitur ad positiuum naturæ, & non ad positiuum suppositi.

40. Et si pro Scoto, cum Scoto dicas, dari aliquas negationes essentialiter non connexas: ac per consequens non fundatas in aliquo positiuo inseparabiliter: vt constat in negatione albedinis, quæ non sequitur ad aliquod positiuum essentialiter, & inseparabiliter: sed solum accidentaliter, & separabiliter.

Contra est, nam licet verum sit, quod dentur negationes accidentales aduenientes subiectis: (vt notaui in 5. predicabili. q. 1. §. 2. num. 8. & §. 4. per totum) tamen istæ non valent separari, nisi per præsentiam formæ positivæ contradiCTORIÆ oppositæ: vt constat in exemplo allato ab aduersarijs: at verò personalitas creata, in humanitate Christi Domini, abest per aduentum personalitatis increatæ; ergo debes dicere personalitatem creatam esse negationem increatæ, quod falsum est; & similiter increatam esse positivam, quod inconsequenter affirmabis, cum asseras creatam esse increatæ participationem.

41. Secundum Scoti fundamentum sic procedit: quia si suppositum adderet supra naturam aliquid positiuum, sequeretur esse aliquid in natura, quod assumi nō

posset à Deo: nempe illud positiuum, quo vltimò completur suppositum: consequens est falsum, quia omnis entitas creata subest potentia Dei; ergo suppositum non addit aliquid positiuum supra positiuum naturæ.

Responderetur concedendo sequelam: nam nullum incommodum sequitur ex eo, quod concedamus in homine esse aliquid reale; nempe naturæ complementum, quod à Diuina persona nequeat assumi, nam quamuis omnis natura creata æquè subdita sit potentia Dei, vt assumatur tamen ex se repugnati complemento naturæ creatæ assumptio, cum essentialiter sit incommunicabilis alteri tanquam supposito.

42. Tertium. Si suppositum adderet aliquid positiuum supra naturam, illud esset quid substantiale, & essenziale, spectans ad essentialitatem suppositi; ergo cum homo sit suppositum humanum includet essentialiter suppositualitatem; ergo si quis hominum habeat suppositualitatem essentialiter diuersam ab alio homine, erit diuersus homo essentialiter; sed Christus Dominus habet personalitatem increatam, essentialiter diuersam à personalitatibus aliorum hominum; ergo est homo essentialiter ab alijs diuersus; ergo non conuenit cū alijs vniuocē: quod absque dubio est plerumque falsum, cum Concilia, & Patres, varijs testimonijs defendant, & doceant, Christum Dominum esse verum homi-

hominem habentem eandem naturam specificam, quam alij habent.

43. Hoc argumentum duo petit: primum; an subsistentia sit de essentia suppositi? Secundum; an sit de essentia naturæ assumptæ in cōcreto v.g. de essentia hominis? Quoad primum certum est, supposititalitatem esse de essentia suppositi, ut suppositum est, cum per illum constituatur formaliter in esse talis.

Quoad secundum verò, nonnulli Nominales in 3. dist. 4. affirmant, hominem, & omnem naturam substantialem creatam, sumptam in concreto, significare in recto, & essentialiter non tam naturam, sed etiam subsistentiam creatam: ex quo inferunt, Christum Dominum non convenire cū alijs hominibus univocè in ratione hominis, quia nō cōvenit cum illis essentialiter in ratione suppositi.

44. Sed mihi, sicut nullo modo placere potest cōsequens, ut pugnant cum omnium Theologorū, & Patrum sententia, asserentiam Christum Dominum esse verum hominem nobis consubstantialem, id est, habentem eandem naturam specificam cum alijs, ita nō placet antecedens, nec doctrina Nominalium: unde dicendum est, hominem significare formaliter, & essentialiter in recto, non subsistentiam humanam determinatè; sed humanam naturam in habente illam (ut sæpè docet

D. Thom.) siue habens talem naturam suppositum sit divinum, siue humanum.

45. Quod si inquiras: quare subsistentia, vel supposititalitas humana, sicut humanitas, non sit de essentia hominis, cum ex humanitate, & supposititalitate humana fiat unum per se, videlicet homo?

Respondeo: quod hoc concretum homo ex vi sua significat determinatam hominis naturam; & ideo intrinsecè, & essentialiter importat humanitatem; at verò determinate non significat aliquod suppositum; sed quodcumque indeterminatè; & ideo licet unū per se (quale est homo) utrāque partem importet in recto tamen determinatè nullam dicit supposititalitatem.

46. Quartum. Si subsistentia, & natura realiter distinguuntur, spoliata omni subsistentia posset natura (saltem virtute divina) manere in rerum natura: cum quia omnia, quæ realiter distinguuntur, possunt virtute divina manere separata: tum quia omnis dependentia, quam habet humanitas v.g. ab aliquo extrinseco valet à Deo perfectiori, & eminentiori modo suppleri, scilicet, in genere causæ efficientis; consequens est falsum; ergo antecedens, ex quo sequitur.

Quod verò talis sequela sit falsa, probatur primò: quia talis natura, à subsistentia separata, esset per se; ergo haberet rationem formalem essendi per se; ergo & subsisten-

Disputatio quarta. Questio secunda.

sistentiam sine subsistentia; quod impossibile esse ex eo constat, quod non potest dari effectus forma sine causa formali.

Secundò: nam humanitas sic per se existens, & ab omni alio independentens, esset persona; utique quia esset rationalis naturæ individua substantia; ergo esset persona à subsistentia separata; ergo ne tot absurda concedere cogamur, fatendum est personam solum negativè distingui à natura.

Primò respondetur negando sequelam, nam multoties contingit inter rem, & modum esse tam intrinsecam dependentiam, ut res non possit, nec diuinitus, carere omni modo; ut videre est in quantitate, quæ nequit esse absque aliqua figura; & in materia, quæ (in meliori opinione) nequit esse absque aliqua forma: similis connectio reperitur inter naturam, & subsistentiam, & ideo non valet esse natura, in rerum natura, absque aliqua subsistentia. Hanc solutionem non obscure insinuat D. Thom. in 3. dist. 5. q. 3. ar. 5. ad 3. ex quo obiter intelliges esse aliquos modos ita immediatè oppositos, ut non possit res uno privari, nisi ratione alterius; ut videre est in exēplis allatis: propter hoc non potest natura privari propria subsistentia, nisi constituatur in aliqua persona.

Secundo respondetur concedendo sequelam, ex quo nullum sequitur impossibile, nam in tali

calu natura esset ens per se, perfectitate substantiæ transcendentalis; non verò perfectitate supposito: unde talis natura diuinitus existens absque subsistentia, esset incommunicabilis alteri tanquam subiecto, non verò tanquam supposito; & ideo non esset subsistēs absque subsistentia, ut intendit prima argumenti ratio.

Nec secunda aliquid conuincit; nam cum natura à subsistentia separata non sit incommunicabilis alteri tanquam supposito, ideo non est persona, nec rationalis naturæ individua substantia, iuxta communem Doctorum expositionē; ut dictum est ex Ricardo de Sancto Victore, §. 1. n. 2. huius questionis.

47. Quintum. Natura, & suppositum, sunt idem, quod existētia; ergo natura, & personalitas inter se sunt idem: utique quia in creatis, *quæ sunt eadem vni teris, sunt eadem inter se.* Aduersarij supponunt antecedens quoad primam partem, & probant illud quoad secundam, nam existētia substantiæ differt ab existētia accidentis; sed non potest in alio differre nisi in hoc, quod existētia substantiæ est ratio existendi per se; at vero existētia accidentis est ratio existendi in alio; ergo existētia coincidit per viam identitatis cum personalitate, seu subsistentia, cum idem sit per se existere, ac subsistere independentem ab alio.

Respondetur negando antecedens,

dens quodam utriusque partem, nā neque natura, neque personalitas identificantur cum existentia; (vt videbimus in phisicis, lib. 1. disp. 3. q. 2. § 3. n. 8. Verumtamen dato & non concessio, quod natura identificaretur cum existentia, adhuc negandum est antecedens, quoad secundam partem. Ad cuius probationem concedo maiorem, & nego minorem, si loquantur aduersarij de perfectitate, qua natura est incommunicabilis alteri tanquam supposito, nam hæc perfectitas nec dimanat à perfectitate nature, qua est incommunicabilis alij tanquam subiecto, nec ex perfectitate re existentia, qua existit indepen- denter a subiecto, sed a perfectitate personalitatis ab existentia distincta, qua est incommunicabilis alij tanquam supposito. Cōstat in exēplo à contrarijs appposito; nam accidens, non constituitur in suo esse essentiali per esse in alio, quod dimanat ab existentia illius; sed per esse in alio, quod ex se habet.

Adde hoc argumentum nō posse adduci cum consequentia ab Scoto, nam in sua opinione supposita- litas pro formali dicit negationem, & in hoc argumento est aliquid posituum cum natura, & existentia identificatum, cum negatio non valeat identificari nec cum positius nature, nec cum positio existentia.

48. Sextum. Si subsistentia esset aliquid posituum, à natura distinctum esset solum modaliter distinctum; sed hac distinctione non va-

let distingui, ergo nullo modo. Minor probatur; effectus à subsistentia provenientes, videlicet, constituere naturam, vt principium operationum, reddereque illam omnino incommunicabilem, ita perfecti sunt, vt non possint à modo dimanare; ergo subsistentia nō est aliquid posituum a natura per modum modi distinctum.

Respondetur concedendo maiorem, & negando minorem. Ad probationem nego antecedens, nam modus substantialis, qualis est subsistentia, est sufficiens ad constituendum suppositum, quod sit *ut quod*, principium operationum, ratione nature operantis *ut quo*, & similiter ad reddendam naturam incommunicabilem alteri tanquam supposito: non aliter ac existentia etiā si sit modus: extrahit naturā extra omnes causas.

49. Septimum. Si personalitas est aliquid posituum a natura distinctum; ergo Christus Dominus non habet omnem entitatem positivam creatam, quam habet alij homines, quod videtur contra Damascenum, lib. 5. cap. 1. vbi docet *Deum assumpsisse, qui quid plantauerat in humanitate*.

Respondetur negando consequentiam, nam quamvis verū sit, quod Verbum non assumpsit personalitatem creatam, tamē humanitas assumpta habet omnem perfectionem positivam, quam alij homines possident, nam Verbum traxit naturam ad esse personæ, per personalitatem infinitam, &

in

Disputatio quarta. Questio tertia.

increatam, eminenter creatæ cōtinentiam.

Nec hoc est contra locum Damasceni, nam Damascenus non dixit, Verbum alii nō fuisse, quod plantauerat *in homine*: sed quod plantauerat *in humanitate*; quod (vt sæpe sepius dixi in discursu questionis) absque dubio fuit assumptum à Verbo.

Nec ex hoc sequitur (vt volūt Scotistæ) quod humanitas Christi Domini sit violēta, aut in statu incompleto; nam per personalitatē increatam est convenientissimò, & perfectissimò modo terminata, increata enim continet creatam, ratione summe perfectionis; & ideo superabundanter satiat appetitum naturæ; sed de hoc latius in materia de incarnatione.

QVÆSTIO III.

Utrum accidens analogice, vel vniuocè, de suis prædicetur inferioribus.

§. I.

Referuntur sententia.

1. **A**Ntequam ad singula accidentis accedamus prædicamenta, aliquam doctrinam omnibus communem, vt propria vnius cuiusque percipi valeat essentia, tradere studui: & quod primo se offert examinandum est an accidens vniuocè, vel analogice, de suis prædicetur inferioribus?

In hoc certamine aliqui asserētes ens analogice prædicari de substantia, & accidenti (vt alentio omittamus constituentes vniuocationem in ente, qui idem affirmant de accidenti) defendunt, accidens vniuocè prædicari de suis inferioribus.

Pro hac stant Sotus in ante prædicamentis, cap. 4. q. 2. in solut. ad 1. Iauellus, 7. Metaph. q. 1. disp. 39 Metaph. sect. 3. à num. 12. vsque in finem.

Vbi tria affirmat: primum est, quod, accidens in quantum comprehendit omnia nouem accidentis genera, idest, accidentia intrinseca, & extrinseca, non est vniuocum, sed analogum, respectu suorum inferiorum.

Secundū quod asserit est, quod accidens, in quantum comprehendit accidentia intrinseca tantum, modos scilicet, & formas accidentales, est vere, & propriè vniuocū respectu illorum (quamuis probabiliter possit oppositum defendi.)

Tertium quod defendit est, quod accidens, in quantum comprehendit solum accidentia intrinseca, quæ habent vere, & propriè rationem entitatis (in quantum entitas distinguitur contra modum) prædicatur propriè vt vniuocum respectu suorum inferiorum.

2. Oppositam vero sententiam docent grauissimi Auctores Diuus Thomas 2. contra gentes, cap. 31. & innumeris alijs in locis docet

cet

cet predicamenta esse primo diuerfa, & non dari predicatum commune vniucum, & essenziale, ad res diuerforum predicamentorum.

Caietanus, opusc. de analogia nominum: & cap. 7. de ente, & essentialia: Sencinas, 4. metaph. q. 1. Fō. seca ibidem, cap. 2. q. 2. Ferrara 2. contra Gentes, cap. 32. est que communis in schola Thomistarum.

§. II.

Notabilia pro resolutione questionis.

3. **P**ro resolutione questionis notandum est; quod tunc reperitur analogia proportionalitatis, quando pluribus attribuitur aliquod predicatum commune propter proportionalitatem inter illa repertam.

Consulto dixi *propter proportionalitatem*, quia aliquando ea, quæ habent proportionem, aut proportionalitatem, valent inter se propriam obtinere similitudinē, & convenientiam: & tunc predicatum non est analogum, sed vniucum; nā cum intellectus propter similitudinem, & convenientiam omnimodam abstrahit predicatum commune; tale predicatum est simpliciter vnum, non obstante proportionē, aut proportionalitate; at verò cum abstrahit predicatum commune ratione proportionis, aut proportionalitatis, tale predicatum nō ob-

stante similitudine omnimoda, erit analogum.

Hæc doctrina hoc manifestatur exemplo; Placidus, & Maurus quia habent inter se propriam similitudinem, & convenientiam, præbent intellectui fundamentum, vt abstrahat ab illis rationem communem vniucā hominis; & quia proportionantur ad constituendū vnicum predicamentum per modum primæ substantiæ præbent intellectui fundamentum, vt abstrahat rationem primæ substantiæ illis communem, & analogam.

4. Ex quo secundo est notandū quod quamuis aliqua inferiora habeant inter se ordinem prioris, & posterioris, si similitudo, & non talis ordo, & habitudo præbet fundamentum ad predicatum commune, quādo abstrahitur, tale predicatum non erit vniucum, sed analogum illis, vt constat in risibilitate, & potentia admiratiua, est enim risibilitas posterior potentia admiratiua, & dicit ordinem, & habitudinem ad illam; ceterum quia ratio potentiæ non abstrahitur ab illis propter ordinem, & dependentiam, quam inter se habet; sed propter veram similitudinem, & propriam convenientiam, non est talis ratio potentiæ eis analogæ, sed vniuocæ.

Vnde cum regulariter dicimus analogum attributionis prius dici de vno extremo, quam de alio, debet intelligi quasi formaliter, quia ordo prioris, & posterioris præbet fundamentum ad abstrahend-

Disputatio quarta. Quest. tertia.

hendum prædicatum analogum, & non sufficit, quod in inferioribus reperiatur ordo prioris, & posterioris, quasi materialiter: vt prædicatum illis commune prædicetur vt analogum.

Vt constat in exemplo supra allato, nam aliud est prædicatum dici, & prædicari, de inferioribus, quorum vnum est prius, & aliud posterius; & aliud prædicatum per prius dici de vno, & per posterius de alio, primum non obstat ad vniuocationem, cum inæqualitas, & dependentia de materiali se habeat; secus vero secundum, vbi inæqualitas, & dependentia se habet de formali. His suppositis sit.

§. III.

Prima conclusio.

5. **A**ccidens non valet vniuocare prædicari de his, quæ ad prædicamenta spectant diuersa. ¶ Probat; nam illa, quæ ad diuersa pertinent prædicamenta, sunt primo diuersa; ergo non datur illis aliquod prædicatum commune vniuocum; vtique quia primo diuersa in nullo assimulantur, & ideo non præbent fundamentum vniuocationi, quia sola propria similitudo, & conuenientia (vt supra dixi) præbet fundamentum vniuocationi.

6. Explicatur hæc ratio: Prima prædicamenta inter se in nullo conueniunt simpliciter; ergo sunt primo diuersa. Antecedens probatur

si prædicamenta conuenirent inter se simpliciter, essent metaphysice composita ex ratione communi, in qua absolute assimilarentur & ex ratione differentiali, in qua absolute dissimilarentur, sed hoc primis repugnat generibus, vtique quia, vt sic, non essent prima genera, sed species ex genere, & differentia compositæ; ergo in illis non datur conuenientia simpliciter.

7. Explicatur amplius eadem ratio, nam ex alio capite etiam lequeretur accidens esse verum genus, respectu suorum inferiorum, esset enim extra essentiam differentiarum, cum idem prædicatum respectu eiusdem termini non possit esse simpliciter principium conuenientię, & diuersitatis; sed id, quod est extra essentiam differentiarum est secundum Philosophum genus ergo ex hoc capite etiam sequitur (in sententia aduersariorum) accidens esse genus ad prima genera: quod in terminis implicat.

§. IV.

Secunda conclusio.

SI a rebus, & modis accidentibus abstrahamus aliquod prædicatum commune, ratione ordinis, & dependentię repertæ inter rem, & modum, tale prædicatum erit analogum, analogia media, à nobis in ante prædicamentis nouiter præfixa, disp. 3. q. 1. §. 8. nu. 32. & etiam attributionis analogia. ¶ Hæc conclusio ita stabilitur,

tur, quia accidens non abstrahitur ab entitate, & modo accidentali, ratione ordinis, & dependentiæ; sed ratione proportionalitatis (vt infra videbimus) & vt sic posita probatur, quia non minus dependet modus ab entitate accidentali, quā accidens a substantia vtique quia sicut accidens, alicuius substantiæ est accidens; ita modus, alicuius entitatis est modus; sed propter dependentiā accidentis à substantia abstrahimus ab illis prædicatis analogum analogia media, & etiam attributionis; ergo propter dependentiam modi ab entitate possumus etiā abstrahere prædicatum analogum, analogia media inter attributionis, & proportionalitatis analogias; & etiam analogia attributionis.

9. Huic argumento respondēt Doctores contrariæ opinionis negando paritatem; quia accidens adæquate dependet à substantia; ita vt non detur accidens, quod non sit alicuius substantiæ accidēs; modus vero accidentalis adæquate non dependet ab entitate accidentali, quia datur aliquis modus accidentalis, qui non sit entitatis accidentalis, sed substantialis modus: vt videre est in duratione substantiæ. ¶ Cæterum ex eplum ab aduersarijs allatum nō infert cum consequētia suam opinionē, nā in opinione P. Suar. & aliorum, duratio nō distinguitur ab existētia rei durātis, & sic spectat ad prædicamentum substantiæ, & nō accidentis: vt late videbimus, lib. 4.

Philosophiæ, disp. 2. q. 1. §. 3. n. 7.

Sed quamuis pro nunc admittamus, quod huiusmodi præsuppositio euasit, non soluit nostrę conclusio nis fundamentum. ¶ Primo, quia possumus determinate abstrahere prædicatum aliquod commune à modis entitatum accidentalium, & ab ipsis entitatibus, propter determinatam dependentiam; quia sicut dependentia, quæ absolute reperitur inter rem, & modū, præbet fundamentum ad abstrahendum prædicatum analogum commune rebus, & modis, ita determinata dependentia, quæ reperitur inter rem accidentalem, & modum sibi proprium, præbet fundamentū ad abstrahendum aliquod prædicatum analogum, solum commune respectu illorum; vt contingit etiam in dependentia, quæ reperitur inter substantiam, & accidens quæ præbet fundamentum ad abstrahendum ens commune substantiæ, & accidenti absolute: & determinata dependentia, quæ reperitur inter substantiam materiale, & accidentia materialia sibi debita, præbet fundamentum ad abstrahendum ens materiale quod solū illis est analogice commune.

Secundo, quia ad analogiā attributionis non est opus quod inter extrema particularia secundum peculiare rationes reperiat de dependentia, sed sat est, quod alterū extremum, vniuersaliter sumptū, dicat habitudinem, & ordinem ad aliud: alias ens non diceretur analogice de substantia hominis, &

Disputatio quarta. Questio tertia.

accidentibus equi; quia accidentia equi non dependent à substantia hominis; ergo quamuis modus accidentaliter non dicat determinare dependentiam ab entitate accidentali, prædicatum commune entitatibus, & modis accidentalibus erit analogum attributionis; quia modus vniuersaliter sumptus dicit dependentiam, & habitudinem ad entitatem siue substantialem, siue accidentalem.

§. V.

Tertia conclusio.

10. **A**ccidens analogice, proportionalitatis analogia, prædicatur, & dicitur, de accidentibus intrinsecis eiusdem, vel diuersorum prædicamentorum, quæ analogia hoc modo explicatur: *sicut se habet quantitas ad proprium subiectum: ita qualitas ad proprium.*

Probat, quoad secundam partem. In ordine ad res diuersorum prædicamentorum non est assignabile prædicatum commune vniuersum essentialiter; sed accidens non dicitur æquiuocè de quantitate, & qualitate v.g. (vt ex se constat) nec dicitur analogice secundum attributionem, quia qualitas non est accidens dependens à quantitate, nec e contra; ergo accidens analogice secundum proportionalitatem dicitur de rebus ad diuersa spectantibus prædicamentis.

11. Quoad primam partem pro-

bat, eadem ratio accidentis, quæ prædicatur de accidentibus diuersorum prædicamentorum, prædicatur etiam de accidentibus eiusdem prædicamenti; sed accidens solum analogia secundum proportionalitatem prædicatur de rebus primo diuersis; ergo eodem modo prædicatur de rebus sub eodem prædicamento existentibus. Probo maiorem, nam in his prædicationibus: *quantitas est accidens; albedo est accidens; figura est accidens*, non variatur ex parte prædicati modus concipiendi; sed idem prædicatum attribuitur secundum proportionalitatem omnibus his subiectis; ergo cum prædicatur de albedine, & figura, etiam est vnum secundum proportionalitatem. Patet consequentia, quia si est idem prædicatum, eadem erit prædicati vnitas.

Explicatur hæc ratio, quia inter illa, quæ spectant ad idem prædicamentum, non solum datur vera cõuenientia, & similitudo omnimoda, sed etiam proportio, quæ explicatur in ordine ad subiectum; ergo ratione huius proportionis est ab illis abstrahibile aliquod prædicatum commune; sed hoc prædicatum est accidens, quia propriè dicit habitudinem ad subiectum; ergo accidens, respectu illorum, erit analogum; cum ab illis abstrahatur secundum proportionalitatem.

(..)

§. VI.

§. VI.

*Collorarium ex questione
deductum.*

12. **E**X his non obscure sequitur, accidens prædicari analogicè de accidenti intrinseco, & extrinseco. Ratio est; nam quando aliquod prædicatum respicit aliqua inferiora primario, & alia secundario, tunc analogicè de illis prædicatur; sed accidens primario respicit accidentia intrinseca, & secundario extrinseca, seu quæ extrinsecè denominant; ergo de illis accidens analogicè prædicatur. Minor (in qua est difficultas) probatur; accidens propriè & perfectè dicitur de accidenti intrinseco, & improprie, & metaphoricè de extrinseco; ergo primario respicit accidentia intrinseca, & secundario extrinseca. Cōsequentia probatur; nam ex eo homo primario dicitur de homine vero, & secundario de homine picto, quia homo verus propriè, & intrinsecè participat rationē hominis, & pictus solum improprie, & per metaphoram; sed hoc modo (proportionē seruata) se habet accidens respectu intrinseci, & extrinseci accidentis; ergo primario, & propriè respicit intrinsecum, & secundario, & improprie extrinsecum.

§. VII.

Oppositæ sententia rationi.

13. **P**rima Patris Suarez ratio, quæ probat secundam suæ sententiæ partem, in qua à nostra secernitur sententia, sic se habet. ¶ Modus, & entitas accidentalis intrinsece, & propriè participant rationem accidentis; sed modus non est accidens in ordine ad entitatem accidentalem, neque è conuerso; ergo accidens vniuoce dicitur de illis, cum nullum extremum participet rationem accidentis per metaphoram, seu in ordine ad aliud, sed tam modus, quam entitas accidentalis dicantur accidentia in ordine ad substantiam.

Respondetur negando maiorem, nam licet modus accidentis intrinsece participet rationem accidentis, non tamen illam participat propriè; & ideo semper est cum dependentia, & ordine ad accidens cuius est modus; vnde accidens respectu entitatis, & modi accidentalis est analogum; & analogia illa media à nobis assignata in antepredicamentis, & analogia attributionis, in quantum denominatur extrinsece ab entitate, cuius est modus, vide, quæ ibi dicta sunt disp. 3. q. 1. §. n. 30. & sequentibus.

14. Dices. In eodem prædicamento qualitatis collocantur per se vniuoce figura, & color, utique quia de figura, & colore prædicatur

Disputatio quarta. Quest. tertia.

tur qualitas vniuoce, etiam si figura sit coloris modus; ergo vniuocatio valet reperiri inter rem, & modum; ergo accidens potest dici, & predicari vniuoce de re, & modo accidentali.

Respondetur concedendo antecedens, & distinguendo primum consequens; vniuocatio valet reperiri inter rem, & modum, respectu formalitatis omnino similis, concedo consequentiam; respectu formalitatis, solum secundum quid similis, nego consequentiam; nam (vt dixi in notabili 1. §. 2. n. 3.) id vniuocationem sufficit vera, & propria conuenientia, quæ reperitur inter colorem, & figuram; etiã si figura dependeat à colore, cuius est modus, nam prædicatum commune vniuocum sæpe respicit inferiora, quæ maxime distant in perfectione; & prædicatum illud non abstrahitur ratione attributionis, & dependentiæ, sed ratione perfectæ conuenientiæ, & similitudinis, at vero accidens, cum sit in differentiis intimè imbutum, abstrahitur ab illis ratione dependentiæ: vnde accidens abstractum seruat (saltem radicaliter proximè) inæqualitatem, & dependentiam; vt constat ex dictis in antecedentis, disp. 3. q. 2. §. 7. n. 31.

15. Tertiã suæ sententiæ partem sic probat Suarez. Accidens vniuoce dicitur de speciebus eiusdem prædicamenti; ergo accidens non est analogum respectu omnium suorum inferiorum. Antece-

dens probat à simili, nam æquiuoca vniuoce dicuntur de speciebus alicuius æquiuocati; vt videre est in cane, qui vniuoce dicitur de inferioribus canis terrestris; ergo quãuis analogice diceretur de omnibus accidentibus, erit vniuocum respectu inferiorum alicuius analogati.

Respondetur negando antecedens. Ad probationem concedo antecedens, & nego consequentiã nam æquiuoca immediate respiciunt plures rationes, quæ sola voce conueniunt; & ideo quãdo predicatur æquiuocum de inferioribus alicuius æquiuocati, dicitur de illis vniuoce, quia determinatur ratione subiectorum ad supponendum pro ratione vniuoca, quæ in illis est omnino similis; cæterum analogum semper seruat eandem suppositionem, ratione inequalitatis, & dependentiæ, & ideo semper predicatur de illis analogice.

16. Secunda ratio pro hac tertiã parte sic proponitur; nam si accidens comparatur ad quantitatem & qualitatem, & ad alias entitates accidentales, non est analogum attributionis, nec proportionalitatis; ergo est vniuocum, Antecedens quoad primam partem est euidens; quia in analogia attributionis, analogum minus præcipuum debet participare rationem communem cum dependentia ab analogo præcipuo; & qualitas non participat rationem accidentis, cum dependentia à quantitate; nec è contra:

era: ergo non est attributionis analogum. Quoad secundam vero partem probatur, nam analogia proportionalitatis solum datur, quando in altero extremo ratio analogia metaphoricè reperitur; sed non datur aliqua metaphora in quantitate, aut qualitate respectu accidentis, utraque enim proprie dicitur accidens; ergo non est proportionalitatis analogum. Maior, in qua est difficultas, probatur: nam alias prædicata maxime vuluoca essent analogia proportionalitatis: ut videre est in homine, & equo: in quibus possumus proportionalitatem explicare: quia sicut se habet homo ad proprium animal, sic equus, sed non obstante hac proportionem animal dicitur uniuoce de illis; ergo ad proportionalitatis analogiam ultra proportionalitatem requiritur metaphora.

Respondetur negando antecedens quoad primam partem. Ad probationem nego maiorem: ad cuius probationem nego etiam maiorem propter rationem dictam in antepredicamentis, disp. 3. quæst. 1. §. 6. num. 22. in solutione ad primum argumentum contra analogiam proportionalitatis.

QVÆSTIO IV.

An inherencia sit de accidentis essentia?

(.)

Tom. 2;

§. I.

Notabilia profero.

1. **E**X dictis questione præcedenti constat, quomodo se habeat accidens, respectu suorum inferiorum; nunc consequenter inquirimus, quomodo se habeat in ordine ad subiectum? & an dependentia accidentis à substantia sit ei sic essentialis, ut nullo modo valeat absque illa esse, nec realiter, nec conceptibiliter?

Nota primo duplex esse accidens, logicum, seu prædicabile unum; metaphysicum, seu prædicamentale aliud.

Primum est omne id, quod est extra essentiam rei, nunc realiter, nunc ratione solum ab illa distinguatur: & ut clarius loquar, est omne id, quod ad certam spectat prædicabile; siue sit substantia; siue accidens.

Secundum est, quod distinguitur à substantia: de hoc, & non de illo, præsens procedit certamen. 2. Nota secundo dupliciter unum dependere ab alio: primo actualiter: ad modum, quo nunc defacto forma materialis dependet à materia: secundò aptitudinaliter: ad modum quo forma materialis à Deo diuinitus producta absque materia, esset à materia aptitudinaliter dependens: quia ex natura sua postulat produci in materia quam respicit: hand

G

aliq

Disputatio quarta. Quæstio quarta.

aliter accidens prædicamentale dupliciter valet à subiecto dependere; primo actualiter, vt quando à actu, per modum actus secundi, dependet à subiecto, & huiusmodi dependentia nominatur à Metaphysicis inherrentia actualis: quæ bifarie potest accipi: & in actu signato, & in actu exercito in signato rationem inherendi explicat: in exercito vero ipsam actum, & exercitum importat inhesionem. ¶ Secundo, aptitudinaliter, vt quando per modum actus primi exigit, ex natura sui, actualem à subiecto dependentiam, quam Metaphysici aptitudinalē appellant inherrentiam.

Inter inherrentiam autem aptitudinalem, & actualem signatam magnum versatur discrimen, nam aptitudinalis, saltem per rationem, distinguitur ab actuali, ne dum exercita, sed signata: nedum inadæquatè, & ex modo significandi, sed in re significata: non aliter ac forma distinguitur ab informatione actuali: actualis vero signata solum, distinguitur ab actuali exercita inadæquatè, & ex modo significandi: hoc est, vt noua expressio inherrentiæ actualis signatæ.

3. Nota tertio: accidentia esse in duplici differentia; nam sunt alia, quæ distinguuntur à subiecto, vt res à re, quo genere distinctionis quantitas, & qualitas sunt in omnium ore à substantia distinctæ: alia vero sunt, quæ distinguuntur à subiecto, vt modus à

re, quo genere distinctionis figura, punctum, & alij modi sunt à proprijs & subiectis tantum modaliter distincti.

4. Nota quarto, quod dupliciter potest vna formalitas esse in alia: primò essentialiter, quia nec ab intellectu potest absque illa concipi: qualiter animalitas est in humanitate. ¶ Secundo identice, quia licet conceptibiliter valeat absque illa intelligi: tamen in rerum natura absque illa nequit existere: nedum ratione connexionis, seu dependentiæ; qualiter materia absque aliqua prima actualitate non valet nec diuinitus existere; sed etiam ratione idētitatis, qualiter passio non potest esse absque actione, nec animal absque eo, quod sit rationale, vel irrationale. Præsens ergo certamē in utroque est excitandum sensu.

5. Nota quinto, vel suppone, inherrentiam actualem esse de essentia accidentis completi, & perfecti, quod nomine concreto significatur nam concretum accidentale v. g. album dicit albedinem cum exercitio, & actuali connotatione; sed exercitium idem est, quod actualis inherrentia; ergo inherrentia, cum omni rigore, est de essentia accidentis completi, quod nomine concreto significatur.

Confirmatur hæc ratio: nam licet Deus possit conseruare albedinem absque subiecto, vel extra subiectum: non tamen album; & similiter licet possit intellectu noster concipere albedinem nõ concipiendo

cipiendo illam in subiecto tamen album non valet concipere absq; inhaerentia actuali; quia album dicit formam afficiendo intrinsecè subiectum; sed afficientia intrinseca formæ accidentalis includit essentialiter inhaerentiam actualem; ergo inhaerentia actualis est de essentia accidentis completi, quod nomine concreto significatur.

§. I I.

Referuntur placita.

6. **P**rima in hac re sententia asserit inhaerentiam non aptitudinalem, sed actualem esse de essentia accidentis. ¶ Hæc fuit communis inter Ethnicos antiquos; ut videre est apud Nymphū 7. met. q. 1. pro eaque citant Aristotelē, & eius commentatorem.

7. Secunda sententia (extremè opposita) asserit, neutram inhaerentiam esse de essentia accidentis.

¶ Ita Scotus cum sua schola; qui consequenter affirmat aptitudinalem inhaerentiam esse relationem ad essentiam accidentis consecutam, ad modum quo risibilitas ad hominis sequitur essentiam.

8. Tertia docet, inhaerentiam aptitudinalem esse de conceptu primario accidentis. ¶ Ita D. Thomas in 4. dist. 12. quæst. 1. ar. 1. & cum illo omnes Thomistæ. ¶ Hæc sententia valde consona est principiis fidei. Verumtamen non est vnde quaque vera, si absolute loquatur; nam accidentia, quæ per

modum modi sunt à subiecto distincta, solum exigunt per modum essentia inhaerentiam actualem signatam; etiam si physice nō sint absque exercitio: ut constabit ex quæstionis decisione.

9. Pro qua supponendum est primò: inhaerentiam, aliam esse propriam, & realem, & aliam metaphoricam, seu secundum rationem: Inhaerentia propria, & realis, est actuale exercitium, quod formis competit accidentalibus, quæ actualiter, & intrinsecè informant subiectum, quod denominant; ut cum albedo denominat parietem album, habet verā, & realem inhaerentiam, quia intrinsecè, & realiter est in pariete.

¶ Inhaerentia verò impropria est illa, quæ (nostro modo concipiendi) conuenit formis accidentalibus, quæ extrinsecè denominant aliquod subiectum, seu terminum, cui realiter non inhaerēt, sed propter fundamentum, quod in rebus reperitur, concipiuntur à nobis cum exercitio, & inhaerentia; ut cum visio denominat parietem visum, visio enim non habet veram, & realem inhaerentiam intrinsecam in pariete, sed propter realem, & extrinsecam denominationem, intellectus noster concipit visionem, ut aliquid existens in pariete. ¶ Sed in præsentia non loquimur de inhaerentia rationis, cum hæc non sit substantiæ reali opposita; nec de impropria extrinseca, in qua fundatur rationis, cum hæc valeat reperiri in sub-

Disputatio quarta. Questio quarta.

rantia, quæ essentialiter est ens per se.

Nec valet dicere eandem entitatem posse esse, secundum vnā formalitatem ens per se; & secundum aliam, ens in alio. ¶ Nō (inquam) valet, quia esse per se, & esse in alio, sunt rationes adeo oppositæ, vt eidem entitati non possint conuenire, cum esse per se inferat negationem essendi in alio.

10. Sed dices. Nō minus repugnat rationes intrinseci, & extrinseci accidentis identificari, quam rationes essendi per se; & in alio; sed primum est possibile, etiam si intrinsecum, & extrinsecum ita se habeant, vt vnum inferat negationem alterius; ergo & secundum, etiam si per se inferat negationem essendi in alio.

Respondetur negando maiorem: quia intrinsecum, & extrinsecum, ita se habent, vt vnum inferat negationem alterius; nō absolute, sed respectu eiusdem; quia forma, quæ est intrinseca respectu alicuius subiecti, licet respectu eiusdem non sit extrinseca, respectu tamen alterius potest esse extrinseca; vt constat in visione; substantia verò cum absolute sit ens per se, absolute infert negationem essendi in alio; & ideo absolute implicat substantiam identificari cum accidenti, quod verè, & propriè habet rationem accidentis.

11. Caterum in hærentia realis, & propria, (de qua est difficultas)

aliquando est immediata respectu substantiæ: & aliquando mediata: vnde forma accidentalis alia est, quæ afficit substantiale subiectum immediate, & alia mediate: vt videre est in intellectu, qui immediate recipitur in substantia Angeli; intellectio vero solū mediatè, in quantum recipitur in intellectu, qui immediate recipitur in substantia Angeli: idemq; affirmant Philosophi de quãtitate, & alijs accidentibus materialibus; nam quãtitas immediate recipitur in substantia: calor verò, figura, & alia accidentia materialia solum recipiuntur mediatè, hoc est, media quãtitate.

12. Supponendum est secundò accidens diuidi in completum, & in incompletum iuxta sensum in quo substantia diuiditur in completam, & in incompletam vide, quæ dicta sunt in hac disputatione, q. 1. §. 1. n. 4.

§. III.

Prima conclusio.

13. ¶ In hærentia aptitudinalis est de cõceptu essentiali, & primario formæ accidentalis, à substantia vt res à re distincta. ¶ Probat. Accidens, quod habet rei perfectionē, valet à substantia diuinitus separari: vt demonstrat Eucharistiæ mysterium; sed id, quod primò intelligitur in quãtitate v. g. à substantia separata, est aptitudo ad essendum in alio,

tanquam in subiecto; ergo inherētia aptitudinalis est de cōceptu essentiali, & primario formæ accidentalis, à substantia ut res à re distincta. Maior, & consequentia sunt certæ. Minor probatur; id, quod primò debet intelligi, in quātitate separata, est id, per quod distinguitur à substantia; sed per in aptitudinale distinguitur; utiq; quia ablato in aptitudinali, & actuali, non remanet in ea aliquid per quod constituatur, & distinguatur; ergo in aptitudinale est, quod primò intelligitur in quātitate separata.

Confirmatur. Omnis forma accidentalis ex natura sua ordinatur ab subiectum, ut ei tribuat propriam perfectionem media inherētia actuali; ergo aptitudinalis inherētia, respiciens actualem, est de essentia accidentis, quod se habet per modum rei.

14. Probatur secundo. Secundum Philosophum *accidens est ens*; hoc est, est ens substantiæ; ergo essentialiter respicit substantiam, media aliqua inherētia; nō actualis; (ut dixi in prima ratione) ergo aptitudinali: ni velis dicere definitionem dicere id, quod non est de essentia definiti.

Cōfirmatur à simili. Ex eo colligunt Doctores informationem aptitudinalem, seu per modum actus primi, esse de essentia formæ substantialis, quia media informatione actuali, seu per modum actus secundi, respicit cōstitutionem unius per se substantialis: sed

forma accidentalis, media inherētia actuali, respicit constitutionem unius per se accidentalis; ergo inherētia aptitudinalis est de essentia accidentis.

15. Probatur tertio. Ens adæquatè diuiditur in *per se*, & *in alio*; sed accidenti non cōpetit esse *per se*: cum hoc sit proprium substantiæ; ergo esse in *alio*: non actuale (loquendo de accidentibus perfectis, quæ se habent per modum rerum) cum evidens sit, quod accidentia in Eucharistia mancant absque in actuali; ergo aptitudinale.

15. Dices. In opinione probabilissima, (quæ asserit inherētia actualem esse formæ accidentalis unionem, à forma accidentali indistinctam) inherētia actualis valet à subiecto separata conservari in rerum natura: saltem diuinitus; ergo ut à nobis percipiantur, ut euidenter credibile, quod accidentia sunt in Eucharistia, absque subiecto, nō est opus, quod eius essentia consistat in aptitudinali inherētia.

Respondetur in opinione (quæ asserit inherētia actualem esse unionem) distinguendo antecedens: inherētia actualis valet à subiecto separata conservari, idēticè, & materialiter, concedo antecedens: formaliter, & secundum proprium munus, nego antecedens, & consequentiam: nam licet verum sit, quod inherētia actualis signatè valeat esse diuinitus sine subiecto in inherētia ap-

Disputatio quarta. Questio quarta.

itudinali, cum qua identificatur; tamen ex se, seu ratione sui, inhærentia actualis, si non esset in aptitudinali, non posset esse sine subiecto, ratione imperfectionis propriæ: vt constabit ex dicendis infra conclusione sequenti: unde vt maius mysterium fidei percipiat, vt euidenter credibile, opus est, quod accidentis perfecti essentia in aptitudinali consistat inhærentia.

§. IV.

Secunda conclusio.

16. **A**ctualis inhærentia, non exercita, sed signata, est de essentia accidentis, quod se habet vt modus, vel vt vltimū exercitium rei; realiter tamen, propter nimiam debilitatem, non valet à subiecto mediato, vel immediato separari. ¶ Probat, quoad primam partem, nam id, quod in genere accidentis distinguitur à substantia, per modum modi, seu vltimi exercitij, est essentialiter de genere actus secundi, vel est actus secundus; ergo de essentia accidentis, quod distinguitur à substantia, per modum modi, seu vltimi exercitij, est inhærentia actualis; vtique quia aptitudinalis non explicat rationem actus secundi, sed primi; vt probauimus in discursu primæ conclusionis.

Confirmatur, & explicatur hæc ratio. In genere accidentis datur aptitudinalis inhærentia, quæ ha-

bet rationem actus primi, & actualis, quæ habet rationem actus secundi; ergo id, quod in tali genere habet rationem actus secundi, non valet transcendentaliter participare in aptitudinale, sed actuale. ¶ Confirmatur secundò à posteriori. Huiusmodi formæ accidentales ita sunt à subiecto dependentes, vt nec diuinitus valeant à subiecto proprio separari; ergo essentialiter nō aptitudinalem, sed actualem participant inhærentiam. Probo consequentiā: ex eo accidentia, quæ se habent per modum rei, valent diuinitus à subiecto separari, quia essentialiter participant inhærentiam aptitudinalē; ergo id, quod diuinitus non potest à subiecto separari essentialiter, non aptitudinalem, sed actualem debet participare inhærentiam.

17. Quod verò horum accidentium essentia non dicat actualem exercitam, sed actualem signatā inhærentiam, probatur: nam hæc vltima exercitia, secundum se, sicut vltima substantiæ exercitia, non habent exercitium exercitum, sed signatum; vtique quia existentia secundum se, seu essentialiter, solum est ratio existendi, & extrahendi rem extra omnes suas causas; & similiter punctum solum est secundum se, ratio terminandi lineam; ergo similiter essentia horum accidentium in exercitio signato, & non in exercitio inherendi, debet constitui.

18. Ex his colliges: essentia accidentis

cidentis, vt sic, abstrahere ab inherencia actuali, & aptitudinali, mediata, vel immediata. Ratio corollarij est, nam plura sunt accidentia, quæ secundum se aptitudinalem, plura, quæ actualē seruant inherenciam: vt visum est in conclusionibus; ergo essentia accidentis vt sic ab vtraque abstrahit inherencia.

19. Dices. Inherencia actualis habet rationem vnionis: sed non omnis modus, vel vltimum exercitium accidentis, habet rationē vnionis: cum potius ad illos, & ad illa sit vnio actualis necessaria: vtique quia inhererent in subiectis proprijs, sicut accidentia, quæ habent munus rei; ergo inherencia actualis non debet assignari vt essentia alicuius accidentis.

Sed admissa, & non concessa, maior respondetur, distinguēdo minorem: omnis modus non habet rationem vnionis, formaliter, cōcedo minorem: formaliter, vel transcendentaliter, nego minorem, & consequentiam; nam licet non omnis modus accidentalis sit formaliter inherencia: tamen nullus est, qui illam non participet, per modum prædicati transcendentalis.

§. V.

Argumenta prima sententia.

20. **P**rimum desumitur ex Philosopho 7. Met. cap. 1. vbi ait: *accidentis esse est inesse*; sed hæc

Tom. 3.

propositio non potest exponi de existentia accidentis: cum hæc sit ab inherencia distincta; ergo debet exponi de essentia accidentis; ergo essentia accidentis in actuali consistit inherencia.

Respondetur, Philosophum loqui iuxta hunc sensum de esse, seu de inherencia aptitudinali, non verò de actuali. ¶ Si verò velis asserere (cum alijs) Philosophum accepisse esse pro existentia, dico: accidentis existentiam esse inesse causaliter; non verò formaliter: non aliter ac rationale est risibile causaliter.

21. Secundum à ratione sic procedit. Esse *per se* actuale est de essentia substantiæ; ergo esse *in alio* actuale debet assignari pro essentia accidentis.

Respondetur negando antecedens; nam esse *per se*, quod est de essentia substantiæ, vt sic, est esse *per se* transcendentalē, quod est in potentia ad esse *per se* prædicamentale: & ideo potest, cū omni proprietate, dici essentiam substantiæ consistere in perfectitate aptitudinali: licet transcendentalis, seu radicalis perfectitas, quæ aptitudinalis à nobis appellatur, actualis sit: non aliter ac essentia accidentis est aptitudinalis inherencia, etiam si hæc actualis sit. ¶ Ratio huius est, nam respectu diuersorum eadem res valet munera potentia, & actus obtinere: vt videre est in intellectu, qui respectu animæ est actus; licet respectu intellectiōis sit potentia. Hæc solutio

Disputatio quarta. Questio quarta.

lutio constat ex Angelico Do-
ctore in 4. dist. 12. q. 1. a. 1. q. 1. ad
1. ubi ait: *quod substantia est res,
cui debetur esse per se.*

§. VI.

Argumenta secunda sententia.

22. **P**rimum sic se habet; nec
quantitas in abstracto, nec
in Eucharistia aliquam importat
inhærentiam; ergo neutra est de
essentia accidentis, etiam si apti-
tudinalis sequatur ut proprietas.

Respondetur negando antece-
dens, nam accidens in omni con-
sideratione includit inhærentiam,
salm aptitudinalem, quam quã-
titas habet in Sacramento: licet
ibi sit *per se* negatiuè.

23. Dices. Substantia, neque
diuinitus valet esse in alio, tanquã
in subiecto inhærentis; ergo nec
accidens per se: cum cõtrariorum
eadem sit ratio, & disciplina.

Respondetur concedendo an-
tecedens; & distinguendo conse-
quens; ergo nec accidens *per se*,
perfectate propria substantiæ, cõ-
cedo antecedens; impropria, &
negatiua, cõsistente in hoc, quod
manuteneatur, vel conseruetur à
Deo, absque actuali inhærentia,
nego consequentiam. Antecedens
autem fuit absolutè concessum,
quia loquitur de subiecto inhæ-
rentis accidentis proprio, quod
nullo modo valet conuenire sub-
stantiæ: sicut nec *per se* substantiæ,
accidenti: attamen sicut aliqua

accidentia possunt esse *per se* im-
propriè: ita dantur aliquæ sub-
stantiæ, quæ impropriè sunt in alio:
nam forma partialis est in mate-
ria, & totalis in supposito, & li-
cet hi modi essendi in alio non
sint de essentia accidentis: tamen
aliquaqualiter sapiunt ipsius essen-
tiam.

Nec contra hoc est, quod sup-
positum, nec impropriè valeat es-
se in alio: nam etiam dantur ali-
qua accidentia in rerum natura,
ita imperfecta (ut dixi in secunda
conclusionè) quæ nec impropriè
possunt esse *per se*.

24. Secundum sic procedit Ma-
thematicus disputat de figura tri-
guli, absque ordine ad substantiã:
imò & plura sunt accidentia, quæ
secundum rationem propriam, &
specificam, non exprimunt ordi-
nem ad substantiam: ut constat in
actione, relatione, & alijs; ergo
de ratione essentiali accidentium,
neutra est inhærentia.

Respondetur concedendo an-
tecedens, & negando consequen-
tiam: quia in illa variatur appella-
tio: ut intuenti constabit: nã an-
tecedens solum ait, quod accidens
peculiare, secundum aliquam ex-
pressionem, non exprimit inhæ-
rentiam, & consequentia absolu-
tè infert, quod accidens, secun-
dum rationem accidentis, nō ha-
bet inhærentiam, quod falsum est:
nam licet ex modo concipiendi
possit accidens, secundum pecu-
liarem rationem, concipi inadæ-
quatè, absque eo, quod exprimat
ratio-

rationem accidentis: tamen adæquatè non valeat concipi, absque inherētia suæ essentia constitutina, per modum prædicati transcendentalis: difficultas enim non procedit de accidentibus, vt expriment proprias essentias, sed vt expriment rationem accidentis, in qua acceptione nec inadæquatè valent absque inherētia concipi.

25. Tertium sic se habet. Inherētia accidentis, vt sic, vel est absoluta, vel relatiua; si primum: ergo non conuenit accidentibus relatiuis: si secundum; ergo non conuenit absolutis; ergo neutra est de essentia accidentis vt sic.

Respondetur, inherētiam, vt sic nec dicere vnum, nec aliud: nō aliter ac ens vt sic nec dicit *per se*, nec in alio; etiam si in accidenti sit in alio: & in substantia *per se*, ratione transcendentis.

26. Dices. Accidens, vt sic, est entis ens; ergo accidens, vt sic, respicit aliquo ordine substantiā; ergo accidens, vt sic, est relatiuū.

Respondetur respicere subiectum, vel substantiam, ordine transcendentali; non verò prædicamentali; entitati absolutæ opposito.

27. Replicabis. Accidens rationis, quod quintum constituit prædicabile, adhuc quatenus accidens est, respicit, ordine quasi prædicamentali, substantiam; ergo accidens reale debet respicere subiectum, ordine reali prædicamentali, & non transcendentali.

Respondetur distinguendo an-

tecedens, quintum prædicabile ordinatur ad subiectum, ordine quasi prædicamentali, quatenus accidens relatiuum rationis est, concedo antecedens; quatenus accidens physicum est: iterū subdistinguo antecedens; ordinatur ad subiectum sub expressione subiecti, vt accidens physicum est, concedo antecedens; vt rationis est, nego antecedens, & consequentiam: nam in albo v.g. quinto prædicabili, duplex tendentia debet distingui: vna realis, & physica accidentis, vt sic, quæ transcendentalis est; & alia rationis, respectiua, & logica in prima fundata, quæ prædicamentalis est: prima scilicet, transcendentalis, respicit subiectum, vt subiectum, & in hac consistit essentia accidentis: secunda, scilicet, prædicamentalis, respicit subiectum, nō vt subiectum, sed vt purum terminum; vt constat ex dictis in prima parte Logicæ, disp. 1, q. 1. §. 13.

28. Quartum sic procedit: ex eo inherētia assignatur vt accidentis essentia, quia in esse, fieri, & conseruari dependet à substantia, seu à subiecto; sed etiam forma materialis substantialis equi. v.g. dependet à materia, in esse, fieri, & conseruari: ergo inherētia non est de essentia accidentis: aliàs alteri non conueniret.

Respondetur distinguendo maiorem: ex eo inherētia est de essentia accidentis, quia in esse, fieri, & conseruari dependet à subiecto alterius prædicamenti, abs-

Disputatio quarta. Quest. quarta.

que mutua dependentia, concedo maiorem; præcisè, quia depēdet hac triplici dependentia, nego maiorem: & distingo minorem: forma materialis substantialis equi depēdet à materia, in eodem prædicamento existente, & cum mutua dependentia, concedo minorem; dependet à materia, in alio prædicamento existēte, & absque mutua dependētia, nego minorem, & consequētiā: nam ex eo accidens dependens à subiecto habet pro essentia inhærentiam, quia subiectum est alterius prædicamenti, & quia ita accidens depēdet à subiecto, ut subiectum ab accidenti non dependeat; at verò forma equi est in eodem prædicamento cum materia, quæ etiam est à forma dependens, & ideo informatio, & non inhærentia, debet assignari ut essentia formæ substantialis.

29. Et si inquiras: In quo distinguantur esse *in alio* per modum inhærentiæ, & esse *in alio* per modum informationis? ¶ Respondeo discrimen colligi ex effectibus formalibus: nam quando forma aliqua ita est in subiecto, ut simul cum illo constituat unū per se, tunc vnitur illi per modum informationis; quia non vnitur subiecto, ut sit in illo sed vnitur, ut constituat cum illo unum per se; at verò quādo vnitur subiecto ad constitutionē vnus per accidēs, tunc non vnitur subiecto per modum informationis, sed per modum inhærentiæ: sed in hac sicut

in alijs difficultatibus potius debemus attendere ad rem significatam, quā ad terminorum significationem: quia forma substantialis, & accidentalis, informant, & sunt in subiecto; sed modum informandi vnus appellamus informationem, & alterius inhærentiam, ob indigentiam nominū; & non est attendendum ad vocum significationum, nec ad proprietatem nominum, cum diuersitas appareat rerum.

30. Quintum. Aptitudinalis inhærentia nihil aliud est, quam aptitudo ad actualiter inhærendum: sed hæc aptitudo non est de essentia accidentis; ergo essentia accidentis non consistit in aptitudinali inhærentia. Minor probatur, aptitudo præsupponit entitatem, cuius est aptitudo; ergo aptitudo ad inhærendum, quæ cōuenit accidentibus, præsupponit entitatem eorum; ergo hæc non est de essentia accidentis: illud enim, quod præsupponit aliud iā constitutum, non est de essentia illius, quia essentia non præsupponit aliquid; sed est primum in quacumque entitate.

Respondetur concedendo maiorem, & negando minorem. Ad probationem nego antecedens, loquēdo de aptitudine causæ formalis: nam hæc non est aliquid accidentibus superadditum, sed est ipsa accidens, in quātum ex natura sua ordinatur ad inhærendum subiecto: vnde hæc aptitudo non spectat determinatè ad aliquod

quod prædicamentū, sed est transcendentalis, ut explicatur per ordinem transcendentalem, quem dicunt formæ accidentales ad subiectum.

31. Dices. Aptitudo ad exercitium causæ efficiētis est aliquid superadditum causæ efficiēti, quod per se pertinet ad aliquod prædicamentum; scilicet, ad prædicamentum qualitatis, & ad speciem potentia; ergo aptitudo ad exercitium causæ formalis est etiā aliquid superadditum formis accidentalibus; atque adeo non est de essentia illarum; sed per se spectat ad prædicamentū qualitatis.

Respondetur concedendo antecedens, & negando consequentiam. Ratio discriminis est, quia causa efficiens, cum sit substantia, non potest immediatè operari: & ideo indiget aliqua potentia superaddita, per quam constituatur immediatè operativa; causa vero formalis, cum causet communicando seipsam intrinsecè effectui, ex natura sua ordinatur ad constituendum effectum, non indiget aliquo superaddito, ut possit in suo genere immediatè causare: sed de his plura in Philosophia.

§. VII.

Primum corollarium ex doctrina illatum.

32. **E**X huius quæstionis decisione constat, accidentis inexistētiā non esse accidentis

actualem inhærentiam: sed modum ab accidentis essentia, & ab eius actuali inhærentia realiter distinctum. ¶ Probat. Accidentis inhærentia se habet ut unio, vel ut causalitas aptitudinalis inhærentia, sed unio, & causalitas causæ substantialis, siue formalis, siue materialis, sunt ab existētia substantia distincta; ergo inhærentia actualis accidentis, quæ se habet per modū unionis, & causalitatis, est ab illius inexistētia distincta. Tum sic. Inhærentia actualis non est realiter distincta ab aptitudinali; ergo inexistētia ab actuali inhærentia distincta debet esse ab aptitudinali etiā distincta.

Confirmatur: nam (ut constabit ex dicendis in Philosophia. libro 1. disputat. 3. quæst. 3. §. 3.) in creatis omnis existētia est ab essentia realiter distincta; ergo inexistētia accidentis debet ab utraque distingui inhærentia: appellatur autem *inexistētia*, quia accidentia existunt non per se, sed in alio.

33. Probat. secundo. Accidentia in Eucharistia absque inhærentia actuali inexistunt per existētiā, per quam in proprio subiecto inexistebant: ut constat ex Sancto Doctore. 3. p. q. 77. art. 4. in corpore ubi ait: *quod quamvis accidentia sint sine subiecto; remanet tamen esse, quod habebant in subiecto*: ergo inexistētia accidentium est ab actuali inhærentia distincta.

Disputatio quarta. *Quaestio quarta.*

34. Dices primo. *Accidentis esse secundum Philosophum est inhæse*; ergo accidentis inexistencia est in hærentia.

en Respondetur (iuxta dicta in in §. 5. nu. 20.) distinguendo antecedens: accidentis esse inhæse, formaliter, nego antecedens: causaliter, & illariuè, concedo antecedens; & nego consequentiam; nam inhæse accidentis exigit inexistenciam; ad modum, quo potentia exigit actum; vel ad modum, quo rationale exigit risibile.

35. Dices secundo. Inhærentia est ultimus actus accidentis; sed existētia rei est ultimus actus rei: ergo inexistencia accidentis est inhærentia. ¶ Respondetur distinguendo maiorem: inhærentia est ultimus actus, in linea essendi, nego maiorem: in linea formali, concedo maiorem, & distinguo minorem: existencia est ultimus actus, in linea essendi, concedo minorem: in alia linea, nego minorem, & consequentiam: nam sicut informatio, vel unio formæ substantialis v. g. est ultimus actus formæ in genere formali, absque eo, quod sit ultimus in genere essendi; sic inhærentia, quæ est accidentis unio, est ultimus actus accidentis, in linea formali, absque eo, quod sit ultimus in linea essendi.

in 36. Dices tertio. Quantitas in Eucharistia existit per se; ergo non existit. ¶ Respondetur distinguendo antecedēs; existit per

se, actualiter negatiuè, concedo antecedens: actualiter, & aptitudinaliter, nego antecedens, & consequentiam; nam ad hoc, vt propriè dicatur inexistens, sufficit, quod habeat existentiam in ordine ad subiectum; quamuis actu non sit in illo.

37. Replicabis. Quantitas in Eucharistia non habet subiectum; ergo non inexistit per ordinē ad illud. ¶ Respondetur concedendo antecedens, & negando consequentiam, nam (vt cōstat ex dicendis infra in prædicamento relationis, disp. 6. q. 2. §. 4. nu. 18. 19. & 20.) relatio transcendentalis, quæ est in accidenti secundum expressionem *in*, non exigit terminum actu existentem.

§. VIII.

Secundum corollarium.

38. **I**nquires secundo. An accidens inexistat per existentiam subiecti, quod afficit? ¶ Respondetur negatiuè, nam accidentis essētia est realiter distincta ab essentia subiecti, in quo est; ergo existencia accidentis est ab existentia subiecti distincta: cum distinctus actus debeat potētiae distinctæ correspondere.

39. Secundo probatur. Existētia subiecti est in prædicamento substantiæ; sed substantia nō valet accidens actuare: aliàs substantia esset in accidenti, & non accidens in substantia; ergo existētia acci-

accidentis, quæ illud adæquat, est
accidentalis, distincta ab existen-
tia subiecti, in quo inhaeret.

¶ Confirmatur. Modus (secun-
dum mentem Diui Thomæ opus.
40.) est *adiacens rei determinatio*;
ergo existentia, quæ est modus rei
existentis, debet modificare rem
existentem; sed accidens est exis-
tens; ergo per existentiam ab ip-
so dependentem: atqui existentia
substantiæ, vt substantialis; non
valet ab accidenti dependere; er-
go per illam non existit.

40. Dices primo. Materia, &
forma sunt duæ entitates particu-
lares realiter distinctæ; & tamē exi-
stunt per eandem existentiam; er-
go licet substantia, & accidēs, sint
entitates realiter distinctæ vale-
bunt per eandem existere existi-
tiam. ¶ Respondetur distin-
guendo antecedens; materia, &
forma sunt duæ entitates realiter
distinctæ intra idem prædicamē-
tum, concedo antecedens; in di-
uersis prædicamentis, nego ante-
cedens, & consequentiam; nam ex
materia, & forma fit vna essentia
completa, intra idem prædicamē-

tum; & sic valent eadem existere
existentia: at verò ex accidenti,
& substantia rigorosè non fit vna
essentia; sed solum vnum vnitate
per se accidentali, ex diuersis præ-
dicamentis resultans, & sic diuer-
sas exposcunt existentias.

41. Dices secundo contra secun-
dam rationem, ingeniosè satis.
Quantitas non dependet ab al-
bedine; & tamen tribuit ei pro-
prium effectum: vtique quia illā
reddit extēsam; ergo ex eo, quod
existentia substantiæ non depen-
deat ab accidenti, non sequitur,
quod ei non valeat proprium tri-
buere effectum. ¶ Respondetur
concedendo antecedens, & ne-
gando consequentiam; nam se-
cunda ratio non probat existen-
tiam substantiæ non posse tribue-
re proprium effectum accidenti;
ex eo, quod est ab ipso indepen-
dens; sed quia existentia, vt mo-
dus rei existentis debet à re ex-
istente dependere; & sic deberet
substantialis existentia ab acci-
denti dependere, casu, quo ei
proprium tribuere effe-
ctum.

DISPUTATIO

QVINTA
DE QVANTITATE.

1. **I**N presenti sermonem instituit Aristoteles de quantitate; non quia sit perfectione prior alijs predicamentis: nam perfectione (iuxta communem sententiam) qualitas quantitatem superat; sed quia quantitas, natura sua, & ex genere suo immediatè afficit substantiam: reliqua verò, ratione quantitatis: ideo Philosophus immediatè post substantiam constituit quantitatis predicamentum.

2. Hoc caput in duas diuidit partes: in prima adducit Auctor tres diuisiones illius; & in secunda eius enumerat proprietates. Ad primam deueniendo inquit: Quantum aliud per se, aliud per accidens: primum est, quo lex se, & ratione sui habet extensionem: vt linea, superficies. Secundum est, quod extensionem accipit ab alio: vt substantia, qualitas. ¶ Secundo diuidit quantum in continuum, & discretum: primum est, cuius partes, medio termino communi copulantur. Vt linea, superficies, corpus, locus, & tempus. Secundum est, cuius partes termino communi non copulantur. Vt numerus, & oratio, terminus autem communis est omne indiuisibile, quod est finis vnius partis, scilicet anterioris, & principium alterius, scilicet posterioris: dicitur autem communis, quia vtrumque copulat extremum. ¶ Tertio diuidit quantum, in quantum, quod habet partium positionem, & in quantum, quod non habet partium positionem. Primum est linea, superficies, corpus, & locus: secundum est, numerus, & oratio.

3. Pro hac diuisione nota, quod partium positio stat bifariè: primò in ordine ad locum, quæ positio appellatur à Complutensibus *situ*alis; hoc est, predicamenti situs constitutiuus. ¶ Secundo in ordine ad se, quæ ratione dicitur, quod digitus est in manu, & quod manus est in brachio: de hac secunda

Quenā sit ratio constitutiva predicam quant. 56
 canda partium positione docent aliqui Philosophum locutum esse in præ-
 senti. ¶ Alij alijs terminis docent partium positionem dupliciter stare;
 radicaliter, & formaliter: primò modo stat pro aptitudine, quæ datur in
 partibus lineæ, ut hanc, vel illam positionem habeant; secundò modo stat
 pro diuersa situatione in partibus, in ordine ad locum comparatis, reperta:
 hoc secundo modo dicunt, quantum pertinere ad prædicamentum situs, &
 primo modo ad hoc prædicamentum.

4. Denique in secunda parte Philosophus tres assignauit quantitatis
 proprietates: prima, quod non habeat contrarium; secunda, quod non sus-
 cipiat magis, vel minus; tertia, (quæ propria est quantitatis in quarto mo-
 do dicendi per se) est, quod secundum illam res dicantur æquales, vel inæ-
 quales.

5. Sed contra primam proprietatem sibi obijcit, quod magnum, & mul-
 tum spectant ad hoc prædicamentum, & contrariantur paruo, & pauco.
 ¶ Ad quod respondet non esse absolute contraria; sed solum relative op-
 posita; quia idem, non respectu vnius termini, sed diuersorum, dicitur mag-
 num, & paruum. Hæc de littera textus, ex quo talis excitatur difficultas.

QVÆSTIO I.

*Quenam sit formalis, & essentialis
 ratio predicamenti quantitatis
 constitutiva?*

§. I.

Veriora suppono.

1. **C**ertum est (apud omnes)
 primum genus cuiuscū-
 que prædicamenti importare ra-
 tionem aliquam formalem, & es-
 sentialem, quæ intrinsecè, & essen-
 tialiter in omnibus reperiatur,
 quæ per se pertinent ad tale præ-
 dicamentum; verum cum aliqua,
 quæ non per modum essentia, sed
 per modum proprietatis, illis cō-

ueniunt, reperiātur etiam in om-
 nibus, quæ per se ad tale spectant
 prædicamentum, difficile semper
 apparet, primam, & essentialem
 rationem prædicamenti explica-
 re. Pro illius tamen captu, & in-
 telligentia, nota primò in præsen-
 ti non disputari de quātitate vir-
 tutis, quæ est perfectionis augmē-
 tum, de qua locutus fuit Regius
 Vates Psalm. 47. dum dixit: *Ma-
 gnus Dominus, &c.* & de qua etiam
 locutus fuit noster Pater Ansel-
 mus in Monologio, cap. 2. his
 verbis: *quoniam quæcumque magna
 sunt, per unum aliquid magna sunt,
 quod magnū est per seipsum: dico au-
 tem non magnū spatio; ut est corpus
 aliquod; sed quod quartò maius, tan-
 to melius, aut dignius; ut est sapientia;*

Disputatio quinta. Questio prima.

nam hæc per omnia diuagatur prædicamenta; sed solum de quantitate nolis, quæ est proprietas substantiæ corporeæ.

2. Nota secundò: omnem quantitatem partibus distinctis, & extensis consistere; nam quantitas continua habet partes distinctas, & extensas, tam in ordine ad se, quàm in ordine ad locum; successiua verò habet etiam partes distinctas, & extensas, tam in ordine ad se, quàm in ordine ad durationem: & denique discreta habet partes distinctas, & extensas, in ordine ad discretionem, seu pluralitatem.

3. Nota tertio, duplicem esse partium extensionem: vnâ in ordine ad se, & aliam in ordine ad locum. Prima, (quæ est secundæ radix) consistit in hoc, quod vna pars sit extra aliam, non in ordine ad locum, sed in ordine ad unionem; ita vt absque permixtione, & confusione, vna non sit in alia, sed extra aliam. ¶ Secunda, (quæ est proprietas primæ) consistit in hoc, quod vna pars sit extra locum alterius; vt manus est extra locum capitis.

4. Nota quartò, ex materia de Eucharistia: quantitatem distinguere realiter à re quanta. Constat ex Philosopho 1. physic. text. 13. vbi ait: *substantiam, & quantitatem non esse vnum, sed multa.* Et etiam ex 3. metaph. text. 11. vbi probat, substantiam non esse quantitatem. Similiter constat ratione. Primò, nam quantitas est verè, & realiter accidens: cum quantitas inter ac-

cidètia primum obtineat locum; ergo realiter distinguitur à substantia quanta, seu à subiecto, cui inhereat: cum idem realiter nō sibi inhereat. ¶ Secundò, nam in Venerando Eucharistiæ arcano substantia panis, (manente panis quantitate) conuertitur per transubstantiationem in corpus Christi; ergo defacto manet quantitas panis à panis substantia hoc est, à re quanta separata; ac per cōsequens distincta, cum *separatio sit* (secundum Philosophum) *realis distinctionis signum.* ¶ Ex hoc notabili manet impugnatus modus opinādi Petri à Iesu disp. 3. de secundæ operatione, sect. 5. affirmantis, quantitatem esse modum rei quantæ; nam modus non valet, nec diuinitus, separari à re, cuius est modus: sed quantitas in Eucharistia separatur à re quanta; ergo non est modus substantiæ quantæ.

§. II.

Multitudo opinionum.

5. **T**anta igitur est in hoc certamine opinionum multitudo, vt Doctores, non questionis nodum, sed historiam texere videantur; nam non pauci cum Alberto affirmant rationem mensuræ esse de conceptu quidditatio quantitat. ¶ Fundamentum horū est auctoritas Angelici Doctoris, opusc. 52. circa finem, vbi sic fatetur: *propria ratio quantitatis, quæ competit quantitati, quatenus quantitas est, ratio est mensura.*

6. Sed

6. Sed (præterquam quod omnes Doctores in præfati affirmant hoc opusculum non esse Doctoris Sancti) specialiter dico, auctoritatem hanc solum probare rationem mensuræ esse quantitatis proprietatem: nam sensus legit unus auctoritatis iste esse *ratio propria: id est, proprietas quantitatis, ut quantitas est, est ratio mensuræ*, si enim Angelicus Magister rationem mensuræ esse essentiam, & non proprietatem quantitatis sentiret, absque dubio disceret mensuram esse rationem essentialem, & non propriam quantitatis.

7. Quare alij, cum Capreolo affirmant, diuisibilitatem esse rationem quantitatis essentialem. Fundamentum est definitio quantitatis à Philosopho 5. Metaph. text. 18. tradita, quæ infra à nobis est assignanda.

8. Hac sententia tribuitur etiam Scoti; sed iniuriter: nam ipse 5. metaph. q. 9. ait diuisibilitatem esse primam passionem quantitatis; ergo si alibi (præcipue in prædicamentis q. 17.) ait diuisibilitatem esse essentiam quantitatis, absque dubio loquitur de radice diuisibilitatis, seu de diuisibilitate radicali.

9. Sed hi modi sentiendi nullo stabiliuntur fundamento: nam conceptus essentialis cuiuslibet rei est ille, qui primò intelligitur in illa: sed in quantitate rationes mensuræ, & diuisibilitatis, sunt subsecutæ: utique quia ex eo est mensurabilis, vel mensura, quia est exten-

sa: & ex eo est diuisibilis, quia habet partes, in quas diuidatur; ergo rationes mensuræ, & diuisibilitatis non sunt de conceptu essentiali quantitatis.

10. Dices rationem conuincere de mensura actuali: secus verò de radicali. ¶ Sed contra est: nam mensura actualis, & proxima, supponit extensionem actualem, & proximam: ergo radicalis, extensionem radicalem. Probo consequentiam, mensura corpora (de qua in præfati) actu non valet mensurare, quin actu supponat extensionem actualem; ergo nec radicalis valet radicaliter mensurare, quin radicaliter supponat extensionem radicalem.

11. Ex quo colligo definitionem traditam à Philosopho 5. metaph. cap. 5. scilicet: *quantitas est diuisibilis in ea, quæ in sunt, quorum utriusque, vel unumquodque, unum quid, et hoc aliquid aptum est esse*, esse descriptiuam, quia per passionem, & non per quidditatis conceptum explicat quantitatis essentiam.

12. Alij cum Nominalibus asserunt, extensionem actualem in ordine ad locum esse primarium quantitatis effectum, seu esse quantitatis essentiam.

13. Sed iste modus opinandi non solum facilitatis, sed temeritatis laborat vicio: nam (secundum fidem) corpus Christi est in Sacramento altaris, cum propria quantitate: & tamen quantitas est absque extensione in ordine ad locum; ergo extensio actualis in ordine ad lo-

Disputatio quinta. Questio prima.

cum, nō est de essentia, vel de primario effectu quantitatis: nō dicas tē posse intelligi, & esse, sine prædicatis essentialibus, quod ridiculum est in omni philosophia.

13. Alij denique cum P. Suarez defendunt, excēssionem aptitudinalem, in ordine ad locum, esse quantitatis essentiam. Hunc opinandi modum magis explicat ferē omnes Doctores asserēdo, extensionem in ordine ad se, (quam Suarez cum aliqua improprietate ad explicandam essentiam quantitatis appellat extensionem aptitudinalem) esse primum quantitatis effectum.

14. Hæc sententia in posteriori sensu infra est rationibus nostræ assertionis impugnanda; nunc verò impugnatur quoad modum sentiendi Patris. Suarez: nam licet realiter, quoad formalitatem, eadem sit actualis extensio, in ordine ad se, & aptitudinalis, in ordine ad locum, tamen extensio aptitudinalis in ordine ad locum, ut talis, supponit, saltem conceptibiliter, extensionem in ordine ad se; ergo, improprie explicat Suarez essentiam quantitatis per extensionem in ordine ad locum.

Contra est secundò. Essentia rei substantialis, (in omnium opinione) sita est in formalitate, quæ respicit esse: & non in ipsa, ut respicit operari: quia licet hæc duo munera essentiae, & naturæ, ab eodem exerceantur formalitate: nihilominus debet essentia ex-

plicari per primum, & intrinsecum respectum; sed quantitas prius est in ordine ad se, quam in ordine ad locum; ergo in casu, quo quantitatis essentia consisteret in extensione, debebat esse in extensione in ordine ad se, & non in extensione in ordine ad locum.

§. III.

Propria mens aperitur.

15. **H**is ergo prælibatis dico: neutram extensionem, sed solum partium distinctionem esse primum quantitatis effectum. Hanc nostram (specialem) assertionem insinuat Capreolus in 2. dist. 3. q. 1. art. 3. ad ultimum Scoti, contra secundam conclusionem, ubi ait: *divisibilitatem consistere in hoc, quod una pars non sit alia*: ergo iuxta mentem huius Doctoris distinctio partium est quantitatis essentia.

Ratione ergo efficaci nostram probò conclusionem. Id, quod primò intelligitur in quantitate, est de ipsius essentia; sed distinctio partium est, quod primò intelligitur in quantitate; utique quia hæc partium distinctio ut necessaria supponitur ab utraque extensione; ergo distinctio partium est de cōceptu quidditativo quantitatis.

Confirmatur: omnes quantitatis affectiones in partium distinctionem resolvuntur: nam ex eo est

Quenā sit ratio constitutiva predicamēti quātit. 58

est diuisibilis, quia habet partes distinctas; & ideo est mensura, vel mensurabilis, quia est extensa; & denique est extensa, quia habet partes, sed id, in quo fit vltima resolutio proprietatū, obtinet perfectionem essentiae; ergo distinctio partium est de essentiali quantitatis conceptu.

16. Ex hac ratione colliges, essentiam quantitatis, vt sic propriè participari à quantitate discreta, sicut à continua: nam licet verum sit, quod in quantitate discreta non sit magnitudo, nec extensio, cum secundum Philosophum *ex unitatibus indiuisibilibus nequeat fieri magnum, nec extensum*; tamen propriè datur distinctio unitatis, quod sufficit (in nostra opinione) ad essentiā quantitatis, vt sic, propriè participandam.

17. Secundò probatur nostra assertio: essentia quantitatis, vt sic, propriè debet participari à quantitate continua, & discreta; sicut essentia animalis participatur ab homine, & leone; (vtrique quia sicut istae, animalis, sic illae, quantitatis, vt sic, sunt species) sed extensio non participatur à quantitate discreta; bene tamen partium distinctio; ergo in distinctione, & non in extensione partium, debet essentia quantitatis, vt sic, consistere.

18. Ex his non obscurè sequitur, extensionem esse proprietatem, non quantitatis, vt sic, sed quantitatis continuæ. Ratio est,

nam proprietates quantitatis, vt sic, non solum debent participari à quantitate continua, sed etiam à discreta; (vt constat in proprietatibus animalis, quæ non solum ab hominibus, sed etiam ab alijs participantur speciebus) sed extensio non participatur à quantitate discreta; ergo non est proprietas quantitatis, vt sic, sed solum quantitatis continuæ.

19. Inquires: quid extensio, tam in ordine ad se, quam in ordine ad locum, addat supra essentiam quantitatis continuæ? ¶ Respondetur, addere ordinem, tam in ordine ad se, quam in ordine ad locum, nam extensio in ordine ad se est ratio, vt caput, in ordine ad vnionem, immediatè vniatur collo, & non brachio; & extensio in ordine ad locum est ratio, non vt brachium sit extra caput, cū hoc sit proprium extensionis in ordine ad se; sed vt sit extra locū capitis, & etiam est ratio, vt tollat confusionem, seu permixtionem partium in ordine ad locum.

20. Dices. Corpus Christi est in Eucharistia cum extensione in ordine ad se; cum secundum Concilium Tridentinum, & Diuum Thomam 3. par. quæst. 76. per totam, partes sint absque confusione; & tamen in hoc Sacramento solum est quantitas quoad effectum primum; ergo extensio in ordine ad se non vt proprietas, sed vt essentia quantitatis est assignanda.

Respondetur concedendo maiorem,
H 2 iorem,

Disputatio quinta. Quaestio prima.

iolem, & negando minorem, nā in Eucharistia Sacramento nō solum est essentia quantitatis, sed etiam prima quantitatis continuæ proprietates: videlicet extensio in ordine ad se.

21. Replicabis. Tota quantitas corporis Christi est sub qualibet parte hostiæ; ergo in hostiæ, corporis Christi quantitas non seruat extensionem.

Respondetur concedendo antecedens: & negando consequentiam, si loquantur de extensione in ordine ad se, quæ per potentiam Dei absolutam valet saluari, nedum in qualibet parte hostiæ, sed etiam in quolibet indivisibili: (vt communis Thomistarum docet opinio.)

Valet hæc solutio explicari in omnium Catholicorum sententia, asserentium duo corpora diuinitus posse esse cum proprijs extensionibus, nedum in ordine ad se, sed in ordine ad locum, in eodem numero loco; sic omnis extensio in ordine ad se valet saluari in eadē parte hostiæ; nam sicut extensiones in ordine ad locum comparantur ad locum, sic extensiones in ordine ad se comparantur ad extensionem in ordine ad locum; ergo si extensiones in ordine ad locum valent diuinitus saluari in eodem loco; quare extensiones in ordine ad se, non valebunt saluari in eadem parte extensionis in ordine ad locum. ¶ Ratio autem quare tota quantitas Christi, cōcomitantet exiens, est in quali-

bet parte hostiæ est, quia non est ad modum proprii quantitatis, sed ad modum substantiæ: vt docet Diuus Thomas 3. p. q. 76. per totam.

22. Non quiesces. Si corpus Christi est sub speciebus panis ad modum substantiæ; ergo ad diuisionem diuiditur speciebus, sicut substantia panis diuiditur ad diuisionem quantitatis propriæ: sed per te totum corpus integrum sub qualibet persenerat fractione; ergo non est ibi ad modum substantiæ.

Respondetur negando consequentiam; nam licet substantia corporis Christi sit sub speciebus panis loco substantiæ panis; & ad modum ipsius, quantum ad hoc quod est esse modo indivisibili, non tamen est ibi, tanquā naturale accidentium substantiæ; sed modo perfectiori, scilicet per modum continentis: & ideo licet quantitatis ratione, substantia panis diuideretur ante consecrationem: non tamen corpus Christi: sed de hoc latius in materia de Eucharistia.

23. Dices secundo. Quod substantiæ ex se conuenit, etiam quantitate conuenire non valet; sed substantia ex se habet partes distinctas, quas entitatis appellat Doctores; ergo distinctio partium non est primarius quantitatis effectus; ergo sola partium extensio valet assignari, vt effectus quantitatis primarius: ni dicas essentia, id est substantia, conuenire

ex se, quod proprietas, licet quantitas habet per modum essentia.

Confirmatur. Si substantia ex se habet partes, & essentia quantitatis non in extensione, sed in partium distinctione consistit; ergo quantitas, ratione essentia, non tribuit substantia aliquem effectum; ergo superflua est quantitas essentia: cum omne esse accidentale, in tantum non sit superfluum, in quantum substantia, cuius est ens, deseruit.

Hæc specialis obiectio valde me retardabit ad huius questionis resolutionem: nihilominus ad illam responderetur, concedendo maiorem, & distinguendo minorem: substantia habet ex se partes, cum ordine ad quantitatis partes, concedo minorem: absque tali ordine, nego minorem, & consequentiam. ¶ Vt distinctione intelligas nota, quantitatem bifarie posse, ad substantiam, comparari: primo in genere causæ formalis: in quo non tribuit partium distinctionem, sed extensionem: secundum per modum termini intrinseci connotati; in quo sensu tribuit ei partes, non formaliter, & in recto, sed de connotato, & in obliquo: non aliter obiectum tribuit potentia speciem, & specificationem. ¶ Ex hoc notabili habes solutionem confirmationis: nam licet verum sit, quod essentia quantitatis non deseruiat substantia in genere causæ formalis intrinsecæ, deseruit tamen ei

per modum termini intrinseci connotati: non aliter ac licet, in opinione Thomistarum, subiectum concreti accidentalis non deseruiat concreto per modum partis constituentis, deseruit ei per modum termini intrinseci connotati: quod sufficit, ut subiectum in concreto accidentali non sit superfluum: similiter in presenti, ut essentia quantitatis non sit superflua, & denique ut partes ipsius a partibus substantia sint essentialiter distinctæ, sufficit quod ei extrinsecè deseruiant. ¶ Et adde, quod præterquam quod substantia partes sunt intra genus substantia, & quantitatis in genere quantitatis, & accidentis, quantitatis sunt independentes, substantia verò dependentes; sed ut facilius, latiusque solutione percipias, sit.

QVÆSTIO II.

An partibus, absque quantitate, entitatibus, ex se materiales gaudeant substantia?

§. I.

Referuntur sententia.

1. **I**N hoc præclaro certamine, non tantum bellum, sed seditionem inuenio: nam ex vna parte hostes vocant ad ciuitatis mænia: & ex alia ciues arripiunt arma. ¶ Iesuitana familia ad arcem vocat asserens substantia ex

Disputatio quinta. Questio secunda.

se, absque quantitate, & absque connotatione ad illam, habere partes: sentit enim hæc sententia substantiam materiale[m] indiuiduari per se ipsam, & non per ordinem ad quantitatem. ¶ Ita Patres Suarez, & alij citati à Patribus Salmanticensibus, t. 1. in 1. p. tract. 1. disp. 1. dub. 1.

2. Patres Complutenses in præfenti, disp. 13. q. 2. ar. 3. (& latissime in lib. de generatione, disp. 5. a q. 3. vsque ad 7.) defendunt, substantiam materiale[m] ex se esse omnino indiuisibilem, ita vt nec sub quantitate aliquas habeat partes substantiales entitatiuas, sed solum quãtitatiuas; quatenus est partium quantitatis subiectum; consequenterque asserunt, substantiam totam plantæ, v.g. esse in tota quãtitate, & in qualibet quãtitalis parte: non aliter ac tota anima rationalis est in toto corpore, & in qualibet parte corporis.

3. Tertia sententia (huic proximè affinis) affirmat, substantiam materiale[m], ante aduentum quãtitalis, nullis gaudere partibus entitatiuis: bene tamen post quãtitalis aduentum. ¶ Hęc defenditur ab aliquibus Thomistis, qui in libris de generatione defendunt substantiam non habere distinctionem indiuidualem antecederet ad quantitatis informationem: & etiã ab alijs, qui asserunt, quãtitalitatem, in substantia radicatam, esse indiuiduationis principium: & nunc inco[n]sequenter docet sub-

stantiam materiale[m] non habere partes entitatiuas antecederet ad quantitatis actualem informationem.

4. Quarta deniq; sententia docet substantiam materiale[m] ex se habere partes entitatiuas, antecederet ad aduentum quantitatis actualis; non verò antecederet ad hoc vt intelligatur vt prima radix, seu vt primum principium quantitatis; idest, antecederet vt intelligatur cum ordine ad illam, tãquam ad terminum intrinsece connotatum. Ita Magister Arauxo lib. 5. Metaph. q. 3. a. 1. Ioannes à Sancto Thoma in præfenti, q. 16. a. 1. Magister Hortiz in Logica, tit. 5. conferentia 2. §. 3. n. 612.

§. II.

Notantur aliqua.

5. **V**T ad difficultatis punctum, quæstionisque resolutionem accedas, nota, quod in præfenti non loquimur de partibus metaphysicis, scilicet de genere, & differentia: quia hæc nō solum dantur in substantijs materialibus, sed etiam in spiritualibus, quæ (in omnium opinione) sunt indiuisibiles: nec etiam de physicis, scilicet de materia, & forma: nam homo (in omnium opinione) ex se, & absque quantitate, est ex corpore, & anima cõpositus; sed solum de partibus entitatiuis, an videlicet forma materialis, & materia

teria prima, sint indivisibiles, hoc est nullis constantes partibus: an vero diuisibiles, & compositæ ex partibus distinctis; non aliter ac quantitas est ex partibus distinctis essentialiter composita.

6. Nota secundo: partes substantiæ in aliquibus cum partibus quantitatis convenire: & in alijs ab illis disconvenire: nam primò conveniunt in hoc, quod sicut de partibus quantitatis, sic de partibus substantiæ verificatur, quod vna nō sit alia. ¶ Secundo, quod sicut partes quantitatis, antecedenter ad extensionem in ordine ad se, & in ordine ad locum, sunt cum confusione, & absque ordine, ita ut pro illo priori rationis non intelligatur vna extra aliam, nec in ordine ad se, nec in ordine ad locum, sic partes substantiæ, antecedenter ad extensionem actualem quantitatis, dantur cum confusione, & absque ordine: ita ut pro illo priori non intelligatur quod manus sit extra brachium. Distinguantur tamen primò in hoc, quod partes quantitatis immediatè petunt extensionem; at verò substantiæ solum mediatè; hoc est medijs partibus quantitatis. ¶ Secundo quod quantitas ex se, & absque ordine ad aliquod extrinsecum, habet partes distinctas suæ essentiae constitutivas: at verò substantia materialis, licet ex se, formaliter habet partes distinctas; non tamen absolute, sed respectivè: hoc est, in ordine ad quantitatem, à partibus substantiæ

Tom. 2,

tiæ materialis ex postulatam.

¶ Ex hoc notabili dimanat essentialis harum partium distinctio; nam partes quantitatis sunt independentes: at verò substantiæ sūt dependentes: non aliter ac individuatione quantitatis (in opinione Thomistarum) est essentialiter ab individuatione substantiæ materialis distincta: nam substantiæ est per ordinem ad quantitatem; at verò quantitatis est absque ordine ad aliquod extrinsecum.

7. Nota tertio (ex dicendis in lib. de generat. principiū fontale individuationis, seu distinctionis numerice, esse materiam quantitatis signatam: hoc est, esse materiam quantitatem intrinsecè connotantem, vel quantitatem continentem. Vnde colliges, materiam, ut radicem totius quantitatis, vel ut totam quantitatem connotantem, esse principium, ut vnum compositum sit individua-liter ab alio distinctum: & similiter materiam, ut radicem quantitatis manus, vel ut connotantem manus, esse principium, ut substantia, quæ est in manu, distinguatur à substantia quæ est in pede. His ergo suppositis, sit.

6. III.

Conclusio.

8. Substantia materialis, ut radix partium quantitatis,

¶ 4

vel

Disputatio quinta. Questio secunda.

vel vt connotans quantitatis partes, habet ex se partes substantiales, quas entitatiuas communiter appellant. Pluribus, & inefficacibus rationibus solet ab auctoribus nostra probari conclusio; à nobis autem vnica, & efficaci probatur. Substantia totalis, vt radix vnius quantitatis totalis, vel vt vnicam connotans quantitatem totalem, est ab alia substantia totali, aliam connotante quantitatem totalem numericè distincta; sed substantia materialis, nedum est quantitatis totalis radix, vel non solum connotat quantitatem totalem, sed etiam est radix quantitatis partialis, vel connotat quantitatis partes; ergo per ordinem ad has partes, vel vt radix earum, est in diuersas partes substantiales substantialiter partita. Maior ab aduersarijs admititur. Minor non potest negari: nam partes quantitatis solum à substantia materiali possunt tanquam à radice dimanare. Consequentia verò probatur: tota quantitas, vt à substantia totali connotata, vel vt in illa radicata, est causa vt vna substantia totalis sit ab alia totali substantialiter distincta; ergo partes quantitatis, vt connotatæ, vel vt radicatæ in substantia, sunt causa vt vna substantia sit in diuersas partes substantiales substantialiter distincta.

Confirmatur primò. Tā substantialis est distinctio quæ datur inter duas substantias totales, ac

quæ à nobis assignatur inter partes substantiæ materialis; sed illa est in substantijs totalibus: quia sunt radices diuersarum quantitatum, vel quia diuersas connotant quantitates totales; ergo ista à nobis assignata debet consequenter dari: quia substantia est etiam radix diuersarum partium, vel quia connotat diuersas partes quantitatis.

Confirmatur secundo à simili (vt dicam in philosophia, lib. 1. disp. 3. q. 3. §. 3. num. 5.) vna existentia indiuisibilis reddit totum compositum per se primo existens, & partes per se secundo existentes; ergo similiter quantitas, quæ vt radicata, seu vt connotata à substantia totali, est ratio quare vna substantia substantialiter numericè distinguatur per se primò ab alia substantia, erit per se secundo ratio quare ipsa in diuersas partes substantiales distinguatur, per ordinem ad diuersas quantitatis partes.

Confirmatur tertio. Substantia, vt connotans totam quantitatem, est totaliter distincta ab alia substantia aliam connotante quantitatem; ergo vt connotans diuersas partes quantitatis est partialiter distincta; utiq; quia sicut se habet tota quantitas ad distinctionem totalem, debet se habere quantitas partialis ad distinctionem partialem.

2. Ad hanc rationem respondet Collegium Complutense in libris de generatione, reddendo disparita;

ritatem; dicunt enim, substantiam totalem indiuiduari, & distingui per ordinem ad quantitatem totalem: quia quantitas ex se habet partes eiusdem rationis, solo numero distinctas, quas ex se dicunt substantiam non habere; ni dicas, ipsam, per seipsam, esse indiuisam. Rationem huius solutionis reddunt: nam ex eo substantia indiuiduatur per ordinem ad quantitatem, quia quantitas ex se habet partes eiusdem rationis; ergo si ex se substantia haberet partes eiusdem rationis, non à quantitate; sed à se esset substantia numericè vna.

10. Sed, præterquam quod hæc solutio est petitio principij, contra est primò: nam nostra conclusio absolute non asserit substantiam ex se, hoc est independentem à quantitate (saltem tanquam à termino extrinsecè connotato) habere partes, numericè distinctas; sed dependenter à quantitate illas habere; ergo ex eo quod substantia habeat partes substantiales, non sequitur, quod non sint à partibus quantitatis indiuiduatae tanquàm à prima radice indiuiduationis.

Contra est secundò: nam non alia ratione substantia totalis est numericè vna, à quantitate totali, & non à se, nisi quia est radix quantitatis ex se indiuiduæ; sed etiam est radix partium quantitatis, quæ ex se sunt numericè indiuiduæ; ergo potest substantia habere partes numericè distinctas;

Tom. 3.

absque eo quod ex se sint indiuiduæ, tanquam à primo principio indiuiduationis.

Contra est tertio. Ex eo substantia totalis indiuiduatur à quantitate, radicaliter præcontenta, quia ex se habet partes eiusdem rationis per se indiuiduatae, & distinctæ; ergo similiter per ordinem ad has partes distinctas, eiusdem rationis per se indiuiduatae; debet dari in substantia (illas radicaliter præcontinente) similis partium distinctio. Consequentia constat à paritate: nam licet quantitas sit primum principium indiuiduandi: tamen præcisè per hoc quod hæc sit à substantia totali connotata tribuit ei distinctionem numericam totalem; ergo similiter per hoc quod partes huius quantitatis sint à substantia connotatae debent ei tribuere partes distinctas, vel distinctionem partialem numericam.

Contra est quarto. Distincta numero quantitas totalis refundit suam numericam distinctionem in substantiam totalem connotantem; ergo distincta numero partes quantitatis debent etiam refundere suam distinctionem in substantiam connotantem.

§. IV.

Sententia supra relata impugnantur.

II. **P**rima sententia à nobis, cū omnibus Thomistis, est in libris
H 5

Disputatio quinta. Questio secunda.

libris de generatione impugnanda, & ideo aduersus secundam, & tertiam sic insurgo: & simul probō secundō conclusionem. Substantia, quæ est in capite, v.g. est in linea substantiæ, substantialiter distincta, à substantia quæ est in brachio; nō aliter ac materia prima est, in linea substantiæ, substantialiter distincta à forma substantiali; ergo substantia sub quantitate, ne dum habet partes quantitativas, in genere accidentis distinctas, sed etiam substantiales, in genere substantiæ distinctas. Antecedens cōceditur ab auctoribus tertiæ sententiæ, consequentiam negantibus: & negatur ab auctoribus secundæ, contra quos probatur: separatio est signum evidens distinctionis realis; sed substantia capitis valet separari realiter cum quantitate ipsius capitis à substantia brachij; utique quia quando caput separatur à brachio, nō solum separatur quantitas, sed etiam substantia capitis: cum quantitas naturaliter nō valeat esse sine subiecto; ergo substantia capitis est à substantia brachij distincta. Maior est Philosophi, & naturali lumine nota: nam idem non valet separari à seipso: cum Petrus, v.g. non valeat separari à seipso; ergo separatio est evidens distinctionis realis signum.

Hoc idem argumentum potest fieri contra auctores tertiæ sententiæ: nam, in ipsorum opinione, substantia, ratione quantitatis in

illa actu receptæ, accipit partes substantiales, quas antea non habebat. Quo supposito sic insurgo: si Deus separaret diuinitus quantitatem à substantia, talis substantia esset vna, & indivisibilis: recte postea ei restitueret quantitatem, esset in ipsorum opinione in diuersas partes substantiales partita, & in diuersas partes separabilis; ergo iam eadem substantia valet à seipsa distingui, & separari: utique quia antecedenter ad quantitatis aduentum erant partes actu indistinctæ, & postea sunt distinctæ, & separabiles; ergo ex se, in ordine ad quantitatem antecedenter ad receptionem quantitatis, sunt actu distinctæ.

12. Secundō sic insurgo, cōtra secundam sententiam: nam sicut per augmentationem acquiritur noua quantitatis pars, sic per nutritionem acquiritur aliquid substantiale; sed hoc aliquid substantiale, antecedenter ad instans nutritionis, erat distinctum, & separatum à substantia alicui; ergo in instanti nutritionis nō valet cum substantia alicui identificari; ergo substantia ex se, vt cōnotans quantitatis partes, habet partes substantiales. Maior, & minor sunt certæ: cōsequentia constat ex dictis: nam separatio realis, (vt dixi ex Philosopho) est distinctionis realis signum. ¶ Hoc idem argumentum potest fieri contra auctores tertiæ sententiæ: nam si, supposita nutritione, Deus tolleret à substantia quantitatem, tunc par-

partes per nutritionem acquirunt, quæ antea erant distinctæ, & separatæ, erunt indistinctæ à substantia alicui, quæ erant antea; ergo substantia, non solum dum est quantitate affecta habet partes, sed etiam antecederet ad quantitatis actualem actuationem, per hoc quod illam actualiter connotet.

13. Simileque argumentum potest fieri de substantia viventis, quæ quotidie deperditur per diminutionem: tunc enim separatur à substantia viventis, quæ erat in vivente; ergo distinguitur: nō dicas quod id quod est separatum identificatur, & id quod est identificatum, separatur.

14. Non me lateat peculiare, & novum effugium à Complutensibus excogitatum, quod satis suavitatem laborat: asserunt enim, substantiam materiale habere quandam distinctionem realem potentialem, mediam inter distinctionem realem actualem, & inter distinctionem realem virtuales: cum hac ergo doctrina (ab ipsis somniata) defendunt, separationem realem non semper supponere distinctionem realem actualem, sed aliquando solum supponere distinctionem realem potentialem.

Sed contra est primum: nam si separatio realis solum infert distinctionem realem potentialem in rebus quæ valent separari; ergo cum separatione saluatur identitas realis potentialis in rebus separatis. Consequentia probatur: nā sicut substantiæ identificatæ possunt rea-

liter separari, sic separatæ possunt realiter identificari: sed quia identificatæ possunt separari excogitauerunt distinctionem realem potentialem mediam; ergo quia separatæ possunt identificari debet consequenter etiam admittere in ipsis substantiis separatis identitatem realem potentialem mediam, quam non sunt ausi admittere.

Secundo, Separatio fundatur in distinctione: sed substantia affecta quantitate admittit separationem actualem; ergo potiori iure debet admittere distinctionem actualem. Consequentia probatur: maior imperfectio est separatio quam distinctio: sed, in opinione contrariorum, non solum accipit substantia materialis à quantitate separationem potentialem, sed actualem; ergo ab illa debet etiam accipere distinctionem, nedum potentialem, sed actualem: utique quia separatio debet distinctioni proportionari.

Tertio: nam non alia ratione docent hī Patres, quantitatem esse ex partibus realiter, & actualiter distinctis compositam, nisi quia potest quantitas actu in diversas dividi partes; sed etiam substantia materialis, saltem ratione quantitatis, valet per diminutionem amittere actualiter aliquid substantiale; ergo est composita ex partibus realiter, & actualiter distinctis: aliàs nullum esset efficax argumentum ad probandum partes quantitatis esse realiter actualiter distinctas: imò nec ad pro-

Disputatio quinta. Quæstio secunda.

probandum vnum prædicatum esse ab alio realiter actualiter distinctum: si effugium distinctionis potentialis non relegaretur ab Scholis tanquam absurdum philosophicum.

Quarto. Quando per nutritionem acquiratur aliquid substantiale, hoc substantiale per suam propriam entitatem est antecederet ad instans nutritionis actualiter distinctum à substantia alicui: utique quia omnis res per unitatem numericam est indistincta in se, & distincta ab omni alia: in hoc casu inquiri: an hæc substantia, per nutritionem acquisita, perseueret cum substantia alicui, vel non? Primum non dices: aliàs semper esset à substantia alicui actualiter distincta ratione propriæ singularitatis. Secundum non potest sustineri; nam si substantia acquisita non manet: ergo vel fuit per nutritionem conuersa in substantiam alicui; non aliter ac substantia panis est per transubstantiationem conuersa in corpus Christi: vel ex illa, cum substantia alicui, fit tertia substantia: primum non potest dici; aliàs actio nutritiva, quæ naturalis est, esset naturaliter ita miraculosa ac transubstantiatio: secundum etiam non valet affirmari: nam post nutritionem manet idem numero alitum: ergo dicendum est substantiam ex se, per ordinem ad quantitatem, habere partes actualiter distinctas.

(.°.)

§. V.

Contrariorum fundamenta.

25. **P**rimum desumitur ex Patre Ferrara. Omnis compositio, vel est ex actu, & potentia; vel ex subiecto, & accidenti; sed ex partibus entitatis neutra resultat in substantia; (ut ex se constat) ergo talis compositio, ut impossibilis, non debet admitti. Respondetur negando maiorem: nam præter compositiones assignatas datur alia tertia quasi media, quæ entitativa nuncupatur: ad similitudinem compositionis in quantitate repertæ: sicut enim in genere accidentis datur vnum per se, perfectitate accidentali, ex forma accidentali, & ex subiecto equaliter resultans; & vnum per se integrale ex partibus quantitatis: sic in genere substantiæ datur vnum per se, perfectitate substantiali, ex actu, & potentia resultans: & simul vnum quasi integrale ex partibus entitatis coalescens.

26. Secundum desumitur ex Complutensibus. Hæc partium distinctio obstat, ut in genere substantiæ fiat vnum per se; ergo talis partium distinctio non debet admitti in substantia. Antecedens probatur: totum entitativum est à toto physico realiter distinctum: utique quia illud est ex partibus entitatis resultans, istud verò ex materia, & forma; sed ex duobus

bus entibus completis, (ut ap-
prie dixit Philosopho) re-
quit resultare vnum per se; ergo
hæc partium distinctio obstat vt
in genere substantiæ fiat vnum per
se. Maior probatur: nam totum
non distinguitur à partibus simul
sumptis, & unitis; sed partes vni
distinguitur à partibus alterius;
ergo totum entitatum est à to-
to physico realiter distinctum.

Respondetur negando antece-
dens. Ad probationem concedo
maiores, & minores; & nego
consequentiam: nam ex partibus
materiæ, & formæ, nõ resultat to-
tum entitatum, sed physicum:
cum sit ex partibus dissimilibus:
& ideo totum physicum est à to-
to entitativo distinctum. Nec hæc
totalitas entitativa obstat ad vnu
per se: nam hæc, cum sit ex parti-
bus similibus intra lineam poten-
tiæ, vel actus, non ponit rem in
actus, & ideo non obstat ad vnum
per se: non aliter ac hæc compo-
sicio non obstat ad simplicitatem
principij, vt dicam in philosophia
lib. 1. disputat. 1. quest. 1. 6. 3.)
ratio huius est: nam totalitas re-
sultans ex partibus entitativis, in
materia, v. g. non est totalitas ab-
soluta, sed reduplicativa, hoc est,
totalitas partis; quæ comparatur
cum partialitate absoluta, & sim-
plicitate distincta: quando autem Phi-
losophus dixit, quod ex entibus
completis non resultat vnum per
se, loquitur de entibus simplici-
ter, non verò secundum eundem so-
lum completis: hoc est, de enti-

bus, quæ ratione completionis
sunt in actu; non vero de his, quæ
solum sunt actus, vel potentiæ ad
invicem ordinatæ.

17. Tertium desumitur ex eo-
dem Collegio. Materia prima ex
se non habet numericam unitatē
positivam; ergo ex se non habet
partes. Consequentia probatur:
ex eo quantitas ex se est vna posi-
tine: quia ex se habet partes: er-
go substantia, quæ ex se non est
vna positine, non habet partes.

¶ Respondetur distinguendo an-
tecedens: materia ex se nõ habet
unitatem positivam, absque ordi-
ne ad quantitatem, concedo an-
tecedens: cum ordine ad quanti-
tatem, nego antecedens; & con-
sequentiam in eodem sensu. Ad
probationem distinguo antece-
dens; quantitas est positine vna,
quia ex se habet partes indepen-
dentes, concedo antecedens: præ-
cisè quia habet partes, nego an-
tecedens: & consequentiam: nam
in eo sensu, in quo materia habet
partes, est positine vna: vnde cum
non habeat partes nisi per ordi-
nem ad quantitatem, ideo nõ est,
absque tali ordine, positine vna.

18. Dices. Materia per ordinē
ad quantitatem non habet par-
tes extensas; ergo nec per ordinē
ad illam habet partes actu distin-
ctas. ¶ Respondetur conceden-
do antecedens: & negando conse-
quentiam: nam quantitas tribuit
partes substantiæ materiali per
modum termini extrinseci cōno-
tati; sicut obiectum tribuit po-
tentia

Disputatio quinta. Questio secunda.

tentiæ specificationem ; ac verò extensionem, per modum formæ informantis: quare antecedenter ad actualem receptionem quantitatis non habet extensionem, licet habeat partes: ratio est, nam quantitas vt principium indiuiduans tribuit substantiæ materialibus partes; sed quantitas vt solum connotata, & non vt informans, tribuit indiuiduationem; sicut forma substantialis tribueret materiæ speciem, in casu quo posset esse absque forma, cum ordine ad illam; ergo quantitas solum vt connotata tribuit materiæ partes, & non extensionem: vnde provenit, quod ex se habeat partes, & non extensionem: quia partium distinctio est in illa intrinsicè per ordinem ad quantitatis partes: at verò extensio solum est in illa accidentaliter, & specificatiue: non aliter ac effectus albedinis est in pariete accidentaliter, & specificatiue.

19. Quartum sic procedit. Ad substantiam (secundum Philosophum) non datur per se motus; ergo est indiuisibilis: aliàs posset motus transire de vna ad aliam partem. ¶ Respondetur concedendo antecedens, & negando consequentiam: nam motus per se non solum exigit distinctionem, sed positionem, seu extensionem partium, per accidens in substantia repertam; & sic motus per se solum respicit partes quantitatis, & per accidens substantiæ: non aliter ac visio per se respicit colo-

rem, & per accidens sensibile commune.

20. Quintum, Secundum Philosophum 7. metaph. text. 49. omnis distinctio provenit ab actu; sed materia ex se nullum includit actum; ergo ex se nullam habet distinctionem. ¶ Respondetur distinguendo maiorem: distinctio provenit ab actu, id est, ex ordine ad actum, concedo maiorem id est, solum distinctio versatur inter actus nego maiorem; & distinguo minorem: materia non includit actum, id est, non est actus, concedo minorem id est, non respicit actum, nego minorem, & consequentiam: nam licet ex se materia, independentem à quantitate, non habeat partes distinctas, tamen in ordine ad illam illas habet; non aliter ac licet materia sublunaris ex se, hoc est, independentem à formis substantialibus, non distinguatur specificè à materia cœlesti: tamen in ordine ad illas est à cœlesti specificè distincta.

21. Sextum. Omne prædicatum est per se ipsum proprium esse distinctum ab aliis; sed partes substantiæ ex se habent esse: ergo ex se sunt distinctæ. Consequentia probatur: nam talis ordo, vel est aliquid partibus substantiæ superadditum, vel non; si secundum habeo intetum: si primum: ergo per aliquod accidens ab ipsis partibus distinctum habet substantia partes substantialiter distinctas; ergo non ex se. ¶ Respondetur concedendo maiorem, & distinguen-

guendo maiorem : partes substantiæ ex se habent esse , cum ordine ad partes quantitatis , concedo minorem ; absque ordine ad illas , nego minorem , & consequentiam , in sensu distinctionis . Ad probationem dico : hunc ordinem non esse realiter entitativè , sed solum connotativè à partibus substantiæ distinctū : unde sicut vna materia sublunaris non est numericè positivè , (etiam in opinione adversariorum) ab alia adæquatè distincta , absque ordine ad quantitatem : sic vna pars substantiæ non est , absque ordine ad aliam partem quantitatis , positivè numericè distincta ab alia parte substantiæ .

22. Septimum sic se habet . Distinctio partium substantialium est effectus formalis quantitatis : cum ipsi ex se habeat partes realiter distinctas ; ergo absque quantitate non habet partes . Antecedens probatur : effectus proprius alicuius formæ nõ valet ab alia causari : utique quia à nigredine non potest causari album v.g. sed distinctio partium est effectus proprius quantitatis ; ergo ab ipsa sola potest hæc distinctio causari .

Respondetur distinguendo antecedens : distinctio partium substantialium est effectus formalis quantitatis in genere causæ formalis extrinsecæ , vel in genere finalis , concedo antecedens : in genere causæ formalis intrinsecæ , nego antecedens : & distinguo consequens ; absque quantitate non

habet partes , absque quantitate extrinsecè connotata , concedo consequentiam : absque illa intrinsecè inhxerente , nego consequentiam : nam (vt dixi) quantitas est causa pluralitatis , & extensionis : pluralitatis , in genere finali ; extensionis , in genere formali : unde in genere causæ formalis intrinsecæ non tribuit substantiæ quod habeat partes ; sed quod extensas habeat .

23. Inquires : quomodo sint partes sublata quantitate ? Respondeo esse distinctas , & unitas , medio nexu substantiali , & indivisibili : absque extensione , quæ dimanat à quantitate in genere causæ formalis ; sicut album dimanat ab albedine .

§. VI.

Doctoris Angelici mens expenditur.

24. **I**N hac re valde anceps est Angelici Præceptoris mens : nam . 1 . 2 . q . 17 . art . 4 . opusc . hæc habet verba : *Et ideo quæcumque sunt unum secundum substantiam , sunt unum simpliciter , & multa secundum quid : sicut totum in genere substantiæ compositum ex suis partibus , vel integralibus , vel essentialibus , est unum simpliciter : nam totum est ens , & substantia simpliciter : partes vero sunt entia , & substantia in toto .* Quid expressius pro nostra sententia ? nam totum quod resultat ex partibus integralibus , in genere substantiæ , est

Disputatio quinta. Questio secunda.

Est (secundum Diuum Thomam) vnum simpliciter: sicut totum quod resultat ex essentialibus; sed ex substantia, & ex quantitate nequit resultare vnum simpliciter, nec ex partibus quantitatis vnum in genere substantie, sed vnum per accidens, vel vnum in genere quantitatis; ergo (secundum Diuum Thomam) substantia materialis cōposita habet ex se, in ordine ad quantitatem, partes substantiales, ex quibus totum simpliciter vnum fiat, in genere substantie.

25. Secundò: nam (secundum Diuum Thomam) totum quod resultat ex partibus integralibus est ens, & substantia simpliciter: sicut totum quod resultat ex essentialibus; ergo in substantia materiali (secundum mentem Diui Thomæ) non solum dantur partes accidentales quantitatis, (vt volunt Complutenses) sed partes substantiales, ex quibus totum integrale in genere substantie coalescit.

26. Respondent Complutenses, Diuum Thomam loqui iuxta sententiam probabilem aliorum: non vero iuxta propriam. ¶ Libenter admitto hanc solutionem, vt cum illa respondeam alteri auctoritati ab illis adductæ ex 4. cōtra Gentēs, cap. 67. vbi expressè docet, substantiam nullas habere partes entitativas: sic enim ait: *alio autem modo se habet aliquid substantiale, id est in quo est: & alio modo aliquid quantum: nam quantum totum*

est, & in aliquo toto, quod totum non est in parte, sed pars in parte: sicut totum in toto: si autem aliquid substantiale esset in aliquo toto, etiam totum esset in qualibet parte eius: sicut tota natura, & species aque est in qualibet parte aque: & tota anima in qualibet parte corporis.

27. A thine auctoritatem omnes qui nostram defendunt cōclusionem affirmant, Diuum Thomam loqui de substantia metaphysicè: hoc est, quoad speciem: non verò physicè; hoc est, quoad indiuiduationem. Sed contra insurgunt Cōplutenses. nā quæritas metaphysicè, & secundum speciem, etiā est tota in toto loco, & in qualibet parte loci; sed Angelicus Doctor in præfati assignat discrimē inter modum essendi substantie, & quantitatis; ergo substantia non solum est metaphysicè, & quoad speciem, in qualibet parte quantizatis; sed physicè, & quoad indiuiduationem.

28. Thomistæ (qui pro nostra sententia stant) aliam solutionem non inuenerunt: & sic iuxta allatam, ad impugnationem dicunt, quantitatem distingui à substantia, quoad modum essendi, in hoc quod substantia est quoad speciem tota in toto, & tota in qualibet parte: at vero quantitas est tota in toto loco, & non in parte: hæcque solutionem esse iuxta mentem D. Thomæ variè iudicantur ex exemplo apponito: nam ait D. Thomas substantiam esse in toto, si utitur natura, & species aque est sub qualibet

huius parte aquæ; sed species aquæ solum metaphysicè, & quoad essentiam, est in qualibet parte aquæ: ergo hoc modo est substantia sub quantitate.

29. Sed ingenuè fateor me non percipere discrimen: anxie quæsi inter floridissima Doctorum ingenia, & non inveni: nam sicut substantia est metaphysicè in qualibet parte quantitatis; sic quantitas est metaphysice in qualibet parte loci: & ideo ut meliorem reputo solutionem, quam Complutenses nostræ adhibent auctoritati: si ergo Divus Thomas in partibus propriam non expressit mentem; quare in loco ab ipis adducto propriam debuit exprimere? & ideo sentio in loco ab ipis allegato locutum fuisse iuxta probabilè aliorum sententiam; & etiam sententiam ipsorum posse iuxta mentem Divi Thomæ defendi.

30. Alias quam plurimas auctoritates adducunt Complutenses; in quibus docet substantiam esse indivisibilem, & non habere partes, si ei removeatur quantitas. Ita 4. cont. Gen. cap. 65. & 1. p. q. 50. art. 1. & alibi. ¶ Sed ut his respondeam nota, (ex Salmanticensibus discalceatis. ca. 1. in 1. p. tract. 1. disp. 1.) Divum Thomam in his, & similibus testimonijs locutum fuisse de quantitate pro radice; non verò de quantitate actuali: quo supposito dico Divum Thomam asserere substantiam materiam esse indivisibilem, si ab

ea removeas hoc quod est esse radicem quantitatis, vel hoc quod est connotare partes quantitatis; quod absq; dubio est verum: tum quia in tali casu non esset substantia materialis, sed spiritualis, cum illa ab ista distinguatur per talem connotationem: tum quia, in nostra opinione, substantia materialis solum habet partes per ordinem ad quantitatis partes.

31. Ex hac solutione, & ex hoc notabili insurges ad hominē, contra Patres Salmanticenses: nam si in opinione horum Doctorū esse radicem diversarum quantitatum sufficit ut una substantia distinguatur adæquate ab alia, in genere substantiæ; quare esse radicem diversarum quantitatis partium non sufficiet, ut eadem substantia sit in genere substantiæ in diversas partita partes?

Dices: ex eo D. Thomas pluribus in locis, 3. p. colligit corpus Christi esse indivisibili modo in Sacramento altaris, quia est ad modum substantiæ; sed corpus Christi est totum in tota hostia, & in minutissima particula hostiæ; nedum quoad totalitatem specificam, sed individualement: ergo similiter substantia est tota in toto, & tota in qualibet parte nedum quoad totalitatem specificam, sed individualement.

Responderetur iuxta doctrinam Thomistarum distinguendo *by ad modum* per modum identitatis, seu univocationis nego maiorem: per modum analogiæ cō-

Disputatio quinta. Questio tertia.

cedo maiorem; & minorem; & nego consequentiam: nam mens Diui Thomæ (in locis in quibus non assignat discrimen, sicut in 4. contra Gentes) hæc est: quod sicut tota substantia panis est, quoad speciem, sub tota quantitate panis, & sub qualibet parte quantitatis; sic corpus Christi succedens substantiæ panis est nedum quoad speciem, sed quoad indiuiduationem in tota hostia, & in minutissimis partibus hostiæ.

QVÆSTIO III.

An sint quantitatis continuæ species lineæ, superficies, & corpus?

§. I.

Definitiones proponendæ

EUCLIDES Mathematicorum Princeps sic has quantitatis species definiuit. *Linea est, quantitas extensa versus longitudinem, partibus indivisibilibus copulata.* ¶ *Superficies vero est, quantitas extensa versus latitudinem, lineis versus latitudinem indivisibilibus copulata.* ¶ *Et denique corpus est, quantitas extensa versus profunditatem, superficibus versus profunditatem indivisibilibus copulata.* ¶ Ex his definitionibus colliges, lineam solum habere unam extensionem, scilicet longitudinem. ¶ Superficiem vero unam pro formali, scilicet latitudinem,

& aliam pro materiali, scilicet longitudinem. ¶ Corpus denique unam pro formali, scilicet profunditatem; & duas pro materiali; videlicet longitudinem, & latitudinem. ¶ In presenti autem corpus non accipitur pro corpore substantiali in recta linea prædicamentali collocato; nec pro parte materiali corporis substantialis; scilicet pro materia prima; sed pro corpore mathematico trina dimensione constante; scilicet longitudine, latitudine, & profunditate.

2. Sed (ut certa ab incertis separemus) statuendum est, corpus esse vere, & proprie quantitatis speciem: in hac re conveniunt omnes cum Aristotele, in hoc capite: & probatur ratione. Corpus est accidens completum, & perfectum, essentialiter includens rationem constitutionis quantitatis, determinatam ad talem rationem extensionis: ergo est species vera quantitatis continuæ. Consequentia est certa. Antecedens probatur: corpus non ordinatur ad constituendum aliud accidens; sed in genere quantitatis habet proprium complementum: quia includit rationem communem, seu genericam, & propriam, seu differentialem per quam ultimo constituitur in proprio esse; ergo corpus est accidens completum, & perfectum per se pertinens ad hoc prædicamentum.

(.)

§. II.

§. II.

Difficultatis resolutio.

3. **H**I S suppositis dico, lineam, & superficiem vere, & proprie esse quantitatis continuæ species. ¶ Constat ex Philosopho. 5. Metaph. cap. 17. & ex Sancto Doctore, lect. 15. ubi docent esse tres species magnitudinis, scilicet longitudinem, latitudinem, & profunditatem. Varijs, & inefficacibus rationibus hæc nostra conclusio à Doctore probatur: à nobis autem unica, peculiarique probatur ratione, desumpta ex Logica. disput. 1. quæst. 3. §. 4. num. 11. Tunc aliqua species est completa, respectu rationis genericæ, quando ex se, & ex natura sua est independens; sed linea (idemque dicendum est de superficie) ex se, ut pars subiectiva quantitatis, est independens: utique quia definitur sine ordine ad aliam quantitatis speciem; ergo est species completa quantitatis. ¶ Confirmatur. Non alia ratione definitio est species completa modi sciendi, respectu Logicæ, nisi quia ex se non dependet ab alia specie modi sciendi; sed linea ex se non dependet ab alia quantitatis specie; ergo linea ex se est species completa quantitatis.

(..)

§. III.

Opposita sententia re-
soluta.

4. **P**RIMVM adversario-
rum argumentum sic se-
habet. Sicut punctum est termi-
nus, & principium lineæ, simul-
que medium, quo partes lineæ
copulantur: sic linea est terminus,
& principium, simulque medium,
quo partes superficiæ copulan-
tur: (idemque dicendum est de
superficie respectu corporis) sed
punctum non est species quanti-
tatis vera, & independens: quia
exerceat munera finis, termini, &
medij copulantis lineæ extre-
ma; ergo propter eandem ratio-
nem linea non est vera, & inde-
pendens quantitatis species: cum
exerceat munera principij, finis,
& medij necesse est extrema super-
ficiæ.

5. Pro solutionis intelligentia
nota, has species quantitatis pos-
se dupliciter accipi: primo ut sunt
entitates diuisibiles, & extensæ:
secundo, ut sunt indiuisibiles, &
inextensæ: nam linea, v. g. ver-
sus longitudinem est extensa, &
diuisibilis; & versus latitudinem
est indiuisibilis, & inextensa: idē-
que dicendum est de superficie,
nam hæc versus latitudinem est
extensa, & diuisibilis, & versus
profunditatem est inextensa, &
indiuisibilis: in prima acceptio-
ne sunt entitates completæ: cum
secundum illam non exerceat mu-

Disputatio quinta. Quæstio tertiâ.

entis continuatæ: sed extensionis non ordinatæ: in secunda vero incompletè, reductiuèque solum a quantitatibus genus spectantes: cum secundum illam exerceant continuatæ munus. Quod vero eadem entitas, in ordine ad diuersos terminos, sit completa, & incompleta conitatur ex dictis in Logica disput. 1. q. 3. §. 5. per totum: & specialius nu. 14. & etiam in entitate actionis, quæ ut exprimit formalitatem actionis, est còpleta, & ut formalitatem motus, ad terminum essentialiter ordinatam, est incompleta.

Hoc ergo supposito respondetur concedendo maiorem, loquendo de munere secundo lineæ: nam lineæ primario est species quantitatis completa, licet secundario exerceat munera in argumento posita: quæ primario exercentur à puncto: quia in se nullas habet partes necessarias, ad hoc ut esset quantitatis species.

6. Dices (cum Didaco à Iesu) lineæ ut indiuisibilis de formali dicit negationem diuisibilitatis; sed negatio non potest esse vinculum superficiæ; ergo lineæ non ut indiuisibilis, sed ut diuisibilis, & extensa, est vinculum superficiæ.

Et si dicis: negationem diuisibilitatis non esse rationem formalem indiuisibilitatis; sed aliud ad illam consecutum. ¶ Còtra insurges primò; ergo aliqua entitas positua, in qua fundatur negatio diuisibilitatis est vin-

culum, & principium superficiæ; sed in lineæ non datur entitas positua, distincta ab extensione versus longitudinem; ergo extensio versus longitudinem de formali est entitas incompleta, ad superficiem ex se ordinata. ¶ Còtra est secundò. Ex eo punctum non est terminus superficiæ, sed lineæ, quia est indiuisibile; sed lineæ est terminus superficiæ; ergo ut diuisibilis, & extensa.

Nihilominus ad primam impugnationem respondetur concedendo maiorem: & distinguendo minorem: in lineæ non datur entitas positua, distincta ab extensione realiter entitatiuè, concedo maiorem: realiter expressiuè nego minorem, & consequentiam: nam eadem entitas positua lineæ realiter gaudet duplici expressione, scilicet extensione versus longitudinem, & indiuisibilitate versus latitudinem: & licet secundum primam non sit ad superficiem ordinata (sicut punctum est ad lineam ordinatum) secus tamen secundum secundam.

Ad secundam impugnationem respondetur distinguendo antecedens: punctum non est terminus lineæ: quia est indiuisibile, formaliter, & præsuppositiuè concedo antecedens: quia est formaliter tantum indiuisibile, nego antecedens, & consequentiam: nam lineæ versus latitudinem ita est indiuisibilis, sicut punctum versus omnem partem: & tamen ualeat esse terminus, & vinculum su-

perfecti: quia cum indivisibilitate versus latitudinem necit extensionem versus longitudinem, à superficie essentialiter præsupponitur requisitam.

Secundò, (& etiam probabiliter) respondetur, lineam ex se, secundum nullam expressionem, ordinari ad superficiem: & tamen constituere cum partibus superficiem unum per se: nam ad hoc sufficit, quod unum ex extremis constituentibus sit incompletum, & ex natura sua ad talem unitatem ordinatum. ¶ Constat hoc genus compositionis ex mirabili incarnationis mysterio: ubi ex substantia Verbi completa, & ex natura humana incompleta, resultat unum per se, in genere substantiæ: quia una species completa non advenit alteri in recto, & ex necessitate propria: sed in obliquo, & ex necessitate alterius speciei constitutæ: constat etiam ex definitione superficiem, quæ definitur per hoc quod sit latitudo, longitudine terminata: & in numero ternario, qui hoc modo advenit quaternario; & denique in definitione, quæ etiam hoc modo advenit demonstrationi. ¶ Iuxta hæc duplicem solutionem debes intelligere, quomodo ex instrumentis logicis completis resultent alia, quæ in suo genere sint completa.

7. Secundum. Nam si consideremus longitudinem corporis præcisè, cum exclusione aliarum extensionum, longitudo corporis erit aliquid incompletum, & imper-

fectum, ulterius perfectibile per latitudinem, & profunditatem: igitur linea secundum se est aliquid incompletum, & imperfectum; cum dicat exclusionem aliarum dimensionum. Antecedens probatur; corpus includit triplicem extensionem; ergo qui considerat unam tantum corporis extensionem, videlicet longitudinem, non considerat æquatè corpus, sed aliquid, quod in corpore reperitur; ergo talis extensio non habet rationem entis completi, sed potius incompleti, quod ex natura sua ordinatur ad constituendum corpus. Secunda consequentia constat ex prima. Prima probatur: nam si longitudo corporis, quia per rationem tantum præscindit ab alijs dimensionibus, est aliquid incompletum; & imperfectum; etiam longitudo lineæ, quæ ex natura sua, & essentialiter præscindit ab alijs dimensionibus erit ens incompletum, & imperfectum.

Roboratur. Ratio animalis, quæ est in homine, præcisè considerata est incompleta, & imperfecta, quia ordinatur ad metaphysicam hominis constitutionem; ergo longitudo corporis, præcisè considerata, est aliquid incompletum, & imperfectum: quia metaphysicè etiam potest constituere corpus.

Respondetur primò (iuxta solutionem primi argumenti) distinguendo antecedens: longitudo corporis est aliquid incompletum, ut exercet munus continuativi in-

Disputatio quinta. Quæstio tertia.

diuisibilis versus latitudinē, concedo antecedens; vt exercet munus proprię extensionis, nego antecedens, & consequentiam in eodem sensu, propter rationem insinuatam in solutione primi argumenti, & impugnationum: nā longitudo non est prædicatum essentialiale corporis, nec ordinatur ad cōstitutionem metaphysicam illius: & ideo quamuis præcisē cōsideretur non est aliquid incōpletum, & imperfectum, sed est prædicatum completum, quod ex natura sua præsupponit corpus: sicut album ex natura sua præsupponit quantum: & licet quantum præcisē consideretur absque aliqua qualitate, non est prædicatum incompletum, & imperfectum; nam licet præsupponatur ad rationem albi; non tamen ordinatur ad cōstituendum album. ¶ Per quod patet ad confirmationem: nam longitudo non respicit metaphysicē corpus: licet de materiali sit in illo.

3. Secundo (iuxta sententiam asserentem, longitudinem, & latitudinē esse diuersa prædicata essentialia corporis, quibus metaphysicē constituitur: ita vt longitudo sit prædicatum genericum subalternum, in quo conueniunt linea, superficies, & corpus; & latitudo sit etiam prædicatum genericum infimum, in quo cōuenit corpus cum superficie, & in quo distinguitur à linea: & profunditas sit vltimum prædicatum, & vltima differentia perquam vlti-

mo cōstituitur corpus in esse corporis, & distinguitur à quacumque alia extensione) respondetur cōcedendo antecedens; & negando consequentiam: & ratio est: nam aliquando differentia perficit rationem genericam determinando illam ad nouum gradum essendi, vt rationale perficit animal, & determinat illud ad nouum gradum essendi, scilicet ad esse intellectiui: & sensitium similiter determinat viuens ad nouum gradum essendi; & differentia aliquando determinat genus non extrahendo illud ad nouum gradum, sed intra proprium gradum essendi addit nouam formalitatem: vt differentia equi determinat animal intra proprium gradum sensitium, addendo nouam formalitatem: & non determinat extrahendo illud ad nouum gradum essendi. ¶ Ita similiter in presenti possumus distinguere tres gradus extensionis, nam differentia aliquando constituit speciem, & determinat genus; ad nouum gradum extensionis: vt ratio profunditatis determinat latitudinē, & constituit corpus, trahendo genus ad nouum gradum extensionis; & aliquando differentia cōstituit speciem, & determinat genus intra proprium gradum extensionis, addendo nouam formalitatem: vt differentia constituens lineam determinat longitudinem ad esse lineæ, non extrahendo longitudinem ad nouum gradum extensionis; sed determinando, & perficiendo

do illam intra proprium gradum; sicut differentia equi determinat, & perficit animal intra proprium gradum.

9. Sed (vt diximus) est discriminem inter differentias primæ, & secundæ rationis: nam primæ semper explicantur nominibus positiuis: quia notiores, & perfectiores sunt, quam differentia secundæ rationis, quæ non sunt nobis ita cognitæ: & ideo sæpissimè explicatur nominibus negatiuis; vt constat in diuisione animalis in rationale, & irrationale, vbi irrationale significat differentiam constitutiuam bruti, quæ non extrahit animal ad nouum gradum essendi, sicut rationale. ¶ Vnde quando dicimus lineam esse extensam secundum longitudinem tantum, particula exclusiua, quæ ponitur loco differentia, significat positiuam rationem per quam determinatur longitudo ad esse lineæ, quæ explicatur negatiuo nomine: quia determinat, & perficit longitudinem intra proprium gradum extensionis: atque adeo licet longitudo corporis, cum præcisè intelligitur, sit aliquid incompletum, & imperfectum, ex hoc non colligitur lineam esse aliquid incompletum, & imperfectum: quia linea non dicit longitudinem præcisè, sed longitudinem determinatam, & completam per differentiam constitutiuam lineæ, quæ est aliquid positiuum: & ratio longitudinis, in quantum est determinata, & completa per huiusmodi

differentiam, non ordinatur ad metaphysicè constituendum corpus: & per hoc patet ad confirmationem.

10. Tertium. Corpus est quantitas extensa secundum longitudinem, latitudinem, & profunditatem; ergo linea, & superficies non sunt species quantitatis à corpore distinctæ: sed formalitates graduales ipsius corporis: vtique quia species corporis continet longitudinem, & latitudinem, & tribuit subiecto extensionem secundum omnem dimensionem; ergo vel dicendum est, subiectum habere triplicem longitudinem, & duplicem latitudinem; vel corpus continere lineam, & superficiem vt gradus formales, quibus metaphysicè coalescit.

Respondetur primò (iuxta primam solutionem præcedentis argumenti) negando antecedens; nā corpus essentialiter solum dicit esse profundum, quia reliquæ extensiones præsuppositiuè tantum illi conueniunt, in quantum exigit propria continuatiua, quæ identicè exprimunt extensiones longitudinis, & latitudinis. ¶ Secundò (iuxta secundam) respondetur concedendo antecedens: & distinguendo consequens: linea, & superficies non sunt species quantitatis prout præcisè exprimunt rationes longitudinis, & latitudinis, concedo consequentiam; prout vt determinatur per proprias differentias, nego consequentiam; nam in hac consideratione sunt

Disputatio quinta. Quæstio quarta.

aliquid completum, & perfectum ad corpus non ordinatum. ¶ Et licet verum sit, quod aliqui non reputent ut inconueniens, quod aliquod subiectum multiplici titulo participet rationem genericam: ut videre est in genere, quod essentialiter, & denominatiue, in illorum opinione, dicitur vniuersale: tamen consequenter ad ea quæ dixi in disput. vltima, primæ partis Logicæ, q. 1. §. 3. nu. 10. & 11. dico, subiectum non habere triplicem longitudinem, sed vnā, prouenientem à linea, quæ ei tribuit proprium effectum, & impedit ut ei superficies similem tribuat longitudinem. Vide quæ ibi lato calamo dixi.

QVÆSTIO IV.

*Utrum locus sit species quantitatia
à superficie distincta?*

§. I.

Notabilia profero.

1. **P**ro tituli intelligentia est notandum, locum bifariè accipi: primò pro spatio imaginarij permanente, quod dicunt Doctores esse capacitatem, seu non repugnantiam ad recipiendum in se quanta permanetia: huius partes sunt simul, & non concipiuntur cum successione vnus ad alteram. Secundo accipitur physice: qua ratione definitur à Philosopho 4. physicorum, per hoc

quod sit, vltima superficies corporis continentis immobilis primò: ut cum lignum est in aqua: vltima superficies aquæ tangens, continens, & circumdans lignum, quatenus est immobilis, vel per ordinem ad spatium imaginarium, vel per ordinem ad aliquod punctum fixum, & immobile, dicitur locus ligni.

Quæstio igitur hæc non procedit de loco in prima acceptione; quia spatium imaginarium non est verum ens reale positium, cum nō dicat realem depēdentiam ab aliqua causa: sed species quantitatis dicit realem, & positiuam entitatem: ergo huiusmodi spatium non est assignandum pro vera quantitatis specie. Procedit ergo quæstio de loco in secunda acceptione.

2. Secundo est notandum, quod superficies corporis continentis potest usurpari, vel inquantū tribuit proprio subiecto extensionem, secundum latitudinem, vel in quantum continet locatum, & illud determinat, ut sit taliter in hoc loco, quod naturaliter nō reperitur extra illum; in prima acceptione dicitur absolute superficies, & est propria species quantitatis: (ut diximus quæstione præcedenti. §. 1. nu. 3. & sequentibus: vsque ad finem) in secunda verò acceptione dicitur locus: de quo inquirimus, an sit quantitatis species, à superficie distincta?

3. Tertiò est notandum, quod in loco plura possumus considerare: videlicet rationē superficiē,

aplic

aptitudinem ad continendum locatum, aequali continentiam, (quæ se habet ut exercitium huius aptitudinis (& ut aliqui existimant) rationem concavæ figuræ, & rationem commensurationis; nam semper locus commensuratur loco. His suppositis.

§. I I.

Referuntur sententia.

4. **P**rima sententia defendit locum esse speciem quantitatis à superficie distinctam. Hanc tenent ex Græcis Simplicius, & Ammonius: & ex recentioribus, Tolertus, Sotus, & Malsius in hoc capite.

5. Secunda docet, locum non esse speciem quantitatis à superficie distinctam. Hanc defendunt Scotus. q. 21. & 22. predicamentorum. Louanienſes in hoc capite. Fonseca. 5. Metap. cap. 13. q. 7. sect. 2. Sur. disp. 40. Metap. sect.

7. Ioannes à Sancto Thoma, in præſenti cum omnibus recentioribus, in huius gratiam, sit.

§. III.

Conclusio.

6. **L**ocus non est species quantitatis à superficie distincta. ¶ Constat hæc nostra conclusio ex Philoſopho. 5. metap. cap. 13. ubi enumerat species quantitatis, & non enumerat locum. Et

Tom. 2.

etiam ratione, locus non dicit extensionem aliquam distinctam à superficie; ergo locus non est species quantitatis, à superficie distincta; utique quia ex eo dicimus lineam esse speciem quantitatis ab alijs distinctam, quia importat extensionem ab alijs distinctam. Antecedens probatur, discurrendo per omnia quæ reperiuntur in loco; nam aptitudo, & æqualis continentia, commensuratio, & figura, in suo conceptu non dicunt extensionem aliquam; ergo in loco solum reperitur extensio superficiæ.

7. Dices, locum non dicere extensionem aliquam intrinsecam, sed extrinsecam locato; & sic sicut in loco concipimus duplicem rationem mensuræ, intrinsecam unam, in quantum est mensura intrinseca proprii subiecti, & dicit rationem superficiæ; & extrinsecam aliam, in quantum est mensura extrinseca locati, & exprimit rationem loci: ita similiter possumus concipere duplicem rationem extensionis, unam intrinsecam, in quantum intrinsecè extendit proprium subiectum, & importat rationem superficiæ; & aliam extrinsecam, in quantum extrinsecè extendit locatum, & habet rationem loci. ¶ Sed contra est; nam locus, etiam extrinsecè, non tribuit aliquam extensionem locato: & licet aliquando dicamus locatum extendi loco, hoc solum est per iuxtapositionem; quo modo etiam possumus dicere locum extendi

Disputatio quinta. Quæstio quarta.

tendi locato; sed propter hoc nū-
quam dicimus locum accipere,
etiam extrinsecè, extensionem à
locato; ergo nec locatum extrin-
secè accipit extensionem aliquam
à loco. Maior constat: nam sicut
locatum aliquando, in figura ex-
tensionis, dependet à loco; ut vi-
dere est in aqua in vase recepta:
ita etiam locus aliquando in eadē
figura extensionis dependet à lo-
cato; ut cernere licet in superfi-
cie aëris, quæ ambit vas: ergo
quoad hanc extensionem, per iux-
ta positionem, eodē modo se ha-
bet locatum respectu loci, ac lo-
cus respectu locati; unde manife-
stum est hanc dependentiam non
provenire determinatè ex natura
loci, aut locati, sed ex eo quod ali-
quando corpus locās est fluidum,
& liquidum: corpus tamen loca-
tum est durum, & densum, aut è
converso.

9. Secundo probatur cōclusio.
In corpore locato possumus etiā
distinguere superficiem conuexā,
apertitudinem ad passivam conti-
nentiam, actum continentie pas-
sive, & commensurationem res-
pectu loci; & tamen nunquam di-
cimus locatum propter hæc om-
nia constituere peculiarem speciē
quantitatis, à reliquis distinctam:
igitur locus non constituit pecu-
liarem speciē à superficie distin-
ctam: imò hæc omnia, cum nō in-
cludant aliquam extensionem, vel
habēt rationem proprietatis res-
pectu superficiē, vel spectant ad
aliud prædicamentum.

9. Ultimò probatur assertio.
Locus fere semper est vnum per
aggregationem: ut de se constat;
quia plerumque corpora locantia
sunt plurima; ergo locus secundū
se non constituit peculiarem spe-
ciem quātitatis; cum hæc debeat
esse per se vna.

10. Ex quo colligo, quod hu-
iusmodi rationes non tantum pro-
bant, locum non esse speciē quan-
titatis distinctam à reliquis, in ra-
tione extensionis, sed etiam in ra-
tione mensuræ, secundum quā di-
cunt aduersarij locum constitue-
re distinctam speciē à superficie,
quia exprimit distinctam rationē
mensuræ; licet non exprimat dis-
tinctam rationē extensionis: cum
locus respiciat diuersum mensu-
rabile, (videlicet locatum) à mè-
surabili superficiē, quod est pro-
prium subiectū. Probant (inquā)
quia species quantitatis non sunt
multiplicandæ per rationem mè-
suræ, sed per rationem extensio-
nis; quia sicut quantitas per ex-
tensionem, & non per mensuram,
constituitur; ita species quantita-
tis per extensionē, & non per mè-
suram multiplicantur.

11. Vterius cum dicis locum
in ratione mensuræ esse speciē
quantitatis distinctam à superfi-
cie; vel hæc ratio mensuræ consti-
tuit locum in esse loci, vel conse-
quitur ad essentiam loci: si hoc se-
cundum dicas; iam locus secundū
se non spectat ad hoc prædicamē-
tum, sed ratione alicuius proprie-
tatis, quæ ad locum consequitur:

si pri-

si primum dicas: inquiram: quænam ratio mensuræ sit hæc, quæ constituit locum in esse loci? quia non est mensura instrumentalis; nam licet aliquando per extensionem loci cognoscamus extensionem locati; non tamen ita vniuersaliter accidit: quia sæpe per extensionem locati cognoscimus extensionem loci; & hæc mensura non constituit peculiarem speciem quantitatis. Neque est mensura formalis; quia de ratione mensuræ formalis est, quod tribuat tantam extensionem; locus verò non tribuit extensionem, nec tantam extensionem locato: & sicut proprie non est forma locati, sed metaphorice, & improprie: ita proprie non potest esse mensura locati. Neque est mensurabilitas passiva: quia locus non habet aliam mensurabilitatem passivam à superficie; ergo locus, in quantum locus, non constituitur per rationem mensuræ pertinentem aliquomodo ad hoc prædicamentum: reliquæ verò mensuræ, aut transcendentes sunt, sicut mensura perfectionis: aut pertinent ad aliud prædicamentum, sicut mensura ponderis. Nec proprie locus dicitur mensura locati, sed commensurari locato: commensurari verò alteri potius est cōuenire cum illo, in ratione mensuræ, quàm esse mensuram illius.

§. IV.

Opposita sententia argumenta.

12. Argumentor primò in fa-

uorem primæ sententiæ, ex Philosopho in hoc capite: vbi inter reliquas quantitatis species enumerat locum: ergo secundum Philosophum locus est species quantitatis, à superficie distincta: aliàs non poneret in numero cum superficie. ¶ Respondetur cōcedendo antecedens: & negando consequentiam: nam cum Aristoteles in hoc capite solum intēdat cognoscere subordinationē prædicamentorum essentialium, & non exactè: intelligere essentiam illorum, ideo adducit speciem quantitatis, iuxta communem sententiā antiquorum, & nō iuxta propriā: imò aliqui probabiliter existimant, in hoc capite nomine loci intelligere spatium imaginariū, quod (iuxta sententiam antiquorum) est reale positium, & extensum: & id colligunt ex verbis eiusdem in hoc capite: vbi dicit: *Loci ergo partes, quæ singulas partes corporis continent, eodem termino, quo corporis partes copulantur*: quæ verba non possunt intelligi de superficie corporis continentis: quia partes superficiæ non copulantur eodem termino, quo partes corporis.

13. Argumentor secundo. Partes loci correspondent partibus locati; ergo sicut partes locati copulantur termino communi: ita etiā partes loci: & per consequens sicut locatū per se spestat ad hoc prædicamentum, & est species illius, ita etiam locus per se ad illud pertinebit, vt species. ¶ Respondetur

Disputatio quinta. Questio quarta.

detur concedendo totum: ex quo non sequitur extensionem loci esse distinctam, ab extensione superficie; sed solum esse æqualem extensioni locati.

14. Argumentor tertio. Loco conueniunt passiones, & proprietates quantitatis; ergo est vere, & propriè quantitas: cum ex cōuenientia passionum optime colligatur essentię conuenientia. Antecedens probatur: nam locus est mensura formalis locati, determinat locatum, est forma extrinseca illius, est æqualis locato, & valet in partes diuidi; ergo loco cōueniunt proprietates quantitatis.

Respondetur concedendo antecedens: & distinguendo consequens; est verè quantitas à superficie indistincta, concedo consequentiam; à superficie distincta, nego consequentiam; nam sicut locus est extensus ratione superficie, sic ratione illius est æqualis, diuisibilis, & mensura.

15. Argumentor quarto. Locus, in quantum talis, dicit formalitatem aliquam realem, & positiuā, virtualiter saltem distinctā à formalitate superficie, quæ non ponitur reductiuè in aliquo prædicamento: quia locus, (secundum propriam formalitatem) non ordinatur ad constitutionem, & cōpositionem alterius; ergo locus per se pertinet ad aliquod prædicamentum; sed non datur prædicamentum, in quo per se ponatur locus, distinctum à quantitate: (ut constat discurrendo per singula)

ergo per se pertinet ad hoc prædicamentum. Antecedens probatur: nam locus reperitur in rerum natura ante omnem operationem intellectus, & in superficie corporis continens duæ reperiuntur formalitates virtualiter distinctę: (ut diximus in notabilibus) ergo ratione vnius spectat per se locus ad hoc prædicamentum.

Respondetur distinguendo antecedens: locus, in quantum locus, dicit formalitatem à superficie virtualiter distinctam, spectat ad hoc prædicamentum, nego antecedens: non spectat ad illud, transeat antecedens; nam locus, secundum diuersas formalitates, pertinet ad diuersa prædicamenta: quia in quantum est superficies, spectat ad hoc prædicamentum; sed non constituit distinctam speciem à reliquis: & ratione figuræ concavæ pertinet ad prædicamentum qualitatis, & ratione aptitudinis quam dicit ad continendum locatum non pertinet formaliter ad aliquod prædicamentum; quia hæc aptitudo nō est aliquid positivum superadditum superficie, sed est nō repugnantia, seu capacitas negatiua, quam concipimus in superficie ad continendum locatum.

16. Si ergo inquiras: an locus, in quantum locus, pertineat ad aliquod prædicamentum determinatè? ¶ Respondeo ad nullum spectare prædicamentum: quia locus constituitur, & completur ultimò per immobilitatem, & capaci-

pacitatem ad recipienda corpora; ergo in quantum distinguitur à superficie nō pertinet determinatē ad aliquod prædicamentum.

17. Dices: locus, in quantum talis, respicit locatum, ut mensura extrinseca: superficies verò respicit proprium subiectum, cui tribuit latitudinem; ergo locus, & superficies aequaliter distinguuntur; ergo locus est species quantitatis à superficie distincta. Responderetur concedendo antecedens, & primam consequentiā: & negando secundam: nam obiectio solum probat locum aliquomodo distingui à superficie; non tamen locum dicere extensionem distinctam ab extensione superfici.

QVÆSTIO V.

Virum motus sit species quantitatis

§. I.

Notabilia pro questionis luce.

1. Pro tituli intelligentia est aduertendum primò, motum esse in duplici differētia: nam alius est motus propriè dictus, qui est successiua via, et tendentia in aliquod terminum: ut calefactio, quæ successiuè tendit ad acquisitionem caloris: dicitur motus propriè dictus: quia est via, & tendentia successiua subiecti ad calorem, & dicitur successiua tendentia: quia eius par-

tes non permanēt simul, sed inuicem succedunt, & ex natura sua est vna post aliam. Motus impropriè dictus, (qui communiter solet appellari mutatio) est instantanea tendentia in aliquem terminum, ut generatio substantialis dicitur motus impropriè dictus, quia est mutatio quæ in instāci perficitur: in præsentī ergo quæstione solum inquirimus an motus propriè dictus sit species quantitatis à reliquis distincta speciebus? quia certum est apud omnes mutationem non habere peculiarem extensionē ratione cuius possit peculiarem speciem quantitatis constituitere.

2. Secundò est aduertendum: in motu propriè dicto duplicem extensionem posse reperiri: nam aliquando motus dicitur extensus ratione subiecti; & dicimus motum esse maiorem, aut minorem, quia in maiori, vel minori mobili perficitur: & dicimus motum partialem vnius manus esse extra motum alterius manus, ratione subiecti: & iuxta hanc extensionem manifestum est motum non constituitere peculiarem speciem quantitatis: cum talis extensio conueniat motui per accidens ratione subiecti. Alia verò est extensio propria motus, quam formaliter habet in se, & regulatur per terminum, aut spatium; ut videre est in acquisitione successiua caloris, & in motu locali; qui dicitur maior, aut minor, nō ratione subiecti; sed secundum se; in

Disputatio quinta. Quaestio quinta.

in quantum spatium quod pertrahit, & successiue attingit, est maior, aut minor. De motu in hac secunda acceptione procedit difficultas.

§. II.

Proferuntur sententiae.

3. **P**ater Fonseca. 5. Metaph. cap. 13. q. 8. distinguit inter motum, & eius successionem, affirmans, motum secundum se non constituere peculiarem speciem quantitatis: bene tamen ratione successionis: unde (in hac sententia) successio formaliter constituit specialem speciem quantitatis: quia tribuit motui extensionem, & partes, ratione quarum possit correspondere spatio imaginario successiue: sicut superficies, seu alia quantitas permanens, tribuit proprio subiecto extensionem, & partes, quibus possit correspondere partibus spatij imaginarij permanentis. ¶ Ratio est: nam motus, ratione successionis, habet partes inuicem succedentes, quae non possunt esse simul, nec correspondere eidem parti spatij imaginarij successiue.

4. Angelicus Magister. 5. Metaph. lect. 15. cum omnibus Thomistis, contrariam amplectitur sententiam. Pro qua sit.

§. III.

Conclusio.

5. Motus, nec secundum se, nec

ratione propriae successionis, spectat per se ad hoc praedicamentum; sed reductiue pertinet ad praedicamentum sui termini. ¶ Cōstat expressè, quod ad primam partem, ex Diuo Thoma loco supra citato: ubi sic fitur: *Aliqua dicuntur quanta per accidens ex hoc solum quod sunt accidentia alicuius quantis: sicut album, & musicum, per hoc quod sunt accidentia alicuius subiecti, quod est quantum; alii vero dicuntur quanta per accidens, non ratione subiecti, in quo sunt, sed ex eo quod diuiduntur secundum quantitatem ad diuisionem alicuius quantitatis: sicut motus, & tempus;* ergo ex mente D. Thomae motus, nec secundum se, nec ratione successionis, spectat per se ad hoc praedicamentum.

6. Ratione verò probatur, hæc pars: nam motus (iuxta omnium sententiam) reducitur ad praedicamentum sui termini: vt alteratio successiua ad praedicamentum qualitatis: & augmentatio ad hoc praedicamentum: cum motus nihil aliud sit quam inchoatio termini; ergo motus, secundum se, non constituit peculiarem speciem quantitatis.

7. Secundò. Motus, secundum se, non dicit aliquam extensionem: ergo secundum se non constituit speciem huius praedicamenti. Antecedens probatur: motus secundum se, tantum dicit rationem viæ, & tendentiae: sed in via non includitur extensio essentialiter; ergo motus, secundum se, nō dicit extensionem. ¶ Confirmatur hæc

hæc ratio. In motu non concipi-
mus aliquam extensionem, præ-
ter successiuam; ergo motus, se-
cundum se, non habet extensio-
nem; cum extensio formaliter
proueniat à successione.

8. Dices: extensionem esse es-
sentialem, & intrinsecam motui;
cum motus non sit quæcumq; tē-
dencia, sed tendentia successiua.
Contra tamen est; quia formalis-
tas successionis est separabilis à
motu; ergo motus, secundum se,
non dicit essentialiter successio-
nem. Consequentia est certa. An-
tecedens probatur; acquisitio ca-
loris intensi est motus subiecti ad
intensorem calorem: sed huius-
modi acquisitio potest esse tota
simul, absq; successione; vt si sub-
iectum non habeat contrarium:
aut si calor dimanaret à subiecto
tanquam proprietas propria; er-
go formalitas successionis est se-
parabilis à motu.

9. Secunda verò pars satis latè
probat à Patre Suarez, dispu.

40. metap. sect. 2. nam licet mo-
tus, ratione successionis, habeat
extensionem, non tamen absolu-
tè est quantus: quia non habet ex
se partem extra partem: cum om-
nes partes valeant simul penetra-
ri ex natura sua in eadem parte
spatii imaginarij successiui; ergo
nec ratione successionis est per se
quantus. ¶ Confirmat: nam mo-
tui solum conuenit extensio per
accidens, ratione termini, aut spa-
tij: vt videre est in alteratione,
quæ solum dicitur magna, in quâ-

tum terminus acquisitus per alte-
rationem est modaliter magnus,
idest maximè intensus; & simili-
ter in augmentatione, quæ tan-
tum dicitur magna, in quantum
quantitas acquisita per augmen-
tationem magnam habet exten-
sionem; & denique in motu locali
patet ad sensum; ergo motui, ra-
tione successionis, non conuenit
per se extensio.

10. Ultimò probat ex eo quod
extensio successiua per negatio-
nem cõpletur in successione; cum
successio partium de formali so-
lum dicat negationem permanē-
tiæ; sed quod negatione comple-
tur, non constituit per se in aliquo
genere peculiarem speciem; ergo
motus, ratione successionis, non
est per se sub quantitatis genere.

11. Sed hæc facile possunt dis-
soluti in doctrina Fonseca: quia
impossibile est intelligere succēs-
sionem, & quod partes succēs-
sionis, aut succedētis, vt sic, possint
penetrari in ordine ad spatium ima-
ginarium successiuum: cum impos-
sibile sit intelligere succēs-
sionē, & quod partes nō sibi inuicē suc-
cedant: ita vt vna habeat esse post
aliam; aliās cessaret successio, &
inciperet permanentia; ergo par-
tes motus successiui, ratione suc-
cessionis, sunt impenetrabiles in
ordine ad spatium imaginarium
successiuum: in quo certè succēs-
siua quanta excedunt permanen-
tia: nam quantitas permanēs ha-
bet partes ex natura sua impene-
trabiles, respectu eiusdem spatij
ima-

Disputatio quinta. Questio quinta.

imaginarij permanentis: ius tam non repugnat impenetrabilitati: quia per divinam potentiam possunt esse simul in eadem parte spatio imaginarij; & possunt indivisibili quodam modo existere: ita ut tota quantitas permanens sit in tota parte, & tota in quacunque parte spatio: ut quantitas Corporis Christi in Eucharistia est in toto spatio hostie consecratae, & in quacunque parte illius. Ceterum extensio successivis (iuxta communem, & probabilem sententiam) habet partes impenetrabiles, etiam per potentiam Dei absolutam: imò si successivum negatione permanentie completur, evidenter ostenditur partes, ratione successivis, esse impenetrabiles, etiam in ordine ad potentiam Dei absolutam. ¶ Pro confirmatione est advertendum, quod aliud est motum successivum habere extensionem in ordine ad aliud, & aliud habere extensionem ab alio, tanquam à forma accidentali: primum est absolute verum; & secundum (ex quo solum consequitur intentum) falsum; ut constat in paternitate, quæ habet esse relativum in ordine ad filium, & per filium tanquam per terminum extrinsecum suæ specificationis; non tamen per accidens dicitur relatio; & similiter in scientia, in qua non pugnat habere esse in ordine ad aliud, & habere esse essentialiter in ordine ad illud: licet repugnet esse essentialiter tale, & habere esse ab alio tanquam à for-

ma accidentali: vnde motus successivus, (licet dicatur extensus per ordinem ad extensionem termini, vel spatio) non dicitur per accidens extensus, sed essentialiter: quia ordo ad terminum est motui essentialis.

12. Secunda etiam ratio facile dissolvitur, in sententia Patris Folsæ: quia negatio permanentie non constituit successivum, licet ad entitatem successivis consequatur: sicut negatio successivis non constituit permanentiam, ad quam consequitur: explicamus autem aliquando entitatem successivis per negationem adjectam, sicut entitatem permanentie solemus explicare etiam per negationem successivis. Quare his rationibus omnis.

13. Sic nostra probatur assertio. Sola *quantitas formalis* pertinet per se ad hoc prædicamentum; sed extensio successiva motus solum est *quantitas modalis*: ergo per se non spectat ad hoc prædicamentum. Maior patet discurrendo per omnem quantitatem modalem: intensio namque, & quantitas perfectionis, non pertinent per se ad hoc prædicamentum. Et amplius probatur: nam quantitas modalis absolute non habet rationem formæ, & naturæ accidentalis; sed sola forma, & natura accidentalis quæ formaliter tribuit substantiæ aliquid esse constituit speciem in prædicamentis; ergo sola quantitas formalis per se pertinet ad hoc prædicamentum. Consequen-

tia probatur, quia quantitas formalis habet rationem formæ, & naturæ accidentalis, quæ tribuit subiecto partes extensas. Minor (in qua est difficultas) probatur: nam extensio motus non tribuit substantiæ extensionem aliquam; substantia enim non dicitur successiua, nec successiue extensa, quamuis motus qui in ipsa recipitur habeat extensionem successiuam; & ratio est, quia successio motus non est forma tribuens proprium esse substantiæ, sed tantum est modus determinans entitatem motus, cui tribuit proprium effectum, quasi formalem, & denominat successiuum. Quod verò motus, ratione successionis, sit quantitas modalis probatur; nam motus, ratione successionis, habet partes extensas, & continuas, medijs indiuisibilibus, quarum vna penetratur cum alia; ergo motus, ratione successionis, est saltem modaliter quantus.

14. Sed pro perfecta huius rationis intelligentia nota, hoc esse discrimen inter quantitatem modalem, & formalem: quod quantitas modalis solum determinat, & modificat entitatem, cuius est modus, eique tribuit proprium effectum: non tamen determinat substantiam, nisi fuerit substantiæ modus; quare absolute non prædicatur de substantia, sed de entitate, cuius est modus; ut videre est in intensione, quæ non dicitur de substantia, sed de qua-

litate cuius est modus: etsi aliquando quantitas modalis dicitur de substantia, hoc conuenit ei in quantum collocatur ex parte prædicati ut aliquid determinans rationem in recto dictam de substantia: in quo sensu dicimus ignem esse intense calidum. Quantitas vero formalis habet rationem naturæ accidentalis, quæ tribuit substantiæ proprium esse formale, & absolute dicitur de substantia: ut cum dicimus substantiam esse latam, profundam, &c. Quare cum extensio successiua non tribuat proprium effectum formalem substantiæ, sed motui, aut durationi, quam modificali, colligitur extensionem successiuam solum esse quantitatem modalem: atque adeo per se non constituere speciem quantitatis: quia ut aliqua entitas dicatur quanta, ita ut per se intret in hoc prædicamentum, nõ sufficit quod essentialiter dicat extensionem, sed quod essentialiter dicat extensionem formalem, & non modalem tantum: aliàs possemus multiplicare quantitatis species.

15. Etsi dicas. Philosophum non numerasse successionem inter quantitates modales. ¶ Respondetur Philosophum nomine durationis intellexisse omnem successionem: nã aliquando species notior ponitur in aliqua diuisione loco rationis genericæ.

(..)

K

§. IV.

Disputatio quinta. Quæstio quinta.

§. IV.

Patriæ Consecrationes.

16. **P**rima pars primæ sententiæ, in qua asserit Pater Fonseca motum secundum se non constituitur peculiarem quantitatis speciem, constat ex rationibus nostræ conclusionis: secunda verò quæ defendit, motum ratione successione includere extensionem specificam, probatur primò ex Aristotele dicente, motum esse de genere continuorum: sed hoc competit illi ratione successionis; ergo ratione successionis, est quantitatis species. Minor probatur; nam motus in tantum dicitur continuus, in quantum eius partes nulla media interpolatione, aut quiete, sibi inuicem succedunt: id est, una post aliam; sed hoc convenit motui ratione successionis; ergo motus est ratione successionis species quantitatis.

Respondetur distinguendo maiorem: motus (secundum Philosophum) est de genere continuorum modalium, concedo maiorem; formalium, nego maiorem: & concessa minori: nego consequentiam: nam (vt dixi in ratione secundæ partis nostræ conclusionis §. antecedenti, nu. 12.) quantitas per se spectans ad hoc prædicamentum est formalis, & non modalis; qualis est, quæ reperitur in motu ratione successionis.

17. **S**ecundo, Motus, in quantum

successivus, habet partes repugnantes respectu eiusdem partis spatij imaginarij successivi: quia impossibile est intelligere successionem, & quod partes eius non repugnent in ordine ad eandem partem spatij imaginarij successivi; ergo motus ratione successionis constituit speciem huius prædicamenti: utique quia extensio, (quæ explicatur in ordine ad spatium imaginarium successivum) ita spectat per se ad hoc prædicamentum: sicut extensio quæ explicatur in ordine ad spatium imaginarium permanentem.

Respondetur concedendo antecedens, & negando consequentiam: nam (vt dixi in discursu quæstionis) extensio intrans per se in hoc quantitatis prædicamento est extensio formalis, & non modalis: unde motus non est species quantitatis, etiam si habeat partes repugnantes respectu eiusdem spatij imaginarij.

QVÆSTIVNCVLA appendix.

*Virum tempus sit quantitatis
species?*

§. V.

Temporis acceptionem.

18. **P**ro tituli capto: est aduertendum, tempus aliquando usurpari pro omni duratione:

tionem: nunc habeat successiōem formalem, nunc virtualem tantum, & in hoc sensu accipitur tempus, cum de Deo predicamus aliquid per modum præteriti, aut futuri, & dicimus Deum fuisse, & futurum esse: quia licet in Deo non detur propriè præteritum, aut futurum, (quia eius duratio est tota simul nullam habens successiōem) cæterum ratione eminētis, & virtutis, præstat in ordine ad spatium imaginarium quidquid præstaret duratio infinitam habens successiōem. ¶ Secundò usurpatur tempus propriè pro duratione successiua formaliter habente partes successiuas: videlicet præteritum, & futurum, quæ instanti præsentē continuantur: & in hoc sensu definitur ab Aristotele 4. physicorū, ubi inquit: *tempus esse numerum motuum, secundum prius, & posterius.*

19. Secundò est aduertēdū, tempus diuidi in extrinsecum, & intrinsecum: tempus extrinsecum dicitur duratio, in qua successiua recipiuntur: aut duratio extrinseca, qua utimur ad cognoscendam durationem intrinsecam alicuius entitatis: ut duratio motus primi mobilis appellatur tempus extrinsecum horum inferiorū, quia illa mediante cognoscimus durationem intrinsecam rerum inferiorum. ¶ Tempus intrinsecum est, duratio intrinseca cuiuscunque motus, aut rei successiua, & de hac dubitamus an sit quantitatis species?

Tem. 2.

§. VI.

Conclusio.

20. **T**empus non est quantitatis species. Hæc docet expressè Diuus Thom. 1. Metaph. lect. 15. (ut vidistis supra in hac quæstione, §. 3. nu. 1.) & probatur ratione: nam tempus est motus primi mobilis: (ut videbimus in Philosophia; lib. 4. disp. 2. q. 1. §. 1. per totum) sed motus, ratione successiōis, solum est quantitas modalis insufficiens ad hoc, ut per se constituatur in predicamento; ergo tempus non est quantitatis species.

21. Contra hanc cōclusionem non militat aliquod argumentum distinctum ab argumentis pro secunda parte Fonseca positis supra §. 4. huius quæstionis: præter auctoritatem Aristotelis, qui in hoc capite enumerat tempus inter species quantitatis: & ideo ad argumenta quæ communiter adduci solent respondetur, solum probare tempus habere extensionem, & partes impenetrabiles: ex qua non sequitur tempus esse speciem quantitatis per se spectantem ad hoc predicamentum; sed esse quantitatem modalem indirectè ad illud spectantem: & ad Philosophum respondetur loquutum fuisse iuxta mentem antiquorum.

(.°.)

Disputatio quinta. Quæstio sexta.

QVÆSTIO VI.

An inter species quantitatis veras numerandus numerus sit?

§. I.

Elucidatio questionis.

1. **P**hilosophus (in præsentī) generalissimum quantitatis genus diuit in quantitatem cōtinuam, & discretā: nunc quod inquirimus est, an numerus, qui quantitatis discretæ species propria est, sit etiam quātitatis vt sic species: quod est idē ac inquirere; an quantitas discreta sit vera, & propria species quantitatis vt sic?

2. Sed vt certa ab incertis sint discreta, cum omnibus suppono, numerum constitui ex vnitatibus inter se ordinatis, & non vnitis: vt ternarius componitur ex tribus vnitatibus; sed cum vnitates, aliæ sint transcendentales, ad omnia prædicamenta consecuta: & aliæ prædicamentales, seu quantitatiuæ solum ad prædicamentum quantitatis spectantes: numerus partitur in transcendēntale n, & prædicamentale: *transcēdentalis est multitudo ad omnia prædicamenta spectans cōsurgens ex vnitatibus transcendentalibus ab ente distinctis, & ab illa per modum passionis consecutis*: in quo sensu Personas Trinitatis tres appellamus. *Prædicamentalis est qui cōsurgit ex vnitatibus incompletis, & diuisione*

continuis in quantitatibus diuisis resultantibus: vel est qui cōsurgit ex vnitatibus quantitatiuis. Et de numero in hac acceptione procedit quæstio: quia numerus prædicamentalis, seu quantitatiuus est propriè numerus; est ergo *numerus* (secundum Philosophū 10. Metaph. text. 8. *multitudo mensurabilis vno.* Vnde sicut ratio mensuræ propriè reperitur in quantitate: ita etiam ratio numeri, quæ mensura n̄ includit, in multitudine quantitatiua propriè reperitur.

3. Secundo notant Doctores, numerum bifariē vsurpari; primò pro numero numerato, secundò pro numerante: numeratus sunt ipsæ res numeratæ, quæ tria, vel quatuor dicuntur: numerans autem dupliciter etiam accipitur à metaphysicis: efficienter, & formaliter: numerus numerans efficienter appellatur actus intellectus, quo res numerantur: numerus vero numerans formaliter appellatur ipsa forma numeri, à qua formaliter res dicuntur numeratæ: hanc diuisionem explicant in pariete albo, qui dicitur efficienter albus ab homine dealbante; & formaliter ab albedine. ¶ Sed hoc commune notabile cum nominali procedit æquiuocatione: nam intellectus, vel actus numerans non debet appellari numerus numerans: sed numerum numerans: & in casu quo sic deberet appellari, forma numeri non debet appellari numerus numerans; sed

sed ratio numerus: ratio primi est; nam intellectus, vel actus numerans non est numerus; sed id à quo numerus numeratur: ratio secundi est: nam in casu quo intellectus vel actus numerans esset appellandus numerus numerus; forma numeri ab illo distincta alio nomine debebat appellari; ne termini confusionem pariant.

4. Tercio notandum venit quod ens *per se* surpatur multipliciter; primo pro ente, enti *in alio* opposito: in quo sensu sola substantia est ens *per se*: secundò pro actu puro, qui omnem excludit compositionem: in qua acceptione solus Deus est ens *per se*: tertio pro entitate composita tam ex partibus metaphysicis, sicut Angelus, quam ex physicis *per se* ordinatis. Hoc ergo ens *per se* in hac ultima acceptione est in triplici differentia: nam aliud est *ex potentia*, & *actu*, ordinatis intra idem prædicamentum: ut homo: aliud ex partibus intra idem prædicamentum ordinatis, & unitis medio indivisibili, absque eo quod habeant inter se rationes actus, & potentie; ut continuum: & denique aliud ex partibus ordinatis, & non unitis; ut pulchritudo, numerus. Hanc entium *per se* diversitatem expresse tradit Angelicus Magister 7. Metaph. lect. ult. dicens: *huius autem diversitatis ratio est: quia compositum quandoque sortitur speciem ab aliquo uno, quod est, vel forma, ut patet in corpore mixto: vel compositio: ut patet in domo: vel ordo: ut patet in syl-*

Tom. 2.

laba, & numero: & tunc oportet quod totum compositum sit unum simpliciter, quandoque vero compositum sortitur speciem ab ipsa multitudine partium collectarum: ut patet in acervo, & in populo: & in talibus compositum non est unum simpliciter; sed solum secundum quid. Hucusque Divus Thomas: ubi expresse docet compositum ex unitatibus ordinatis, & non unitis, (quale est numerus esse unum per se, seu simpliciter; & non unum per accidens, seu secundum quid.

6. II.

An unitas prædicamentalis sit à quantitate continua realiter distincta?
(.)

5. Sed quia decisio huius questionis maxime pendet ex perfecta unitatis penetratione; ideo ante illius resolutionem examinandum est: an unitas prædicamentalis sit à quantitate continua realiter distincta? quod est idem ac inquirere: an unitas prædicamentalis solum addat supra quantitatem negationem divisionis? vel an addat entitatem partialem positivam ad quam etiam sequatur divisionis negatio?

6. In hac re ut certum suppono cum Divo Thoma. 1. p. q. 11. a. 1. unum transcendente non addere supra ens aliquid reale positivum; sed solum negationem divisionis. Ratio est: nam hoc reale

Disputatio quinta. Questio sexta.

positiuum quod addit vnum transcendentale supra ens, vel est ens, vel non? si primum; ergo supra hoc positiuum quod est ens, non addit nisi negationem diuisionis: quod est intentum: ni concedas processum in infinitum: si secundum: ergo nō ens est aliquid reale positiuum: quod ridiculum est: ergo vt certum tenendum est vnū transcendentale solum addere enti carentiam diuisionis.

7. Hoc ergo supposito, vt maiori procedamus claritate, primus modus dicendi, (quem vt probabilem reputo) est plurium Thomistarum, asserentium vnitatem prædicamentale ante operationem intellectus addere aliquid reale positiuum supra substantias, & qualitates numeratas; non verò supra quantitatem continuatam, quam vt rationem constitutiuam vnitatis prædicamentalis assignant. Hic modus opinandi nouissime est illustratus à sapientissimo Magistro Lerma in præsentī, q. 13. n. 2. & constat ex Philosopho in hoc cap. vbi non semel docet *numerum prædicamentalem resultare ex sola continui diuisione.*

8. Secundò: nam licet vnitatis quantitativa, seu prædicamentalis, dicat supra substantiam quantam rationem aliquam accidentalem, scilicet extensionem, aut mensuram quantitativam: ceterum supra entitatem quantitatis continuæ non addit aliquid positiuum, sed tantum carentiam di-

uisionis; quia vnitatis (vt diximus) solum addit supra ens carentiam diuisionis; sed intelligimus substantiam vnā absolute per hoc quod sit indiuisa; ergo possumus intelligere quantitatem vnā per hoc quod sit indiuisa: quantitas enim indiuisa ens indiuisum est: atque adeò vnum, quod docuit Diuus Thomas. 4. Metap. lect. 3. dicens: *vnum, quod est proprium numeri*, addit supra substantiam rationem mensuræ, quæ est propria passio quantitatis.

9. Tercio constat ex dictis, q. 3. huius capituli, §. 2. n. 3. & §. 3. nu. 5. & sequentibus: nam (in nostra opinione) linea valet concipi vt species completa quantitatis continuæ, directè ad genus quantitatis spectans, & vt aliquid incompletum, & parziale reduciue ad idem pertinens genus; ergo similiter potest accipi quantitas continua vt species completa quantitatis continuæ, & vt diuisibilis in partes; & etiam vt incompleta, & vt indiuisibilis, in specie quantitatis discretæ; ergo licet secundum primam acceptionem nō valeat se habere vt principium numeri, & vt pars vnus per se, bene tamen secundum secundam: non aliter ac linea versus latitudinem valet se habere vt aliquid superficiei. ¶ Nec contra hunc modum dicendi est Diuus Thomas, quodlib. 10. ar. 1. nam ibi solum docet vnitatem prædicamentalem addere aliquid supra substantiam; non verò supra quantitatem, vel

supra substantiam quantam.

10. Nihilominus secundus modus dicendi, (quem ut probabiliorem reputo) est etiam plurimum Thomistarum, asserentium unitatem predicamentalem non solum addere aliquid positum supra substantias numeratas, sed etiam supra quantitates continuas numeratas: nam supra ipsas (defendunt) addere aliquid positum partiale ad genus quantitatis reduciue spectans. Hic modus opinandi defenditur à Magistro Arauxo 1. metaph. q. 3. art. 2. conclus. 2. & constat primo ex verbis Aristotelis pro primo modo allatis, nu. 7. nam resultantia semper accipitur à Philosophis pro actione, vel quasi actione, ad quam sequitur aliquid imperfectum, vel incompletum.

11. Secundo constat ex Dico Thomæ, loco supra allato: & etiā ex 1. p. q. 11. art. 1. ubi expressè ait: *quod unum, quod est principium numeri, addit aliquid supra ens, ad genus quantitatis perveniens.*

12. Tercio constat ratione: nā relatio predicamentalis: (vt cōstat ex dicendis infra, disput. 6. q. 2. §. 4. 4. nu. 15.) distinguitur à transcendentali in hoc, quod illa aliquid, ista verò nihil addit supra fundamentum; ergo similiter unitas predicamentalis, vt à transcendentali distincta, debet addere aliquid supra quantitatem: aliàs vnum in quantitatibus repertum, non esset ab vno, quod est in alijs predicamentis, distinctum.

Tom. 2.

13. Nec valet dicere, has unitates predicamentales esse per rationem à quantitate distinctas.

Non (inquam) primo: quia hæc distinctio non sufficit in relationibus predicamentibus: ergo nec in unitatibus predicamentibus debet sufficere. Secundo: quia hæc distinctio etiam reperitur in unitatibus transcendentalibus: ergo predicamentales exigunt, ultra distinctionem rationis, realem distinctionem.

§. III.

Predicamentalis numeri compositio qualis.

14. Sed antequam ad difficultatis decisionem accedamus, oportet etiam præmittere numeri predicamentalis compositionem: an videlicet sit compositus ex actu, & potentia per se ordinatis, sicut homo: an vero ex partibus similibus, vt quantitas continua: an verò sit aliud compositionis genus, in quo numerus predicamentalis existat?

15. In hac re vt certum suppono: (cum omnibus Dialecticis) in præsentia non loqui de compositione quæ fit cum forma totali numeri, quæ in numero ternario, v.g. est ternitas; sed de illa quæ fit cū forma quasi partiali, quæ in opinione plurimum Thomistarū est ultima unitas, licet in opinione aliorum sint omnes, vt mutuo se respiciunt. His prælibatis, sit.

K 4

§. IV.

Disputatio quinta. Quæstio sexta.

§. IV.

Prima conclusio.

16. **N**Vmerus propriè nō cōstat ex actu, & potentia; sed ex vnitatibus partialibus inter se ordinatis, quæ ad inuicem, sub diuersis expressionibus, rationes actus, & potentie impropriè sortiuntur. ¶ Prima pars probatur: nam numerus est accidens prædicamentale, quod in hæret subiecto; in quo est; sed intra genus accidentis nulla est cōpositio ex actu, & potentia; ergo numerus nō coalescit propriè ex actu, & potentia.

17. Probatur secundò eadem pars: nam non alia ratione docet Thomistæ continuum non resultare ex actu, & potentia, nisi quia constat ex partibus similibus, seu eiusdem rationis: sed partes numeri sunt similes, seu eiusdem rationis: (vt omnes fatentur) ergo numerus non resultat propriè ex actu, & potentia.

18. Vt secundam partem nostræ resolutionis probemus, nota, unitatem prædicamentalem, vt partialem, non solum esse ad alias ordinatam, sed etiam esse terminum aliarum: quare ratione ordinis habet titulum quasi forme; & ratione termini terminantis, titulum quasi materie: ratio est; nam unitas connotans aliam se habet vt determinans; & terminus huius (vel unitatis connotatæ) vt de-

vt determinatæ; sed propriū munus forme est determinare, & materie esse determinatam; ergo unitates numeri ad inuicem exercent munus forme, & materie; licet non sit cum proprietate, qua exercetur à partibus entis naturalis.

19. Hoc supposito probatur conclusio. Omnis unitas prædicamentalis numeri constitutiva cōnotat, & connotatur; sed vt connotat, se habet vt determinans, & vt connotatur, se habet vt determinata; ergo in numeri compositione exercet munera materie, & forme. ¶ Explicatur hoc in cōtractu matrimonij; vbi vterque consensus, sub diuersis expressionibus, exercet munera materie, & forme; nam consensus, qui se habet per modum acceptationis, exercet rationem forme, quia se habet per modum determinantis; & qui se habet per modum traditionis, obtinet rationem materie, quia se habet vt determinatus: (sic fideiiores Thomistæ) ergo similiter dicendum est de vnitatibus, ex quibus numerus coalescit prædicamentalis.

20. Dices primo, Quælibet unitas est per se forma numeri; ergo non valet esse per se eiusdem numeri materia; tum quia quod per se est actus, non valet esse per se materia; tum quia id quod per se est pars, non valet esse per se totum nec è contra. ¶ Respondetur negando consequentiam. Ad vtramque probationem dico, quod licet

licet respectu eiusdem, & sub eadem connotatione non valeat se habere idem vt forma, & materia, per se, & vt totum, & pars; bene tamen respectu diuersorum: vt videre est: tum in contractu matrimonij; tum in quantitate continua: vbi eadem quantitas, respectu suarum partium, est totum per se; & respectu aliarum, maioris quantitatis, est per se pars: & in humanitate, quæ respectu suarum partium est totum; & respectu suppositi est pars. In hoc eodem exemplo habes quod anima sit forma per se humanitatis, & materia subsistentiæ: haud aliter in præsentis; eadem vnitas, sub diuersis connotationibus, & est per se materia, & per se forma. ¶ Adde hanc obiectionem debere solui ab aduersarijs; nam (in eorum opinione) vltima vnitas, vt talis, est forma per se numeri: & eadem sine tali positione, est per se materia eiusdem numeri.

21. Dices secundo. Adueniente vltima vnitate sic numerus ternarius, v.g. & ablata deficit; nõ aliter ac adueniente anima rationali materiæ, sit humanitas: & illa abeunte deficit; ergo sola vltima vnitas est totalis forma numeri. ¶ Respondetur negando ly *nõ aliter*: nam respectu humanitatis sola anima valet exercere munus formæ; at verò respectu numeri ternarij v.g. omnes tres vnitates: & vt falsitatem argumenti intelligas; adde, hoc argumentum esse absque dubio in fauorem nostræ

resolutionis; nam non solum ablata vltima vnitate deficit ternarius, sed etiam quauis alia ablata: (vt ex se constat) si ergo vltima assignatur à contrarijs vt formæ; quia ea deficiente deficit ternarius; etiam omnes aliæ, propter eandem rationem, debent assignari vt formæ, quia illis deficientibus deficit.

22. Roboratur amplius nostra assertio; nam si sola vltima vnitas esset numeri forma, illa manente non mutaretur species numeri, quamuis alia ex vnitatibus habebat rationem materiæ deficeret; sicut non mutatur species hominis per decissionem alicuius materiæ partialis; sed hoc expressè est contra id quod experimur; & contra Diuum Thomam 8. Metaph. lect. 3. vbi ait: *speciem numeri variari per hoc quod aliqua vnitas addatur, vel subtrahatur alicui numero*; ergo omnes vnitates exercent munus formæ.

23. Dices tertio. Diuus Thom. 7. Metaph. lect. vlt. & 8. Metaph. lect. 3. expressè docet, vltimam vnitatem esse formam, numero speciem tribuentem; ergo nostra conclusio expressè est Doctori Sancto opposita. ¶ Respondetur Diuum Thomam in hac auctoritate solum asserere vltimam vnitatem exercere munus formæ: quod verissimum est, etiam si aliæ vnitates munus exerceant formæ: præcipue cum omnes ad inuicem sint vltimæ. Pro huius solutionis intelligentia nota, opines vnitates, sub

Disputatio quinta. Questio sexta.

sub diuersis expressionibus, exercere munera formæ, & materiæ ultimæ, & non ultimæ: nam vnitates connotans alias, in ternario v.g. supponit (pro aliquo priori) connotatas; & similiter connotata, vt connotans, supponit connotantem, & connotatam, in alio priori: & sic ad inuicem exercent hæc munera distincta, & necessaria, vt ex vnitatibus resaltet numerus, qui omnes partes includat in recto: nō aliter ac vt sit homo, non sufficit, quod forma pro aliquo priori informet materiā, sed vltcrius requiritur, quod materia in alio respiciat formam: sic vt resalter numerus ternarius non sufficit quod vna ex tribus vnitatibus, vt vltima connotet alias, pro aliquo priori præsuppositas; sed vltcrius requiritur, quod alię connotent in suo priori alias connotatas, vt ex illis resalter ternarius numerus. ¶ Ecce qualiter omnes ad inuicem, in suo priori, sunt vltimæ, & exercēt munus formæ, ad vnā vnitatem non determinatum: (vt aduersarij existimauere.

24. Dices quarto. Vnitates ternarij illum constituunt, prout habent inter se ordinem primæ, secundæ, & tertiæ; sed sola tertia supponit alias; ergo sola hæc est aliorum forma.

25. Aliqui Doctores, (qui pro nostra stant conclusione in notabilibus) concedunt maiorem, & minorem; & negant consequentiam; sed nescio quo fundamēto; tūm quia ex illis optimè est allata

consequentia: tūm quia si in ternario v.g. datur vna, quæ sit ex natura sua & ex se tertia, absque dubio hæc erit numeri ternarij forma: tūm quia ex tribus vnitatibus non datur maior ratio, quare vna sit magis tertia, quàm secunda; ergo vel omnes sunt tertiæ, primæ, & secundæ, vel nulla est tertia: tūm quia numerus non est ens rationis, sed reale; ergo à parte rei habet formam, & materiam, vltimam, & non vltimā: sed in nulla ex illis, à parte rei, datur aliqua sigillatio realis, ratione cuius sit vna vltima, & alia nō vltima; ergo vel dicendum est numerum esse aliquid rationis, vel omnes esse vltimas, & non vltimas.

26. Vnde ad argumentum aliter respondetur, distinguendo maiorem: vnitates constituunt ternarium numerum, prout habent ordinem primæ, secundæ, & tertiæ, prout mutuo seruant hūc ordinem concedo maiorem: prout habet sola vna habet in re rationem vltimæ, & aliæ nō vltimæ, nego maiorem, & minorem, propter dicta in impugnationibus solutionis præcedentis.

Et vt perfectam huius rei notitiā habeas, nota, quod à parte rei omnes vnitates sunt vltimæ, & nō vltimæ: id est, sunt connotantes, & connotatę: vnde quando intellectus apprehendit numerum ternarium, licet in prima nominatione, vocibus expressa, vnā vt primam, aliam vt secundam, & aliā vt tertiā nominet, tamen ipse

om-

omnes apprehendit ut primas, & ultimas: alias non apprehenderet numerum realem, qui in recto existit ex omnibus coalescere; sicut homo in recto coalescit ex materia, & forma: ratio autem quare numerus in recto exigit omnes, est, quia numerus est per se unus, intra lineam quantitatis discretæ; sed ex parte recta, & obliqua intra nullum genus resultat unum per se; ergo ut numerus sit in re unus per se, & ut apprehendatur ut talis, opus est, quod omnes unitates sint connotantes, & connotatæ, ultimæ, & non ultimæ.

27. Replicabis, acutè satis. Ex eo quod numerus constet in recto ex omnibus unitatibus adinvenit se connotantibus, non sequitur, quod omnes exercent munus formæ: nam homo in recto constat ex partibus unitis: & tamen utraque pars non exercet munus formæ: ergo ex eo quod numerus in recto exigit omnes unitates illum componentes, non sequitur, quod omnes obtineant titulum formæ.

Respondetur negando antecedens: nam (ut constat ex Dico Thoma loco supra citato) homo est unus unitate formæ, quæ in utraque parte non invenitur: at verò numerus tantum est unus, unitate ordinis, seu connotationis, in omnibus partibus, in recto se habentibus, repertæ; & ideo omnes participat munus formæ.

28. Ultimò probatur nostra assertio ad hominem, contra Thomistas asserentes solam ultimam

unitatem exercere munus formæ; nam hi Doctores fatentur quod perfectitas, seu compositio numeri se habet sicut perfectitas, & compositio pulchritudinis, & syllogismi formalis, sed forma pulchritudinis est in omnibus partibus, ex quibus resultat pulchritudo; & similiter forma syllogismi formalis est in omnibus actibus intellectus; ut dixi in Logica disp. 1. q. 1. §. 8. per totum ergo similiter forma numeri debet reperiri in omnibus unitatibus.

§. V.

Referuntur sententie.

29. **H**is suppositis, & prælibatis, prima in hac re sententia asserit, numerum non esse ens per se, nec veram quantitatis speciem, sed unum per accidens, vel rationis, indirectè spectans ad prædicamentum quantitatis. Ita Fonseca 5. Metaph. cap. 7. q. 5. sect. 2. Molina 1. p. q. 32. Suarez disp. 41. sect. 1. & 4. estque validissima inter Patres Societatis.

30. Secunda docet, numerum prædicamentalem esse unum per se, & speciem quantitatis veram. Ita omnes Thomistæ: in cuius obsequium, sit.

§. VI.

Secunda conclusio.

31. **N**umerus prædicamentalis est unum per se, & vera

Disputatio quinta. Quæstio sexta.

ra quantitatis species. ¶ Secunda pars constat ex prima; & ex Philosopho in hoc cap. & 5. Metaph. cap. 13. ubi numerum constituit inter species quantitatis veras. Prima constat ex Diuo Thoma, locis supra citatis: ubi expresse docet, quod ex rebus inter se ordinatis, & non unitis, resultat vñ simpliciter: constat etiam ex eodem Sancto Doctore 7. Metaph. lect. 13. ubi ait: *quod dualitas nō est due unitates; sed aliquid ex duabus unitatibus compositum: aliter numerus non esset ens per se; sed per accidēs, sicut quæ coacervantur*; ergo ex mēte Angelici Magistri numerus nō est vñ per accidens; sed per se. 32. Deinde constat ex 3. §. ubi dixi numerum resultare ex unitatibus incompletis, per se ordinatis: nam ex rebus incompletis ordinatis, & non unitis resultat vñ per se; licet inter entia per se teneat infimum perfeitaris gradum: ergo numerus est vñ per se. An recedens constat ex dictis in 1. p. Logicæ disp. 1. q. 1. §. 11. nu. 77. & sequentibus.

33. Denique specialiter constat contra Patrem Suarez: quia numerus assignatur vt Arithmetice obiectum; sed ens per accidens non valet esse scientiæ obiectum; ergo numerus non est vñ per accidens; sed per se.

34. Respondet Suarez, numerum esse vñ per se, perfeitate rationis. ¶ Sed contra est: nam iste Doctor non alia ratione defendit obiectum Logicæ esse rea-

le; nñ quia scientia realis nō valet specificari ab ente rationis; sed Arithmetica est scientia realis; ergo numerus ab illa inspectus debet habere vñtatem per se reale, & non rationis, vt ipse fatetur.

§. VII.

Argumenta prima sententia.

35. **P**rimum sic procedit: si numerus esset vñmens, esset ordinis vñtate; sed hæc nō sufficit, vt sit species quantitatis vera; cum detur talis vñtas absque perfeitate: vt in exercitu, & acervo lapidum; ergo numerus nō est vñ per se. ¶ Respondetur concedendo maiorem; & negando minorem: nam in exercitu, vel in acervo non datur vñtas ordinis; cum nō constet ex rebus incompletis, & per se ordinatis, sicut nō numerus; sed ex completis, & per se non ordinatis.

36. Dices. Licet acervus cōstet ex partibus, in proprio genere completis: tamen in ordine ad figuram acervi sunt incompleti, absque eo quod acervus sit vñ per se; ergo idem dicendum erit de numero. ¶ Respondetur concedendo maiorem, & negando minorem: vel illam distinguendo, claritatis gratia: acervus est vñ per accidens in esse acervi cōcedo minorem; in ratione figure nego minorem, & consequentiam: nā forma acervi partialiter est in omnibus lapidibus; sicut forma domus,

vel

vel sicut forma numeri est in illis:
& in hac acceptione verum est,
quod est per se vnus; sicut domus
est per se vna; & sicut numerus est
per se vnus.

37. Secundum. Secundum D.
Thomam 1. p. q. 11. art. 1. ad 2.
ens diuiditur per vnum, & per
multa, tanquam per differentias
oppositas; sed numerus est multi-
tudo vnitatum; ergo nō est vnus.

¶ Responderetur concedendo ma-
iorem, & distinguendo minorem:
numerus est vnitatum multitudo
incompleta, & ad vnum ordina-
ta, concedo minorem; completa,
& non ordinata nego minorem,
& cōsequentiam: nam ex multi-
tudine incōpleta semper resultat
medio nexu, (siue rigorofo, qua-
lis est vnionis intrinsecæ; siue la-
to, qualis est ordinis) vnū per se.

38. Dices. Multitudo prædica-
tur essentialiter de numero, teste
Aristotele 10. Metaph. tex. 7. vbi
docet, multitudinem esse vt nu-
meri genus; sed multitudo abso-
lutè non est vnum per se; ergo nō
est quantitatis species. ¶ Respō-
detur concedendo maiorem, &
distinguendo minorem: multitu-
do non est vnum per se, multitu-
do completa, non ordinata, con-
cedo minore: incompleta, & per
se ordinata: ad vnius constitutio-
nem, nego minore, & consequē-
tiam: nā vnū per se, in ente cō-
pleto, semper resultat ex multi-
tudine incōpleta, quæ simul sūp-
ra valet de toto composito dici.

39. Tertium. Sicut numerus

reperitur in tribus entibus quan-
tis, sic in tribus substantijs; vtiq;
quia sicut ex tribus quantis, sic
ex tribus substantijs resultat nu-
merus ternarius; sed ex tribus sub-
stantijs non resultat vnum per se;
ergo nec ex tribus quātis. ¶ Res-
pondetur negando ly *sicut*: nam in
tribus quātis datur numerus præ-
dicamentalis, qui (vt constat ex
Philosopho, & Diuo Thoma) re-
sultat ex diuisione continui, quæ
non substantiæ, sed quātitatis est
propriæ: vnde in tribus substantijs
solam datur numerus transcēdē-
talis, ex rebus completis, vt cō-
pletis, intra lineam entis per ac-
cidens resultans.

40. Dices. Tres substantiæ ad
determinatum substantiæ spectāt
prædicamentum; ergo sicut tres
quantitates dicuntur tres prædi-
camentalis, quia ad determina-
tum quantitatis spectant prædi-
camentum: sic tres substantiæ ad
determinatum substantiæ prædi-
camentum spectantes debent di-
ci tres prædicamentalis: & non
transcendentaliter. ¶ Respōde-
tur distinguendo antecedēs; spe-
ctant ad prædicamentum substanti-
æ, intra lineam entis per se, nego
antecedēs: intra lineam entis per
accidens, concedo antecedens;
& nego consequentiam: nam nu-
merus quantitatis dicitur præ-
dicamentalis, nō præcisè, quia ad
aliquod prædicamentum deter-
minatè spectat; sed quia ad illud
spectat, vt species vera, intra li-
neam entis per se.

Disputatio quinta. Questio sexta.

41. Quartum: omne accidens reale, quod à parte rei est vnum per se, debet recipi in vno aliquo subiecto; vtique quia accidens à subiecto accipit indiuiduationē; sed à parte rei non datur subiectū vnum, in quo recipiatur numerus: ergo à parte rei numerus non est vnum per se. Maior probatur: nā numerus ternarius, vel recipitur in vāca quantitate, vel substantia, vel in pluribus quātitatibus, vel substātijs; primum est impossibile, quia si numerus reciperetur in vno subiecto v.g. in Petro, tribueret illi proprium effectum formalem: ex quo sequitur, Petrum esse ternarium, vel quaternarium: secundum etiam est impossibile, quia accidens vnum nō valet recipi in pluribus subiectis; ergo à parte rei non datur subiectum, in quo recipiatur numerus. ¶ Respondetur primo iuxta dicenda in lib. .de generatione, disp. i. q. 5. per totam numerum prædicamentalem, vt talem, non indiuiduari à subiecto, in quo recipitur: sed à se ipso; cum quantitates vt tales à se indiuiduantur: vnde numerus, receptus in pluribus subiectis in esse accidentis, est vn° vnitate ordinis ab vnitate in se, & à se accepta. ¶ Secūdo respondetur, numerum prædicamentalem recipi in pluribus subiectis partialiter, & indiuiduari ab omnibus, vt dicunt numerum transcendentalem omnium: non aliter ac syllogismus formalis indiuiduatur à pluribus actibus, in quibus

est receptus.

42. Quintam. Numero repugnat diuisio, quæ est quātitatis proprietatis; ergo ei repugnat quantitatē essentia. Antecedens probatur: diuisio supponit compositionem; sed numerus repugnat compositioni: cum cōpositio sit distinctorum vnio; ergo & diuisio.

Primo respondetur, diuisionem non esse proprietatem quantitatē vt sic: sed quantitatē cōtinuæ: & ideo in numero, quī quantitas discreta est, saluatur essentia quātitatis vt sic, absq; diuisione, quæ tantum est quantitatē continuæ proprietatis. ¶ Secūdo respondetur, negando antecedens: nam numerus etiam diuiditur per vnitatis destructionem: vt constat ex Sancto Doctore 8. Metaph. lect. 3. Ad probationem nego antecedens: nam licet vnitates numeri non sint intrinsecè, sunt tamē extrinsecè vnione ordinis, seu connotationis copulatæ.

QVÆSTIVNCVLA appendix.

Ex quibus constet oratio ad hoc prædicamentum spectans?

§. VIII.

Veriora profero.

43. **P**RO quæstionis luce nota primò, orationem multipliciter vsurpari: primo accipitur (apud Theologos) pro elenatio-

ne

ne mētis ad Deum: secundò apud Rhetoricos pro sermone quodam rectè ordinato ad suadendum, vel dissuadendum, vel laudandum, vel vituperandum: tertio apud Dialecticos pro dictionibus ordinatè coniunctis: quarto denique sumitur à Philosopho in hoc capite pro aggregato plurium syllabarum: vel (vt formalius loquar) pro cōposito ex syllabis quantis successiuis, termino communi non unitis; vel (vt alij volunt) pro mēsurā intrinseca, seu duratione intrinseca syllabarum, ratione cuius syllaba dicitur longa, vel breuis.

44. Nota secundò quod licet communiter oratio sit in præsenti accepta pro oratione vocali, quia notior, & quia in illa magis clare demonstratur essentia orationis; tamen ad hanc speciem pertinent orationes, quæ sunt in salutatione, & in pulsatione citharæ.

45. Nota denique (cum omnibus) syllabas huius orationis *De minus* esse inter se aliqua quiete, licet parua, & imperceptibili differeras: ratio est, nam verberationes, seu prolationes harum syllabarum sunt quiete aliqua interruptæ: vt constat ex Philosopho & physico; ergo termini, seu syllabæ harum prolationum sunt aliqua quiete discretæ.

46. Nunc quod difficultatis superest, est scire prædicata orationis constitutina: nam sunt plura in oratione, quæ æquiuocatione non parua pariunt: primò namque

datur aer verberatus, qui cum sit in prædicamento substantiæ non valet ad quantitatis genus spectare: secundo sonus receptus in aère: qui cum sit qualitas nequit quantitatis speciem constituere: tertio motiones, prolationes, seu verberationes, sonum in aère effectiue causantes, quæ cum solum modaliter, seu per accidens sint quantæ, ideo per se non possunt quantitatis speciem constituere: quarto dantur durationes, seu tempora intrinseca prolationum, & syllabarum, à quibus syllaba dicitur longa, vel breuis, parua, vel magna: & ex his dicunt moderni oratione resultare. ¶ Sed adhuc in hoc modo dicendi non parua inuenio confusionem: nam duratio (in opinione omnium) est extra prædicamentum quantitatis; ergo ex durationibus syllabarum non valet resultare aliquid, quod per se sit per modum speciei intra prædicamentum quantitatis.

§. IX.

Proprium iudicium.

47. **E**T ideo, vt proprium præferam iudicium, nota, in syllabis, & in prolationibus, ultra res supra allatas dari quæritatem successiuam discretam, ex cuius discretione resultat vnitas partialis, ab his quantis realiter distincta, ex quibus resultat numerus prædicamentalis: & etiam durationem, seu existentiam, tam quan-

Disputatio quinta. Quaestio sexta.

quantitatis, quam unitatis ex diuisione huius continui successiui resultantis.

48. Hoc supposito dico, orationē resultare ex durationibus, seu existētijs harum unitatum. Probatur: oratio constat ex formalitatibus partialibus, quæ syllabas reddit longas, vel breues; sed existētiæ, vel durationes harū unitatum reddunt syllabas longas, vel breues, intra prædicamentum quantitatis: cum existentia, vel duratio rei existentis intra prædicamentum quantitatis spectet ad prædicamentum quantitatis; ergo ex his durationibus resultat oratio tāquam ex partibus illam constituentibus.

49. Dices: Hæc duratio reductiue spectat ad prædicamentū quantitatis; ergo ex illa non valet resultare species directè spectās ad illud. ¶ Respondetur concedēdo antecedens, & negando consequentiam: nam etiam unitates constituentes numerum, & partes constituentes rem existentem directè in prædicamento substantiæ spectant reductiue ad prædicamenta quantitatis, & substantiæ: & tamen constituta ex illis spectant directè ad hæc prædicamenta; ergo similiter debet phi-

losophari in præsentī.

50. Ex his colligo primò nūmerum esse ab oratione realiter distinctum: nam numerus resultat ex unitatibus; at vero oratio ex durationibus harū unitatum.

51. Colligo secundò probabiliter (iuxta primam sententiam in hac quaestione, §. 2. allatam nu. 8. & 9.) posse dici orationem resultare ex durationibus, nō unitatum, sed quantitarum, ex quibus talis opinio asserit has distinctas unitates resultare.

52. Dices secundò: Aristotelē 5. Metap. non numerasse orationem inter species quantitatis; ergo oratio non est quantitatis species. ¶ Respondetur, esse in præsentī, (vbi ex professo illas numerauit) numeratam.

53. Dices tertio. Istæ durationes, ex quibus resultat (per nos) numerus, sunt in syllabis, saltem tanquam in subiecto mediato; sed syllabæ sunt in aëre continuo; ergo ex illis nō valet resultare quantitas discretæ. ¶ Respondetur negando minorem; nam aër discontinuatur prolationibus diuersis: cum quælibet syllaba, ratione diuersæ prolationis interrumpat aërem.

(..)

DISPVATIO

S E X T A

DE HIS QVAE SVNT AD ALIQVID.

Aristoteles in hoc capite (iure optimo) disputat de relatione immediate post quantitatem: quia licet qualitas absolute, & ex genere suo sit relatione perfectior, & aliquantulum prior natura: (plurima enim relationes in qualitate fundantur: ut relatio similitudinis, & dissimilitudinis) ceterum quia relatio etiam consequitur quantitatem, & aliquae relationes sunt quasi proprietates illius, ut aequalitas, & inaequalitas; paritas, & magnitudo, immediate post quantitatem sermone instituit Aristoteles de relatione. Doctrinam huius capitis in tres partitur partes: in prima adducit Philosophus definitionem antiquorum: in secunda enumerat proprietates relationis: in tertia veram, & propriam proponit definitionem.

2. *Ad primam igitur deveniendo: relatiua (apud antiquos) sunt illa, quae id quod sunt aliorum esse dicuntur: ut pater dicitur filij pater, & filius dicitur patris filius.*
3. *In secunda parte tradit proprietates relationis: quarum prima est habere contrarium; ut vitium contrariatur virtuti; sed haec non convenit omni relationi: quia pater, & duplum nemini contrariatur. Secunda est suscipere magis, & minus; ut unum simile dicitur magis simile, quam aliud: quae proprietas etiam non convenit omnibus: quia unus pater non est magis pater quam alius. Tertia est dici ad convertentiam; id est, quod unum relatiuum inferat aliud; ut pater alicuius filij est pater; & filius alicuius patris est filius: unde ex positione unius relatiui optimè colligitur positio alterius. Sed notat, quod aliquando ad huiusmodi convertentiam, ob in-*

Disputatio sexta. Quaestio prima.

piam nominum, licet de nouo aliquod fingere nomen, quando alterum extremum non habet nomen debitum, quo significetur: quia ala non necessario correspondet aui plurima habent alas, quae non sunt aues; ut Muscae: non enim dicimus; ala alicuius aut est ala: sed dicimus; ala alicuius alati est ala; & alatum aliqua ala est alatum. Quarta proprietas est quod relatiua sint simul natura; ut pater, & filius, eo ipso quod est pater, est filius in rerum natura: & è conuerso: quae proprietas non conuenit omnibus relatiuis: quia scientia dicit relationem ad scibile: & scibile est prius natura scientia: quia obiectum scientiae praesupponitur ad scientiam.

4. In tertia parte reuertit definitionem antiquorum: quia datur per dici, & non per esse: & conuenit alijs à definito: uidelicet substantijs partialibus: nam caput alicuius capitati est caput: & conuenit etiam omnibus accidentibus: nam quantitas alicuius substantiae est quantitas. Vnde propriam definitionem statuens, inquit: relatiua sunt illa, quorum totum esse unius est ad aliud se habere: ut totum esse patris est in ordine ad filium: ex hac definitione colligit quod qui definite cognoscit unum relatiuum, definite cognoscit & aliud: hoc est, determinate: unde partes substantiae, non sunt relatiua: nam qui certe cognoscit manum, non certe cognoscit illum, cuius est manus.

5. Sed antequam dubium aliquod circa litteram proponamus, est aduertendum, in quacumque relatione plurima reperiri: uidelicet subiectum, relationis fundamentum, ratio seu conditio fundandi, & terminus: ut videre est in similitudine, in qua datur subiectum, scilicet substantia, quae denominatur similis; & reperitur fundamentum, uidelicet qualitas, in qua fundatur similitudo: & conditio, scilicet unitas reperienda inter fundamentum, & terminum: & denique terminus, scilicet illud ad quod tendit relatio. Subiectum est illud, in quo recipitur relatio: fundamentum est quod fundat, & ad quod consequitur relatio: conditio est aliquid necessarium ad relationis consecutionem; relatio est ordo, & respectus, qui consequitur fundamentum: terminus est, qui terminat talem respectum, & ordinem. De subiecto nulla est difficultas: certum est enim substantiam esse subiectum relationis, sicut aliorum accidentium. Circa relationem, fundamentum, conditionem fundandi, & terminum aliqua oportet dubitare: ut essentia relationis exacte intelligatur.

QVÆSTIO I.

*Utrum dentur relationes reales huius
prædicamenti constitutivæ?*

§. I.

Explicatio tituli.

1. **N** alijs prædicamentis quæ-
stionē an sit talis natura præ-
termisimus, & rationem formale
constitutivā indagavimus; sed en-
titas relationis adeo est à sensib⁹
aliena, & cognitu difficilis, ut pos-
sibilitatē eius ut cumque suadere
opus sit, antequam eius naturam,
& proprietates ostendamus. Et
pro intelligentia quæstionis ad-
vertendū est, relatiua posse divi-
di in creata, & increata: relatiua
increata sunt quæ constituuntur
relationibus increatis: ut Pater
æternus, qui relatione Paternita-
tis æternæ, & increatæ, constitui-
tur: relatiua verò creata dicuntur,
quæ relationibus creatis, & tem-
poralibus constituuntur: ut Pau-
lus pater, qui temporali, & creata
constituitur relatione: igitur hæc
nostra quæstio non reuocat in du-
bium id quod fide tenendum est:
nempe diuinas personas posituius
cōstitui relationibus; sed de crea-
tis disputamus.

§. II.

*Referuntur sententia, & resolvitur
difficultas.*

2. **Prima in hac re sententia**
Tom. 2.

defendit, nullam dari relationem
realem creatam: sed omnes esse
rationis. Sic Averroes 12. Me-
tap. commento 10. Auicena lib.
3. Metap. cap. 10. Okamus in
1. dist. 3. q. 1. Auicola apud Ca-
preolum in 1. dist. 30. q. 1. & ferè
omnes Nominales.

3. Secunda sententia, quæ pro
conclusionē amplector, docet in
rebus dari creatis relationes rea-
les, hoc speciale prædicamentum
constituentes. Est communis.

4. Et pro illius luce aduerte,
quod sicut actio, secundū rationē
prædicamentī actionis cōstitutivā,
non exprimit *in*, id est ordinem ad
subiectum; sed solum esse *ab*; id est
esse ab agēte: sic relatio, secundū
rationem huius prædicamenti cō-
stitutivā, non exprimit forma-
liter *in*, nec realitatem, quam ha-
bet accidens in ordine ad subie-
ctum; sed solum esse quod habet
in ordine ad terminum, quod ef-
fe, est esse *ad*.

Propter hoc D. Th. 1. p. q. 28.
a. 1. dixit: *quod in his, quæ dicuntur
ad aliquid inueniuntur aliqua secun-
dum rationem, quod nō conuenit alijs
generibus*, id est, relationem ratio-
nis habere maiore proportionem
cū reali prædicamenti constituti-
ua, quā habet substantia, & quā-
ritas, & alia prædicata rationis
cū substantia, & quāritate rea-
li; tum quia sicut realis est ad ter-
minum, sic rationis est præcisè ad
illum; tum quia realis, in suo con-
ceptu ultimo, & specifico, nō ex-
primit realitatē, nec *in* quod ex-
primi-

Disputatio sexta. Questio prima.

primitur in alijs prædicamentis:
 tum quia propriè analogatur cum
 ratione vltima relationis realis:
 quod neque in actione reperies,
 etiam si secundum conceptum pro-
 prium non exprimat *in*: nam pro-
 priè non datur actio rationis, si-
 cut datur relatio rationis: utique
 quia egressio non est propriè in
 actione *reali*, sicut est *ad* in rela-
 tione rationis; tum denique quia
 in his, quæ cognoscuntur per
 modum relationis, reperitur ve-
 re, & propriè esse *ad*, & ordo ad
 terminum; in his verò, quæ fin-
 guatur ad modum substantiæ, nō
 reperitur propriè esse per se; nec
 in his, quæ finguntur ad modum
 quantitatis, reperitur vere, &
 propriè ratio extensionis: ratio
 huius est: quia esse *ad* dicit com-
 parationem, & ordinem vnius
 extremi ad aliud; & cum intel-
 lectus noster possit vnum extre-
 mum ordinare ad aliud, ad quod
 antea non ordinabatur ex natu-
 ra sua; ideo etiam potest per o-
 perationem intellectus vere, &
 absolute fingi aliquid per modi
 formæ relatiue denominantis
 subiectum, cui convenit absolu-
 tē esse *ad*, & ratio habitudinis
 formalis: at verò modus essendi
 aliorum generum, cum semper di-
 cat, aut esse per se, aut esse in alio,
 extendendo, aut qualificādo sub-
 iectum, non potest vere, & pro-
 priè convenire entibus rationis:
 quia nunquam ens rationis abso-
 lute est ens per se, nec absolute,
 & propriè extendit, aut qualifi-

cat subiectum. ¶ Ex hoc nō se-
 quitur, quod *ad* relationis ratio-
 nis spectet ad hoc prædicamen-
 tum: nam (vt dixi ex Philosopho
 in antepædicamentis, disput. 3.
 quest. 3. questum. 2. §. 11. n. 48.)
 ens reale, vt ab ente rationis cō-
 distinctum, est in decem prædica-
 menta diuisum.

5. Nota secundò; quod licet
ad relationis valeat præseindere
 à relatione reali, & rationis; ta-
 men *ad* huius prædicamenti, sicut
ab actionis, includit transcendē-
 taliter *in*, seu realitatē: ratio hu-
 ius est; nam omnis formalitas,
 quæ est in rerum natura, vel est
 per se, vel in alio; sed *ad* relatio-
 nis non est per se; tum quia rela-
 tio (secundum Philosophum) est
 vnum ex nouem prædicamentis
 accidentis: tum quia perfectas in
 creatis est propria entitatis abso-
 lutæ; ergo est in alio: ergo tran-
 scendentaliter includit *in*, seu rea-
 litatem.

6. His prælibatis probatur pri-
 mō cōclusio ratione theologica.
 Secundum fidem in diuinis datur
 relationes reales Paternitatis, &
 Filiationis; quia Filius est à Patre;
 id est, quia Pater æternus realiter
 generat, & Filius realiter est ge-
 nitus; sed etiā in creatis vna per-
 sona est ex alia per veram, & rea-
 lem generationem; ergo opposita
 sententia temerariè negat in crea-
 tis relationes reales.

Confirmatur. In Deo dantur
 relationes reales, virtutiter, &
 secundum rationem distinctæ ab
 essen-

Relationis

essentia diuina, & reliquis attributis absolutis; ergo & in creatis dantur relationes reales, à substantia, & à reliquis absolutis accidentibus distinctæ. Antecedens est certum secundum fidem. Consequentia probatur; nam illa quæ formaliter reperiuntur in Deo communiciantur realiter creaturis, dummodo in communicatione non sit aliqua repugnantiæ; vnde dicimus substantiam creatam esse participationem diuinæ, & increatæ substantiæ, & sapientiam similiter: sed nulla est repugnantia in participatione relationis; ergo in creatis dantur relationes reales, ab alijs accidentibus distinctæ. Maior patet inductione in omnibus attributis diuinis. Minor probatur: quia non repugnat ex parte perfectionis: cum relatio in creatis non dicat infinitam, sed limitatam perfectionem: nec ratione imperfectionis: cum imperfectio relationis creatæ sit imperfectio accidentis, quæ creaturis non repugnat: & certè non sit aliqua ratio quare bonitas, & sapientia diuina sint communicabiles creaturis, & actu reperiuntur in rerum natura communicatæ, & relationes diuinæ non sint communicabiles creaturis.

7. Etsi dicas primò repugnantiam provenire; quia relationes diuinæ sunt substantiales, & per se subsistentes personarum constitutivæ. ¶ Contra tamen est: quia quando dicimus diuinæ attributa participari à creaturis,

nō debemus intelligere quod talis participatio sit vnioca, & adæquata, ita vt participantur sicut sunt in Deo: nam sapientia creata non participat increatam, & diuinam sicut est in Deo: aliàs sapientia creata esset infinita, & idem realiter cum substantia, cuius est sapientia; sed talis participatio solum debet esse analogica, & secundum proportionē quandā; ergo licet relatio diuina non sit participabilis prout est in Deo, valet tamē participari secundum analogiam, & proportionem quādam.

8. Nec obstat quod relationes increatæ sint alterius ordinis, & extra omne prædicamentum.

Quia eadem obiectio confici potest de reliquis attributis: diuina enim substantia est alterius ordinis, & extra omne prædicamentum: nihilominus tamen substantia creata dicitur participatio illius, & per se pertinet ad prædicamentum.

9. Etsi dicas secundò in diuinis relationem Paternitatis, & Dominijs esse rationis. ¶ Contra est: nam secundum fidem, Deus est realiter, & verè Pater à vera, & reali Paternitate, quæ est in ipso: at verò Dominus à relationis seruitutis, quæ est in creatura; vel à relatione rationis existente in ipso Deo; vel ab aliquo alio: (de quo infra latius) & ideo non tenet paritas.

10. Secundo probatur conclusio. Relationes rationis ab ad-

Disputatio sexta. *Questio prima.*

nersarijs admittæ non sunt chymicæ; sed cum fundamento in re factæ; ergo debent admittere relationes reales, ad quarum similitudinem fiant; ergo insequenter loquuntur, dum rationis admittunt, & reales negant.

11. Et si dicas, sufficere ad hoc relationes diuinas, & transcendentes: cum ad proportionem diuinæ Paternitatis valeat intellectus creatus fingere relationem paternitatis. ¶ Contra est: nam ignarus paternitatis diuinæ efformabit in creatis relationes; sed nō ad similitudinem diuinæ; ergo creatæ. ¶ Quod verò transcendentes non sufficiant; probatur: nā intellectus fingit relationes, quæ totum suum esse habent in ordine ad terminum; ergo debent dari relationes reales prædicamentales, quæ totum suum esse habeant in ordine ad aliud; hæ sunt prædicamentales; ergo dantur à parte rei, ante fictionem intellectus, relationes reales prædicamentales.

§. III.

¶ Trinusque relationis conditiones.

12. **S**I autem inquiras, in quo præcipuè distinguatur relatio realis à relatione rationis?

¶ Respōdeo, (cum Diuo Thom. 1. p. q. 13. ar. 7. & q. 28. ar. 2.) tūc relationem esse realem, quando extrema realia ex natura sua ordinantur; cæterum quando solum

ex apprehensione intellectus extrema inter se ordinantur, relatio est tantum rationis: sed cum non semper constet, ordinem inter extrema habere esse solum per operationem intellectus: quædā conditiones sunt obseruandæ.

13. Prima est, relationem non esse realem, quando non est inter extrema realia, quod docet Diuus Thomas vbi supra dicens: *inter ens, & non ens, inter hominem, & eacitatem non esse relationem realem: quia alterum extremum non est reale.*

14. Secunda conditio est, quod extrema sint realiter distincta: hæc conditio constat primò, ex eo quod nihil reale mediat inter ea, quæ realiter nō distinguuntur: secundò; quia relatio infert, aut includit oppositionem realem, inter extrema; sed realis oppositio sēper est inter ea, quæ realiter distinguuntur: (vt de se patet) quia idem nunquā sibi ipsi opponitur; ergo realis relatio exigit extrema realiter distincta: vnde intellectus, cum fingit relationem rationis, prius distinguit extrema, quæ à parte rei identificantur.

15. Quæ conditio intelligenda est de distinctione reali inter extrema formaliter sumpta: quia (vt docet D. Thom. 3. p. q. 20. art. 2. opusc.) Christus Dominus, in quantum est suppositum habens humanitatem, realiter refertur relatione seruitutis, ad seipsum, in quantum est suppositum habens naturam diuinam: quia extrema hu-

huius relationis sunt realiter distincta: quæ propositio est vera, si intelligatur de extremis secundum rationem formalem. ¶ Defectus huius conditionis, relatio quæ reperitur inter prædicata essentialia non est realis; sed rationis: & æqualitas, & similitudo, quæ reperitur inter personas diuinas, non est realis, sed rationis; quia licet extrema, videlicet diuinæ personæ sint realiter distinctæ: non tamen distinguuntur realiter secundum rationem formalem: scilicet secundum bonitatem, ratione cuius dicuntur æquales; nec secundum naturam, ratione cuius dicuntur similes: ratio huius limitationis est; quia oppositio semper attenditur secundum rationem formalem: ut videre est in oppositione contraria, quæ inuenitur inter qualia, quæ ab eodem subiecto mutuo se expellunt: unde inter album, & nigrum oppositio semper attenditur secundum rationem formalem: & non secundum materiale, aut quasi materiale. Sed aduertendum est, quod cum extrema sunt realiter formaliter, & non materialiter distincta, debemus semper cum distinctione procedere, ne idem ad seipsum videatur referri: ut patet in exëplo supradicto.

16. Tertia conditio est: quod extrema realiter existant. Omnes hanc admittunt conditionem, ex parte extremi dicentis relationem: & pro illa est euidentis ratio: nam relatio, cum sit accidens rea-

le, requirit subiectum existens in rerum natura: & cum habeat esse à fundamento, à quo etiam dependet, quantum ad conseruationem, requirit etiam fundamenti existentiam: sed quantum ad existentiam alterius extremi non admittitur ab omnibus: nam aliqui existimant scientiam dicere ordinem prædicamentalem ad scibile; quamuis scibile non existat in rerum natura: sed in rebus mutuis ferè ab omnibus admittitur: quia relationa mutua sunt illa, quæ mutuo se respiciunt; ergo extrema relationis mutue debent realiter existere; utique quia (ut probatum est) subiectum relationis debet existere: & utrumque extremum in rebus mutuis habet relationem. Vniuersaliter autem probatur hæc conditio; quia (ut supra diximus, §. 2. nu. 4.) relatio est forma, quæ habet rationem quasi viæ, & tendentiæ ad terminum; sed tendentiæ realis semper est ad terminum realiter existentem: ut constat inductione, in quocumque motu, aut mutatione; ergo terminus cuiuscumque relationis realis debet realiter existere.

17. Dices. Actus intellectus habet rationem viæ, & tendentiæ ad obiectum, & terminum; & tamen non requirit obiectum realiter existens: ut de se constat; ergo non omnis via, & tendentiæ exigit sui termini existentiam. ¶ Respondetur esse disparem rationem: quia actus intellectus habet rationem viæ, & tendentiæ respectu obiecti:

Disputatio sexta. *Quaestio prima.*

& ideo sufficit, quod terminus talis tendentiae existat obiectiue: at verò aliae tendentiae, & viae, cum non respiciant terminum ut obiectum, nec secundum esse obiectiuum, sed prout est in se, requirunt in termino existentiam, non obiectiuam; sed realem. ¶ Defectu (huius conditionis inter AntiChristum, & Adamum; inter hominem existentem, & non existentem, non reperitur relatio realis.

18. Quarta conditio: extremum habens relationem debet esse talis naturae, ut possit ex natura sua ordinari ad terminum. Defectu huius conditionis quaecumque relatio, quae concipitur in Deo, respectu creaturarum, non est realis, sed rationis: quia non est entitas aliqua in Deo, quae ex natura sua sit ordinabilis ad creaturam: hoc enim implicat perfectioni increatae.

19. Sed est aduertendum, quod huiusmodi conditiones non requiruntur in ratione fundandi: ut patet in relationibus, in quibus ratio fundandi est actio, aut passio, quae existunt etiam non existente actione, & passione: nam paternitas, & filiatio existunt transacta generatione: & huius ratio est: quia ratio fundandi licet requiratur per modum conditionis, ut relatio incipiat esse: non tamen requiritur, ut permaneat in esse; quod etiam accidit in entibus absolutis; nam aliquae conditiones sunt necessariae, ut entitas absoluta incipiat esse, quae non requi-

runtur, ut permaneant in esse: ut patet in approximatione agentis ad passum.

§. IV.

Argumenta contraria sententiae.

20. **P**rimum. Relatio praedicamentalis secundum se non est substantia, nec accidens; ergo non est ens reale: cum omne ens reale adequatè diuidatur in substantiam, & accidens. Antecedens quoad primam partem ab omnibus admittitur: quia relatio praedicamentalis non existit per se: ut videre est in paternitate, & similitudine. Quoad secundam vero probatur; quia relatio secundum se est ordo, & habitudo ad terminum: cum paternitas v. g. solum sit ordo, & habitudo patris ad filium; ergo relatio secundum se non est accidens; aliàs diceret habitudinem ad subiectum inhaesionis.
21. Si dicas, relationem praedicamentalem non solum dicere ordinem ad terminum, sed etiam ad subiectum; quia (ut communiter loquuntur Philosophi) relatio non solum dicitur esse *ad*, id est ordinem, & habitudinem ad terminum; sed etiam esse *in*; id est, habitudinem ad subiectum inhaesionis. ¶ Contra est primò: quia relatiua (secundum Philosophum) sunt illa, quorum totum suum esse vnus est ad aliud se habere; ergo relatio praedicamentalis solum includit esse

esse *ad*: aliàs non totum esse relationi saluaretur per ordinē ad terminum. ¶ Contra est secundo. Omne ens reale creatum debet habere causam efficientem, à qua producat in rerum natura: quia creatura in suo conceptu includit dependentiam ab alio, tanquam à causa efficiente; sed non datur causa efficiens relationis; ergo nō datur relatio. Minor constat ex Aristotele 5. Physicorum, tex. 10. dicente *ad relationem non esse per se motum*: & nomine motus intelligit omnem actionem esse & inā: ergo relatio nō habet causam efficientem: cum omnis causa efficiens, per motum, seu actionem productiuam attingat effectum.

¶ Contra est tertio: nam si supponeremus esse unicuique tantum album in rerum natura, tale album non esset simile; cum relationum exposcat terminum in rerum natura: si verò ponatur posterà in India, aut in alio loco distant, statim concipitur primum album simile secundo albo; ergo similitudo illa est aliquid rationis: cum per productionem noui albi nihil reale producat in albo præexistenti.

22. Nihilominus ad argumentum bene ibi, num. 21. ad primam impugnationem dico, relationem esse ordinem subiecti ad terminum: ut paternitas est ordo patris ad filium: atque adeo in suo conceptu includit esse *in*, & rationem accidentis: nec oppositum colligitur ex definitione Philoso-

phi: nam per ly *unius* indicat Aristoteles relationem esse ordinem subiecti ad terminum: vnde relatio quælibet dicit esse *in*; quia est accidens: & dicit esse *ad*; quia est tale accidens. ¶ Sed est advertendum, quod in relatione non datur duplex respectus, quorum primus explicetur per esse *in*, & secundus per esse *ad*: sed vnicus tantum; qui est ordo subiecti ad terminum: nā esse *in* transcendentaliter includitur in esse *ad*; & esse *ad* solum se habet ut exprimens rationē propriam relationis: sicut *per se* in substantia non addit nouam formalitatem entitati substantiæ; sed nouam expressionem substantiæ constitutiuam.

Ad secundā responderetur, aliud esse relationem non habere causam absolutē; & aliud non habere causam per se: id est quæ primario intendat productionem relationis: primum est falsum: & secundum verum: quia relatio habet causam efficientem: videlicet causam productiuam sui fundamenti: non tamen habet causam per se: quia causa nō intendit producere relationem; sed fundamentum, ad quod consequitur relatio; sicut cum producantur proprietates ad productionē essentie: causa essentie essentie est etiam causa essentie proprietatum; nā *quidat formam, dat que sequuntur ad formam*: non tamen est causa per se proprietatum: quia solum intendit productionem essentie: ad quam consequitur proprietas: &

Disputatio sexta. Questio prima.

ideo Aristoteles non dixit absolute, ad relationem non dari motum; sed non dari per se motum.

Ad tertiam respondetur: in illo casu, posito secundo albo, resultare relationem in primo: quia ponitur terminus, qui erat necessarius ad illius resultantiam: neque est incôueniens, quod ad positionem alicuius extrinseci, resultet noua aliqua entitas, quæ antea non resultaret, si illud extrinsecum non esset appositum: ut constat in aqua, quæ reducitur ad pristinam frigiditatem per ablationem extrinseci impediens. Vide quæ dicenda sunt in Philosophia lib. 2. disp. 4. q. 2. §. 18. per totum.

23. Secundum desumitur ex Philosopho, (ubi supra) asserere, relationem aduenire subiecto, absque illius mutatione; ergo ratio non est accidens reale: quia accidens reale nunquam aduenit subiecto, absque subiecti mutatione.

24. Si dicas subiectum mutari per aduentum relationis, non absolute: sed in ordine ad terminum; & hoc asserere Aristotelem in prædicto loco. ¶ Contra est: quia impossibile est subiectum mutari, in ordine ad terminum, & quod absolute non mutetur in se: idem enim, eodem modo manens in se, non respicit terminum aliter nunc, quam prius: nam cum concipimus mutationem in Petro v. g. in ordine ad Paulum filium, iam absolute in ipso Petro concipimus mutationem; ergo si forma adueniens;

scilicet paternitas est aliquid reale positium, Petrus absolute, & realiter, (non tantum in ordine ad terminum, sed etiam in se) mutatur. ¶ Ad argumentum bene ibi. Ad impugnationem respondetur, negando antecedens: nam mutari absolute, est mutari sine ordine ad terminum extrinsecum: unde subiectum relationis, licet non accipiat formam absolutam per quam absolute mutetur, accipit tamen relationem, positiam, realem, & intrinsecam, per quam positivè, realiter, & intrinsecè mutatur.

25. Tertium. Omnis entitas realis creata est finita, secundum numerum, tam in specie, quam in individuo; sed si admitterentur relationes reales, sequeretur infinitas esse secundum numerum; ergo entitas relationis creata non est realis. Probo consequentiã: cõtinuum dicit relationem maioritatis ad omnes suas partes, & omnes partes dicunt relationem minoritatis ad totum; sed partes cõtinui sunt infinitæ; ergo si relationes sunt reales, sunt infinitæ secundum numerum.

Respondetur concedendo maiorem, & negando maiorem. Ad probationem sequelæ concedo maiorem, quoad primam partem: & distinguo secundam, omnes partes dicunt relationem minoritatis ad totum, omnes partes finitæ, & determinatæ, concedo maiorem; infinitæ, & indeterminatæ, nego maiorem: & distinguo minorem; partes cõtinui sunt infinitæ

finitæ in potentia, concedo minorem: actû, nego minorem, & consequentiam: nam relationes, in partibus continui repertæ, sunt solum in potentia infinitæ; sicut sunt partes ipsius continui; vnde relatio minoritatis actû solum est in partibus determinatis, & finitis; non verò in proportionalibus infinitis, & indeterminatis, propter cõfusionem in ipsis repertam. 26. Quartum est Philosophi 5. Metap. cap. de relatione vbi inquit: relatiua, alia fundari in vnitæte, vt æqualitas, & similitudo; alia in actione, & passione, vt paternitas, & filiatio: alia in mensura, & inmensurabili, vt relatio sciẽtiæ ad scibile; ergo secundum Aristotelem omnis relatio prædicamentalis est aliquid rationis: cum ibi de relatione prædicamentali, & secundum esse loquatur. Consequentia probatur: quia veritas, cum in negatione consistat, non potest esse fundamentum formæ realis positivæ: est enim fundamentum, id ex quo pullulat relatio; & similiter actio: creata transiens, cum non recipiatur in agente, sed in passio, non potest fundare relationem aliquam realem in agente; & denique ratio mēsuræ, cum secundum se sit aliquid independens, nõ fundabit relationem aliquam realem, & positivam.

Respondetur concedendo antecedens, & negando consequentiam. Ad probationem dico, vnitatem, & actionem solum esse cõditiones ad fundandas relationes.

Ad ultimam probationem cõcedo mensuram nõ ordinari ad mēsurabile, reali relatione: nam (vt nõ semel docet Philosophus) mēsuræ non ordinatur ad mēsurabile; etiam si mēsurabile ordinetur ad mensuram. Sed de hoc latius infra quæst. 2. §. 4. per totum, & q. 3. §. 4. num. 16.

QVÆSTIO II.

De diuisionibus, ac de natura, seu de ratione formali relationis realis prædicamentalis.

§. I.

1. **R**elicta prima diuisione relationis vt sic, in realem, & rationis; subdividitur in secundum esse, & secundum dici: relatio secundum esse est illa, quæ totum suum esse habet in ordine ad aliud, tãquam ad purum terminum: relatio vero secundum dici est, quæ licet nequeat intelligi sine ordine ad aliud, tanquam ad subiectum, obiectum, causam, vel effectum: (ratione cuius totum suum esse non est in ordine ad purum terminum) tamen ad illam consequitur iste purus respectus; si ad sint conditiones infra. §. 4. assignandæ.

2. Hanc diuisionem non admittit Avicena 3. Metap. sentiens, idem esse relationem secundum esse, ac relationem realem; & idem relationem secundum dici, ac relationem rationis. Sed nostra diuisi-

Disputatio sexta. Questio secunda.

vt certa, & communis, est defendenda; tñ quia sub relatione reali datur relatio secundum esse, & secundum dici; nam pater, qui totum suum esse habet in ordine ad filium, tanquam ad purum terminum, est relatio realis secundum esse; & scientia, quæ per se primò respicit scibile, per modum obiecti, & non per modum puri termini, (licet postea relatione tertij generis illud per modum puri termini respiciat) est relatio realis secundum dici: tum quia sub relatione rationis datur vtrumque distinctionis extremum; nam genus, (quod totum suum esse habet in ordine ad species, tanquam ad purum terminum) est relatio rationis secundum esse: & priuatio, quæ ad modum qualitatis fingitur) est relatio rationis secundum dici; ergo prima diuisio nõ coincidit cum secunda.

3. Dices: Relatio diuiditur in relationem secundum esse, & secundum dici; ergo relatio secundum dici solum dicitur relatio, quia concipitur, & explicatur ad modum relationis: vtrique quia si diceretur relatio, non solũ quia concipitur vt relatio, sed quia est, iam non esset relatio secundũ dici, sed secundum esse; nam relatio secundum esse, est, & concipitur, vt relatio: nec propter cõceptionẽ, & esse eidem formalitati possumus tribuere rationem vtriusque extremi diuidentis: quia eodem modo possemus diuidere entitatem absolutam, in absolutam

secundum esse, & secundum dici: quia entitas absoluta est, & concipitur, vt absoluta.

Respondetur, prædictam obiectionem nostræ fauere diuisioni: quia ex illa conuincitur relatiua transcendentalia non esse relatiua absoluta, & secundum esse. Cæterum negare non possumus, aliquas entitates concipi à nobis, ad modum relationum, quæ dicuntur relatiua secundum dici, vt esse *in* in accidentibus; & esse *ab* in creaturis: verumtamen, cum huiusmodi entitates, tantum secundum quid sint relatiua non implicat rebus absolutis conuenire: quia licet absolutum simpliciter, & respectuum simpliciter opponantur nõ tamẽ opponuntur absolutum simpliciter, & respectuum secundum quid.

4. Non quiesces, discurrendo per omnem relationem transcendentalem: nam forma accidentalis non solum concipitur ad modum rei dicentis habitudinem ad subiectũ, sed vere, & propriè habet in se talem habitudinẽ: quia verè, & propriè est ens in alio: & idem patet in quacunque creatura, respectu Creatoris; ergo relatio transcendentalis non est relatio secundum dici, sed secundum esse.

Respondetur solum conuincere accidens secundum esse habere dependentiam a subiecto, & creaturam à Creatore: non tamẽ huiusmodi dependentiam esse relationem absolutè, & secundum esse:

esse: imò oppositum colligitur: quia talis dependentia non est aliud, sed ab alio, aut in alio: dicitur tamen hæc dependentia relatio secundum dici quia est, cognoscitur, & significatur, ad modum relationis predicamentalis.

5. Pater Suarez subiungit relationem secundum esse in predicamentalem, & transcendentalem. Sed hæc diuisione non est admittenda: tum quia omnis relatio realis secundum esse, est predicamentalis, vel quasi predicamentalis: & omnis relatio realis secundum dici, est transcendentalis: cum per nouem alia predicamentorum genera valeat diuagari: tum quia est Sancto Doctore opposita 1. p. q. 13. art. 2. ad 1. ubi explicauit relationes secundum esse, & secundum dici his verbis: *quedam relationes sunt impostæ ad significandū ipsas habitudines relativas ut Dominus, seruus, Pater, Filius, & hæc dicuntur relationes secundum esse: quedam uero sunt impostæ ad significandas res, ad quas consequuntur quedam habitudines; sicut mouens, & motum, caput, & capitatū, & hæc dicuntur relationes secundum dici.* Ex quibus verbis constat solum relationes predicamentales esse secundum esse: & omnes transcendentales reales esse secundum dici.

6. Deinde relatio predicamentalis subdiuiditur in mutua, & non mutua: mutua est illa, cui ex altero extremo correspondet ei alia relatio: ut paternitati filiatio: non mutua, cui ex altero ex-

tremo nulla correspondet relatio: ut relationi creaturæ ad Deum nulla ex parte Dei realis correspondet relatio: & similiter rationis scientiæ ad obiectum nulla realis correspondet relatio.

7. Denique subdiuiditur predicamentalis mutua in equiparantiæ, & disquiparantiæ relatione: equiparantiæ est illa, cui ex altero extremo alia similis correspondet relatio: disquiparantiæ est, cui ex altero extremo alia dissimilis correspondet relatio: ut relationi causæ, relatio effectus: & paternitatis, filiatio.

§. II.

Secunda resoluitur pars. Veriora suppono.
(2)

8. **A**D secundam igitur huius difficultatis deueniendo partem, ut certum suppono, (ex Diuo Thoma. opusc. 43. tract. 5. cap. 1.) quod in predicamentali relatione datur subiectum, quod refertur: terminus ad quem tendit; ratio fundandi: & denique fundamentum, ex subiecto, & ratione fundandi consurgens: licet ab aliquibus, & non improprie) appellatur subiectum fundamentum remotum: & ratio fundandi, fundamentum proximum.

9. Secundò suppono: fundamentum relationis realis debere esse reale, & à termino realiter distinctum, saltem distinctione includen-

tis

Disputatio sexta. Quæstio secunda.

ris ab inclusio: ratio primi est: nã
relatio realis prædicamentalis,
cum sit accidens reale, non valet
fundari in non ente, vel in aliquo
ente rationis, sed solum in aliquo
reali; nunc sit à relatione prædi-
camentali distinctum: nunc verò
indistinctum: de quo infra q. 5. §.
2. per totum. Ratio secundi est:
nam idem non potest realiter re-
ferri ad seipsum; & ideo essentia
Patris æterni non est similis rea-
liter essentia Filij ratione identi-
tatis, etiam si Pater sit à Filio
realiter distinctus; ergo necessa-
ria est distinctio realis termini,
nec in reali, sed etiam in trãf-
cendentali relatione.

§. III.

Conclusio.

10. **H**is vt magis certis stabi-
litis, tenendum est, es-
sentiam, seu rationem formalem
relationis prædicamentalis, con-
sistere in reali respectu subiecti
ad terminum. ¶ Pro illius intelli-
gentia nota discrimen quod re-
peritur inter hæc: esse ab alio, es-
se in alio, esse propter aliud, esse
circa aliud, & esse ad aliud: nam
prima significant aliquam depen-
dentiam; & vltimum significat ve-
ram, & propriam relationem. Quia
ens ab alio dicitur, quod depēdet
ab alio tanquam à causa: in quo
sensu omnis creatura dicitur ens
à Deo, quia dependet ab illo tan-
quam à causa efficiente: solū enim

Leus est ens à se, & independens
ab omni causa. Ens in ano est il-
lud, quod dependet ab alio, tan-
quā à subiecto inhaerentis: in qua
acceptatione omnis forma accidē-
talis est ab alio dependens. Ens
propter aliud dicitur illud, quod
dependet ab alio vt à causa fina-
li, seu est illud, quod habet esse
gratia alterius. Ens circa aliud
est illud, quod ex natura sua ver-
satur circa aliquod obiectum: vt
visus dicitur ens circa colorem:
quia ex natura sua medijs suis ac-
tibus versatur circa colorem. Ens
ad aliud est illud, quod totū suum
esse habet in ordine ad aliud; vt
paternitas: verū est tamen, quod
hæc omnia concipiuntur ad mo-
dū relationis, & vt entia ad aliud:
ceterum prima non habent pro-
prie totum suum esse ad aliud, &
ideo solum dicuntur relativa se-
cundum dici.

11. Probatur ergo conclusio
primò ex definitione à Philoso-
pho tradita: nam relatio est for-
ma relatiui constitutiuā; sed rela-
tiuū est cuius totum esse est ad
aliud se habere; ergo ordo, & res-
pectus ad aliud est essentia, & ra-
tio formalis relationis: vtique quia
per habitudinem, & ordinem rea-
lem ad aliud, constituitur subie-
ctum ad aliud se habens.

12. Secundò probatur: quia
hoc conuenit omni, & soli rela-
tioni prædicamentali; & non cō-
cipimus aliam rationem priorem
in relatione; ergo in hoc cōsistit
eius essentia. Antecedens proba-
tur

tur, quoad primam partem, inductione; & quoad secundam, quia hoc non conuenit relationibus transcendentalibus, & secundum dici; ergo solum conuenit predicamentibus. Antecedens probatur: nam relatio transcendentalis (*ut talis*) non est ordo ad aliud, sed ab alio, aut propter aliud: ut patet in formis accidentalibus; albedo enim non est ens ad subiectum, sed in subiecto: & creatura non est ens ad Deum, sed à Deo. Dixi in quantum transcendentalis: quia transcendentalis multoties fundat predicamentalem, quæ dicit ordinem ad aliud tanquam ad terminum.

Confirmatur primò ex communi modo loquendi: omnes enim facentur modum constitutum huius predicamenti esse ad reale; ergo ordo ad aliud est essentia, & formalitas huius relationis. Patet consequentia: nam sicut in substantia dicimus formalitatem illius consistere in esse per se, quia per se est modus constitutus substantiæ: ita esse ad aliud est etiam ratio constitutiva relationis, quia sicut se habet per se ad substantiam, sic ad relationem. Quare auctores oppositæ sententiæ fatentur, relationem distingui ab alijs predicamentis, quia relatio est accidens ad aliud; reliqua uero solum sunt accidentia in alio: ut videre est apud Suarez. disp. 47. Metaph. sect. 3. nu. 4. ubi explicans definitionem relationis ait: *aliera pars definitionis, quæ locum differentia habet separat predicamentum hoc à reliquis pra-*

dicamentis accidentium: nam illa cum sit absoluta, habet solum esse in alio: non uero ad aliud: quod est proprium relationi; ergo ordo ad aliud tantum continet essentialiter relationis secundum esse.

Confirmatur secundò. Absolutum secundum esse, & relatum secundum esse opponuntur: quia ratio absoluti seu per explicatur per negationem relatiui: est enim absolutum quod est in se, & non ad aliud; ergo reliqua accidentia, (quamuis sint relatiua transcendentalia) non sunt relatiua secundum esse: quia sunt absoluta secundum esse.

13. Vltimò probatur assertio. Non est assignabile adæquatum discrimen inter relationem predicamentalem, & transcendentalem, si utraque est relatio secundum esse: ut intendit Suarez: ergo transcendentalis relatio non est secundum esse, seu in ordine ad aliud, sed secundum dici, cum ordine ab alio, seu propter aliud.

§. IV.

Vtriusque relationis conditiones.

14. Vt aliquo modo cognoscatur essentia relationis predicamentalis aliquæ conditiones assignantur, pro vtriusque relationis realis distinctione: prima, transcendentalis per se primò perficit subiectum, cui inest, ut ex consequenti illud ordinet ad aliud quod extrinsecum: at uero predicam-

Disputatio sexta. Questio secunda.

dicamentalis per se primò solum habet ordinate subiectum ad terminum: licet per se secundò, ordine executionis, illud, (vt referat) perficiat.

15. Secunda: transcendentalis valet per se primò terminare per se motum: cum ex se sit forma absoluta: at verò prædicamentalis solum per accidens intenditur à motu: vt constat ex Philosopho 5. Metap. & ratione: quia relatio prædicamentalis solum datur, vt entitates in rerum natura se respiciant; sed hoc confargit posito fundamento, & termino; ergo relatio prædicamentalis nunquam per se intenditur: illa enim, quæ resultat ex alijs, nunquam per se intenduntur à natura.

16. Tertia: prædicamentalis respicit extrinsecum, sub formalitate puri termini: at verò transcendentalis illud non respicit sub hac, sed sub formalitate subiecti, obiecti, causæ, vel effectus: itaq; tunc aliqua relatio pertinet propriè ad hoc prædicamentum, cum eius terminus non exerceat aliquam causalitatem, nec est effectus relationis.

17. Dices. Humanitas Christi Domini comparatur ad substantiam diuinam tãquam ad terminum: & motus, vt condistinctus ab actione, & passionem, etiam respicit terminum; & tamen respectus, qui sunt in humanitate, & motu, non sunt prædicamentales, sed transcendentales; ergo nõ solum prædicamentales, sed etiam trãs-

cendentales, respiciunt terminum per modum puri termini.

Ad primam instantiam dico, substantiam non esse terminum humanitatis, eo modo, quo filia- tio est paternitatis terminus; nõ substantia diuina Verbi intrinsecè reddit humanitatem substantentem, seu personatam: vocatur autem terminus, quia absque informationis imperfectione humanitati hãc præstat perfectionem.

¶ Ad secundam dico, motum respicere terminum, vt producibilem, vel vt productum: (quod idè est, ac respicere illum per modum effectus) at verò relatio, vt talis, non producit, sed respicit terminum, per modum puri termini.

18. Quarta, relatio prædicamentalis exigit terminum realiter existentem, vt in actu exercito possit ad illum realiter referri: at verò transcendentalis talem exigèriam ex natura rei non importat. Hæc cõditio, licet in relationibus mutuis sit ab omnibus admissa, tamen in nõ mutuis non est ita vniuersaliter recepta: tum quia existimant scientiam non referri, ad scibile prout existens in singularibus, in qua contractione obtinet existentiam; sed ad illud vt abstractum ab illis, in qua abstractione existentia non præhabet; tum quia respicit illud, in quantum habet rationem mensuræ, quam vt abstractum habet.

19. Sed his rationibus non obstantibus, quarta cõditio est à nobis amplexanda cum D. Th. 1.

De diuisionibus ac de natura relationis prædic. 89

p. q. 13. ar. 7. & 2. contra Gentes, cap. 12. ubi illam probat: tum ex eo quod alias essent in eodē subiecto infinitæ relationes reales: utique quia quodlibet æquale diceret relationes ad omnia æqualia possibilis, in potentia infinita; tū quia album respiceret nigrum relatione similitudinis: utiq; quia album possibiliter est nigrum; ergo ad actum exercitum prædicamentalis relationis necessaria est termini existentia.

20. Ad primam rationē dubitandinego antecedens: nam licet scientia quoad essentialia, idest, ut qualitas scientifica, possit transcendentali ordine versari circa scibile ut sic: tamen ordine prædicamentali nequit illud respicere, vsque dum sit in singularibus existens. Ad secundam dico, scibile ut sic, esse mensuram scientiæ; licet ut sic, non habeat omnia requisita, ut ex parte scientiæ resulter prædicamentalis ordo; ad quē opus est, quod mensura sit existens: unde scibile ut sic, respectu scientiæ non habet rationem puri termini, sed obiecti, vel mensuræ, vsque dum talis mensura sit existens: non aliter ac forma artificiosa, licet sit obiectum, & mensura extrinseca Logicæ, tamen illam non respicit respectu prædicamentali ad essentiam scientiæ consecutum, quia non adstant condiciones requisitæ: haud aliter in præsentī.

21. Dices. Omnis causa respicit, respectu prædicamentali, effe-

ctum quē causat; sed omnis causa est prior suo effectu; saltem prioritate naturæ; ergo similtas terminum in existendo non est necessaria. Respondetur concedendo maiorem: & negando consequentiam; tum quia prioritas naturæ non obstat ad similitatem in existendo: tum quia pro illo priori, in quo intelligitur, ut antecedens, non intelligitur ut relata: nam licet ut actu causans, vel ut fundans relationem, sit prior: non tamen ut correlatiua effectus: qui ut correlatiua causæ non exprimit formalitatem effectus, quam in signo antecedenti habuit; sed formalitatem termini fundatam in formalitate effectus.

22. Dices. Sicut hæc propositio: homo est animal, est vera: sic hæc: pater est ad filium; etiam si non existant extrema propositionis; ergo relatio non exposcit termini coexistentiam. ¶ Respondetur concedendo antecedens; & negando consequentiam; si loquantur de relatione exercita: nam hæc exposcit termini existentiam, quam veritas propositionis nō exigit; nam ut propositio sit vera, sufficit, quod extrema sint quoad essentiam, seu quoad actum signatum: ut dicam lib. 1. physic. disputa. 3. quæst. 1. §. 7. 8. & 9.

23. Sed contra dicta sic insurges: relatio prædicamentalis respicit subiectum, & terminum; sed ut respicit subiectum non est

Disputatio sexta. Quæstio tertia.

prædicamentalis: cum de essentia huius sit respicere purum terminum; ergo ut sic est transcendentalis; ergo non distinguantur: cum in relationis non sit ab *ad*, nec per intellectum (in opinione Thomistarum) distinctum. ¶ Respondetur distinguendo maiorem: respicit subiectum, & terminum, uno, eodemque respectu concedo maiorem: duplici respectu nego maiorem: & minorem: nam relatio prædicamentalis non respicit, sicut transcendentalis, subiectum per se primum, ut illud perficiat, sed ut illud referat: unde pro illo priori, in quo intelligitur, ut respiciens subiectum, licet sit prædicamentalis, tamen nec exprimit rationem prædicamentalis, nec transcendentalis, sed aliquid commune ad utramque; nam prædicamentalis est in subiecto, ut referat: at verò transcendentalis est in subiecto, ut perficiat; ergo pro illo priori nec intelligitur ut prædicamentalis, nec ut transcendentalis: non aliter ac intellectus cognoscens in homine vitam, non intelligit illum ut rationalem, nec ut irrationalem, usque dum alias percipiat formalitates illam contrahentes.

24. Ex hac solutione colligo, in relationis creatæ non esse absolutum; sed relatum: ratio est: nam eodem modo se habet in relatione creatæ, ac ens in suis quasi differentiis: sed ens per se est substantia; & in alio, accidens: (ut constat ex Philosopho in ante-

prædicamentis) ergo in, quod est in relatione, seu in ad relationis non est absolutum, sed relatum: sicut in quod est in forma accidentali absoluta, propter oppositam rationem, non est relatum, sed absolutum.

29. Colligo secundo, (ex dictis in præcedentibus Metaph.) quod licet in abstractum à relatione, & à reliquis prædicamentis non explicet rationes peculiare horum prædicamentorum: tamen ut contractum ad formam relatiivam, est essentialiter relatum; & ut contractum ad formam absolutam, est essentialiter absolutum, ratione inclusionis, & transcendentis: ratio est; nam in non se habet respectu ad relationis v. g. sicut animal respectu rationalis, quod non transcendit; cum genus (secundum Philosophum) sit extra-conceptum differentiarum; sed sicut animal respectu hominis, quæ essentialiter constituit.

QVÆSTIO III.

An recte dividat Aristoteles relationem per triplicem rationem fundandi?

§. I.

Triplex fundamentorum divisio patrocinator.

1. **H**æc difficultas sub his terminis proponitur, ut cognoscas diversa relationum genera

ra: nam licet qualibet, prout distincta à fundamēto, habeat ex se specificam unitatem, ab specifica alterius rationis distinctam: tamē vt magistros Philosophi passus sequar, distinctionem, & unitatē relationis, per distinctionem, & unitatem fundamenti demonstrare intendo. ¶ Colligit ergo Philosophus 5. Metap. tex. 15. ex triplici relationum fundamento, tria tantum esse relationū genera: primum, earum, quę fundantur in unitate, & numero: vt æquale, & simile. Secundum, earum, quę fundantur in actione, & passione: vt Pater, & filius. Tertium, earum, quę fundantur in mensura, & mensurabili: vt relatio scientiæ, ad scibile; & sensus, ad sensibile.

2. Sed pro intelligentia huius diuisionis est notandum, vnicum, & idem fundamentum, secundum diuersas rationes fundamēti, posse fundare relationes pertinentes ad hæc tria genera: vt eadem scientia v. g. Metaphysica, quatenus est vna unitate conuenientię cum alia Metaphysica fundat relationem similitudinis; & in quantum est qualitas producta ab intellectu fundat relationē effectus respectu illius: & in quantum eius habitualis veritas respicit obiectum, fundat relationem pertinentem ad tertium genus: quæ appellatur, (ratione fundamenti) relatio scientiæ ad scibile.

3. Quod verò nō debeat assignari aliud relationum fundamentum probat Diuis Thomas 5.

Tom. 2.

Metap. lect. 17. hac ratione: fundamenta relationum sunt illa, quæ fundamentaliter ordinantur ad aliud: sed hoc solū tripliciter valet contingere: vtiq; quia omne quod ordinatur ad aliud, vel ordinatur secundum similitudinem, seu proportionem, vel secundum operationem, vel secundū esse: si primo talis respectus fundatur in unitate, & numero: si secundo, in actione, & passione: si tertio, in mensura, & mensurabili; ergo fundamenta relationum tantum sunt tria.

§. II.

Primi generis relationes, & fundamenta explicantur.

4. **H**is ergo præfatis notandum venit, circa relationes, & fundamenta primi generis, Philosophum per unitatē non intelligere unitatem quantitatiuā, & multitudinem illi oppositā, sed similitudinē, seu conuenientiam rerum. Constat hoc ex Philosopho 5. Metap. tex. 5. & etiā ex cōmuni proloquio ex hoc loco Aristotelis à Philosophis deducto: videlicet, *unum, in substantia facere idem; in quantitate, æquale; in qualitate, simile.* Ex quo sequitur sub hoc fundamēto esse omnes relationes identitatis, æqualitatis, similitudinis, præsentis, propinquitatis, et si quæ sunt huius generis.

5. Secundū notandum venit, secundam particulam, scilicet, *num-*

M 2

me 2

Disputatio sexta. Questio tertia.

mero non stare, (vt volunt Complutenses) pro relationibus mutuis, quæ (saltem ex parte vnius extremi) fundantur in numero prædicamentali, quod est vnum ens per se: ad distinctionem numeri transcendentalis, qui est vnū per accidens; (& sic incapax fundandi relationes prædicamentales) sed stare pro relationib⁹ fundatis in dissimilitudine, seu disconuenientia vnitati opposita: tum quia hæc est communis Doctorum expositio: tum quia aliàs primum genus, non vnum, sed duplex esset: tū quia numerus multiplicitatem, & diuersitatem denotat.

6. Dices. Relationes similitudinis, & equalitatis, non valēt fundari nec in vnitatem numericam, cū ex his non resalter vnum: nec in formali generica, seu specifica: cum à parte rei non detur vnitatis formalis communis, seu per modum vnius: (vt dixi in 1. p. Logicæ, disp. 3. q. 2. §. 2. n. 25.) ergo istæ relationes non fundantur in vnitatem. ¶ Respondetur concedendo primam partem antecedentis; & negando secundam, quoad vtramque partem: nam licet relatio similitudinis nō valeat fundari in vnitatem analogam: bene tamen in specifica, & generica: cum hæc, sicut illa, faciat idem in natura. Ad probationem dico, hæc relationem non fundari in vnitatem, seu in natura, quæ identicè sit in pluribus eadem: cum hæc identitas sit relationi reali opposita:

vt constat in diuinis, vbi natura diuina, quæ est in Patre, non dicit realem relationem similitudinis ad naturam Filij: quia eadem est per identitatem in tribus personis; sed fundari in vnitatem formali, quæ solum sit per conuenientiam, & similitudinem eadem.

§. III.

Secundi generis relationes, & fundamenta explicantur.

7. IN hoc secundo genere numerauit philosophica eruditio relationes, quæ fundantur in actione, & passione: non quia actio, & passio, sint fundamenta, in quibus inhaerent paternitas, & filiatio v.g. cum hæc fundamenta sint substantiæ genitoris, & geniti: sed quia sunt rationes fundandi indispensabiliter requisiti, vt istæ relationes resultent. Quod vero paternitas immediate subiectur in substantia genitoris, & non in potetia generatiua, nec in ipsa generatione, probatur: filiatio immediate afficit suppositum (vt docent omnes Theologi in materia de Incarnatione: vbi denegant Christo duas filiationes: quia filiatio immediate afficit suppositum, quod in Christo, vt diuinum est incapax recipiendi aliquod accidens) ergo idē dicendum erit de paternitate: cum eadem debeat esse in vtroq; casu ratio & disciplina.

8. Amplius probatur hoc assertum: nam potentia generatiua est instrumentum separatum; sed instrumentum separatum desinit esse ex parte causæ: cuius est instrumentum, post instans actionis; ergo potentia generatiua debet desinere post instans generationis; atqui paternitatis relatio non desinit esse: ergo relatio paternitatis non valet subiectari immediate in potentia generatiua, nec in actione ipsius, sed in substantia generantis, quæ est principium generationis radicale.

9. Nota secundo: quod in relationibus huius generis datur fundamentum remotum, proximum, & denique ratio fundandi: fundamentum remotum, est substantia genitoris, cui immediate inheret relatio; proximum est potentia generatiua, cui intrinsecè non inheret; licet sit necessaria ad huius relationis resultantiam: ratio vero fundandi est generatio indispensabiliter requisita ad huiusmodi relationis resultantiam. ¶ Quod verò hæc omnia sint necessaria, ut paternitatis relatio resultet, probatur: nā si supernaturaliter Petrus pater, & Paulus filius, essent per creationem producti non esset formaliter relati relatione secundi generis; ergo ad hanc non solum est necessaria substantia patris, & potentia generatiua Petri; sed ulterius quod filius sit ex patre per generationem; ergo potentia generatiua, & generatio, sunt per modum rationis forma-

lis necessariae ad paternitatis resultantiam.

10. Ex quo colliges, discrimen quod versatur inter rationes fundandi huius generis, & inter alias aliorum generum: nam rationes fundandi huius generis solum sunt necessariae ad fieri harum relationum: at verò aliorum, non solum ad fieri; sed etiam ad conseruari: nam ablata unitate ab extremis, id est, ablata albedine ab uno ex extremis albis non manet similitudinis relatio: at verò transacta potentia generatiua, & actione generandi remanet paternitatis relatio.

11. Nota vltimò discrimen quod versatur inter relationes huius secundi generis: secundum Philosophū 5. Metaph. text. 17. dantur relationes, quæ exposcunt actionem, existentem pro fieri, & præteritam pro conseruari: ut sunt paternitatis, & filiationis relationes: & etiam dantur relationes huius generis, quæ tam ad fieri, quam ad conseruari exposcunt actionem futuram, & potentiam actu existentem: ut sunt relationes calefactiui ad calefactibile, & sectiui, ad secabile. ¶ Ex qua doctrina (expresse a Philosopho tradita) colligo discrimen, quod inter has relationes versatur: nā primæ subiectantur immediate in substantia generantis: (vt iā probavi) at verò secundæ (naturaliter loquendo) immediate non subiectantur in substantia, sed in potentia proxima producentis:

Disputatio sexta. Questio tertia.

ratio huius est : nam huiusmodi relationes resultant naturaliter in substantia, hoc principio proximo affecta; ergo in illo debent fundari.

12. Dices primo. Substantia calefactibilis immediatè, absq; aliquo accidenti, recipit relationem; ergo & substantia calefactiui. Primo responderetur, negando antecedens: nam substantia calefactibilis, non immediatè, sed medijs accidentibus est calefactibilis; & sic relatio non subiektatur immediatè in substantia. ¶ Secundo responderetur concedendo antecedens; & negando consequentiam: nam vt dicam lib. 2. physie. disp. 4. q. 2. §. 5. per totum) substantia ex se, nec supernaturaliter potest esse principium immediatum operandi: bene tamen recipiendi; & ideo naturaliter relatio, ex parte agentis, requirit accidens actiuum: etiam si ex parte passi non exigat accidens ad naturaliter recipiendum.

13. Dices secundo. Ex dictis q. precedenti, §. 4. n. 18. constat, relationem prædicamentalem non posse esse ad terminum possibilem, sed solum ad existentem; sed calefactibile non est existens: cum solum in potentia, habeat calorem; ergo vel potest dari relatio prædicamentalis secundi generis ad terminum possibilem: v. g. relatio paternitatis ad filium possibilem: vel non datur relatio prædicamentalis inter calefactiuum, & calefactibile. ¶ Responderetur

concedendo maiorem, & distinguendo minorem: calefactibile non est existens, vt habet rationem calidi, concedo minorem; vt habet rationem calefactiui, nego minorem, & consequentiã, quoad vtramque partem: nam relatio calefactiui nõ est in ordine ad calorem possibilem, sed in ordine ad potentiam passiuam caloris actu existentem: quare lignum, vt calefactibile, habet realiter potentiam passiuam actu existentem in ordine ad quam est prædicamentalis relatio.

§. IV.

Tertij generis relationes, & fundamenta explicantur.

14. **V**ltimum relationũ prædicamentaliũ genus est earum, quæ fundantur in mensura, & mensurabili, videlicet, quæ fundantur inter scibile, & scientiã, seu inter sensibile, & sensum. *Ly. mensura* non accipitur strictè pro quantitatiua; sed pro mensura perfectionis, qua mensuratur perfectio alicuius rei: v. g. pro obiectis realibus, quæ scientiarum mensurant perfectionem. ¶ Notanter dixi *pro obiectis realibus*: nã rationis obiecta: (vt obiectum Logice) licet mensurent, nõ tamen terminant respectum prædicamentalem: defectu realitatis, ex parte termini requiritur: (vt dixi in disp. proemiali. primæ partis Logice. q. 1. §. 13. n. 83.)

15. Ex

An una relatio valeat esse alterius fundamēt. 92

15. Ex his nota discriminē, quod versatur inter relationes huius generis: & inter alias aliorū generum relationes: nam huius generis per se sunt non mutuz: cum ex parte mensuræ non sit realis respectus ad mensurabile; at verò aliorum generum relationes per se sunt mutuz; licet per accidens valeant esse non mutuz; vt relatio diuersitatis creaturæ ad creatorum, quæ est primi generis: & relatio maternitatis in Virgine matre, quæ est secundi generis. ¶ Ad hoc genus spectant relationes, quibus creaturæ respiciunt Deum, tanquam Dominum, & Creatorem: quæ licet ex parte creaturarum reales, & prædicamentales sint, tamē ex parte Dei non dantur, ne aliquid ei in tempore adueniat. ¶ Dicitur tamen realiter Dominus, & Creator: quia realiter terminat relationes seruitutis, quæ dantur ex parte creaturarum; & quia realiter residet in illo potentia creatiua; nō aliter ac Christus dicitur realiter Filius virginis, quia realiter est genitus, & quia realiter terminat maternitatis relationem.

16. Nota denique, quod licet obiectum, vt mensura, non respiciat scientiam; (quia vt docent Aristoteles, & Diuus Thomas, loco supra citato, scibile dicitur relatiuē, non quia scibile ordinetur ad scientiam, sed quia scientia ordinatur ad scibile) tamen vt causa speciei impressæ, respicit potentiam, relatione secundi ge-

neris; & eodem modo potentia practica, vt talis, respicit obiectum, relatione secundi generis.

QVÆSTIO IV.

An una relatio prædicamentalis valeat esse alterius fundamentum?

§. I.

Explicatur titulus, referunturque sententiæ.

1. **Q**uod titulus inquit est; an vnitas transcendentalis prædicamentaliū relationum valeat prædicamentalem fundare respectum? sicut vnitas transcendentalis qualitatum illam valet fundare: videlicet, an sicut vnitas, seu convenientia inter duas albedines reperta, prædicamentalem fundat respectum: sic vnitas seu convenientia inter duas paternitatis reperta, valeat fundare prædicamentalem similitudinis ordinem?

2. Partem negatiuam defendūt omnes Thomistæ: quia existimāt esse Diui Thomæ 1. p. q. 42. ar. 1. ad 4. Sed (vt bene inspexit insignis Thomista Magister Lerma) nec in hoc loco, nec alibi, illam defendit: & ideo iste Auctor, non auctoritate, sed ratione debili fixus, illam patrocinator.

3. Affirmatiuam docet Scotus cum sua schola: & ex alijs Magister Suar. disp. 47. se. 1. 1. Ruuius q. 1. 1. in huius gratiam sit.

Disputatio sexta. Questio quarta.

§. II.

Conclusio.

4. **R**elatio prædicamentalis in prædicamentali fundari valet respectu. Probatur primò ex Euclide insigni arithmetico: nam proportionalitas, quæ relatio est, in proportionibus, quæ relationes sunt, fundatur; ergo relatio prædicamentalis valet in relatione fundari.

5. Ratione efficaci probatur. Non alia ratione datur prædicamentalis similitudo inter duas albedines, nisi quia sunt eiusdem rationis, & speciei: & quia ex se, sola relatione transcendentali sunt relatæ: sed etiam duæ paternitates sunt eiusdem rationis, & speciei: & à sola relatione transcendentali sunt inter se relatæ; ergo propter eandem rationem debet inter illas dari similitudo prædicamentalis.

6. Et si dicas duas paternitates solū esse negativè, seu fundamentaliter similes, per carentiam diversitatis. ¶ Contra est: nā idē potest dici de omnibus alijs rebus: cum hæc solutio solū sit pro voluntate respondentis; etsi non est pro libito, assigna mihi rationem, quare inter duas albedines valet resultare, & non inter duas paternitates.

7. Tertiò probatur: vna relatio rationis fundatur in alia; ergo vna realis in alia: cum illa non

sint chymaricæ, sed factæ ad similitudinem realium.

§. III.

Fundamenta oppositæ sententiæ.

8. **P**rimum (quod est cōtra secundam nostræ assertionis rationem) sic procedit. Duæ similitudines sunt eiusdem rationis, & speciei: & tamen non valēt fundare aliam similitudinem; utique quia ad similitudinem nequit dari similitudo: iuxta illud, *ad rationem formalem non datur ratio formalis*; ergo ex eo quod duæ paternitates sint eiusdem rationis, non sequitur quod inter illas debeat dari similitudinis relatio, ne ad rationem prædicamentalem, detur relatio prædicamentalis: & sic processus in infinitum, qui à rebus per se ordinatis relegatur.

Respondetur concedendo antecedens; & negando consequentiam: nam licet duæ similitudines sint eiusdem rationis, tamen non valent fundare aliam similitudinis relationem: tum quia inter se, non transcendentaliter, sicut duæ paternitates; sed prædicamentally sunt relatæ: tū quia inter se sunt rationes referendi; & ad rationem formalem referendi, reduplicatiuè ut talem, nequit dari alia ratio referendi: at verò paternitas, licet respectu filij sit ratio referendi, tamen respectu alterius paternitatis non est ratio formalis referendi: & ideo in
ordiz

ordine ad illam valet aliam diuer-
si generis fundare relationē; abs-
que eo quod ad rationem referen-
di detur formaliter alia ratio for-
malis referendi.

Ex quo constat, non dari pro-
cessum in infinitum: quia sistēdum
est in similitudine inter duas pa-
ternitates reperta. Constat hoc
ā simili, in actu metaphysico, qui
licet sit via, *ut quo* attacta à Me-
taphysico: tamen secundum ra-
tionem entis valet per alium ac-
tum *ut quod*, & ut terminus attingi
ā Metaphysico: haud aliter in
præsenti: licet paternitas respectu
filij sit ratio referendi, & prout
sic, nō valeat aliam paternitatem
fundare: tamen, respectu alterius
paternitatis, non est ratio referē-
di; sed quod refertur: & sic. aliam
alterius generis fundat ratio-
nem.

Iuxta hanc solutionem locu-
tus est Magister Sanctus loco su-
pra citato, dum dixit: *ne iterum
una relatio referatur ad aliam per ali-
quam aliam relationem: cum autem
dicemus quod paternitas opponitur fi-
liationi, oppositio non est relatio mo-
di inter paternitatem, & filiationē:
quia utroque modo relatio multiplicar-
etur in infinitum.* Ausculta nostræ
solutionis doctrinam, in qua do-
cet Magister Angelicus vnam re-
lationem non referri ad aliam, ad
quam est ratio formalis referēdi,
vel ad quam formaliter refertur,
per aliam relationē, videlicet pa-
ternitatem, non referri ad filiationem
per aliam paternitatem: ne

detur processus in infinitum: non
tamen docet, vnam relationē non
referri ad aliam, ad quam non est
ratio referendi, vel ad quam for-
maliter non refertur per aliam ra-
tionem: cum ergo paternitas non
sit ratio referendi patrem, ad aliū
patrem; sed ad filium: ideo neces-
sario est, respectu alterius patris,
assignanda alia ratio referēdi; ut
possit ad illum referri; non vero
est assignanda alia inter similitu-
dines in paternitatibus fundatas:
cum ad inuicem sint rationes re-
ferendi.

2. Secundum, (quod est funda-
mentum Magistri Lerma) sic se
habet. Relatio prædicamentalis
resultat actiue ex fundamēto; sed
relatio prædicamentalis, licet sit
realis, est minima entitatis; ergo
non potest habere actiuitatem in
aliam relationem. Certe Magis-
trum Lerma videtur non vidisse
inconsequentiam: nam ipse alibi
asserit, (& benè) substantiam esse
fundamentum relationis prædica-
mentalis: ex eo in cōsequentiam ip-
sus infero: nam actiuitas in me-
diata magis repugnat substantiæ
(in ipsius opinione) quam acci-
denti etiam relatiuo: sed respectu
relationis conceditur substantiæ;
ergo potiori iure debet relationi
concedi. Hoc prænotato respon-
detur distinguendo maiorem, re-
sultat actiue ex fundamēto, acti-
uitate propria, nego maiore: im-
propria, cōcedo maiorem, & mi-
norem: & nego consequentiam:
nam relationes dimanant à fun-
damentum.

Disputatio sexta. Quæstio quinta.

damento sicut proprietates ab essentia: quare substantia, & relatio, valent ætius fundare relationes: cum hæc ætinitas solū consistat in hoc, quod vna exigit aliam.

10. Tertium, (& theologicum fundamentum) sic procedit. Ex nostra cōclusionē, sequitur, quod in diuinis detur relatio realis dissimilitudinis, cum paternitatis relatio sit à filiationis relatione distincta, & diuersa: hoc implicat; ergo illud ex quo sequitur.

Probo minorem: in diuinis sunt tantum quatuor relationes reales, scilicet, paternitas, filiatio, spiratio actiua, & passiua; ergo dissimilitudinis relatio non est admit-tenda: tum sic: non potest assignari aliud principium repugnantiæ, nisi quod vna relatio non valet aliam fundare; ergo in nostra sententia sequitur hoc absurdum.

Respondetur distinguendo sequelam: sequitur quod detur relatio realis dissimilitudinis distincta ab alijs relationibus diuinis nego sequelā: indistincta concedo sequelam. Ad probationem dico, Theologos solum assignare quatuor relationes: quia solū istæ sunt necessariae ad constitutionem personarum: & licet spiratio actiua non sit necessaria ad ad cōstitutionem Patris, nec Filij: tamen absque illa non valet intelligi spiratio passiua Amoris constitutina: & ideo istæ quatuor sunt annumeratæ, absque eo quod dissimilitudo, vel diuersitas earum

numeretur: vnde etiam si in rebus creatis opus sit distincta relatione, qua paternitas creata ad filiationem, & filiatio ad paternitatē ut dissimiles referantur: illa tamē necessaria non est in paternitate, & filiatione diuina ratione infinitatis, & illimitationis.

11. Hic poterat inquiri an dissimilitudo reperta inter paternitatem, & filiationem diuinam, sit per rationem distincta à paternitate, & filiatione diuina. Sed hæc quæstio non ad Metaphysicū; sed ad Theologum spectat: & ideo pronunciam illam omitto.

QVÆSTIO V.

*An prædicamentalis respectus realiter à proprio distinguatur
fundamento?*

§. I.

*Elucidatur titulus, & proponuntur
sententia.*

1. **P**RO tituli intelligentia nota, quæstionem hanc procedere de fundamento proximo, & non de subiecto, (quod ab alijs solet remotum fundamentum appellari) vt cum album dicitur simile alteri, fundamentum proximum similitudinis est albedo; & de similitudine hac inquirimus, an realiter, vel solum secundū rationem distinguatur ab albedine? Si ergo aliquando subiectum, & fundamentum identificatur:

centur: (vt de subiecto, & fundamento filiationis communiter asserunt Doctores,) tunc relatio eo modo distinguitur, quo distinguitur à fundamento:

2. In hac questione prima sententia asserit relationem, à parte rei, esse idem realiter cum fundamento; & solum distingui, in quantum fundamentum concipitur cū habitudine ad aliquod extrinsecum. Est communis inter Nominales: illamque defendit O Kam. in 1. dist. 30. q. 1. & dist. 31. q. 1. Gregor. dist. 28. q. 2. quibus adheret Agidius dist. 26. q. 4. & ex Thomistis recentioribus Soncinus 5. Metap. q. 28. qui affirmat, relationem solum conceptibiliter distingui à fundamento: quia in conceptu relationis clauditur terminus, qui in conceptu fundamenti non clauditur. Hanc sententiam latè defendit Suar. disp. 47. Metap. sect. 2. qui num. 22. aduertit, huiusmodi sententiam non esse intelligendam, ita vt esse relationis sit nihil in relativo, aut aliquid desumptum ex denominatione extrinseca, ab aliqua forma absoluta extrinseca: (vt aliqui ex Nominalibus videntur sentire) sed ita vt relatio sit forma realis intrinsecè denominans relatum, quod constituit: ceterum non est forma, aut modus, realiter, aut ex natura rei, distinctus ab omni forma absoluta; sed in re, est forma absoluta, non vt absoluta, sed vt respectiva; vel vt respectuens aliam, quam connotat: ita

vt similitudo sit forma, & entitas realis, à parte rei constituens simile. absq; eo quod sit forma realiter ab albedine distincta, quantum ad id quod ponit in re, quæ dicitur similis; secus verò quantum ad terminum, quem connotat: hæc sententiam explicat exemplo actionis, & motus; nam eadem entitas quatenus est ab agente, seu connotat extrinsecè agens, dicitur actio; & quatenus est via, seu productio termini, dicitur motus.

3. Secunda sententia (huius extremè opposita) docet relationem realiter, & ante omnem operationem intellectus, distingui à fundamento: non tanquam res à modo, sed tanquam res à re: itaque (iuxta hanc sententiam) similitudo, & albedo, non solum dantur à parte rei, sed etiam ante omnem operationem intellectus distinguuntur inter se: ita vt hæc propositio, *similitudo est albedo*, nec in sensu idèntico sit admittenda. Prima pars istius sententiæ est D. Thom. 1. p. q. 28. art. 2. Hanc sequuntur Caietanus ibidem: Capreolus in 1. dist. 30. q. 1. Ferrara 4. contra Gentes, cap. 14. Fonseca 5. Metap. cap. 15. q. 2. Sorus in præsentis: & eam ex parte defendit Scotus, in 2. dist. 1. q. 5. & in 3. dist. 8. q. 1. vbi diuidit relationem in separabilem, & in inseparabilem; & hanc secundam asserit non distinguui à fundamento: vt relatio in in accidentibus: & relatio ab in creaturis: primam vero (inquit) distin-

Disputatio sexta. Questio quinta.

distinctam esse realiter à fundamento: vt paternitas.

§. II.

Prima conclusio.

Philosophi auctoritatibus probatur.

4. **I**N creatis relatio realis realiter distinguitur à suo fundamento.

Constat primò hæc nostra assertio ex Philosopho 5. physico. vbi affirmat, ad relationem non esse per se motum; & relationem aduenire subiecto, absque subiecti mutatione; sed ad fundamentum datur per se motus, & fundamentum aduenit subiecto, cum illius mutatione; ergo relatio, & fundamentum realiter distinguuntur. Probo consequentiam: nam illa quæ realiter identificantur, simul, & per eandem actionem producuntur; sed fundamentum producitur per motum; ergo vel relatio producitur per motum etiâ, vel realiter distinguitur à fundamento.

5. Constat secundò ex eodem Philosopho ibidem: vbi docet, relationem non mutare subiectum per se; ergo sentit illud mutare per accidens; aliâs superfluo esset apostropha in propositione negativa illa particula *per se*; cum secundum Iuristas, *exceptio firmet regulam in contrarium*: vtique quia exceptio illa *per se* firmat aliud mu-

tationis genus.

6. Constat tertio ex eodẽ, ibidẽ, vbi docet, quod relativa sunt accidentia realia, quorum totum suum esse est ad aliud se habere; sed implicat quod in creaturis eadem res sit ens à se, & in se, & ad aliud adæquatè; ergo implicat quod relatio, quæ adæquatè est ad aliud, sit realiter fundamentum, quod adæquatè est à se, & in se.

7. Constat quartò ex eodẽ: nã (secundum illum) relatio resultat ad positionem termini, & fundamenti, sed id quod resultat distinguitur realiter ab eo à quo resultat: tum quia omnis effectus debet realiter à sua causa distinguuntur quia proprietates distinguuntur realiter ab essentia, quia ab illa dimanant, & resultant; ergo relatio, à fundamento resultans, est ab illo realiter entitative distincta.

§. III.

Angelici Doctoris testimonijs roboratur conclusio.

(..)

8. **H**UIC nostræ assertioni fauet Magister Angelicus loco supra citato ad 2. vbi sic ait: *ad secundum dicendum, quod sicut in rebus creatis, in illo qui dicitur relatione non solum est inuenire respectum ad alterum, sed etiam aliquid absolutum: ita in Deo; sed aliter, & aliter: nam id quod inuenitur in creaturis, præter id quod continetur sub significatione*

An predicam. respectus realiter à proprio dist. fun. 95

catione nominis relatus, est alia res:

sed una, & eadem. Hæc D. Thom.

vbi notanda sunt illa verba: præ-

ter id quod continetur: ex quibus

apparet, quàm sinistra sit inter-

pretatio afferentium, D. Thomã

comparare relationem cum sub-

iecto; & non cum fundamento: tũ

quia non solum subiectum, sed

etiam fundamentum est aliquid

præter id quod significatur nomi-

ne relatiuo; nam similitudo rela-

tionem, & non albedinem signifi-

cat; tum quia multoties coinci-

dit, per viam identitatis, subiec-

tum cum relationis fundamento.

9. Fauet etiam idem Magister

4. contra Gentes cap. 14. vbi sic

fatur: *relatio realiter substantia ad-*

ueniens postremum, & imperfectissi-

um habet esse: ergo relatio est se-

cundum D. Tho. a suo fundamēto

realiter distincta: tũ quia id quod

substantia aduenit, non est sub-

stantia: tum quia si esset entitati-

uē substantia, nō haberet esse im-

perfectissimum.

10. Denique ei fauet q. 8. de po-

tentia ar. 1. vbi assignans discrim-

men inter substantiam creatam,

& increatā, ait; *quod increata sub-*

stantia non efficit compositionem cum

relatione increata; sed est idem rea-

liter cum illa: substantia vero creata

efficit compositionem realiter aũ crea-

ta relatione propter oppositam ratio-

nem: sed relatio non semel funda-

tur immediatē in substantia: (vt

de filiationis relatione omnes cō-

muniter farentur) ergo relatio

ante omnem operationem intel-

lectus (iuxta Angelicum Magis-

trum) distinguitur à fundamēto.

§. IV.

Inefficaces rationes quibus probatur

nostra conclusio referuntur, &

refelluntur.

11. **S**edatores nostrę sententię

probant illam: tum quia

fundamentum relationis, & rela-

tio, diuersa constituunt prædica-

menta: tũ ex eo quod relatio po-

test realiter à fundamento sepa-

rari: tum denique quia fundamē-

tum trāsit per relationem ab vno

extremo cōtradietorio ad aliud;

quę transmutatio, seu transitus,

nequit fieri, absque superadditio-

ne alicuius rei, vel modi: cum op-

positio contradictoria sit à con-

traria distincta, in hoc, quod illa

versatur inter entitates: hæc ve-

rō inter formalitates.

12. Sed istę rationes cum in cō-

sequentia, & inefficacia nostrę fa-

nent assertioni: prima hoc dupli-

ci pede claudicat: nam (in nostrā;

& ipsorum opinione) actio, &

passio, absque reali distinctione

diuersa constituunt prædica-

menta; ergo ex eo præcisē quod fun-

damentum relationis, & relatio,

diuersa constituunt prædica-

menta, non sequitur, quod realiter di-

stinguantur. ¶ Secunda, & ter-

tia vtroque etiam laborāt vicio:

nam in nostrā opinione: (vt con-

statbit ex dicendis infra in Philo-

sophia lib. 2. dispo. 2. q. 2. §. 3. per

Disputatio sexta. Questio quinta.

totam) vñio realiter separatur ab extremis; & hæc, ratione illius, transeunt de vno extremo contradictorio ad aliud, absque eo quod vñio sit ab extremis realiter distincta; ergo istæ rationes cum inefficacia, & inconsequentia nostram firmanr cõclusionem.

13. Verum tamen est, quod due posteriores possunt adduci aduersus Patres Societatis, qui primã sententiam pro viribus defendunt: nam (in ipsorum opinione) vñio est à partibus realiter distincta: tum quia realiter est ab extremis separabilis: tum quia extrema per unionem trãseunt ab vno extremo contradictorio ad aliud.

14. Nec valet dicere (cum Patre Suarez) relationem, defecta correlatiui, deficere: non quoad realitatem, sed solum quoad denominationem. ¶ Non (inquam) valet, nec potest cõsequenter dari hæc solutio à prædictis Doctõribus: nam hæc solet ab illis in Philosophia acriter impugnari: vide obiectiones, & responsiones à nobis, & ab illis ibi adducendas, vt proprio gladio illos ferias.

§. V.

Rationibus efficacibus, probatur conclusio.

15. **H**is ergo ommissis rationibus sic probõ conclusiõnem. Per se, & in alio: (vt constabit ex dicendis 2. physic. dispu. 4. q. 2. §. 5. per totum) sunt modi ita

oppositi, vt vnus essentialiter importet alterius carentiã, sed fundamentum relationis identitatis est per se, & relatio eas in alio; cũ speciale accidentis cõstituat prædicamentum; ergo fundamentum huius relationis est ab illa realiter distinctum; ergo & aliarũ relationum: cum omnium eadẽ sit ratio.

16. Dices, cum Patre Suarez, relationem non esse accidens physicum, sicut albedo respectu quantitatis; sed solum prædicamentale, seu metaphysicum: quod valet cum substantia identificari.

¶ Sed contra est primò: nã (iuxta cõmunem philosophorum consensum) omne accidens prædicamentale est physicum: cum essentialiter participet conceptum in conceptui *per se* oppositum; sed relatio est accidens prædicamentale: cum peculiare accidentis cõstituat prædicamentum; ergo relatio habet rationem accidentis physici. ¶ Contra est secundo. Id quod cõstituit prædicamentum (in omniũ opinione) est vñiuocum, ad species sub illo cõtinentas; sed in solutione assignata relatio substantia, est substantia: & qualitatis, est qualitas, seu ens in alio; ergo relatio, vt sic, quæ abstrahit ab his relationibus est vñiuoca ad ens *per se*, & *in alio*; quod est omnino fallum, & impossibile: cum ad ens *per se*, & *in alio*, solum valeat assignari vñitas communis analoga.

17. Nec valet dicere, relationem,

nem, ut sic, abstrahere ab esse per se, & in alio: & sic constituitur speciale predicamentum. Non (inquam) nam predicatum predicamenti constitutum est (in omni opinione) uniuocum: sed predicatum, quod abstrahit à substantia, & accidenti, non est uniuocum: (ut ipse Suarez fatetur in entis præcisione) ergo relatio predicamenti constitutiva non abstrahit ab esse per se, & in alio.

18. Nec rursus valet dicere constituitur predicamentum accidentis, id quod abstrahit ab esse per se, & in alio: dum modo sit extra conceptum subiecti, cum quo identificatur. Non (inquam) valet: tum propter dicta: tum quia si physica inhaerentia non est essentialiter necessaria ad predicamenti accidentis constitutionem; ergo id quod physicè est ens per se valet predicamentum accidentis constituitur: quod est ridiculum: cum id quod est per se sit in predicamento substantiae. Contra est secundo: nam (iuxta hanc solutionem) substantia, quæ est substantiæ modus, non deberet poni in predicamento substantiæ; sed accidentis: cum sit extra conceptum, & entitatem essentiae.

19. Etsi dicas, substantiæ poni in predicamento substantiæ, quia licet sit extra conceptum essentiae, tamen est complementum ipsius, cum illa constituens unum ens per se. Contra est: nam aurum est extra essentiam coronæ, cum illa non faciens unum per se:

& tamen (in omni opinione) est substantia predicamentalis, & non accidens predicamentale; ergo ex eo quod relatio sit extra conceptum fundamenti, & non constituat unum per se cum fundamento, non sequitur, quod non debeat esse in predicamento sui fundamenti.

20. Ex quo infero, quàm absque fundamento Modernus quidam assignauit regulam, ad cognoscendum discrimen, quod versatur inter accidens physicum, predicamentale, & logicum: dicens: *physicum* esse illud, quod realiter inhaeret: *predicamentale*, quod est extra essentiam rei, cum illa unum per se non constituens: & *logicum*, quod est etiam extra essentiam rei, cum illa unum per se constituens. Absque fundamento (inquam) nam aurum, quod est extra essentiam coronæ, non est accidens predicamentale, sed logicum, intra predicamentum substantiæ: etiam si non constituat unum per se cum subiecto in quo est.

21. Secundò probatur nostra conclusio: per aduentum relationis mutatur subiectum, nedum expressiue; sed entitatiue; ergo relatio est realitas à subiecto distincta. Antecedens probatur: nam omnes Theologi denegant Deo relationem realem in ordine ad creaturas: tum quia quod ad omnem entitatem realem est à creaturis independens; tum (& maxime) quia est immutabilis; sed ex hoc principio ei non repugnaret, si relatio

Disputatio sexta. Questio quinta.

solum adderet supra fundamentum nouam denominationem, seu expressionem, cum sola rationis ratiocinata distinctione: utique quia noua expressio Deo non repugnat, (vt constat in Incarnationis mysterio) ergo per relationem, nedum expressiue, sed entitatiue, mutatur subiectum.

§. VI.

Secunda conclusio.

22. **R**elatio realiter est à suo fundamento distincta tantquam res à re. Probatur primo, ex Dico Thoma loco supra citato: ubi ait; relationem esse aliam rem à fundamento. Secundo: quia relatio (vt cōdistincta à fundamento) constituit speciale prædicamentum; sed hoc non valet constitui à rebus incompletis, & imperfectis, quæ habent rationem modi: cum modus spectet ad prædicamentum rei, cuius est modus; ergo relatio est, vt res, à re à suo fundamento distincta. Confirmatur. Modus semper habet rationem completæ, respectu entitatis, cuius est modus, & reducitur ad prædicamentum illius; sed relatio constituit peculiare prædicamentum, & non est complementum fundamenti: cum tribuat nouū esse formale subiecto, quod est proprium forme accidentalis; ergo relatio non distinguitur à suo fundamento, vt modus; sed vt res, peculiare constituens prædi-

camentum.

23. Ceterum quia relatio est minima entitatis, & ex natura sua habet esse per resultantiam, non potest, nec diuinitus separari à fundamento, in quo est: vnde ad rationem modi non sufficit, quod forma accidentalis sit ita imperfecta, vt non valeat esse absq; subiecto: nam forma materialis est res, & non valet esse (saltem naturaliter) absque materia: & hæc, licet res, non valet esse, (nec supernaturaliter) absque aliqua forma. Et si inquiras quenam sit ratio modi constitutiuæ? Respōdeo esse incompletionem, & imperfectionem, in aliqua linea; seu esse complementum subiecti, in quo est: non aliter ac substantia est propriè modus nature: quia in genere substantiæ illam complet, & perficit.

24. Nota denique incoſequentiam Ioannis à Sancto Thoma, (quem sequuntur aliqui moderni nostræ familiæ) nam ipse (in præfenti) ait, relationem distingui à fundamento remoto per modum rei; & à proximo per modum modi: quia sentit, cum illo, & nō cum illo, identificari, iuxta commune proloquium, ab in doctis crasse intellectum, scilicet, *modum non distinguī à re cuius est modus.*

25. Sed hæc doctrina, vt falsa, debet reijci: nam (secundum Philosophum) in omni entitate eadē est ratio cōstitutiuæ, & distinctiuæ: id est, omnes res distinguitur ab alia, per seipsam, & nō per aliā

ab

An predicam. respectus realiter à proprio dist. fun. 97

ab ipsa distinctam; sed relatio æqualitatis v. g. quæ immediate; (tanquã in fundamēto proximo) fundatur in quantitate, est in opinione huius Doctoris modus ipsius quãtitatis; ergo modaliter solum debet distingui à substantia; ergo ex eo quod quantitas distinguitur à substantia, vt res, nõ sequitur, quod relatio æqualitatis, ratione sui fundamenti proximi, scilicet quantitatis, distinguitur à substantia vt res: cum ratione proprię entitatis, quæ est modus, debeat ab omnibus alijs reb^{us} distingui. ¶ Nec eis fauet proloquium allatum: nam licet verum sit, quod modus non distinguitur à re, cuius est modus, vt res; distinguitur tamen vt realitas modalis à realitate rei, cuius est modus; ratio est: quia modus in re aliquid est, quod non est res, cuius est modus: cum per illum res aliter se habeat realiter modaliter; ergo modus, per seipsum, est realiter modaliter distinctus, à re cuius est modus.

§. VII.

Argumenta quę militant contra primam conclusionem.

26. **C**ontra primã conclusionem sic insurgunt aduersarij: duo alba sunt similia per proprias albedines seclusa omni relatione distincta: cum (secundum Philosophum 5. Metaph. cap. 15.) ea sunt similia, quarũ qualitas est una;

Tom. 2.

ergo frustra assignatur similitudinis relatio à fundamentis distincta.

27. Et si dicas, esse similia fundamentaliter; non verò formaliter. Contra est primo: nã (seclusa hac relatione à fundamēto distincta) duo alba sunt formaliter alba, & cõuenientia; ergo formaliter similia: cum similitudo, & cõuenientia, coincident per viam rationis formalis. ¶ Contra est secundo. Duo alba non sunt in similitudine distincta; sed in albedine; ergo albedo, & non similitudo distincta ad hunc conducit effectum.

28. Ad argumentum bene ibi. Ad primam replicam, cõcedo antecedens; & nego consequentiam; nam cõuenientia formalis est in natura, seu in albedine, quæ est similitudinis formalis, & respectiua fundamentum: quare in duobus albis, secluso respectu distincto, manet formaliter similitudo, & formaliter cõuenientia, quæ non cum similitudine formali, sed solum fundamentalis, coincidit. Ad secundam nego antecedens; si loquantur de similitudine formali, & vt quo: secluso vero si loquantur de materiali, & vt quod: nam licet vnum album sit ex se sicut aliud; tamen ex se non est simile alijs.

29. Dices: duo alba non sunt similia in similitudine; sed in albedine; ergo albedo, & non similitudo est ratio formalis assimilandi. In primis hæc replica debet ab aduersarijs dissolui: nã (in ip-

N

forum

Disputatio sexta. Questio quinta.

forum opinione) licet realiter entitatiuè albedo, & similitudo, co-
incidant: tamè formaliter nō co-
incidunt: & ideo (in ipsorum opi-
nionē) absq; dubio datur similitu-
do formaliter ab albedine distia-
cta. Nunc sic insurgo: duo alba nō
sunt similia, in formalitate simili-
tudinis; sed in formalitate albedi-
nis; ergo albedinis, & non simili-
tudinis formalitas est formaliter
ratio assimilandi: ecce qualiter idē
argumentum contra suam militat
opinionem.

20. Quare pro omnibus respōde-
tur, distinguendo antecedens; non
sunt similia in similitudine *ut quo*
nego antecedens: *ut quod*, cōcedo
antecedēs: & distinguo consequēs
eodem modo; nam licet albedo,
& nō similitudo, sit id in quo sunt
fundata similia, vel id quod est si-
mille; tamen similitudo est id quo,
vel ratione cuius, albedo est *ut*
quod formaliter similis. Ex hoc
non sequitur, quod duo alba sint
minus similia, per similitudines,
quam per albedines; nā similitu-
do formalis, & *ut quo*, maior est
similitudine fundamentali, & *ut*
quod: cum sit, propter quod fun-
damentum est simile.

21. Secundam: vnum album v.g.
dicitur, nedum fundamentaliter,
sed formaliter, relatum, per solam
connotationem, quam obtinet in
ordine ad aliud album; ergo sine
entitate superaddita datur in eis
relationis effectus; ergo & rela-
tio. Secunda consequentia cōstat
ex prima: quia effectus formæ ne-

quit esse sine forma. Prima ex an-
tecedenti. Antecedens probatur:
materia prima v.g. dicitur, nedum
fundamentaliter, sed formaliter,
vnita, per solam connotationem
ad formam, sine nouo modo rea-
liter ab ipsa distincto; ergo simili-
ter fundamentum relationis dicitur
formaliter relatum, per solam
nouam connotationem. ¶ Res-
pondetur negādo antecedens. Ad
probationem cōcedo antecedēs:
& nego cōsequentiam: nam ma-
terix vnio est in genere in quo est
materia; & ideo valet formaliter
dici vnita, per solam nouam con-
notationem: at verè relatio, vt
condistincta à fundamento, est in
alio genere: (vt cōstat ex dictis,
§. 7. nu. 15. 16. 17. 18. & 19. huius
quæstionis) & ideo ad hoc vt fun-
damentum sit relatum, est neces-
saria entitas de nouo adueniens
fundamento.

22. Dices: Vnum album, ante-
uertenter ad connotationem, est
fundamentaliter relatum; ergo
per connotationem denuò adue-
nientem, antecedenter ad nouam
entitatē, est formaliter relatum.

¶ Respondetur distinguendo
antecedens: vnum album ante-
cedenter ad connotationem est
relatum fundamentaliter remo-
te; concedo antecedens; funda-
mentaliter proximè, nego ante-
cedens, & consequentiam: nā al-
bum, per cōnotationem ad aliud,
non est formaliter relatum: (vt in-
tendit obiectio) sed solum fun-
damentaliter proximè referibile;

quia

An predicam. respectus realiter à proprio dist. fun. 98

quia connotatio, sine superadditione alicuius entitatis, non extrahit fundamentum ad aliud genus.

23. Tertium sic procedit: impossibile est, quod Petrus generet Paulum, & quod utroque existente vnus non sit pater, & alius filius, etiam si à Deo auferatur omnis respectus distinctus; ergo relatio paternitatis non est à fundamento distincta. ¶ Respondetur negando antecedens: nam in casu quo Deus cōseruaret Petrum: & Paulum, destructis paternitatis, & filiationis relationibus, Petrus esset Pater solū fundamentaliter, & non formaliter; (vt dixi in solutione primi argumenti.)

§. VIII.

Argumenta quæ militant contra secundam conclusionem.

24. **C**ontra secundā assertionem insurges primò, ex Diuo Thoma. opus. 48. tit. 5. cap. 2. ubi ita ait: *quod similitudo in Sorte, ad Socratem, non est alia res ab albedine, quæ est in Sorte*; ergo secundum Diuum Thomam similitudo, quæ est primi generis relatio, non est alia res à suo fundamento: ergo saltem vt res non est à suo distincta a fundamento. ¶ Fere omnes sentiunt hoc opusculum non esse Diui Thomæ; si verò admittatur vt proprium, dico, Diuum Thomam solum intendere similitudinem non esse aliam rem ab al-

Tom. 2.

bedine per veram actionem per se productam, sed solum esse quādam rem minutissimam, ad actionem per se productiuam: bedinis consecutam.

25. Secundum à ratione sic procedit. Per relationem fundamentum se habet alio modo; ergo relatio est modus fundamēti. ¶ Respondetur concedendo antecedens: vel illud distinguendo, claritatis gratia; per relationem se habet subiectum alio modo *entitatiue*, concedo antecedens: *modaliter*, nego antecedens, & cōsequentiam: nā per qualitatem etiam subiectū se habet entitatiue alio modo; & tamen qualitas non est subiecti modus; sed res quantitati adueniens.

26. Tertium sic se habet. Relatio nec diuinitus potest absque fundamento existere; sed talis dependentia est propria realitatis modalis; ergo relatio est modus fundamenti. Respondetur concedendo maiorem, & negando minorem; nam licet modus non valeat existere absque re, cuius est modus, tamen in tali dependentia nō cōsistit ratio differentialis ipsius; (cum in hoc conueniat cum rebus imperfectis) sed in hoc quod sit complementum alicuius generis, reductiue ad tale genus spectans; sicut substantia reductiue spectat ad predicamentum substantiæ; & cōtinuatiuum, ad predicamentum quantitatis; quia cōplent realitates per se ad predicamenta spectantes.

N 2

QVÆ-

Disputatio sexta. Quæstio sexta.

QVÆSTIO VI.

An relationis predicamentalis essentia in actuali, vel ordininali consistat respectus?

§. I.

Prelibantur aliqua.

1. **P**RO quæstionis luce nota primo duplex esse formarum genus; primum est, quod ita informat subiectū, ut illud relinquat in potentia ad actum secundum: ut constat in omnibus potentijs, & scientijs, quæ relinquunt subiectum in potentia ad actum secundum eis correspondentem: nam intellectus v. g. ita actuatur animam, ut illam relinquat in potentia ad intellectionis actum. Secundum est, quod subiecto ultimam tribuit actualitatem; ut constat in omnibus exercitijs ultimis rerum: nam unio v. g. ita actuatur extrema, ut illa actu constituat unita. ¶ Nunc ergo quod inquirimus est, an relatio sit in primo, vel in secundo harum formarum genere? quod est idem ac inquirere, an relatio non solum constituat subiectum actu relatum ad terminum, sed etiam proxime referibile ad illum? (nam referibilitas radicalis (in omnium opinione) non dimanat à relatione, sed illam antecedit, cum subiectum ex se sit remote saltem referibile.

2. Ex hoc colliges, quam absolute fundamento aliqui Thomistæ confundunt hanc difficultatem cum alia à nobis in antepredicamentis decisa: quæ inquit; an accidentis essentia in aptitudinali, vel actuali consistat inhaerentia? nam ex decisione huius, nullatenus pendet nostræ difficultatis resolutio: quia etiam si actualis inhaerentia sit de essentia accidentis, & consequenter relationis: adhuc examinandum restat, an hæc relatio, quæ essentialiter inhaeret actu in subiecto, illud tantum relatum, vel an simul proxime referibile constituat? & etiam si quantitas, v. g. per modum essentiae non dicat actualem inhaerentiam; sed aptitudinalem; adhuc non sequitur, quod reddat subiectum proxime aptum ad extensionem: cum primario illud extensum reddat; ergo nec ex inhaerentia aptitudinali relationis debet sequi respectus aptitudinalis per modum essentiae: nec ex actuali, actualis.

3. Nota secundo, aliquos modernos bene considerare relationem in abstracto, seu in statu solitudinis, (qui ab alijs secundū se appellatur) & in concreto, seu in statu contractionis: & male in præsentem affirmare, essentiam relationis in abstracto non consistere in actuali exercitio; secus verò in concreto: male (inquam) tum quia essentiae rerum (secundum Philosophos) sunt per statum invariabiles: tum quia de relatione

tione in abstracto potest dubitari: an sit ratio formalis qua subiectum est proximè referibile, & simul actum relatum; vel an solum sit ratio qua subiectum est actum relatum?

4. Ex hoc colligo, hanc difficultatē habere locum in duplici relationis statu: nam licet regulariter, (& benè) excitetur de relatione in concreto: non est, quia non habeat locum in statu solitudinis, sed quia ex primario effectu formæ magis clarè percipitur à nobis à posteriori essentialis formæ conceptus.

§. II.

Prima proponitur sententia.

3. **H**is prælibatis, licet prima sententia duplicem effectum relationi tribuat: primum unum, quo subiectum est proximè referibile ad terminum; & secundarium alium, quo est actum relatum: tamen non omnes huius sententiæ sectatores ei eodem modo hos præstāt effectus: nam alij (qui in præscindunt ab ad relationis) dicunt relationem secundum conceptum in communicare subiecto referibilitatem proximam; & secundum conceptum ad actuale exercitium referendi: ut sic viam parent ad constitutum primæ personæ in diuinis: nam (iuxta hunc modum opinandi) prima persona constituitur, in ratione personæ, per paternitatis relationem, se-

cundum quod exprimit conceptum in; & distinguitur à secunda, referturque ad illam, secundum quod exprimit conceptum ad.

6. Alij vero (cum Caietano huius sententiæ Auctore, & Principe) affirmant, subiectum constitui proximè referibile, & relatum; per conceptum ad ut nostro modo intelligendi præcisum à conceptu in eiusdem relationis. Vnde Caietanus 1. p. q. 40. ar. 4. ait, primam personam constitui in ratione personæ per ad paternitatis, ut conceptum, non verò ut exercitium: quia ad, ut conceptum, seu signatum, (quod idem est) præcedit generationem, quam ut exercitium subsequitur. Iuxta hunc modum opinandi saluat, quo pacto eadem relatio primam personam constituat per esse hypostaticum relatum, idest, per relationem ut conceptam: & etiam saluat, quo pacto persona constituatur per personalitatem, seu proprietatem relatiuam: etiam si hæc, ut exercita, subsequatur ad actum generandi.

7. Et ut terminos huius sententiæ intelligas, nota relationem, ut conceptam (secundum Caietanum) exprimere relationis quidditatē, in creatis constituentem subiectum proximè referibile; & in diuinis personam in esse hypostatico relatio antecedenter ad actum generandi: ut exercitam vero exprimere ipsam indiuidualem formam, quæ post generationē, tam in diuinis, quam in creatis, actum,

Disputatio sexta. Quæstio sexta.

& exercitè refert subiectum ad terminum productum.

§. III.

Caictani mens impugnatur.

8. **S**ed licet subtilitas huius doctrinæ tanto sit digna doctore: tamen quia falsa, displicet; tum quia diuisio relationis in conceptam, & exercitam, omnibus exercitijs est propria, etiam si sint de genere actus secundi: tum quia relatio, secundum munus proprium relationis, non valet generationem præcedere: tum quia (vt constabit ex dicendis infra) subsistentia ex suo proprio conceptu, tã in diuinis, quam in creatis, est absoluta, & non relatiua.

§. IV.

Alius modus opinandi.

9. **Q**uare Moderni Thomistæ alia via incedunt: & vt cum sententia à nobis patrocina- da, de actuali respectu relationis diuinarum personarum constitutionem componant, notant relationem diuinam esse (ratione nostra) in triplici munere dissecandã; primò in esse formæ hypostaticæ: quod correspondet conceptui in alio relationis creatæ: secundò in esse actionis, seu generationis; quod correspondet generationi creatæ: tercio verò in esse relationis exercitæ: quod correspondet

conceptui ad relationis creatæ.

10. Hoc prænotato, sic primam Trinitatis personam constituunt, dicendo, Paternitatem diuinam v.g. secundum conceptum *per se*, qui æquiualeat in relationis creatæ, cõstituere primam personam, non in ratione Patris, seu primæ, sed in ratione huius determinatæ personæ; & secundum conceptum *ab*, exprimere munus actionis, vel generationis: & denique secundum cõceptum *ad*, exercere munus referendi: vnde *ab* supponit in personæ constitutum: cum actiones sint suppositorum; & *ad* supponit *ab*, & *in*: cum relatio, vt exercita, supponat (per modum rationis fundandi) generationem supponentem in suppositi constitutum.

11. Ex his inferunt primò, (& benè) quod in diuinis eadem indiuisibilis, & impræscindibilis formalitas præstat id quod in creatis à diuersis dimanat entitatib': nam Paulus v.g. non ab eadẽ forma habet subsistere, posse generare, & referri: sed à subsistentia (à sua natura distincta) habet subsistere: & à potentia generatiua, posse generare; & ab actione generandi, generare; & deniq; à paternitatis relatione actu referri: ratio huius sumitur ex illimitatione Dei, & limitatione creaturæ: & ex illo axioma, *quæ sunt in inferioribus diuisa, in superioribus sunt congregata.*

12. Inferunt secundò, relationem creatam solum participare

con-

conceptum *ad* increata: tum ratione propriæ limitationis: tum quia in nullius Doctoris opinione relatio creata exercet personalitatis, & actionis generatiuæ munera.

13. Inferunt tertio: in prima persona esse inclusum duplex *in*: vnum commune, quod est diuina natura in tribus personis eadem: & aliud particulare relatiuum, quod transcendentaliter imbibitur in *ad* Paternitatis, tanquam subsistentia, seu personalitas determinatam constituens personam: ratio primæ est, nam natura diuina in tribus personis eadem non est à paternitate realiter distincta: ratio secundæ est, nam paternitas, quantumvis intelligatur præcisa à natura diuina, includit modum *per se*, modo in alio relationis creatæ correspondentem.

§. V.

Hic modus opinandi impugnatur.

14. **S**ed hæc doctrina veritatem confundit, & equiuocatione constitutum primæ personæ, & relationis ut sic proponit; tum quia *in* relatiuum non valet assignari antecedenter ad generationem, cum hæc sit ratio fundandi illud; tum quia hypostasis, seu subsistentia, ex propria ratione formalis, est absoluta, & non relatiua; tum quia tale *in*, vel est intra genus relationis, ratione propriæ expressionis, vel ratione alterius,

Tom. 2

scilicet, ratione *ad*; si primū; ergo antecedenter *ad* *ad* est prima persona distincta, & opposita: cum in diuinis omnis distinctio, & oppositio sit in genere relationis: sed antecedenter *ad* Filium nequit intelligi ut opposita; ergo pro illo priori originis, in quo solum intelligitur *in* hypostaticum, non intelligitur, ut distincta; ergo nec in genere relatiuo, quod idem est. Si secundum; ergo solum est implicitè, & materialiter intra genus relationis, quo pacto etiam essentia diuina est intra genus relationis: cum omnis perfectio in diuinis sit entitativè eadem.

15. Si dicas, *ad* implicitè cognitum, pro illo priori, intrare non solum materialiter, & entitativè *ad* in peculiare formæ hypostaticæ: sed etiam formaliter. ¶ Contra est: nam pro illo priori originis Paternitas non intelligitur, ut actu referens Patrem *ad* Filium; ergo nec intelligitur, ut tribuens aliquam denominationem, intra genus relationis: cum denominatio, intra genus relationis, non valeat esse nisi ratione oppositionis, & ordinis, qui nequit dari absque termino, pro illo priori non intellecto.

§. VI.

Propria mens.

16. **V**T propriam explicè mentem de constitutiuo personæ infinitæ, noto primò, solam rela-

N 4

Disputatio sexta. Questio sexta

relationem multiplicare personā in diuinis: & sic quidquid sub cōceptu absoluto est, & concipitur in Deo, est tribus personis cōmune, iuxta illud commune nostri Anselmi prologiū: *In diuinis omnia sunt unum, ubi non obstat relatiōis oppositio.*

17. Noto secundò, rationē formalem cōstitutiuā subsistentiæ, personalitatis, seu hypostasis, (quod idem est) esse explicatam per incommunicabilitatem ad illam, in creatis immediatè subsecutam: non quia subsistentiæ essentia in tali cōmunicationis negatione consistat: cum essentialiter sit complementum naturæ positiuæ: sed quia multoties per negationem explicatur clarius positium rei.

18. Noto tertio, quod sicut à Theologis duplex assignatur genus distinctionis vñ ex limitatione, & aliud ex oppositione dimanans: sic incommunicabilitas valet ex hoc duplici oriri principio: vnde incommunicabilitas, quæ datur in creatis, cum sit ex limitatione, immediatè cōsequitur ad subsistentiam naturæ terminatiuam, & completiuam: nam hæc essentialiter complet, & determinat naturam ad rationem subsistentis in se, & nō in alio supposito: at verò incommunicabilitas, quæ datur in diuinis, cum non possit esse ex limitatione: quia hæc Deo repugnat: ideo immediatè non consequitur ad subsistentiam; sed ad formam relatiuā,

vt talem: cum ratione huius omnis sit oppositio, & distinctio.

19. Noto quarto, multiplicationem perfectionum in Deo bifariè posse accipi: primo substantiue; secundò adiectiue: tūc multiplicantur perfectiones increatæ substantiue, quando ex se, & ratione sui sunt distinctæ: tunc verò adiectiue, quādo non ex se, nec ratione sui, sed ratione alterius multiplicantur. Vnde in diuinis solum relationes, vel id quod pertinet ad genus relationis formaliter, est substantiue multiplicatum: ceteræ verò perfectiones ad summum possunt adiectiue multiplicari.

§. VII.

Prima conclusio.

20. **H**is prælibatis, vt lucem maioris difficultatis habeas perfectam, assero primò: in diuinis subsistentiam ex se nō esse relatiuam; sed absolutam: est Concilij Florentini sessione 18. definitis sic: *ita vt in nullo alio differant, nisi quod Pater est Pater: Filius est Filius:* sed Pater solum est Pater per paternitatem vt explicat munus *ad*: ergo subsistentia, (quæ, nec in contrariorum opinione, explicat munus *ad*) non est ratio distinguendi; ergo nec est in genere relatiuo; cum omne id, quod est in tali genere, sit in diuinis ratio distinguendi.

21. Esteriam maioris Theologi nostri Anselmi in Monologio, ca. 77. ubi sic fatur: *quia omnes plures persone sic subsistunt separatim ad invicem, ut tot necesse sit esse substantias, quot sunt persone; quod in pluribus hominibus, quotquot persone, tot individua sunt substantie, cognoscitur. Quare in summa essentia sicut non sunt plures substantie, ita nec plures persone. Siquis itaque inde velit alicui loqui, quod tres, dicet esse Patrem, & Filium, & unumque Spiritum.* Hucusque Doctor Anselmus. Ex quo celebri testimonio sic insurgo in gratiam nostræ assertionis: nam in præfati assertio divinas personas esse tres ratione paternitatis, filiationis, & spirationis passivæ: & non ratione personalitatis; ergo solum ad harum multiplicat in divinis personas; ergo antecederet ad ad relationis totum quod est in divinis est absolutum. Antecedens, (in quo est difficultas) constat: nam docet in Trinitatis mysterio non esse tres individuas substantias: id est tres personalitates independentes à relationibus Patris, & Filij, & Spiritus Sancti: sicut in creatis, ubi tot sunt personalitates, seu individue substantiæ, quot persone; ergo in divinis solum multiplicantur persone per relationes.

22. Dices Divum Anselmum in præfati testimonio non negare in divinis tres subsistentias, seu personalitates antequenter ad ad relationis; sed solum tres essentias: ut constat ex illis verbis:

Tom. 2.

quare in summa essentia sicut non sunt plures substantia, &c. ergo in doctrina nostri Anselmi nostra non fundatur conclusio. ¶ Sed contra est: nam Parens Anselmus hic, (ut legenti constabit) nomine substantiæ non intellexit essentiam: sed subsistentiam, seu personalitatem: primo quia in maiori sui syllogismi loquitur de individua substantia, quæ in omnium ore est substantia; ergo in minori substantiæ nomine subsistentiam, & non essentiam, intellexit: ni dicas Anselmum non inferre minorem ex maiori. ¶ Secundo, quia infra expressè intellexit personalitatem nomine substantiæ, his verbis: *ut si dicat illam admirabilem Trinitatem esse unam essentiam, vel naturam, & tres personas, seu substantias; ei ergo nomine substantiæ subsistentiam, vel personalitatem intelligit.*

23. Rursus est Divi Augustini tom. 3. & 7. de Trinitate cap. 5. ubi sic fatur: *absurdum est autem ut substantia relatio dicatur: omnis enim res ad seipsam subsistit; ergo secundum Divum Augustinum omnis res ad seipsam subsistit; ergo non ad aliud; ergo non est in genere relatio, quod ex se est ad aliud, & non ad se.*

24. Est denique Doctoris Sancti (quidquid Thomistæ dicant) nam q. 29. ar. 4. & q. 8. de potentia. ar. 6. & 7. sic ait: *relationes, in quibus sunt relationes, non habent quod subsistere faciant; ergo ex meritis Divi Thomæ substantia, quæ naturam divinam facit subsistere,*

N 5

non

Disputatio sexta. Questio sexta.

non est ex se in genere relationis.
25. Ratione etiam constar: nam in diuinis sola oppositio, ex relatione cōfurgens, multiplicat personas; sed si substantia ex se esset relatiua iam in Deo esset aliud distinctionis principium; ergo non omnia præter relationes erant vnũ; ergo substantia, prout à relatione condistincta, non est relatiua: sed absoluta. ¶ Confirmatur. Perfectio relatiua, vel quæ est in genere relatiuo, ad distinctionem perfectionis absolute, respicit terminum extrinsecum; sed substantia, vt talis, nõ est ad terminum extrinsecum, sed ad subiectum, quod intrinsecè afficit, & complet: (vt constat ex Diuo Augustino) ergo substantia ex se nõ est intra genus relationis.

§. VIII.

Secunda conclusio.

25. **I**N diuinis relationes inter se substantiue distinctæ, adiectiue multiplicant personas, & personalitates, seu substantias: non verò naturam, nec alias perfectiones absolutas. Ratio primi est: nam relatio immediate (vt constat ex dictis) aduenit supposito, quod pro formali dicit substantiam; sed forma relatiue opposita realiter solũ multiplicat subiectum immediate affectum, & rationem formalem, qua subiectum est capax illius formæ; ergo relationes in diuinis realiter adiecti-

ue multiplicant personas; præcipue cum distinctio in diuinis non dimanet, nec ex persona, vt habet rationem personæ: nec ex substantia, vt habet rationem substantiæ; sed ex relatione, vt termino extrinseco opposita. Ratio secundi est: nam natura, omnipotentia, iustitia, misericordia, &c. nec vt quod, nec vt quò sunt opposita, seu relata: sed relatio solum multiplicat adiectiue terminos oppositos, & relatos; ergo non multiplicat naturam diuinã, nec alias perfectiones absolutas in Deo repertas.

26. Dices. In diuinis dantur tres personæ, & tres substantes; ergo & tres substantiæ: cum implicatorum sit, quod multiplicentur cōcreta, quin abstracta ex se multiplicentur. ¶ Respondetur distinguendo antecedens: dantur tres personæ, adiectiue distinctæ, concedo antecedens: tres, substantiue distinctæ, nego antecedens: & eodẽ modo distinguo consequens: nam personæ non multiplicantur, in ratione personæ, seu substantis, sed in ratione oppositæ; & sic abstracta debent etiam hoc modo multiplicari.

27. Replicabis: quia in diuinis non dantur tres omnipotentæ, ideo secundum fidem non dantur tres omnipotentes; sed vnus omnipotens; sed in diuinis secundum fidem dantur tres personæ; ergo & tres personalitates; aliàs non tres, sed vna esset persona. Respondetur distinguendo maiorẽ: quia

quia non dantur tres omnipotentia, nec substantiue, nec adiectiue distincte, ideo non dantur tres omnipotentes, concedo maiore: quia non dantur tres, substantiue distincte, ideo non dantur tres omnipotentes, nego maiorem: & concessa minori; distinguo consequens: dantur tres personalitates adiectiue, concedo consequentiam: substantiue, nego consequentiam: nam relationes nec ut *quo*, nec ut *quod*, referunt omnipotentiam, sicut personam: & sic non dantur tres omnipotentes, sicut dantur tres personarum: etiam si omnipotentia sit in tribus personis: non aliter ac natura est in tribus personis, absque eo quod sint tres nature.

28. Non quiesces. Natura humana fuit suppositata per substantiam Verbi, & non per substantiam Patris; ergo in diuinis substantia Verbi est ex se distincta a substantia Patris. ¶ Respondetur concedendo antecedens; & negando consequentiam: nam substantia Verbi non ut ex se, seu ut substantiue una cum substantia Patris, terminauit naturam humanam: sed ut adiectiue distincta, per filiationis relationem, naturam terminauit humanam: & ideo non Patris, sed Filii substantia, naturam terminauit, seu suppositauit humanam.

§. IX.

Corollaria ex dictis illata.

29. Ex his infero primo disci-

men, quod veritatur in diuinis inter rationem constitutiuam personarum, & personarum: nam persona constituitur a natura, & substantia absolute: at vero personarum constituuntur a relationibus, tali substantia aduenientibus.

30. Infero secundo in diuinis eandem esse rationem constitutiuam, & distinctiuam; nam personarum constituuntur, & distinguuntur per relationes, vel per substantias, adiectiue sumptas.

31. Dices. Personarum constituuntur per substantias; sed in diuinis relationes distinguuntur a substantia; ergo in diuinis, per viam rationis formalis, non coincidit ratio constitutiuam personarum cum ratione distinctiuam. ¶ Respondetur distinguendo maiorem: personarum constituuntur per substantias, in creatis, concedo maiore: in diuinis, nego maiorem: & concessa minori: nego consequentiam: nam in creatis non solum persona, sed personarum constituuntur per substantias substantiue distinctas: at vero in diuinis licet substantia sit ex se ratio constitutiuam personarum, non tamen personarum: quia hæ sunt per relationes oppositas constitutæ, & distinctæ.

32. Infero tertio, personam in diuinis solum esse unam substantiue (idemque dicendum est de substantia) nam ratio distinctionis nec dimanat ex persona, ut habet rationem personarum: nec ex substantia, ut habet rationem substantiarum; sed ex relationibus opposi-

posi-

Disputatio sexta. Questio sexta.

positis: at verò personæ, & subsistentiæ adiectiue sunt tres: nam adiectiue includunt relationes, personas constituentes, & distinguentes.

33. Infero quarto, naturam diuinam, absque subsistentia intellectam, esse (nostro modo intelligendi) incompletam, & imperfectam: quia non intelligitur cum omni perfectitate substantiæ: si vero sit intellecta, non solum cum perfectitate naturæ; sed subsistentiæ: tunc intelligitur completa: & vt principium quod generationis: nā (vt docet fides) Deus non est de Deitate, sed de Deo: quamuis vt sic non intelligatur vt Pater, nec vt prima persona: quia istæ denominationes subsequuntur in alio signo originis posteriori, in quo est generatio, tanquam ratio fundandi paternitatem, & filiationem: vtique quia nec Pater valet intelligi absque Filio; nec prima persona absque secunda: intelligitur tamen pro illo priori natura diuina per subsistentiam terminata, vt persona diuina: & in alio signo posteriori intelligitur talis persona diuina, vt Pater, ratione paternitatis: & Filius ratione filiationis; & denique vt Spiritus Sāctus, ratione spirationis passivæ.

34. Dices primò. Ergo Pater non solum communicat Filio eandem naturam; sed etiam eandem subsistentiam; cum quia subsistentia ex se est absoluta: cum quia debet Filio naturam communicare cōpletam. ¶ Responderetur distin-

guendo consequens: Pater communicat Filio eandem subsistentiam substantiue concedo consequentiam; adiectiue, & vt per relationem paternitatis terminatā, nego consequentiam: ad primam probationem dico, subsistentiam adiectiue acceptam esse (ex nostro modo intelligendi) saltem denominatiue intra relationis genus: & vt sic incommunicabilem alteri. Ad secundam dico, relationem non constituere naturam cōpletam in ratione personæ: cum hoc sit subsistentiæ; sed in ratione personarum, (vt sæpè sæpius dixi) quare licet Pater æternus cōmunicet Filio naturam completam: tamen ei non communicat paternitatis relationem; sed naturam, per subsistentiam absolutam completam. Tota hæc doctrina potest explicari in materiale peccati, quod licet materialiter acceptū, & vt non fundans malitiam, sit à Deo; tamen vt formaliter acceptum, & vt malitiam fundans, non est à Deo, sed à creatura: haud aliter in præsentī; subsistentia, prout fundans relationem Patris v.g. non valet Filio communicari, quia vt sic iam est peculiaris, & determinata intra genus relationis; at verò vt illam non fundans communicatur Filio: quia vt sic est absoluta, & communis.

35. Dices secundo. Hæc persona diuina, antecederet ad paternitatis relationem, generat: cum paternitas sequatur ad generationis actionem; sed persona generans

nerans est persona distincta; cum in diuinis hoc munus sit proprium Patris; ergo antecedenter ad paternitatis relationem intelligitur vt distincta; ergo non omnis distinctio dimanat in Deo ab *ad* relationis. ¶ Respondetur concedendo maiorem; & distinguendo minorem: persona generans est persona distincta, ratione connotati, concedo minorem: ratione reati, nego minorem, & consequentiam: nam talis persona, pro illo priori originis, intelligitur vt adiectiue distincta in ordine ad *ad* paternitatis, vt ab illa connotatum: non aliter ac (in opinione Thomistarum) intellectio notionalis intelligitur antecedenter ad *ad* relationis distincta ab intellectione essentiali per connotationem paternitatis, in alio signo posteriori, ex nostro modo intelligendi, habitus.

36. Replicabis. Relatio, secundum Philosophum, resultat ad positionem termini, & fundamenti; ergo antecedenter ad signum paternitatis, & filiationis intelliguntur duæ personæ Trinitatis inter se distinctæ: vna per modum generantis; & alia per modum genitæ. ¶ Respondetur concedendo antecedens: & distinguendo consequens: antecedenter ad signum paternitatis, & filiationis intelliguntur distinctæ, in ordine ad relationes paternitatis, & filiationis, concedo consequentiam: absque tali habitudine, seu connotatione, nego consequentiam: nam (vt

dixi in solutione obiectionis) istæ duæ Trinitatis personæ in signo generationis connotant relationes, in signo posteriori habendas: & ratione huius connotationis intelliguntur distinctæ: non aliter ac in creatis, actio est à passione distincta, ratione diuersæ habitudinis.

§. X.

Deciso difficultatis.

37. **P** Ræfixa personarum constitutione secunda sententia, (quæ pro conclusione amplector) docet, relationem essentialiter esse rationem referendi actui subiectum ad terminum: ita vt primarius effectus relationis, & actui subiecto communicatæ, consistat in actuali exercitio referendi. Pro hac stat Magister Suarez dispu. 47. sect. 9. n. 9. Vazquez 1. p. disp. 150. cap. 2. Sapientissimus Magister Curiel in manuscriptis, & ferè omnes moderni. Hæc nostra assertio probatur primò ex dictis: nam paternitas in diuinis non constituit Patrem proximè referibilem; sed actui relatum; ergo nec in creatis; ergo ratio referendi est de quidditatiuo conceptu relationis.

38. Dices, essentiam diuinam non esse proximè referibilem, nisi ratione subsistentiæ personæ constitutionis: cum relatio adueniat personæ; & non naturæ: sed in diuinis subsistentia est in genere relationali; vtrique quia id quod constituit rem proximè referibilem est

ref.

Disputatio sexta. Questio sexta.

respectu; ergo similiter in creatis relatio, sicut in diuinis, prius debet constituere subiectum referibile, quam relatum. ¶ Sed adhuc admissa, & non concessa maiori; tum quia substantia nō constituit essentiam proximē, sed remote referibilem; tum quia hoc non est proprium naturæ; sed actionis generatiuæ, respectu suppositi: tum denique quia (vt scripius dixi) substantia non est relatiua, sed absoluta: dico, referibilitatem proximam non esse in genere relationis: cum hæc referibilitas, tam in diuinis, quam in creatis perfectioni conueniat absoluta.

39. Secundò probatur assertio. Ratio formalis huius predicamenti constitutiua, (in omnium opinione) est relatio, & non referibilitas proxima; sed relatio, vt à referibilitate proxima cōdistincta, non cōstituit subiectum proximē referibile; sed relatum; cum relatio ordinetur ad constituendum subiectum formaliter relatum; sicut albedo ad constituendum formaliter album; ergo sola ratio referendi est de essentia relationis.

40. Tertiò sic probatur cōclusio, à pluribus nostræ assertionis sectatoribus. Effectus relationis nō est in genere causæ efficientis, sed formalis; sed in hoc genere effectus primarius est ipsa actualis communicatio formæ; ergo effectus primarius relationis solū est constituere subiectum actualiter

relatum.

41. Hæc ratio his terminis proposita displicet: nam optimè stat, quod relatio sit actu vnita subiecto, per modum actus primi, absque eo quod ei actu vnatur per modum actus secundi; sicut optimè stat, quod anima rationalis in genere formaliter vnatur materiæ vt sensitua, absque eo quod ei vt intellectu vnatur; ergo ex actuali communicatione relationis non sequitur, quod subiectum ab illa sit primario relatum: sed ad summum, quod actu constituat illud referibile.

42. Quare hæc relicta ratione, ex his terminis aliter deduco rationē pro nostra assertionē. Nulla forma, intra proprium genus, seu lineam, constituit subiectum proximē actuabile per illam: vt constat in anima rationali, quæ non cōstituit materiam proximē animabilem; & in albedine, quæ non cōstituit subiectum proximē dealbabile; & sic de alijs formis; ergo nec relatio debet constituere subiectum proximē referibile; sed actu relatum. ¶ Confirmatur: nā licet in linea effectiua detur actiuitas radicalis, qua suppositum est radicaliter potens; & formalis, qua est formaliter potens; & denique actus secundus, quo est actiua agens; vel quo hæc duplex potentia est in actu: tamen nec actiuitas remota est in genere actiuitatis proximæ: cum illa sit in substantiæ, hæc verò in qualitatis predicamento: nec vtraque est in prædica-

dicamento actus secundi: cum iste sit in prædicamento actionis; ergo in genere relationis, in quo (in omnium opinione) est actuale exercitium, non valet assignari aptitudinale, quo subiectum sit referibile proximè; ergo referibilitas proxima est extra relationis genus.

43. Dices. Multoties formæ, intra idem prædicamentum, duplicem præstât effectum, primum unum, & secundarium aliud: ut videre est in quantitate, quæ non solum extendit subiectum in ordine ad se, sed etiam in ordine ad locum: & etiam in substantia, quæ non solum est ens per se, sed etiam est accidentium sustentatiua; ergo hoc idem poterit affirmari de relatione. ¶ Respondetur concedendo antecedens: (etiam si à pluribus, quoad primum exemplum non concedatur: quia sentiunt, extensionem in ordine ad locum non spectare ad prædicamentum quantitatis, sed ubi) & negando consequentiam: nam licet in aliquibus formis valeant assignari intra idem prædicamentum duæ formalitates subordinatæ, quæ spectent ad constitutionem essentia, & proprietatis: tamen nullum exemplum inuenies, in quo forma per modum actus primi constituat subiectum proximè actuabile ab ipsa.

44. Quinto etiam specialiter probatur conclusio: Pater in esse Patris non constituitur per aliquid indirectè, seu per modum passionis, spectans ad prædicamentum

relationis: cum Pater sit in recta linea prædicamentali; sed per exercitium actuale relationis constituitur formaliter in esse Patris; utique quia antenotenter ad hoc exercitium actuale non est generans in esse Patris; ergo exercitium actuale relationis non est proprietas, sed essentia relationis; ergo referibilitas (à contrarijs pro essentia relationis assignata) non est intra genus relationis, sed illud antecedit: præcipuè cum ratio fundandi relationem constituat subiectum proximè referibile.

§. XI.

Argumenta opposita sententia.

45. **P**rimum sic procedit. Intra genus relationis datur conceptus *in*, & *ad*: sed relatio prius communicat subiecto conceptum *in*, quam conceptum *ad*; ergo relatio primario constituit subiectum referibile, & secundario relatum. Probo hanc consequentiam: relatio secundum conceptum *in* non constituit subiectum relatum: cum hoc sit proprium conceptus *ad*; ergo constituit illud referibile: cum intra genus relationis non sit imaginabilis alius effectus; etsi non constituit illud referibile, nec relatum: assigna effectum à conceptu *in* relationis dimanantem: cum ab illo subiecto communicato aliquis debeat provenire effectus.

46. Thomistæ qui negant relationis analogæ præcisionem simpliciter

Disputatio sexta. Questio sexta

pliciter, consequenter negat maiorem: nam in relatione, (in horum Thomistarum opinione) non datur duplex conceptus obiectivus, sed unus, sub duplici expressione: ita ut ex parte rei conceptus non distinguatur *in ab ad*: vel formalitas *in*, à formalitate *ad*: nec etiam effectus *in*, ab effectu *ad*: sed solum penes diversum modum concipiendi, seu significandi: quatenus secundum *in* confusè: & implicite; & secundum *ad* clarè, & expresse intelligitur subiectum actu relatum.

47. Verumtamen iuxta nostram doctrinam, præcisionem simpliciter admittentem, responderetur concedendo maiorem: & distinguendo minorem; prius communicat *in*, quàm *ad*; prius prioritatem rationis, concedo minorem; prius prioritatem reali, nego minorem; & consequentiam: nam licet verum sit, quod valeat intelligi conceptus *in* relationis, sine conceptu *ad*; tamen subiectum actuatum secundum conceptum *in* non intelligitur referibile, nec relatum; sed solum à forma accidentali actuatum: quia pro illo priori solum intelligitur subiectum actuatum à ratione communi accidentis, abstractantis à perfectione absoluta, & relativa: non aliter ac si intellectus intelligeret animam rationalem in materia secundum sensitivam, & non secundum intellectivam conceptum, absque dubio non intelligeret materiam ut intellectivam, sed solum ut sensitivam ani-

matam.

48. Secundum sic se habet, Relatio paternitatis non communicat subiecto primario esse relatum: sed esse proxime referibile; ergo relationis essentia in prædicta consistit referibilitate. Antecedens probatur: nam (in opinione Divi Thomæ) eadem paternitatis relatione, qua Pater respicit filium natum, respicit postea nondum natum; ergo paternitatis relatio primario non communicat subiecto esse relatum; sed esse proxime referibile. Hæc consequentia probatur: nam in hoc casu, relatio paternitatis exercitæ non refert Patrem ad filium nondum natum: cum existentia termini sit necessaria ad relationis exercitiū; ergo solum constituit patrem proxime referibilem. ¶ Respondetur negando antecedens. Ad probationem dico paternitatis relationem in ordine ad secundum filium, nondum natum, non constituit patrem actu relatum; nec proxime referibilem; sed esse rationem referendi: unde relatio, in tali casu, non est in potentia ad exercitiū relationis, sed solum ad extensionem materiale ipsius exercitiij.

49. Dices primò. Hæc relatio paternitatis (in casu posito) non refert actu patrem ad filium non natum; ergo potest illum actu referre; ergo eius essentia non consistit in actuali exercitio referendi. ¶ Respondetur distinguendo secundam consequentiam: essentia rela-

relationis non consistit in actuali exercitio exercitè, concedo consequentiam; signatè, nego consequentiam in essentia exercitij, vel actus secundi, non consistit in hoc, quod exercitè, sed solum in hoc, quod signatè, sit exercitium; vt videre est in vnione, cuius essentia non consistit in hoc, quod exercitè vniat, sed in hoc, quod signatè vniat; vel in hoc quod sit ratio vniendi: sic essentia relationis non consistit in hoc, quod exercitè; sed in hoc, quod signatè referat: idest, quod sit ratio referendi. Hac solutione respōdendū est ad aliud argumētum, quod sit de ratione cōstitutiuā hui⁹ prędicamenti: quia est relatio abstracta ab omnibus speciebus cū aptitudine vt illas actu referat. Nā relatio ab omnibus abstracta solum est ratio referēdi: & si habet aptitudinē, non est ad hoc, vt subiectū constituat proximè referibile; sed solum vt cōstituatur actu relatum. Ex his colligo, potētia repertam in relatione abstracta ab omnib⁹ speciebus non esse propriā, & rigo-rosa, seu per modū actus primi, sed impropriad, & latam per modum actus secūdi signati: vnde relatio, secundum se, non est in potētia ad actum secundum signatè habendum: (sicut potentia visua est in potentia ad visionem signatè habendam) sed solum est in potētia ad illum exercitè possidēdum sicut est vnio secundum se ad vnionis exercitium exercitè habēdū.

50. Dices secundò. Relatio es-

sentialiter nō refert actu, sed potest actu referre; sed potentia, & aptitudo, sunt synonyma; ergo apudinalis respectus est de essentia relationis. ¶ Respondetur distinguendo maiorē: relatio essentialiter nō refert actu, sed potest actu referre, potētia propria, & rigoro-rosa, nego maiorē: grāmicali, & impropria, concedo maiorē: & concessa minori, nego absolutè consequētiā; nam vt consequētia absolutè esset vera, op⁹ erat quod aptitudo, seu potentia, non esset ad actum secundum exercitè habēdum: sed ad illum absolute habendum v. g. potentia, quę solum est ad exercitium exercitè habendum, solum vocatur grammaticalis, & impropria: vt videre est in omnibus potentijs in vltimis exercitijs repertis.

Vnde

51. Dices vltimo. Valet dari relatio paternitatis v. g. generati cōmunicata sine ordine ad filiū existentem: vtique quia paternitas v. g. non respicit hunc, vel illum filiū; sed filiū vt sic, hoc est rationē filij, quę datur, nedum in filio existente; sed etiam impossibili: cum ratio filij in vtroque sit eadē: ergo illius essentia non consistit in hoc, quod actu referat subiectum ad terminum. ¶ Respondetur negando antecedens. Ad probationem dico, quod licet verum sit, quod pater non respiciat, tāquam terminum formalem, existentiam filij, sed filium: tamen tanquam conditionem sine qua non illam exposcit in termino: non aliter ac

Disputatio sexta. Questio septima.

licet existentia causa non sit ratio formalis producendi: est tamen conditio sine qua non valet producere.

52. Tertiū sic procedit. Relatio rationis fit ad similitudinem relationis realis; sed rationis nō constituit primariō naturam relatiuā: sed referibilem; vt cōstat in generalitate, quæ defectu termini ab alio actu pro alio signo fiti, seu cōstiti, nō constituit animal relationē; sed referibile ad species; ergo idē dicendū erit de relatione reali. Responderetur concedendo maiorem: & negando minorem: nam (vt dixi in Logica disp. 3. quest. 5. §. 6. nu. 28.) eodem actu quo fit relatio generalitatis ex parte animalis, fit (propter connexionem ex parte specierum) relatio subiectionis, non sub cōceptu referendi, quia secundum istū non spectat per se ad genus, sed secundum cōceptum terminandi: etiā si sub cōceptu terminandi fiat cōceptus referendi.

53. Dices. Species angelicæ in ordine ad obiecta futura constitunt Angelum proximē referibile: utique quia illa obiecta nō actū; sed aptitudine representantur ab speciebus angelicis; ergo essentia relationis non cōstituit subiectum actu relatum. Rēspōdetur negando antecedens: dato quod species ordinentur ad sua obiecta respectu prædicamentali, & non transcendentali nam in huiusmodi opinione representatio, quæ datur in speciebus angelicis con-

stituit illas relatas in ordine ad obiecta actu existentia: & in ordine ad futura est ratio referendi, seu representandi: unde illa species non est in potentia ad actum secundum, nec ad actuale exercitium actus secundi, quod iam habet in ordine ad obiecta existentia, sed solum est in potentia ad extensionem exercitij actualis. Vide quæ dicta sunt ad secundum argumentum.

QVÆSTIO VII.

An predicamentalis respectus terminatur ad absolutū, vel respectiuū?

§. I.

*Lux tituli, & communis suppositio-
nis imprægnatio.*

1. **I**N superioribus, ad inuestigandā relationis quidditatē, aliqua de fundamento, ex quo resultat, præmisimus, sed quia relatio non tantum requirit in se ipsum fundamentū, sed etiā extrinsecum terminum, quem respiciat, in præsentī inquirimus: an terminus relationis, qui relationi dat finem, sit respectiuus, seu tendens in alium; vel an sit absolutus, seu in se permanens?

2. Pro huius difficultatis luce, supponunt fere omnes Doctores cū Magistro Suar. disp. 47 sect. 16 non esse sermonē de termino actu terminante: nam hic est denominatio extrinseca à relatione termina-

minata formaliter dimanans; nō aliter ac terminus actualis visionis est denominatio extrinseca ab ipso actu visionis formaliter proueniens; sed de ratione, qua terminus, per modum actus primi, valet relationem terminare. 3. Sed hec suppositio nō valet nec probabiliter defendi: Primò, quia in terminis, & obiectis, actus secundus non est à primo distinctus, cū eorum causalitates sint ad genus causę formalis reductiuę spectantes; ergo id, quod in actu primo valet terminare, est id, quod in actu secundo terminat. Secundò: denominatio extrinseca, v. g. visum, per modum rationis formalis, includit visionem; sed visum, vt includit visionem, actu non valet visionem terminare: ni dicas idē à seipso actualiter terminari; ergo terminus, actu terminans relationem, non est denominatio extrinseca, ab ipsa relatione dimanans. Tertiò: denominatio extrinseca resultat ex terminatione actuali formę: ergo terminatio actualis antecedit extrinsecā determinationem; ergo in presenti idē est disputare, de ratione, qua terminus per modum actus primi valet relationem terminare, ac de ratione, qua per modum actus secundi terminat.

§. II.

Referuntur sententię.

4. Hac ergo suppositione relinquitur.
Tom. 2.

Ita, prima sententia defendit, omnem relationem, siue mutuam, siue non mutuam, semper terminari ad respectum. Ita Caietanus 1. r. q. 13. ar. 7. Fōseca 5. Metaph. cap. 15. q. 4. sect. 4. Complutenses in presenti, & alij quam plurimi.

5. Secunda asserit relationes mutuas ad respectum, non mutuas ad absolutum terminari. Ita Ferrara 2. contra Gētes cap. 11. Malsius hic sect. 4. q. 2. Gallego controuersia. 29. Ruuius q. 7. Valentia 1. p. q. 13. disp. 4. puncto 4. & alij quam plurimi ex Modernis Thomistis.

6. Tertia docet omnem relationem, siue mutuam, siue nō mutua terminari ad absolutum formaliter. Ita Scotus in 1. dist. 30. q. 1. Suarez disp. 47. sect. 16. Vazquez 1. p. disput. 159. cap. 6. Capreolus in 1. dist. 30. quęst. 1. art. 2. ad 3. Scotus hic quęst. 1. ad 8. & ex Thomistis quam plurimi recentiores. In huius sententię obsequium sit.

§. III.

Prima conclusio.

7. Terminus per se, & formalis, relationis nō mutue est absolutus. Probat. Scientia relatione predicamentali secundi generis respicit seibile, & similiter creatura relatione seruitutis Creatorem; sed istę relationes nō respiciunt pro termino rationem

Disputatio sexta. Quæstio septima.

realem: cum in scibili ad scientiã, nec in Creatore ad creaturam, sit aliqua relatio realis: nec relatione rationis: quia (vt cõstat ex dictis in hac disp. q. 1. §. 3. nu. 12. & 13.) relatio realis prædicamentalis querit pro fine, seu termino, entitatem realẽ, & realiter existẽtẽ; ergo solum respiciunt entitatem absolutam, in his extremis reperiuntur: ergo in relationis non mutuis terminus constituitur per absolutum, & non per respectuum.

8. Magistri Arauxo, & Hortia asserunt, has relationes terminari ad relationes rationis in alijs extremis ab intellectu constitutas: vñ Deus; vt Dominus, vel vt constitutus in esse Dñi per relationem rationis Domini terminat formaliter relatione seruitutis; & similiter scibile, per relatione rationis, scientiam formaliter terminat.

9. Sed hæc solutio manet iã impugnata quia (vt nõ semel dixi) terminus formalis relationis realis prædicamentalis debet esse realis, & realiter existens; tũ quia

Quoniam sicut fundamentum non sufficit ad relatione prædicamentale; sic nec terminus rationis: cum ab utroque dimanet: iuxta illud, *ad positione termini, & fundamenti, resultat relatio*: tũ quia relationes scientiæ, & creaturæ, semper existunt, etiã si in extremis oppositis non sint relationis rationis constitutæ; tũ quia cognitio practica harum relationum rationis in terminis illarum per accidens se habet ad relationes seruitutis, & scientiæ

terminandas: cum hæ non respiciant entia rationis à nostro intellectu efformata, sed scientia scibile, & creatura veram, & realem virtutem Creatoris.

10. Quare alij, cum Caietano, respondent terminum relationis non mutui esse formaliter talem, per denominationem extrinsecam, sumptam à relatione in fundamento existente: quia (secundum Philosophum) scibile refertur ad scientiam per scientiæ relationem.

11. Sed hæc solutio nõ valet satisfactorie: primo: quia denominatio extrinseca relatiua, idest, suprà formaliter à relatione in fundamento existente, de formali dicit ipsam relationem; sicut visum, visionẽ; sed nulla res valet seipsam terminare, nec à seipsa dependere, nec denique constituere de formali terminũ, à quo realiter finiatur, terminetur, & depẽdeat; ergo denominatio extrinseca, sumptam à relatione, quæ est in fundamento, non est ratio formalis terminandi.

12. Secundo: denominatio extrinseca relatiua est natura posterior ipsa terminatione: cum resultat ex æquali formæ relatiuæ terminatione; nõ aliter ac visum resultat formaliter ex eo quod visio sit à pariete terminata; ergo denominatio extrinseca, ex terminatione reali relationis consurgens, non est relationis terminus. Nec auctoritas Philosophi illis fauet: quia supponit æqualem terminationem relationis anteceden-

denter ad respectum alterius extremi terminantis: ut constat ex ipsis verbis: nam ait, *scibilo refertur ad scientiam, quia scientia refertur ad scibile*; ergo secundum Philosophum relatio scibilis supponit relationis scientiæ actualem terminationem, cum referatur ad scientiam, ex eo quod scientia fuit relata ad scibile. Quare dicendum est, Philosophum solum loqui de relatione rationis occasionaliter causata, ex actuali relationis non mutua terminatione.

13. Dices. Metaphysicæ actus, qui tendit ad paternitatem tanquam ad obiectum, respicit illam relatione predicamentali tertij generis: sed paternitas est entitas respectiva; ergo relatio non mutua respicit per se entitatem respectivam. ¶ Respondetur cum Patre Suarez concedendo maiorem: & distinguendo minorem; est entitas respectiva, respectu filij, concedo minorem: respectu actus Metaphysicæ, nego minorem, & consequentiam, si intelligatur in sensu formali: nam paternitas non exercet munus relationis, in ordine ad actum Metaphysicæ, sed in ordine ad filium: unde paternitas, respectu actus Metaphysici, potius obtinet munus entitatis absolutæ: cum respectu illius sit obiectum, & mensura: quàm munus entitatis respectivæ.

§. IV.

Secunda conclusio.

14. Terminus relationis mu-
Tom. 2.

tua formaliter, & per se est absolutus. Constat primò ex prima: nam relatio non mutua verè, & propriè est relatio: & tamen quia talis, non exposcit terminum respectivum; sed absolutum; ergo nec mutua: quia predicamentalis, debet illum exposcere: tum quia non est aliqua ratio diversitatis, nam relationem esse mutua, non est aliquid intrinsecum in illa, sed est denominatio extrinseca, sumpta ex relatione alterius extremi: unde si per impossibile cessaret relatio alterius extremi, relatio illa non diceretur mutua: tum etiam quia, hoc casu posito, maneret relatio à parte rei, terminata; sed non per aliquid respectivum: quia supponimus relationem alterius extremi iam non esse: igitur per aliquid absolutum.

15. Dices: mutuam relationem non exposcere terminum respectivum, quia predicamentalis, sed quia mutua. Sed contra est: nam relationes mutua de facto dantur absque termino respectivo: ut constat in ratione maternitatis, quæ Virgo Mater respicit Christum Filium, quæ ex se est mutua: & tamen non terminatur ad aliquid respectivum: cum secundum Divum Thomam 3. p. q. 35. ar. 5. in Christo Domino respectu Virginis non detur relatio filiationis, sed solù ratio hominis concepti, seu geniti à Virgine; ergo relatio predicamentalis, nec quia mutua, exigit per se terminum respectivum; ergo relatio, quæ multoties da-

Disputatio sexta. Quæstio septima.

tur in extremo opposito relationis, solum se habet per accidens, & quasi concomitanter ad finem, seu terminum relationis mutue.

16. Et si respondeas hanc relationem, & alias similes, non habere per accidens terminum formalem; sed solum fundamentalem, à quo fundamentaliter tantum sunt actu terminatæ. Contra est primo: nam ratio (secundum Philosophum) resultat ex positione termini, & fundamenti; sed fundamentum materiale, seu remotum, non sufficit ad resultantiam relationis; ergo nec terminus fundamentalis, seu materialis. Secundo: terminus relationis se habet, respectu illius, in genere quasi cause formalis extrinsecæ, sicut obiectum scientiæ se habet respectu scientiæ; sed scientia, nec per accidens valet actu dari in ordine ad obiecta materialia; ergo nec ratio valet per accidens actu dari in ordine ad terminum fundamentalem, seu materiale. Tertio: id quod est de essentia alicuius rei, nec per accidens, nec diuinitus potest suppleri (ut sapius dixi) sed possunt dari relationes mutue in rerum natura, absque terminis respectivis; ergo per se, & formaliter illos non exposcunt. Ni dicas essentiam rei posse variari per accidens.

17. Secundo probatur conclusio: iuxta commune proloquium Philosophorum, *posito fundamento, & termino, statim resultat ratio*: ergo terminus unius relationis

non potest esse opposita ratio; sed ratio absoluta, quæ est proximum fundamentum oppositæ relationis. Consequentia probatur primo: Relatiua mutua sunt simul natura; ergo terminus illarum non est respectivus: Ni dicas respectivum termini antecedere respectivum fundamenti, quod opponitur maximæ antecedentis: nam ex eo dicimus fundamentum antecedere relationem, quia positio fundamenti est necessaria ad relationis resultantiam; sed etiam positio termini est necessaria ad relationis resultantiam; ergo vel debemus dicere relationem terminari ad absolutum formaliter, vel relationem termini antecedere relationem fundamenti. Secundo: terminus (in comuni aduersariorum consensu) est causa formalis extrinsecæ relationis: sed omnis causa, natura saltem antecedit rem, cuius est causa; ergo si terminus relationis mutue est ratio extremi oppositi antecedit ut causa; ergo non est simul natura, sed prior natura relatione, quæ est ex parte fundamenti.

18. Nec valet dicere, hanc resultantiam fieri ex termino fundamentaliter sumpto. Non (inquam) valet: tum propter dicta ad responsionem secundam primæ objectionis: tum quia si terminus materialis, seu secundum entitatem absolutam, est sufficiens ad resultantiam, quare non ad terminationem formalem? cum omnis res habeat naturaliter pro fine ultimo,

mo, & formali, suum principium
vt tale? tum quia relatio resultat
à termino, à quo specificatur: sed
à formali; & non à materiali spe-
cificatur; ergo ab illo, & non ab
istò debet resultare: tum denique
quia relatio fundatur in fundamē-
to a quo resultat; ergo similiter
debet terminari à termino à quo
resultat: cum fundamentum ter-
mino correfpondeat; sed secundū
hanc solutionem à materiali, seu
absoluto formaliter resultat: ergo
ab istò debet, & non à relatio,
formaliter terminari.

19. Tercio probatur conclu-
sio: Relatio mediat inter extre-
ma, quæ inter se talem ordinē ser-
uant; vt vnum se habeat, vt princi-
pium, & aliud vt finis; sed extremū
quod habet rationem principij;
formaliter vt tale, non est relati-
uum, sed absolutum; cum sit rela-
tionis fundamētū: ergo nec quod
habet rationem finis, seu termini
est relatiuum, sed absolutum; cum
relatio non mediet inter relatiua,
sed inter relatiuorum extrema:

20. Dices. In nostra opinione,
vna relatio valet esse alterius fun-
damentum, id est, extremum per
modum principij; & consequēter
per modum finis, seu termini: cum
fundamentum vnius sit alterius
terminus; ergo relationes mutue
saltem in tali casu terminantur ad
respectiū. ¶ Respondetur cōce-
dendo antecedens, & distinguen-
do consequens; terminantur ad
respectiū, vt exercet munus ab-
soluti, concedo consequentiam;

vt exercet munus respectiui, nego
consequentiam: nā (vt dixi ad ob-
iectionem vltimam primæ cōclu-
sionis §. 3. nu. 13. in his, & simili-
bus casib*, respectiuum se habet,
ac si esset aliquid absolutum. Ad-
de, hanc obiectionem non esse in
favorem suæ sententiæ, nec con-
tra nostram conclusionem, nā ipsi
non solum intendunt probare re-
lationē terminari ad respectiū
sed ad respectiū, quod est co-
rrelatiuum extremi oppositi: non
vero ad id, quod solum est funda-
mentum correlatiui.

21. Quartò probatur conclu-
sio: Mutua causalitas in eodē ge-
nere causæ infimo, & attomo, nō
valet admitti: vtique quia impli-
catorium est, quod eadem res, in
eodē genere causæ infimo, & at-
tomo, sit respectu eiusdem prior,
& posterior, dependens, & inde-
pendens; sed terminus relationis
(in opinione adversariorum) est
causa extrinseca formalis, & spe-
cifica relationis terminata; ergo
relatio terminata nequit esse ter-
minus relationis terminantis; et-
go relationes mutue mutue non
se terminant: ni velis concedere
relationibus mutuis causalitatem
mutuam, in eodem genere causæ
infimo, & attomo.

22. Dices cum Patre Arriaga:
terminus relationis valet relatio-
nem specificare absq; eo quod sit
relatione prior: vt constat in ter-
mino, seu obiecto producto ab
actione practica, qui talem speci-
ficat actionē, etiam si nō sit actio-

Disputatio sexta. Questio septima.

ne prior, sed posterior; ergo ex eo quod terminus relationis specificet relationem, non sequitur, quod debeat esse illa prior. ¶ Respondetur negando antecedens: nam omnis causa (secundum Philosophum, & veritatem) saltem prioritate nature antecedit effectum, quem causat. Ad instantiam dico, terminum productum ab actione esse priorē actione, in genere causę formalis extrinsece, licet in genere causę efficientis sit actione posterior: prioritas enim, & posterioritas, in diuerso genere causę non repugnat: vt latē ostendā in lib. 1. de generatione, dispu. 1. quęst. 5. per totam.

§. V.

Argumenta contra primam conclusionem.

23. **P**rimum desumitur ex Magistro Angelico 1. p. q. 40. ar. 2. ad 4. vbi sic ait: *cum enim dicitur, quod relatiui esse est ad aliud, per ly aliud intelligitur correlatiuum, quod non est prius; sed simul natura:* sed relatio non mutua etiam est constitutiuā relatiui tendentis ad aliud; ergo ad aliud quod sit in genere relationis: cum non solum hoc sit correlatiuum. ¶ Respondetur Diuum Thomam in prefato loco solum loqui de relationibus mutuis: (vt legenti constabit) & de his verum dicit; nam relatio mutua, quę est in vno extremo referretur ad aliud, scilicet, ad correlati-

uum: non formaliter vt correlatiuum est, sed fundamentaliter, id est, vt fundat aliam relationē correlatiui constitutiuā.

24. Secundum à ratione sic procedit: terminus relationis non mutux non valet intelligi formaliter absque opposita relatione: vt constat ex Diuo Thoma 1. ad Anibaldu dist. 30. q. 1. ar. 1. ad 3. vbi loquens de termino relationis expressē ait: *terminum non posse intelligi, nisi sub opposita relatione*: sed id, sine quo res non valet intelligi, est de conceptu formali, & per se illius; ergo relatio opposita, siue realis, siue rationis per modū termini, est de conceptu formali, & per se relationis non mutux. ¶ Respondetur distinguēdo maiorem: non valet intelligi absque opposita relatione, à nobis, concedo maiorem: à Deo, vel ab Angelo, nego maiorem: & distinguo minorem: id siue quo res non valet intelligi est de cōceptu formali illius; si tale requisitum sit ex parte conceptus obiectiui concedo minorem: si solum sit ex parte cōceptus formalis imperfecti: id est, ex nostro imperfecto modo concipiendi nego minorem; & consequentiam: nam relatio rationis subsecuta ad terminationem relationis non mutux solum requiritur ad nostrum imperfectum modum concipiendi: quia noster intellectus non valet intelligere id quod est alteri, etiam si sit absolutum, & per modum mensurę, nisi in ordine ad aliud: & ideo non valet intelligere

terminum relationis nisi in ordine ad relationem, cuius est terminus: non aliter ac visibilitas coloris non valet intelligi à nostro intellectu nisi in ordine ad potentiam visivam, etiam si sit formalitas absoluta, habens se per modum mensuræ independentis. Ex eo autem quod non valeat relationis terminus à nobis cōcipi, absque tali respectu, non sequitur, quod sit de cōceptu per se ipsius: ut constat in Angelo, qui in via non valet à nobis intelligi nisi ad instar rei materialis, etiam si materialitas rei non sit de cōceptu obiectivo ipsius Angeli: & in privatione, quæ nequit à nobis cognosci, nisi ad instar entis positivi, etiam si tale ens positivum non sit de essentia ipsius.

25. Tertium. Relatio creaturæ respicit aliquid relativum, scilicet, Deum, ut Creatorem, & Dominum; sed relatio Creatoris, & Domini constitutiva non est relationis; sed realis: cū realiter absq; ulla intellectu fīctione sit Creator, & Dominus; ergo relationes non mutua respiciunt formaliter terminum respectivum. ¶ Respondeatur negando maiorem: nam relatio creaturæ non respicit Deum, ut formaliter; sed ut fundamentaliter Creatorem. Ad minorē dico Deum esse realiter terminatū, seu realiter fundamentaliter Dominum, & Creatorem: nō vero realiter formaliter: ut expresse docet Divus Thomas 1. p. q. 12. ar. 2. ad 5. ubi sic loquitur: quod

Tom. 2.

cum de relatione referatur Deus ad creaturam, qua creatura refertur ad ipsum, cum relatio subiectionis realis sit in creatura, sequitur, quod Deus non secundum rationem tantum, sed realiter sit Dominus. Quod vero solum sentiat, Deum esse Dominum realiter fundamentaliter tantum, constat ex eodē Magistro in praedicto loco, ubi in calce corporis, sic fatetur: *Sed in Deo non est aliqua realis relatio ad creaturas, sed secundum rationem tantum, in quantum creatura refertur ad ipsum.* Ex quo colliges, Divum Thomam pluribus in locis asserere Deum referri ad creaturas, in quātū creaturæ referuntur ad ipsum, nō quia hoc quod est terminare relationē servitutis, seu subiectionis sit formaliter relatio; sed quia fundamentaliter est occasio relationis rationis.

§. VI.

Argumenta contra secundam conclusionem.

26. **P**rimum argumentum est ex Philosopho in presenti, qui sic fatetur: *Si à sermo auferamus reliqua omnia, etiam illud quod homo non sit, modo servus relinquatur, adhuc Dominus ad illum refertur, & ille vicissim ad Dominum;* ergo ratio formalis terminandi relationem dominij est servitus; & consequenter ratio terminandi est relativa. Consequentia est evidens: nā (secundum Aristotelem) ablatis omnibus

Disputatio sexta. *Questio septima.*

nibus alijs præter respectuum, remanet ratio terminandi; ergo in respectivo consistit: nam ex eo colligimus colorem illuminatum esse rationem terminandi actum visionis, quia ablatis omnibus alijs, dummodo ratio coloris illuminati maneat, manet visionis terminus. ¶ Respondetur aliquando fundamentum, aut rationem terminandi, & relatum, eodem significari nomine: unde seruitutem appellamus relationem seruitutis, & debitum passivæ coercionis, in quo fundatur ratio seruitutis; & dominium appellamus relationem dominij, & virtutem coercivam, in qua fundatur dominium: & ideo Divus Thomas, q. 7. de potentia asserit Deum dici realiter Dominum à potestate coercivâ, quæ realiter est in Deo. ¶ Hoc posito ad locum Aristotelis respondetur, per rationem servi intelligere debitum passivæ coercionis; quo assignato, seu supposito, servus valet terminare relationem dominij, & fundare relationem seruitutis, etiam si deficiat ratio hominis; nam terminus formalis relationis dominij, per viam rationis formalis, non est homo quomodo libet, sed est homo, ut habes debitum passivæ coercionis: unde ratio hominis nimis de materiali se habet ad terminandam dominij relationem. Nec contra hanc solutionem potest aliquid sequi ex eo quod Philosophus dicat in hoc capite, quod posita relatione dominij, stat in seruo ser-

uitutis relatio; & quod ablata, desinit esse: nam hæc connexio, naturaliter inseparabilis, non dimanat ex eo quod adinvicem se terminent, sed ex eo quod fundamentum, & termini harum relationum ita sunt inter se connexi, ut fundamentum unius, sit terminus alterius; & e contra; & sic (naturaliter loquendo) repugnat, quod una sit absque alia.

27. Secundum à ratione sic procedit. (estque simul argumentum ad probandum relationes non mutuas terminari ad respectuum) Inter relationem, & terminum formalem ipsius, datur oppositio relatiua; ergo terminus formalis cuiuscunque relationis est alterare relatio; utique quia non possunt aliqua duo relatiue opponi, nisi in utroque extremo sit ratio oppositionis: non aliter ac aliqua duo non valent contrarie opponi, absque eo quod in utroque extremo sit ratio oppositionis contrariæ. Respondetur concedendo antecedens: & negando consequentiã: nam relatiua oppositio non consistit in hoc, quod extrema habeant respicere, & respici intra genus relationis: sed in hoc, quod unum terminet, & finiat, relationem alterius: unde oppositio relatiua magis potest appellari repugnantia, quam oppositio: vocatur autem oppositio latè intra genus relationis, quia id quod respicit formaliter, & per se, est tale per formam directè spectantè ad genus relationis; & id quod

ref.

respicitur, est terminatiue de cōnotato intra genus relationis.

Ex quo colliges primò, oppositionem relatiuam exercere munus respiciendi, & simul munus terminandi, cum hoc discrimine, quod primum munus exercet per aliquid formaliter spectans ad genus relationis; & secundum per aliquid per se spectans ad alia genera, etiam si de cōnotato sit intra relationis genus. Colliges secundò, quod in relationibus mutuis duplicatur oppositio; ita vt duplicatum respicere exerceatur per relationē, & duplicatum respici, seu terminari per entitatem absolutam. Colliges tertio discrimen quod versatur inter oppositionem contrariam, & relatiuā: nam in contraria est iatrinsecè in utroq; extremo ratio oppositionis: at verò in relatiua solum est intrinsecè in vno, & terminatiue in alio, absque eo quod ratio terminandi sit in eodem genere cum ratione respiciendi: aliās contraria oppositio in hoc cum relatiua conueniret.

28. Tertium argumentum à ratione sic se habet: relatiuum mutuum terminatur ad suum correlatiuum; ergo non ad absolutum, quod fundat relationē. Probatur antecedens: (euertendo præcipuum fundamentum nostræ conclusionis) relatiua sunt simul natura, cognitione, & definitione; sed si terminarentur ad absolutum, hoc proloquium non teneret; ergo relatiuum mutuum for-

maliter terminatur ad suum correlatiuum. Probo minorem primo: quia si pater v. g. non terminatur à filio vt formaliter tali, sed à substantia genita: pater, vt pater non esset simul cum filio genito: vtique quia substantia genita necessaria per modum termini ad paternitatem, est prior filiatione: cum ex ipsa substantia genita resultet filiationis relatio; ergo si relatio mutua terminatur ad absolutum, axioma communis non tenet. Secundo probatur eadē minor: posito termino, ponitur relatio; sed substantia genita est prior filiatione: vt dixi; ergo paternitatis relatio, quæ solum exposcit substantiam genitam, & nō filiationem, est prior filiatione.

Tertio probatur eadem minor quoad secundam, & tertiam partem: nam formalitas quæ non dependet ab alia potest, & debet cognosci, & definiri absque ordine ad illam: sed in nostrā sententia vna relatio nec tanquam à termino dependet ab alia; ergo potest cognosci, & definiri absque ordine ad aliam relationem. ¶ Respondetur distinguendo antecedens: relatiuum mutuum terminatur ad suum correlatiuum, vt formaliter tale nego antecedens: vt specificatiue, & materialiter tale concedo antecedens: & nego consequentiam: ad probationem cōcedo maiorem quoad primam partem: & nego minorem: cum causali alterius probationis: nam si pater respiceret filium, vt

talem

Disputatio sexta. Questio septima.

talem per modum termini formalis, absque dubio proloquium non teneret: quia terminus formalis necessario debet antecedere resultantiam relationis: (vt dixi latè in cōclusionē secundā: nec probatio secundā minoris aliquid valet: imò ex illa contrarium infero: nā si relatio paternitatis exigat positionem substantię genitricis per modum termini formalis, & fundamenti filiationis; ergo in posteriori sequenti datur vtraque relatio cum simultate naturę: cū vtraque in priori antecederet supponat fundamentum, & terminū: nam si substantia genita antecedit per modum termini ad resultantiam paternitatis: etiam antecedit ad fundamentum filiationis: vt in posteriori sequenti cum simultate naturę resultat vtraque relatio: quia simultas naturę solum consistit in simultanea duorum coexistētia sine ordine prioris, & posterioris: quia dependētia vnius rei ab alia re obstat ad simultatē naturę: cum res à qua alia dependet sit prior prioritate naturę, re depēdente. Ad id quod dicitur de simultate cognitionis, dico primo vnā relationem esse simul cognitā cum alia: nō quia essentialiter, & per se dependeat ab alia tanquam à termino: quia hæc dependentia, (ut dixi) simultati naturę opponitur; sed quia ex nostro modo imperfecto concipiendi nō valet intelligi terminus relationis sine ordine ad relationem, cuius est terminus: vt

supra dixi in solutione ad secundum argumentum, contra primā conclusionem 6. 5. nu. 24. Secundo dico esse simul cognitione: non quia vnum dependeat essentialiter ex cognitione alterius: vt dixi in prima solutione; sed quia terminus vnius est fundamentum alterius: & e contra; fundamentum vnius est terminus alterius: & ideo inter se collatis fundamentis, & terminis omnino cōcomitanter exigunt naturaliter cognosci, sicut esse: vt verum teneat proloquiū Philosophi: quod cognosci sequitur ad esse. Tercio potest dici, quod cum simultas cognitionis solum teneat in rebus mutuis: vt constat ex Diuo Thoma 1. p. q. 13. ar. 7. ad 7. ideo sensus proloquiū nō est quod relatiua, vt relatiua sint simul cognitione; sed quod relatiua vt mutua sint simul cognitione. Ad id quod dicitur de definitione respondetur primò iuxta primā solutionem huius argumenti: quod cum definitio sequatur ad rem, vt apprehensam, & non possit à nobis apprehendi relationis terminus, nisi in ordine ad relationem, cuius est terminus: ideo definitur in ordine ad aliam relationē: etiā si in re non sit terminus ipsius. Secundo iuxta secundam respondetur vnum relatiuum definiri in ordine ad aliud, nō vt relatiuum est formaliter; & reduplicatiuē; sed vt quid absolutum est fundās relationem correlatiui constitutiua.

29. Quartum argumentum desumitur ex relationibus diuinis: nam in diuinis ratio terminandi semper est formaliter aliquid respectuum: utriusque quia Filius ratione filiationis terminat Patrem; & e converso, Pater aternus ratione paternitatis terminat Filium: igitur in creatis ratio terminandi non est absoluta; sed respectiva. Antecedens fere ab omnibus admittitur Theologis: quia terminus relationis realis realiter distinguitur ab ipsa relatione: & in diuinis omnia sunt unum, ubi non existit relationis oppositio. Consequentia probatur: nam relatio creata est quedam participatio increate relationis, in his quae non implicant; ergo sicut increata, sic creata terminatur formaliter ad respectuum: quia in hoc nulla apparet implicationis ratio.

Respondetur primo concedendo antecedens: & negando consequentiam: ratio disparitatis est: nam relationes in diuinis non supponunt extrema formaliter constituta in esse extremorum; sed ipsae constituunt formaliter relatiua in esse relativo, & in esse extremorum: quia ad esse extremi requiritur distinctio; & in Trinitatis venerando mysterio omnis distinctio oritur formaliter ex relationibus: at vero in creatis, cum relationes supponant formaliter extrema in esse extremorum, solum constituent ea in esse relativo: & ideo cum ex se terminus relationis habeat ra-

tionem extremi; & extremum, ut extremum constitutur in diuinis, & non in creatis per relationem; terminus in diuinis, & non in creatis debet esse aliquid relationum.

Ex hac solutione colliges discrimen quod versatur inter relationes creatas, & increatas: nam increatae resultant ex termino materiali; at vero creatae ex termino formali. Ratio primi est: nam cum terminus ad resultantiam debeat antecedere relationem; & terminus formalis in diuinis nequeat antecedere propter simultatem quam cum alia relatione petitis habere: ideo resultantia illarum est ex termino materiali: ratio vero secundi est: qui in creatis terminus formalis specificat relationem terminatam: sed omne specificationem debet antecedere rem specificatam; ergo in creatis terminus formalis antecedit relationis resultantiam.

30. Dices. Etiam in diuinis terminus formalis specificat relationem; ergo etiam in diuinis debet illam antecedere. Respondetur negando antecedens: nam in diuinis nec paternitas est causa filiationis; nec e contra: & ideo nec paternitas specificat filiationem; nec filiationis paternitatem.

31. Secundo & melius ad argumentum principale responderetur iuxta dicta antecedenti. §. 9. n. 35. & 36. distinguendo antecedens: in diuinis paternitatis relatio non terminatur ad absolutum absque aliqua connotatione ad respectum.

Disputatio sexta. Questio octava.

uum concedendo antecedens: cū connotatione ad illud nego antecedens: & consequentiam: ratio autem quare in diuinis detur hæc connotatio, nō necessaria in creatis; est, quia p̄mis relatio realis ex se exigit terminum à fundamēto realiter distinctum: & cum in diuinis omnis distinctio oriatur ex relationibus: ideo non valet terminari ad absolutum absolute sumptum; sed ad illud vt adiectiue affectum per relationem in obliquo connotatam. Vide quæ dicta sunt ibi ne repetitio generet tædium.

32. Quintum sic se habet. Predicamentalis respectus respicit aliud per modum puri termini; sed absolutum vt tale non habet rationem puri termini; sed causæ, mensuræ, seu effectus; ergo predicamentalis respectus non respicit absolutum; sed relatiuum, ¶ Respondetur concedendo maiorem: & distinguendo minorem: absolutum vt tale habet rationē causæ, mensuræ, seu effectus materialiter, & specificatiue concedo minorem: formaliter, & reduplicatiue nego minorem: & consequentiam: nam istæ rationes de materiali se habent in termino relationis ad rationem terminandi: cum de formali solum dicat rationem puri termini. Adde hoc argumentum debere solui ad aduersarijs: nam in eorum opinione terminus formalis est mensura, & causa formalis extrinseca relationis terminatæ; etiam si in eorum opinione

exerceat respectu relationis titulum puri termini.

QVÆSTIO VIII.

An predicamentalis respectus sumat unitatem specificam à termino, vel à fundamento?

§. I.

Explicatur titulus, & proferuntur sententia.

1. **P**RO quaestione intelligentia nota quod hoc quod est sumere speciem ab alio duobus modis potest intelligi: primo pro eo quod est ab alio participare tanquam à principio productiuo esse specificum: qua ratione dicimus filium habere esse specificum à patre: secundo magis proprie; pro eo quod est constitui in tali, vel tali specifico esse ratione illius; & hoc adhuc dupliciter: primo veluti à ratione intrinseca: quo pacto quilibet species in suo esse specifico constituitur metaphysice à propria differentia; & physice à propria forma: secundo veluti à ratione extrinseca: quo pacto omnes res, quæ essentialiter ordinatur ad aliud, constituitur in suo esse specifico ex ordine ad illud: quo modo in opinione Diui Thomæ 1. p. q. 77. art. 2. potentie constituuntur in suo esse formali specifico in ordine ad propria obiecta. In hac ergo vltima acceptione inquirimus: an relationes, quæ essentialiter

liter versantur inter fundamentum, & terminum, accipiant suum esse specificum in ordine ad terminum, qui est relationis finis; vel in ordine ad fundamentum, quod est relationis principium; vel an ab utroque simul tanquam à principio, & fine?

2. In hac re prima sententia defendit relationes ad æquarè specificari à suis terminis; sicut potentia à suis obiectis. Sic Soncinas 5. Metap. q. 32. Arauxo, & alij quam plurimi.

3. Secunda media via incedens ait specificam unitatem relationis sumi à terminis, & à fundamentis. Sic Massius, & Salablanca, quos refert, & sequitur Complutense Collegium: estque communis inter Modernos, qui leve scādalum possident: nam Didacus à Iesu asserit relationem accipere speciem à fundamento initiatiuè, & à termino formali cōpletivè, Magister Arauxo defendit fundamentum concurrere ad speciem relationis, ut continens in se terminum: id est, ut refundens in termino dissolutionem, vel unitatem, quam in se habet. Moderni denique clarius id explicant asserentes relationem accipere unitatem specificam à fundamento in genere causæ efficientis; & à termino in genere causæ formalis extrinsecæ.

4. Tertia sententia docet relationes accipere unitatem specificam non ex terminis; sed ex fundamentis formaliter sumptis. Sic

Flandria 5. Metap. q. 16. art. 10. Nazarius 1. p. q. 32. art. 2. controversia. 2. Caietan. 1. p. q. 13. art. 7. §. ad 3. obiect. & q. 32. art. 2. §. cōtra hanc autem, Bañez 1. p. q. 32. art. 1. dub. 2. ad 3. Verumtamen si ab his auctoribus inquiras in quo genere causæ, fundamentum tribuit relationibus speciem? Respondent illam tribuere in genere causæ efficientis, quatenus fundamentum est causa efficiens relationis.

§. II.

Notantur aliqua.

5. **S**ed ut propriam proferā indicium nota fundamenta relationum bisarie posse usurpari: primo materialiter, pro rebus, quæ fundant relationes; in quo sensu relationes specificè diversæ valēt in eodem fundari fundamento: secundo formaliter, pro rebus, quæ fundant, nō absolutè sumptis, sed prout stāt sub diversis rationibus fundandi: in quo sensu fundamentum unius, non est fundamentum alterius: nō aliter ac licet eadem ratio quæ possit à pluribus attingi scientijs: non tamē ut stāt sub diversis relationibus *sub quibus*.

6. Secundo nota omnem entitatem creatam siue absolutā, siue respectivam accipere suam speciem ab aliqua causa esse & tina: nā Petrus v. g. qui entitas absoluta est accipit esse specificum à Deo, & à causa secunda: & potentia intellectuali.

Disputatio sexta. Questio octaua.

lectiua, quæ respectiua est, accipit unitatem specificam in genere causæ effectiue ab anima rationali: sic absque controuersia tenendum est relationem accipere unitatem omnem à suo fundamento formaliter accepto. Nunc quod (meo videri) examinandum est, an esse specificum relationis, habeat ultra causam effectiuam, aliam extrinsecam, à qua accipiat extrinsecè esse specificum; non aliter ac potentia intellectiua ultra animam rationalem, à qua effectiue accipit esse, habet proprium obiectum, à quo formaliter extrinsecè accipit unitatem specificam? His prælibatis, sit.

§. III.

Conclusio.

7. **V**nitatis specifica relationum non ex terminis; sed ex fundamentis formaliter acceptis accipitur, nedum in genere causæ efficientis; sed materialis extrinsecæ, similis generi causæ formalis extrinsecæ. Est Philosophi 5. Metaph. cap. 15. vbi distinctionem specificam relationum indagauit, non ex terminis; sed ex fundamentis formaliter acceptis: vt vidimus supra q. 3. §. 1. nu. 1. vsque ad 4. est etiam Diui Thomæ 3. p. q. 35. ar. 5. vbi sic ait: *Vnitatis relationis vel eius pluralitas non attenditur secundum terminos; sed secundum causam, vel subiectum.* Hoc idem docet quodlibeto 9. ar. 4. vbi sic ait: *uni-*

tatis relationis pensanda est ex ipsa relationis fundamento, vel causa; ergo ex mente vniuersæ unitatis specifica relationis, non ex terminis; sed ex fundamentis debet accipi, tam efficienter: quam subiectiue: vt constat ex illis verbis: secundum causam, vel subiectum.

8. Rationibus vero efficacibus probatur. Vt vidimus q. 2. huius disp. §. 1. nu. 1. Relatio prædicamentalis est à transcendentali distincta: quia prædicamentalis est ad aliud tanquam ad purum terminum: transcendentalis vero tanquam ad causam, effectum, vel mensuram; sed purus terminus vt talis essentialiter dicit negationem totius causalitatis: vtique quia alias non esset distinctus à termino transcendentalis respectus; ergo prædicamentalis, non à termino; sed à fundamento formaliter accepto specificatur. Hæc consequentia constat ex præmissis: nam specificatum vt tale est causa rei specificata; sed terminus relationis prædicamentalis non valet esse causa illius; ergo non valet illam specificare.

9. Secundo probatur ratione speciali. Inter specificans, & specificatum hoc versatur discrimen: quod specificans, quia mensura non respicit reali respectu specificatum, quod se habet vt mensurabile; sed terminus relationis prædicamentalis (precipue in opinione aduersariorum asserentium terminari ad respectum) respectu nedum reali; sed prædicamentali respicit rela-

A quo pradicamentalis respectus sumat speciem? 113

relationem specificatam; ergo nō valet se habere vt specificans, nec vt mensura relationis terminatę: quod idem est.

10. Tercio probatur ad hominem: nam in aduersariorum sententia, relatiuum est simul natura, & cognitione cum suo termino formali; sed omnis causa ex communi Philosophorum consensu est prior suo effectu; ergo terminus non valet esse causa extrinseca relationis.

11. Quarto probatur ratione etiam speciali. Terminus intrinsecus, qui sapit naturā puri termini supponit vnitatem specificam, illamque solum terminat: vt constat in substantia Verbi diuini, quę supponit naturam humanam per rationalitatē ad speciem naturę humanę determinatam; ergo terminus extrinsecus, qui se habet respectu relationis, vt purus terminus non determinat relationem ad hanc, vel illam speciem; sed relationem pro aliquo priori à fundamento determinatam ad speciem determinatam terminat extrinsecē absque aliqua causalitate.

12. Secunda pars nostrę assertionis constat ex notabilibus: & amplius probatur: omnis entitas quę est ad aliud: id est, quę est respectiua, accipit suum esse specificum, nedum à causa effectiua; (sicut alię entitates creatę) sed ab aliqua causa extrinseca, à qua propria manifestatur perfectio; sed terminus (vt constat ex pri-

ma parte nostrę assertionis) non valet se habere vt causa extrinseca relationis; ergo fundamentum formaliter sumptum est causa nedum efficiens; sed extrinseca materialis relationis.

13. Probatur secundo. Paternitas v.g. non solum dimanat effectiue à fundamēto; sed etiam subiectatur, seu fundatur in substantia generantis, vt cōnotat generationē per modum actionis; ergo prout sic exercet causalitatē materialem extrinsecam similem causalitati formali extrinsecę.

Dicitur autem hęc causalitas materialis similis causalitati formali extrinsecę: quia sicut causalitas obiecti, quod formalis extrinsecę est manifestat perfectionē determinatę scientię esse distinctam à perfectione alterius ab alio obiecto specificatę: sic fundamentum formaliter acceptum manifestat perfectionem vnius relationis esse distinctam à perfectione alterius in alio fundamento fundatę.

§. IV.

Argumenta contra conclusionem:

14. **C**ontra nostram conclusionem in fauorē oppositę sententię insurges primo. Omne accidens respectiuum specificatur ab eo, quod respicit; sed relatio pradicamentalis est accidēs essentialiter respectiuum termini; ergo adęquatē specificatur

Disputatio sexta. Quæstio octaua.

tur ab illo. Maior constat: tum ex Diuo Thoma 1.2. quæst. 54. art. 4. vbi hæc habet verba: *Omnia que dicuntur secundum ordinem ad aliquid, distinguuntur secundum distinctionem eorum, ad que ascitur*: sed secundum Philosophum ratio distinctiua coincidit cum constitutiua; ergo si terminus distinguit specificè vnā relationem ab alia, etiam constituit illam in suo esse specifico tum ratione. Potentiæ, & habitus specificantur à proprijs terminis: quia illos respiciunt; sed relatio maiori rigore respicit proprium terminum: cū totum suum esse habeat in ordine ad illum; ergo potiori iure debet à proprio termino, specificari.

Respondetur distinguendo maiorem: omne accidēs specificatur à termino inspecto; i. exerceat titulum causæ, vel mensuræ concedo maiorem: si solum exerceat titulum puri termini nego maiorem: & concessa minori nego consequentiam: nam licet relatio essentialiter respiciat terminum: tamen illum non respicit per modum causæ specificantis; sed per modum puri termini terminantis extrinsecè speciem à fundamento acceptam: non aliter ac humanitas ab equitate essentialiter distincta, & constituta per rationalitatem respicit essentialiter substantiam non per modum causæ specificantis; sed solum per modum termini terminantis.

Nec auctoritas Diui Thomæ est huic doctrinæ opposita: nam loquitur de his, quæ dicunt ordinem ad aliud tãquam ad causam: et si 1. p. quæst. 32. art. 2. ait relationē sumere distinctionem, non solum à fundamentis; sed à terminis: non est quia sentiat terminum esse causam relationis, sed quia à posteriori infertur ex distinctione specifica termini, distinctio specifica relationis: nam fundamentum distinctum tribuēs unitatem distinctam relationi, infert terminum distinctum, non per modum determinantis, seu per modum causæ specificantis; sed per modum termini terminantis unitatem à fundamento acceptam.

Nec ratio est huic doctrinæ contraria: nam licet relatio, & potentiæ habeāt suum esse in ordine ad proprios terminos: aliter tamen, & aliter: nam potentia dicit ordinem ad proprium terminum, tanquam ad obiectum, & mensuram: at vero relatio tãquam ad purum terminum.

15. Insurges secundo. Idē fundamentum in ordine ad diuersos terminos fundat relationes specie distinctas: vt constat in albo; quod in ordine ad aliud album est simile: & in ordine ad nigrum est dissimile; ergo distinctio specifica relationum nō à fundamentis: sed à terminis debet accipi.

Sed hæc obiectio instauriam habet manifestam: nam in opinione aduersariorum, idē album terminat

A quo pradicamentalis respectus sumat speciem? 114

minat relationem similitudinis alterius albi, & dissimilitudinis nigri: ergo diuersitas fundamenti, etiam si sit cum unitate termini valet specificam diuersitatem tribuere relationibus. Propter hoc Patres Carmelitarum specialiter, notant discrimenabilis excogitatum inter unitatem, & diuersitatem relationum: & dicunt relationes exposcere ad unitatem specificam unitatem fundamenti, & termini: at vero ad diuersitatem sufficere diuersitatem siue termini, siue fundamenti: rationemque accipiunt ex illo vulgari: malum ex quocumque defectu; bonum vero ex integra causa. Sed difficilem certe & nouam excogitare solutionem; & ut inefficaciam, & nouitatem ipsius in forma, & in materia percipias: respondetur distinguendo antecedens: idem fundamentum fundat relationes specie distinctas; idem materialiter sumptum concedo antecedens: idem formaliter sumptum nego antecedens: & consequentiam: nam albam sub unitate, vel sub conuenientia formali fundat similitudinem formalem; & sub pluralitate, vel disconuenientia formali fundat dissimilitudinem formalem: non aliter ac eadem ratio *qua* sub diuersis rationibus *sub quibus* diuersas specificat scientias.

16. Insurgens tertio. Fundamentum se habet respectu relationis, sicut terminus *a quo* motus respec-

tu motus; sed terminus *a quo* non tribuit motui unitatem specificam: ergo nec fundamentum relationi. Respondetur negando maiorem: nam motus non respicit non esse termini *a quo* tanquam proprium specificatum: cum ab illo essentialiter discedat: at vero relatio fundamentum essentialiter respicit, ut accedat ad proprium, & specificum esse: & ideo diuerso modo se habet relatio respectu fundamenti, ac motus respectu termini *a quo*.

17. Insurgens quarto. Relatio specificatur per id per quod definitur: sed definitur per terminum, & non per fundamentum; ergo ab illo, & non ab isto specificatur.

Respondetur distinguendo maiorem: per id per quod definitur tanquam per causam extrinsecam concedo maiorem: tanquam per purum terminum nego maiorem: & eodem modo distinguo minorem: & nego consequentiam: nam cum relatio sit ordo unius ad aliud; id est fundamenti, ad terminum; ideo definitur per ordinem ad utrumque; licet non eodem modo: ut constat ex distinctione. Nec valet dicere, quod ablato termino auferatur relatio. Nam etiam ablato fundamento auferatur; & ratio vtriusque est: quia ab utroque essentialiter dependet iuxta diuersitatem assignatam.

18. Insurgens quinto. Si relatio non sumit unitatem specificam a termino; ergo nec a posteriori in-

Disputatio sexta. Quæstio octaua.

fert unitatem, vel diuersitatem relationis; sed hoc est falsum, adhuc in nostra opinione; ergo & illud. Probo sequelam: nam filius eadem relatione respicit relationes specie diuersas, patrem, scilicet, & matrem; ergo terminus nullo modo infert unitatem, vel diuersitatem relationis. Hoc argumentum solum habet efficaciam in opinione asserente patrem actiue; matrem vero passiuè solum concurrere ad filij generationem: nam in contraria opinione, pro qua stat Scotus cum Galeno libro 4. de vsu partium, & lib. 2. de semine nullam habet difficultatem: cum in illa paternitas solum sit à maternitate numerice distincta; sicut filiatio vnus filij est à filiatione alterius solum numero distincta: & sic sicut vna paternitas sufficit ad plures filiationes; sic vna filiatio ad paternitatem, & maternitatem. Fere omnes Thomistæ respondent has duas relationes esse specie diuersas inadæquare, & in esse rei; non vero formaliter, quatenus terminant filiationem: quia ex vtraque relatione fit formaliter vnus terminus adæquatus filiationis.

19. Sed hæc solutio non potest sustineri: nam filius vno parente orbatus manet cum eadem filiatione in ordine ad alium parentem; sed si terminus formalis resultaret ex vtroque parente, absque dubio deficeret relatio filiationis:

defectu termini; ergo ex vtroque parente non fit terminus adæquatus filiationis: nō dicas resultare in tali casu aliam filiationem specie distinctam.

20. Quare hac relicta solutione respondetur cum Patre Ferrara 2. contra Gentes cap. 12. & cum Suarez vbi supra, n. 28. in filio esse duas relationes specie distinctas formaliter in esse relationis: hoc est, duas per rationem; quamuis materialiter, & in esse rei, hoc est, realiter, tantum sit vna relatio: non aliter ac potentia, & impotentia sunt species qualitatis per rationem tantum formaliter distinctæ. Vnde quando Diuus Thomas, ait filium eadem relatione referri ad duos parentes, solum loquitur de unitate entitativa, & materiali; non vero de formali: & quod hæc sit mens Diui Thomæ constat ex 3. p. quæst. 35. art. 5. ad 3. vbi ait: *ex parte autem prolis est vna relatio secundum rem; sed duplex secundum rationem; in quantum correspondet vtrique relationi parentum secundum duos respectus intellectus.* Hæc, & non alia argumenta inueni contra nostram assertionem; et si alia sunt in fauorem secundæ sententiæ sunt soluta ex rationibus nostræ conclusionis: & ideo breuitatis causa omitto, ne repetitio superflua generet fastidium.

(?)

S. V.

Corollarium appendit.

21. **I**nquires pro complemento
questionis, & disputationis:
an relatio sumat unitatē indi-
vidualem à subiecto, vel à ter-
mino? Respondeo cum omni-
bus Thomistis illā accipere ad-
equatē à subiecto. Constat tuū ex
eo quod omnia accidentia indi-
viduatur adaequatē à subiecto: tum
ex eo quod vna numero potētia
visiva sufficit ad plura obiecta,
necum numericē; sed specificē in
esse rei distincta, absque eo quod
ab illis individuetur: quia cōve-
niunt formaliter in esse coloris;
ergo similiter vna numero pater-
nitas ad plures filiationes, absque
eo quod ab illis individuetur:
quia cōveniunt in esse filiationis:
tum denique ex eo quod pater in
ordine ad omnes filios est necum
materialiter; sed formaliter vnus
numero; ergo eadem paternitate
qua respicit primum, respicit om-
nes; ergo relationes non multipli-
cantur numericē intra multipli-
cationem numericam termino-
rum.

22. Sed dices pro Scoto qui cō-
trariam sententiam tenet. Idem
numero effectus in nullo genere
causae valet adaequatē causari à
pluribus causis eiusdem rationis,
sed quilibet filius valet adaequatē
terminare paternitatis relatio-
nem; ergo paternitatis relatio

non valet terminari ab alia filia-
tione.

Respondetur distinguēdo ma-
iorem: non valet causari a pluri-
bus causis formaliter diversis cō-
cedo maiorem: materialiter tan-
tum diversis nego maiore: & di-
stinguo minorem: quilibet filia-
tio adaequatē terminat paterni-
tatem: adaequatē intensiue cōce-
do minorem: adaequatē extensi-
ue nego minorem: & consequen-
tiam: nam sicut eadem potentia
visiva valet terminari à pluribus
obiectis materialiter diversis:
quia in ratione terminandi for-
maliter conveniunt: sic eadem re-
latio valet terminari a pluribus
relationibus: quia in ratione ter-
minandi formaliter conveniunt.

Replicabis. In ordine ad quē-
libet filium datur nova genera-
tio, seu nova ratio fundandi pa-
ternitatem; ergo & nova pater-
nitas. Respondetur conceden-
do antecedens: & negando con-
sequentiam: nam nova generatio
est necessaria, & ad productionem
filij, & ad hoc ut relatio paterni-
tatis, quae iam erat in generatōe ex
prima generatione se extendat
ad secundum filium: non vero ad
hoc ut nova paternitas resultet:
nam huius resultantia impeditur
a paternitate habita per primam
generationem: non aliter ac in-
tensio qualitatis non producit de
novo qualitatem: quia illā iam

supponit productam per
actionem altera-
riam.

DISPVATIO
SEPTIMA
DE QUALITATE
ET QUALI.
PROOEMIUM.

IN hoc capite disputat Philosophus de qualitate: quod in duas diuidit partes: in prima adducit definitionem, & species illius: in secunda proprietates, & passiones qualitatibus. Ad primam deueniendo partem: qualitas est à qua quales esse dicimur: vt ab albedine dicitur aliquid album. Deinde species assignat: prima est, habitus, & dispositio: habitus est qualitas difficile mobilis à subiecto, & diu permanens in illo: vt scientia, & vitium: dispositio est qualitas facile mobilis à subiecto: vt calor, & frigus; sanitas, & agritudo. Secunda species est potentia, vel impotentia: & ponit exemplum in duritie lapidis, quæ est potentia ad resistendum sectioni: & in mollitie alicuius corporis, quæ est impotentia ad idem: nam motu facile cedit sectioni. Tertia species est passio, vel passibilis qualitas: inter quas apponit discrimen: nam passio est qualitas cito transiens: vt color, contractus ex verecundia: passibilis vero qualitas diu permanet in subiecto: vt calor quem habet homo à natiuitate: est etiam aliud discrimen: nam passibilis qualitas absolute denominatur subiectum; non tamen passio: quia non dicitur aliquis absolute pallidus à subito pallore ex metu, vel ira contracto. Quarta species est forma, aut figura: vt erectitudo, & curuitas. Rursus qualitatem in concreto definit dicens: quale est illud, quod à qualitate dicitur tale.

2. In secunda vero parte tres qualitatibus proprietates designat: prima est: habet.

habere contrarium: ut calor frigore contrariatur: inens, vitio: quæ proprietates non conueniunt omni: nam lumen, & figura non habent contrarium: cū contraria debeant esse sub eodem genere. Secunda est suscipere magis, & minus: nam album, v. g. dicitur magis, vel minus album: quæ proprietates non conueniunt omni: quia triangulus non est magis, vel minus triangulus. Tertia, quod ratione ipsius aliqua dicantur similia, vel dissimilia: quæ proprietates debet intelligi de similitudine fundamentali, & non de formali: quia hæc non ratione ipsius, sed relationis ratione conueniunt qualitati: hæc proprietates omni conueniunt; sed non soli: cum hæc etiam sit propria substantiæ. Vltimò tandem proponit argumentum: nam scientia fuit posita in prædicamento relationis: ergo non pertinet ad hoc. Ad quod respondet scientiam ibi supponere pro relatione mensuræ, quæ consequitur ad entitatem habitus scientifici: & non pro entitate habitus, quæ illam fundat: nam aliquando ob nominum inopiā nomen fundamenti accommodatur, & adaptatur formæ fundatæ. Secundoque respondet scientiam ibi non esse numeratam inter relationia secundum esse: sed solum secundum dici: quæ per omnia diuagatur prædicamenta. Hæc de recopilatione textus.

QVÆSTIO I.

An qualitatis definitio ab Aristotele tradita sit exacta?

§. I.

Indubitatum suppono.

1. **V**T certum cum omnibus suppono qualitatem esse ab alijs prædicamentis distinctam: nam non est substantia: cum non existat per se: nec quantitas: cum non sit ex se; sed solum ratione quantitatis extensa: nec relatio: cum non sit accidens relatiuum; sed absolutum: nec aliquod ex sex vltimis prædicamentis: vt constabit ex dicendis infr. dis-

Vom. 2.

pa. 8. q. vnica per rotam. Nihilominus Doctores in inuestiganda ratione huius prædicamenti constitutiuæ sunt diuisi: nam fere omnes sentiunt Magistri definitionē non explicare expressionem propriam, per quam accidens vt sic cōtrahitur ad expressionem qualitatis vt sic: & ideo pro libito varias assignant descriptiones.

§. II.

Doctrinæ placita impugnantur.

2. **P**aret Suarez disp. 42. sect. 1. n. 4. sic essentiam qualitatis vt sic describit: *qualitas est accidens quoddam absolutum adiunctum substantiæ creatæ ad complementum per-*

P 4

scilicet

Disputatio septima. Quæstio prima.

sectionis, eius, tam in existendo, quam in agendo. Hæc qualitatris ut sic descriptio ut superflua, & insufficiens rejicitur (& bene) à Complutensibus in præfati speciali-ter verò quoad ultimas particulas explicativas rationis differentialis, & propriæ, illâ impugno. Hæc definitio debet explicare essentiâ propriâ qualitatis ut sic; sed qualitatis ut sic non est perficere tantum in existendo: cum hoc quantitati, & sex ultimis prædicamentis conveniat: nec in agendo: cum hoc non a qualitatis, ut sic; sed qualitatis in speciali sit proprium: ut videre est in potètiâ, & habitu; ergo hæc definitio malè explicat essentiâ qualitatis ut sic.

3. Quare Pater Hurtado disp. 13, sect. 1. §. 4. sic descripsit qualitatem: *qualitas est accidens absolute, à quantitate distinctum.* Hæc etiam displicet Complutensibus: tum quia sex ultimis adapeatur prædicamentis: tum quia non bene desinitur homo per hoc quod sit animal distinctum à leone: tum specialiter quia per negationem ad essentiâ essentialiter non subsequitur non bene explicatur essentiâ reipositiuæ: tum denique quia ignota minet propria qualitatis ut sic expresso.

4. Propter hæc aliqui quos superius nomine citat Molesni, asserunt, *qualitatem esse accidens, quod convenit compositioni rationis formæ.* Etiam displicet: tum quia ut dictum in lib. 1. de genera. 7. 3 per totam etiam quantitatem convenit compositioni rationis

formæ: tum quia etiam si admittamus quantitatem convenire composito ratione materiæ, adhuc non valet admitti: nam in tali casu etiâ figura, quæ qualitas est, conveniret composito ratione materiæ: tum denique quia sex ultimæ prædicamenta conveniunt composito non ratione materiæ; sed ratione formæ.

5. Vnde alij Moderni ex domesticis defendunt qualitatem tribuere substantiæ æstimabilitatē, seu dignitatem. Non placet nam vel loquuntur de æstimabilitate morali; vel de physica: non de prima: nam quamplurimæ sunt qualitates, quæ solam physicam tribuant æstimabilitatem: ut videre est in albedine, colore, figura, & alijs: non de secundâ: nam quantitas, & sex ultimæ prædicamenta etiam tribuant dignitatem, & æstimabilitatem physicam.

6. Videntes hæc tam diversæ placita, Thomistæ asserunt cum pluribus ex scriptura scholæ: *qualitatem esse accidens dispositivum, seu modificativum substantiæ: ut est, esse accidens, quod tribuit partes substantiæ; vel quod tribuit modum; in sensu, quo Hispani dicunt; notione modo in his, quæ agit, vel dicunt: sic Carmelitanæ in præfati.* Sed nec in primo, nec in secundo sensu placet: non in primo: nam vel loquuntur de partibus entitativis; vel de illis, ut extensis in ordine ad se, vel de intensiōe graduali de entitativis non: nam substantia ut sic abstracta à materiali, & spiri-

quali; in qua talis non reperitur
compositio: non de ipsis ut exten-
sis: nam hoc proprium est quanti-
tatis: non de intensione graduali:
quia hæc non convenit triangulo:
utique quia ut dixi cum omnibus
in littera Magistri: triangulus nō
admittit intensiōem; ergo qua-
litas ut sic non convenit tribuere
partes substantiæ, quod proprium
dispositionis est: ut constat ex Phi-
losopho, & ex diuo Thoma. 5.
Metaph. lect. 20. Non in secundo:
tum quia non solum qualitas; sed
finitus, & alia prædicamēta tribuūt
substantiæ modum: tum quia tri-
buere modū in præsentī accipitur
ab his Doctoribus pro hoc, quod
est tribuere partes, quod triangu-
lū; (ut dixi) non convenit.

7. Dices cum Complutensibus:
licet figura trianguli non ordinet,
nec disponat partes ipsius in ordi-
ne ad locum: quia hoc proprium
est finis; tamē illas ordinat in or-
dine ad se; ita ut sit ratio quare
hæc uniatur illi, & non alteri; ergo
triangulus vere ordinat, & dispo-
nit. Videntur inconsequenter lo-
qui: nam in prædicamento quan-
titatis hi Doctores cū communi
consensu defendebant essentiā
quantitatis, seu extensionē in or-
dine ad se, consistere in hoc quod
corpus habeat partes ordinatas
in ordine ad unionem, seu in ordi-
ne ad se: & nunc hūc effectum tri-
buunt figuræ: quare essentia qua-
litas ut sic nullis ex his descrip-
tionibus explicatur; sed implica-
tur. Hæc dixi quia omnes hi Do-

ctores proprium sequentes dicta-
men, reiiciunt regale Aristotelis
ingeniū, quod in naturalibus de-
bet omnibus anteponi. Vnde licet
verum sit quod Aristotelica des-
criptio nō seruet in omnibus om-
nes regulas rectæ definitionis; ta-
men seruat omnes quas materia
permittit: & ideo in re tam ardua

§. III.

Resolutio questionis.

8. **L**ibenter adharco Aristote-
licæ descriptioni. Sed ante-
quā passus Philosophi magistros
rationis luce sequamur: nota ex
Aristotele. 5. Metaph. text. 16. &
ex Diuo Thoma in eodem loco.
le & 16. qualitatem aliquando sig-
nificare differentiam essentialē
cuiuslibet rei sue substantialis, &
ne accidentalis in qua acceptio-
ne fuit qualitas accepta à Porphyrio.
cap. de differentiis: aliquando verō
significat omne accidēs prædica-
mentale: in qua acceptio-
ne accidens prædicatur in quale de
substantia: aliquando verō signi-
ficat genus generalissimum huius
prædicamēti, vel formam per quā
respondere debemus ad quæstionē
factam de qualis: nam si inquiras
qualis sit Paulus? nō rectē respo-
debis: esse quantum; esse alicubi;
esse relatum; esse in tempore: be-
nē tamen esse liberalem, esse albū,
esse studiosum: in hac ergo acce-
ptione fuit qualitas in præsentī à
Philosopho definita.

Disputatio septima. Questio prima.

9. Nota secundo totam speciem ex genere, & differentia essentialiter constantem posse recta definitione explicari; nō verò suprema genera; in quibus nō sunt exigendæ strictè regulæ rectæ definitionis; & sic solum valēt aliquantulum describi.

10. His prælibatis sic probō conclusionem, effectus formalis forme ut immersus in materia est nobis magis notior, & perceptibilis, quā ipsa forma à materia abstracta; sed Philosophus in præsentī explicauit cōceptum essentialē qualitatis per effectum formalem ipsius; scilicet, per hoc quod est qualificare subiectum; ergo nobis descripsit essentiam qualitatis ut sic eo modo quo ex se est à nobis magis perceptibilis.

§. IV.

Obijciuntur aliqua.

11. **O**bjicies primo. Hæc definitio æque ignota videtur, ac definitum; cum idem definiatur per seipsum; ergo hæc definitio non est admittenda. Respondetur negando antecedens: nam licet verum sit, quod abstractum ex se sit magis notius, quā concretum: nihilominus quoad nos concretū est magis notius; & ideo non idem per se ipsum, sed abstractum nobis ignotius, per concretū nobis notius in præsentī descripsit.

12. Replicabis. Quale non valet cognosci absque eo quod prius

cognoicatur qualitas; ergo definitur per ignotius, seu per id quod indiget explanatione. Respondetur negando antecedens: nam (ut dixi) quo ad nos, quale est notius; & ideo valet qualitas per quale rectè describi.

13. Objicies secundo. In definitionibus non debet dari circulus; sed in præsentī Philosophus definiuit quale per qualitatem; ergo male definiuit qualitatem per quale. Respondetur concedendo maiorem; & minorem; & negando consequentiam: nam ad rationem propriā circuli opus est, quod ad invicem se explicent habendo se eodem modo: qualiter nō accidit in præsentī: nam Philosophus definiuit qualitatem per quale, tanquā per quid nobis notius; & quale per qualitatem, tanquā per quid ex se, & ex natura sua notius; & tanquam per quid post definitiones specierū notius; & ideo Philosophus non statim definit quale per qualitatem; sed post specierum definitiones.

14. Objicies tertio. In hac definitione intrat definitum; ergo non est rigorosa. Respondetur distinguendo antecedens: intrat definitum eodem modo nego antecedens: diuerso modo concedo antecedens: & consequentiam; nam in definitione intrat ut pars concretæ: quo modo nō est definitum. Adde pro solutione omnī; quod in his descriptionibus quæ proprie non seruāt rationem definitionis, non sunt expostulandæ regulæ Arist.

Articuli recta definitionis.

§. 1.

15. Obijcies quarto. Hæc est mala definitio: quantitas est quæ facit quantum; ergo & hæc: qualitas est, quæ facit quale. Respõdetur concedendo antecedens: & negando consequentiam: nam prima definitio est mala: quia alio modo valet essentia quantitatis. ut sic clarius describi: at verò essentia qualitatis ut sic alio modo nõ est definibilis: & ideo talis definitio est exacta.

16. Dices. Ferè omnes qualitates sunt ordinatæ ad aliquod extrinsecum: ut constat in intellectu, & voluntate; ergo valet in ordine ad illud amplius explicari essentia qualitatis ut sic. Respondetur negando antecedens: nam licet quamplurimæ qualitates secundum ultimas expressiones dicantur ordinem ad aliquod extrinsecum; tamen quam plurimæ nec secundum ultimas expressiones illâ dicunt. Quare cõceptus qualitatis ut sic à tali abstractio respicitur: et ideo per ordinem ad extrinsecum non valet talis explicari conceptus. Et si inquiras: quid qualitas ut sic respiciat? Responden solum respicere subiectum illud qualificando.

QVÆSTIO II.

*Quæ qualitates species sunt et quæ
à Philosopho numerata:
Et quomodo inter se disti-
nguuntur?*

Prima explicatur species.

Aristoteles in præsentī quatuor specierum paria præfixit: nunc de illis sigillatim disputare decrevis & primo de prima; videlicet de habitu, & dispositione. Pro cuius capto nota, quod licet habitus, & dispositio sint à Metaphysicis varijs acceptionibus assumptæ; nihilominus in præsentī solum accipiuntur dupliciter: primo ut inter se genericè conveniunt: in quo sensu inopia nominum hæc ratio generica vocibus suarum specierum est promiscuè appellata à Philosopho in præsentī: quod valde speciale est in hac prima qualitatis specie in hoc ergo sensu est sic definita à Philosopho. 7. Metap. text. 19. *prima species qualitatis est, secundum quam res bene, vel male se habet.* Secundo ut inter se differunt: in quo sensu *habitus* (secundum Philosophum) est *quantitas secundum quam res bene, vel male se habet difficile mobilis: dispositio verò est qualitas secundum quam res bene, vel male se habet facile mobilis.* Nunc ergo quod difficultatis superest, est scire, an in primo sensu essentia huius speciei genericè accepta accipiantur in ordine ad subiectum, vel in in ordine ad operationem? & an in secundo hæc species; videlicet habitus, & dispositio inter se specificè, & essentialiter, vel solū accidentaliter differant?

Disputatio septima. Quæstio secunda.

§. 11.

Prima resoluitur difficultas.

2. **I**N hac re prima sententia asserit primam speciem qualitatis ab habitu, & dispositione abstractam per se primo respicere operationem. Fundamentum huius est auctoritas Augustini. lib. de bono nuptiali. cap. 11. ubi sic ait: *habitus est, quo quis vitatur: id est; quo quis operatur; ergo essentia huius speciei primò, & per se respicit vsum, & operationem.* Fauet huic auctoritas Philosophi. 2. ethic. cap. 5. ubi docet quod habitus est quo bonè, vel malè operamur. Fauet denique ratio non despicenda: nam cum habitus sit propter potentiam debet per se primo ordinari ad finem potèti; sed potentie finis est operatio; ergo & habitus finis etiam est operatio.

3. Secunda sententia à Sancto Doctore. 12. q. 49. a. 2. insinuat, affirmat essentiam huius speciei debere accipi in ordine ad esse, sicut secunda in ordine ad operari: & sic asserit per se primo respicere subiectum, & non operationem inspectà à secunda qualitatis specie. Fauet huic prologium Philosophi asserentis, prius est esse, quam operari: Fauet etià definitio Philosophi, & denique quæ plurimè qualitates ad hanc speciem spectantes; quæ non operationem; sed esse respiciunt: ut constat in gratia habituali, sanitate, pulchritudine, & alijs; ergo hæc species debet

constitui per ordinem ad esse.

4. Sed hæc placita nec Philosophi, nec Dicit Thomæ assequuntur mentem: & ideo tertiam sententiam pro viribus patrocinanda est; quæ docet essentiam huius speciei subalterne: quæ se habet ut genus ad habitum, & dispositionem per se primo respicere convenientiam subiecti; nunc sit media qualitate ordinata ad operationem: ut constet in habitibus operatiuis: nunc media qualitate ad esse solam ordinata: ut constet in gratia: sanitate, & alijs qualitativis ad hanc speciem per se primo spectantibus: unde hæc species per se primo nec respicit actum operandi, nec actum essendi; sed convenientiam, vel disconvenientiam in subiecti; licet per se secundo, & per modum medij conducentis ad convenientiam, subiecti respiciat in exercitio actus essendi, vel operandi. Constat hæc nostra specialis assertio ex definitione Philosophi loco supra citato: ubi ait *hanc primam speciem esse qualitatem secundum quam subiectum bonè, vel malè se habet*; sed sic est, quod qualitates spectantes ad hanc speciem bonè, & malè afficiunt subiecta medijs actibus essendi, & operandi; ergo per se primo secundum Philosophum nec respiciunt actus essendi: nec operandi; sed convenientiam, vel disconvenientiam subiecti.

5. Explicatur hæc ratio. Omnis res respicit per se primo finem suæ inclinationis; & per se secundo media conducentia ad finem

pro-

propria inclinationis; sed actus est
fens, & operandi conducunt in
hac prima qualitatis specie ad
conuenientiam, vel disconuenien-
tiam subiecti; ergo conuenientia,
vel disconuenientia subiecti est per
modum finis inspecta: & actus ut
media ad tale finem conducitur, er-
go per se primo solum respicit conue-
nientiam vel disconuenientiam subiecti.

6. Per quod patet ad rationes
dubitandi in fauorem primae sen-
tentiae: nam ex eo quod potentia
per se primo respiciat operationem
per modum finis, non sequitur quod
habitus ut spectans ad hanc pri-
mam speciem debeat illam per se
primo respicere; sed fat est, quod
illam ut conducentem ad conue-
nientiam potentiae per se secundo
respiciat, ut habitus a potentia sit
dilectus. In hoc sensu debet
exponi definitio Africani: nam li-
cet habitus respiciat vnum; tamē
illam non per se primo, nec per mo-
dum finis respicit; sed per se secun-
do: & ut medium conducentem ad
conuenientiam, vel disconuenien-
tiam subiecti.

7. Per hoc etiam constat ad ra-
tiones dubitandi pro secunda sen-
tentia adductas: nam qualitates
non respiciunt absolute proprium
esse; sed ut conueniens subiecto.

8. Dices acute satis, Habitus
operatiuus ut talis per se respicit
operationem: cum secundum Phi-
losophum secundo de anima ab il-
la specificetur, ut est in ordine ad
obiectum; ergo falso nunc asseris
contra Philosophum, & contra con-
-

munem Philosophorum consensum,
quod solum per se secundo respicit
operationem. Pro solutione nota,
quod habitus operatiuus potest
bifarie accipi: primo ut redupli-
catue operatiuus: in qua accep-
tione procedit obiectio, & in qua
libenter fateor per se primo respi-
cere operationem; sed ut sic non ad
hanc primam qualitatis speciem
directe spectat; sed ad secundam
in directe propter diuersum mo-
dum respiciendi operationem: Se-
cundo ut conuenit cum alijs rebus
spectantibus ad hanc primam spe-
ciem: & in hac acceptione non est
reduplicatiue; sed specificatiue tan-
tum operatiuus: cum hac ratio in
alijs qualitibus ad hanc speciem
spectantibus, non inueniatur; &
in hac acceptione non per se pri-
mo; sed per se secundo respicit ope-
rationem: cum illam respiciat, ut
ordinatam ad conuenientiam, vel
disconuenientiam subiecti? nec
hoc est speciale in habituum cal-
lor, & frigus spectant ad tertiam
speciem: ut sunt termini alteratio-
nis: & ad hanc ut conuenientes, vel
disconuenientes subiecto.

§. III.

Secunda resolutur difficultas.

9. **A**D secundam accedendo diffi-
cultatem dico contra Sco-
tum: habitum esse essentialiter, &
specificē distinctum a dispositione.
Contrariam tenet probabiliter
Dinus Thomas, q. 7. de malo 2. 2.
ad. 4. sed. 1 2. q. 45. a. 2. ad. 3. reuera
& auit

Disputatio septima. Questio secunda.

Et ait illam, & nostram defendit. Sed antequam nostram resolutionis rationem proponam; observa primo Scotum oppositam defendentem sententiam non negare habitum spirituale distinguere specificè à dispositione corporali; & similiter habitum, & dispositionem respicientes diuersa obiecta; & denique habitum habentem rationem actus primi, & dispositionem rationem actus secundi: sed negare habitum, & dispositionem distinguere essentialiter per hoc quod habitus sit difficile, & dispositio facile mobilis à subiecto: in quo etiam sensu asserit nostra conclusio cum communi Thomistarum schola distinguere specificè.

10. Observa secundo, quod facile, & difficile mobile valent subiecto dupliciter convenire: primo ratione subiecti: non aliter ac in opinione plurium conveniunt passioni, & passibili qualitati: nam si in secundo modo statim explicando convenirent istæ rationes passioni, & passibili qualitati, absque dubio non ad tertiam; sed ad hanc spectarent speciem: secundo ratione sui, & non ratione alicuius subiecti, seu conditionis individualis in quo sensu datur in habitu, & dispositione; (teste Divo Thoma loco supra citato) & in hoc sensu denotant intra prædicamentum qualitatatis essentialè distinctionem. Notatè dixi *denotant distinctionem*; & non causant formaliter distinctionem, intra prædicamentum qualitatatis: nam facile, &

difficile mobile non sunt differente per se spectantes ad prædicamentum qualitatatis; sed ad motum, actionem, vel passionem: attamen ipsa si ex se qualitatibus conveniunt, designant essentialès differentias intra prædicamentum qualitatatis.

11. His observatis probatur primo conclusio. Implicat quod eidem rationi contentiant prædicata opposita; sed esse ex natura sua facile, & difficile mobile à subiecto sunt prædicata opposita; sicut sunt rationale, & irrationale; ergo istæ differentie sunt essentialiter distinctæ. Confirmatur, esse qualitatem ex natura sua diu permanentem; & esse qualitatem ex natura sua facile transeuntem sunt signa distinctionis essentialis; sed habitus est qualitas, quæ ex natura sua postulat permanentiam; & dispositio est qualitas ex natura sua exigens permanentiam parvam; ergo sunt qualitates essentialiter distinctæ.

12. Secundo probatur: nam si habitus, & dispositio solù distinguerentur secundum maiorem, vel minorem perfectionem convenientem rei iuxta diversos status, non daretur dispositio, quæ ex natura sua non posset pervenire ad statum habitus; sicut non datur puer, qui ex natura sua non possit pervenire ad virilem statum; hoc tamen est falsum; ergo & quod distinguatur tantum accidentaliter secundum maiorem, vel minorem perfectionem. Minor probatur: nam iuxta com-

communem sententiam actus vitales immanentes sunt dispositiones animi; huiusmodi autem non possunt habere rationem habitus: quia ex natura sua nunquam potest diu permanere in subiecto: ut patet in volitione, & alijs similibus quæ licet perfectissimæ sint, & maximam habeant intensiorem, facile dimouentur à subiecto; ergo non omnis dispositio transit ex natura sua ad statum habitus.

13. Si autem inquiras: unde proneniat habitum esse qualitatem ex natura sua difficile mobilem à subiecto: & dispositionem esse qualitatem facile mobilem à subiecto. Respondeo, quantum ad corporis dispositiones, rationem esse: quia ex natura sua pendent ex causis corporalibus, quæ facile mutantur à subiecto. Hanc rationem tradit D. Tho. 1. 2. q. 50. a. 1. in corp. & in solut. ad. 2. & quantum ad dispositiones animæ, rationem esse: quia animæ dispositiones, videlicet, actus vitales habent essentialiter rationem actionis; quæ sapiunt titulum motus; & cum motus in fluxu, & tendentia consistat, & facile diuineatur à subiecto: quia nunquam illius partes permanent; ideo actiones immanentes facile ex natura sua dimouentur à subiecto; nisi per accidens, & ratione subiecti aliter contingat euenire. Quæ ratio non habet locum in habitibus: nam habitus, cum sit facilitas, quæ tribuitur potentie ad operandum, ideo imitatur naturam potentie, quæ ex se permanet

triam importat.

§. IV.

Aliquæ obiectiones.

14. **N**ihilominus insurges primo ex Aristotele in hoc capite: ubi ait: dispositionem facile dimoueri à subiecto, si non transit in rationem habitus; ergo distinguatur accidentaliter; sicut perfectum, & imperfectum: aliàs nunquam transiret in habitum; sicut nunquam transit irrationale in rationale. Respondetur Philosophum in presenti non asserere dispositionem transire in habitum per se, vel in habitum secundum rem; sed solum in habitum per accidens, vel secundum modum: nam ut bene aduertit Fonseca. 5. Metaph. cap. 14. Aristoteles non dixit dispositionem fieri habitum; sed posse vocari habitum: hoc est, posse vocari habitum similitudinariè, & per accidens propter diuturnitatem; quam acquirit ratione subiecti.

15. Insurgit secundo. Effectus est imitatio causæ; sed causa habitus, est actus ex se cito transiens; ergo habitus ex se non est difficile mobilis. Primo respondetur negando actum esse causam, quam habitus debet imitare: nam causa principalis habitus, cui effectus debet assimilari, non est actus; sed potentia ex se permanens, quæ medio actu, tanquam media causa instrumentali, cui effectus non debet assimilari, producit habitum. Secun-

Disputatio septima. Questio secunda.

cundo responderetur actum solum esse causam in fieri, nō vero in cōseruari; & sic non bene procedit argumentum à minimā permanētia causæ in fieri, ad minimā permanentiam effectus; si alias causa in cōseruari est permanēs: vt cō fiat in figuris artificialibus, quæ motu, aut compressione perficiuntur: diu enim permanent, etiam si motus, & compressio facile transeant.

16. Insurgens tercio. Passibilis qualitas est saltim accidentaliter difficilē mobilis; ergo habitus ex se nō est difficilē mobilis: quia quod alicui cōuenit accidentaliter, per se non valet alteri cōuenire: nec ē contra: vt constat in rationalitate. Respondetur concedendo antecedens: & negando consequentiam: nam ratio constitutiva habitus nō est quod sit difficile mobilis per accidens; sed per se: quomodo nec per se nec per accidens conuenit passibili qualitati, nec dispositioni.

17. Insurgens quarto. Habitus opinionis, & erroris sunt proprie, & vere habitus: vt constat ex Diuo Thoma. 1. p. q. 51. a. 3; & tamē non sunt difficile mobiles à subiecto: cum non habeant causas stables conuincētes intellectum; sicut habet habitus scientiæ; ergo habitus ex se non est difficilē mobilis. Respondetur negando maiorem; propter rationem minoris: nā Diuus Thomas non asserit esse habitum secundum rem, sed solum secundum modum propter

tenacitatem intellectus, seu subiecti; & nō propter veritatem actus demonstratiui intellectum cōuincēntis; & sic solum secundum modum, sicut dispositio, sunt difficile mobiles à intellectu, in quo subiectantur.

§. V.

Secunda explicatur species.

18. **P**ro huius intelligētia nota primo potētiam bifarie usurpari: primo logice pro potentia obiectiua, quæ in non repugnantia ad habendum actum esse essentialiter consistit: qua ratione id quod non implicat, possibile nominatur: hæc non repugnantia dicitur potētia, vel quia ad modum potētiae concipitur, vel quia denominantur res extrinsece possibiles à potentia productiua, quæ in prima residet causa. Secundo pro potentia physica, & reali, quæ in rebus reperitur; ratione cuius aliqua entitas dicitur potens recipere, aut producere aliam entitatem. vnde diuidere possumus hanc physicam potentiam in actiuam, & passiuam: potentia passiuā est aptitudo ad recipiendum: vt materia prima dicitur habere potentiam ad formam: quia habet aptitudinem ad recipiendam formam: potentia verò actiua est aptitudo ad agendum: vt potentia intellectiua hominis dicitur potentia actiua: quia est virtus intellectiōis productiua: & hæc etiā sub-

subdiuidi valet in potentiam remotam, seu radicalē, & in proximam, seu formalē: remota, seu radicalis dicitur primum principium, seu prima radix operationis: proxima, seu formalis est virtus quæ tribuitur radicali principio vt proximè sit potēs operari: vt respectu intellectiōis humanæ remotum, seu radicale principium est homo: proximū verò, seu formale est intellectus humanus. Quæstio igitur non procedit de potentia obiectiua: nam cum in nō repugnantia consistat, non spectat per se ad aliquod prædicamentum: nec procedit de potentia materiali, & passiuā: quia hæc nō pertinet determinare ad hoc prædicamentū; sed reperitur in prædicamento substantiæ: vt de se patet; & in prædicamento quantitatis, in quantum quantitas est forma, qua mediante plurima accidentia recipiuntur in substantia: nec procedit de potentia operatiua remota, seu radicali: quia fere semper radix, & origo operationis est substantia: procedit ergo quæstio de potētia operatiua proxima, & formali, quæ semper est qualitas constituens subiectum proximè potens operari.

19. Nota secundo, quod impotētia valet etiam dupliciter accipi: primo pro carentia potētis, quomodo ad nullum valet spectare prædicamentum: cum mera negatio non valeat contrahere rationem entis positivi in decem prædicamentis diuisam: secundo pro

principio debili ad agendum: in quo sensu potētia visiva senis impotentia dicitur: in hoc ergo secundo sensu procedit difficultas.

20. His prælibatis dico potētiā solum esse ab impotentia accidentaliter: ab alijs vero qualitatis speciebus essentialiter distinctā. Est cōmunis inter Doctores vno, aut altero excepto existimātibus Aristotelem nomine potētiæ intelligere potentiam formalē productiuā; & nomine impotētiæ materialem, & passiuā; quæ explicatio aliena est à mente Auctoris, & à veritate: quia vt ex se constat potentia passiuā non pertinet determinatè ad hoc prædicamentum: cum hoc substantiæ, & quantitati etiam conueniat.

21. Hoc supposito probatur prima conclusionis pars. Potētis secundum Philosophum 3. de anima distinguuntur per actus; sed actus potētis, & impotētis nō differunt essentialiter: cum actus potētis visus pueri, & senis nō sint essentialiter, sed solum accidentaliter distincti; ergo nec potētia, ab impotētia est essentialiter distincta.

22. Secundo probatur eadē pars: nā impotentia, & potentia solum distinguuntur in quantum hæc ægrè, & cum difficultate proprium munus, & operationē exercet; illa verò debite, & perfecte exercet propriam operationē; sed hæc distinctio est accidentalis tantū: ergo inter se non obtinet essentialē distinctionem. Minor probatur:

Disputatio septima Questio secunda.

eadē potētia impedita aliqua qualitate cōtraria, aut propter parvā perfectionē agrē, & cum difficultate propriā exercet operationē; & eadem potentia expedita, & libera, cū debitā habeat perfectionē debite exercet propriam operationē: igitur supradicta distinctio solum est accidentalis. Confirmatur: nā impotentia ad operandum cōuenit entitati, vel accidentaliter, & ratione alicuius extrinseci; vel essentialiter, & ratione sui: si primum habeo intentū: videlicet, quod non distinguitur essentialiter à potentia: si secundum: ergo talis impotentia, seu ineptitudo ad operandum, cum in negatione consistat, non contrahit genus qualitatis, quod essentialiter est positium; ergo impotentia non coalescit essentialiter ex tali ineptitudine.

23. Secunda pars probatur. Potētia, & impotētia per se primò respiciunt operationem; sed hoc nō cōuenit alijs: nā si alicui deberet cōuenire, maximè habitui operatiuo, vt tali; sed in hac acceptione (vt dixi supra) nō ad primam, sed ad hanc spectat speciē; ergo potētia, & impotentia essentialiter ab alijs qualitatis speciebus distinguuntur. Confirmatur. Substantia immediatē non est operatiua: vt constabit ex dicendis in philosophia lib. 2. disp. 4. q. 2. per totā; sed per solam potentiam, aut impotentiam constituitur proximè potens operari: igitur potētia, vel impotētia est species ab alijs qua-

litatis speciebus essentialiter distincta. Minor probatur: nā habitus, & dispositio per se primò nō cōstituant subiectum potens ad operandum; sed determinant potentiam disponendo illam benè, vel male, vt late dixi sup. §. 2. à n. 4. vsq; ad 8. inclusiue: & similiter forma, & figura non sunt qualitates operatiue: cū quantitatem cōsequantur: nec etiā passio, & passibilis qualitas, sunt de linea operatiua: cū potius habeant esse per operationē: & dicantur termini; & nō principia operationum; ergo substantia per solā potētia, aut impotētia constituitur proximè potēs in ordine ad operationē; ergo natura potētiae, & impotētiae est specificè distincta à natura aliarū specierum: cum proprium munus huius speciei sit ab alijs aliarum essentialiter distinctum.

24. Dixi in hac solam acceptione: nā in alijs certum est habitum distinguī à potētia: quia hæc est ad simpliciter posse; & habitus naturalis solum ad faciliter posse: & similiter potētia est ab essentia per emanationē; & habitus supernaturalis non est per emanationem, sed per infusionem à Deo: etiam si supernaturale cum potentia conueniat in hoc quod est tribuere subiecto simpliciter posse.

§. VI.

Obiectiones resolutioni obstantes.

25. **O**bjicies primò: facile, & difficile mobile à subiecto,

At, distinguunt essentialiter habitum, & dispositionem; ergo perfectè, & imperfectè agere debent distinguere essentialiter potentiam, & impotentiam. ¶ Respondetur concedendo antecedens: & negando consequentiam: nam illæ differentie conueniunt habitui, & dispositioni ex se; at vero illæ conueniunt potentie, & impotentie ab extrinseco, ex debilitate subiecti, aut ex praua, vel contraria dispositione.

26. Obijcies secundo. Facile, & difficile dimoueri à subiecto, aut quod idè est, habere magnam, aut parua permanentiam in illo, sunt signa distinctionis essentialis: vt constat ex supradictis; ergo facile, & difficile exercere operationem, erunt etiam signa distinctionis essentialis: quia non est maior ratio vnius quàm alterius: nā sicut prima conueniunt habitui, & dispositioni ex se, & ex natura sua: ita & secunda potentie, & impotentie; ergo hæc possunt esse signa essentialis distinctionis.

Respondetur negando consequentiam, & paritatem rationis: ratio discriminis est notoria: nam ægrè exercere propriam operationem nunquàm conuenit potentie ex natura sua; sed ratione alterius extrinseci impediens, vel ob defectum virtutis: vt patet discurrèdo per omnem potentiam: vnde regulariter Metaphysici asserunt, iquod agens naturale non impeditum statim producit effectum, quem potest præstantissimè mutare, aliquid.

Tom. 2.

bus qualitibus, ex natura sua conuenit facile, aut difficile dimoueri à subiecto: vt diximus de habitu, & dispositione: & ideo hæc, & non illa sunt signa specificæ distinctionis.

27. Obijcies tertio. Mollities ex natura sua ægrè resistit sectioni, & durities ex natura sua facile resistit; sed durities dicitur potentia ad resistendum, & mollities, impotentia; ergo potentia, & impotentia essentialiter distinguuntur: cum huiusmodi qualitates essentialiter distinguantur; & altera ex natura sua facile resistat; alia vero solū ægrè, & cū difficultate.

¶ Respondetur negando maiorem quoad primam partem: nam res mollis nō resistit ægrè, & cū difficultate sectioni, quia mollis est; sed quia habet adiunctam aliquam duritiem, saltem in statu imperfecto; quæ ratione status, & ob contrariam qualitatem, quæ ex natura sua facile cedit, ægrè, & cū difficultate resistit: quod ex se constat: nam mollities non datur ad resistendum sectioni: alias res valde mollis, valde resisteret: quia impossibile est intelligere augmentum in principio, & quod huiusmodi augmentum sit causa decrementi in operatione.

§. VII.

Tertia explicatur species.

28. **P**ro decisione tertiæ qualitatis speciei, scilicet, passionis,

Q²

Disputatio septima. Quæstio secunda.

14
hanc sionis, & passibilis qualitatis, nota, in præsentī speciem vsurpari pro qualitate sensibili, quæ est terminus alterationis. Vnde qualitas ex subita, facili, & cito transeunte alteratione producta, vt pallor ex metu, & rubor ex verecundia, nuncupatur passio; producta vero ex permanente alteratione: vt naturalis color, passibilis appellatur qualitas.

29. Hoc supposito dico passionē, & passibilem qualitatem inter se distinguī accidentaliter, ab alijs vero essentialiter. Secunda pars probatur: nam solum istæ qualitates habent immutare hoc modo sensum; ergo istæ sunt ab alijs essentialiter distinctæ.

30. Prima pars probatur primo: exemplo adducto ab Aristotele in textu huius capituli: nam color rubeus ex verecundia causatus nō distinguitur essentialiter à colore rubeo à natura innato; sed primus color dicitur passio; & secundus passibilis qualitas; ergo passio solum accidentaliter à passibili distinguitur qualitate.

31. Probatur secundo: nam cito transire, & diu durare sunt differentię accidentales intra prædicamentū qualitatis, quando ipsæ formæ illas non exigunt: sed istæ formæ sensibiles immutantes sensum non exigunt ex se permanentiā, nec transitum cum pallor causatus ex ægritudine absq; aliqua mutatione intrinseca trāseat ad rationem passibilis qualitatis; ergo istæ species inter se solum

sunt accidentaliter distinctæ.

32. Tercio probatur: nā qualitas quæ ex natura sua cito transit ab absolute denominat subiectum: vt patet in intellectione, & volitione; sed passio secundum Aristotelem absolute non denominat subiectum: quia cito transit: ergo huiusmodi status, & parua mora accidentaliter conuenit passioni.

33. Dices: nam vt constat ex textu Philosophi, qualitas est forma à qua denominamur quales; sed à passione absolute non denominamur: vt constat ex eodem Philosopho; ergo passio nō est qualitatis species.

34. Pro solutione huius obiectionis notādū est, quod vt aliqua forma absolute denominet subiectū, non sufficit, quod inhæreat subiecto, & quod ei tribuat proprium effectum formalem; sed ultra hoc requiritur quod non excedatur à contraria forma in intensiōe, & perfectione: vt constat in subiecto caloris; quod absolute nō denominatur calidum, quando habet frigiditatem magis intensam; sed absolute denominatur frigidum: imò quando qualitates oppositę adæquantur in intensiōe, subiectum non accipit denominationem ab aliqua illarum; sed tribuimus denominationem aliquā subiecto, qua significamus vtramque qualitatem esse in subiecto secundum tantā intensiōem: vt in supradicto exemplo; quando subiectū habet calorem, & frigiditatem in eodem gradu, non denomi-

minatur

regdy minatur calidum, aut frigidū absolute ~~subiectum~~ habeat calorem, & frigiditatem; & in re sit calidū, & frigidū: quia impossibile est formam esse in subiecto, quin tribuat illi proprium effectum formalem: imo aliquando absolute non tribuimus denominationē propter imperfectionem status; etiam si predicatum essentialiter conueniat subiecto: vt puer propter imperfectionem status non dicitur absolute homo.

35. Hoc prænotato ad objectionem respondetur negando consequentiam: nam licet verū sit, quod à passione subiectum non denominetur absolute propter imperfectionem status; tamen verē, & proprie denominatur: ex hoc autē quod absolute non denominetur subiectum à passione, non sequitur, quod non sit qualitas: nā quādo Aristoteles docet qualitatem esse formam à qua denominamur quales, est intelligendus de denominatione vera, & propria nō verò de absoluta, quæ tribuitur subiecto absolute propter perfectum formæ statū. Sed est aduertēdum, quod quando dicimus maiore, aut minorem durationem conuenire passioni, & passibili qualitati per accidens, non intendimus omnem qualitatem sensibilem per accidens habere maiorem, vel minore durationem: nam aliquæ sunt qualitates sensibiles, quæ ex natura sua postulant paruam durationem: vt sonus: ceterum licet huiusmodi qualitates essentialiter distinguā-

tur à reliquis, tamen non participant essentialiter quidditatem passionis: quia tunc qualitas, est & dicitur passio quando per accidens, seu ratione alterius paruam habet durationem.

§. VIII.

Quarta explicatur species.

36. **P**ro quarta qualitatis specie, quæ forma, & figura nominatur; nota quod in præsentī forma nō accipitur pro forma substantiali, nec pro omni accidenti, quod forma subiecti dicitur; sed pro modo, seu dispositione quantitatis, à qua resultat in quantitate denominatio formosi, vel difformis: similiter figura non sumitur in præsentī pro signo, aut imagine; sed pro quantitatis termino.

37. Hoc præmissio dico formam, & figuram ab alijs essentialiter, inter se vero solum accidentaliter distinguī. Prima pars constat ex notabili: nam solum hæc qualitas est terminus, modus, seu dispositio quantitatis; ergo hæc est ab alijs essentialiter distincta. Secunda probatur: eadem forma quæ à Mathematico appellatur figura, à Philosopho appellatur forma: nam figura dicitur, quatenus consideratur ista quantitatis dispositio vt abstracta ab alijs accidentibus sensibilibus: & forma, quatenus consideratur cum alijs accidentibus sensibilibus; ex quibus

Disputatio septima. Questio secunda.

cum illa resultat denominatione formosi, vel difformis: vel ut vult D. Thomas. 7. Physic. lect. 5. forma significat figuram artificialem, ut domus, curris; figura vero omnem alium modum, seu dispositionem partium quantitatis; ergo inter se non sunt essentialiter; sed solum accidentaliter distinguuntur.

38. Dices. Figura est terminus quantitatis; sed terminus reducitur ad speciem illius, cuius est terminus; ergo figura non spectat ut species ad qualitatis predicamentum. Respondetur quod licet in hac acceptione sit quid incompletum, & imperfectum reductivè spectans ad predicamentum quantitatis; tamen ut contrahit rationem qualitatis ut sic, valet per se, & directe spectare ad qualitatis predicamentum: non aliter ac in nostra opinione, oratio est species quantitatis discretæ: quia illam directe participat; etiam si rationes constitutivæ illius, ut existit, & modi alterius speciei spectet reductivè ad aliam speciem.

39. Pro adæquata huius speciei intelligentia nota, quod in prædicta figura non accipitur pro dispositione partium in ordine ad locum; sed pro dispositione partium in ordine ad se: ratio est: nam illa constituit predicamentum situs:

hæc vero hæc quartam
qualitatis spe-

ciem.

(?)

QVÆSTIO. III.

An divisio ab Aristotele tradita sit adæquata?

§. I.

Varij modi defendendi adæquationem huius divisionis impugnantur.

1. **L**icet ab omnibus hæc divisio ut adæquata, & legitima amplectatur; tamen non omnes eodem modo illius explicant sufficiencyam: nam Simplicius in hoc capite probat huius divisionis adæquationem hoc modo: nam omnis qualitas vel est naturalis, aut adventitia; si adventitia constituit primam speciem qualitatis: quia omnis habitus, & dispositio aut nostris actibus acquiritur, aut advenit ab extrinseco: si naturalis, aut est operatiua, vel non: si operatiua, constituit secundam qualitatis speciem; scilicet potentiam: si non est operatiua, aut reperitur in extrema parte quantitatis; videlicet in superficie; & tunc constituit quartam qualitatis speciem; scilicet figuram: aut reperitur in subiecti profunditate; & tunc constituit tertiam qualitatis speciem, scilicet passionem. Hunc modum defendendi hanc divisionem rejicit D. Thom. 1. 2. q. 49. a. 2. in corp. quia plurimi sunt habitus, & dispositiones non adventitiæ, sed naturales: ut sanitas; & aliæ qualitates,

tes, quæ disponunt subiectum in ordine ad esse; & etiam sunt plurimæ qualitates aduētitiæ, quæ spectant ad tertiam, & quartam speciem: vt constat in figuris artificialibus; & in calore, aut frigiditate, quæ ab extrinseco adueniunt; ergo prædictus modus est reiiciendus, vt oppositus Diuo Thomæ, & veritati.

2. Pater Suarez, disp. 42. Metaph. sect. 3. n. 9. & 10. approbat prædictam diuisionē, ex eo quod omnis qualitas recte disponit subiectum in proprio esse, vel in ordine ad operationem, quæ disponit ad esse; vel est modus qui consequitur ad quantitatem; & tunc constituit figuram: vel est forma adueniens subiecto, vt recte illud disponat, & ornet in proprio esse; & tunc constituit passionem, seu passibilem qualitatem; quæ disponit ad operationem; vel est ipsa operatio, quæ constituit dispositionem; vel est principium operationis, quod si formale sit per modum potentie, constituit potentiam, si vero superadditum tribuens facilitatem, & determinationem, constituit habitum. Sed hic modus exponēdi est expresse contra mentem Philosophi; qui non solum operationes, & actus immanentes; sed etiam qualitates, quæ disponunt subiectum in ordine ad esse appellat dispositiones: vt patet in exemplis ab ipso adductis: imo Philosophus expresse nunquam actus immanentes appellat dispositiones; calorem verò, & frigidi-

Tom. 2.

tatem, & alias qualitates, quæ disponunt subiectum in ordine ad esse distinxit, & clare enumerat inter dispositiones. Insuper hic modus explicandi falsa nititur ratione: quia existimat omnem qualitatem recte disponere: cum manifestum sit oppositum.

3. Tertio aliqui sufficientiam huius diuisionis explicant ex eo quod qualitas est forma determinans potentiam subiecti secundum esse accidentale: aut ergo determinat potentiam immanentem; quæ non solum est receptiua, sed etiam productiua formæ; & tunc constituit primam speciem: vel determinat potentiam mere passivam, tribuendo subiecto virtutem, & operationem; & tunc constituit secundam speciem, scilicet potentiam: vel determinat vt aliquid resultans ex quantitate; & tunc constituit quartam speciem, videlicet figuram; vel absolute determinat potentiam materiale subiecti; & tunc constituit tertiam speciem, scilicet passionem, seu passibilem qualitatem. Hic etiam explicandi modus insufficiens, & inutilis est: quia dispositiones non semper determinant potentiam immanentem subiecti: imo aliqui habitus licet determinant potentiam immanentem subiecti; potentia in tali determinatione merè passive se habet.

§. II.

Resoluto difficultatis.

4. **Q**Uare his omnis dicendum est cum Angelico Magistro
Q4 vbi

Disputatio septima. Questio tertia.

vbi supra qualitatem esse formam determinantem potentiam subiecti secundum esse accidentale; quæ vel determinat disponendo subiectum, & modificando illud bene, vel male medio actu essendi, vel operandi; & sic constituit primam speciem, scilicet, habitum, & dispositionem: vel determinat secundum actionem; & sic constituit secundam speciem, in quantum est principium per modum potentie operatiue; vel secundum passionem: in quantum valet esse terminus alterationis propriè dictæ; & sic constituit tertiam speciem; videlicet passionem, vel passibilem qualitatem: vel denique determinat ut forma, quæ consequitur ad quantitatem; & sic constituit quartam speciem; scilicet formam, & figuram: & cum non sit excogitabilis alius modus determinandi potentiam subiecti; non datur alia species qualitatis ab assignatis distincta.

§. III.

Obiectiores: militantes contra sufficientiam diuisionis.

5. **O**bjicies primo. Sub prima qualitatis specie comprehendit Philosophus omnem qualitatem, quæ bene, vel male disponit subiectum; sed qualitates aliarum specierum etiam bene, vel male disponunt subiectum: ut constat in calore, & frigiditate,

quæ iunt qualitates tertiæ speciei: imò idem Philosophus frigiditatem, & calorem in prima, & tertia specie qualitatis constituit; ergo membra huius diuisionis adinuicem se includunt; ergo prædicta diuisio est insufficientis.

Responderetur concedendo maiorem: & negando minorem: nam qualitas constitutiua vnius speciei, ut talis, nullatenus est alterius constitutiua. Vnde notandum est prædictam diuisionem non versari inter entitates, sed inter formalitates; & sic eadem qualitas secundum diuersas rationes, seu formalitates potest constituere diuersas qualitatis species: ut videre est in exemplo obiectionis: nā calor in quantum bene, vel male disponit subiectum, constituit primam speciem: & in quantum est sensibilis qualitas producibilis per veram, & propriam alterationem, constituit tertiam. Nec hoc est nouum in schola Thomistica; in qua eadem entitas motus secundum diuersas formalitates constituit primam actionis, & passionis genera; si ergo formalitates primò diuersæ, seu prædicationum eorum constitutiue valent adunari in eadem entitate; quid mirum est, quod adunentur in eadem etiam realitate formalitates, quæ sub eodem existunt genere?

6. **O**bjicies secundo. Qualitates supernaturales vere, & propriè comprehenduntur sub diuiso, & non sub membris illud diuisidentibus; ergo prædicta diuisio non

non est adaquata. Antecedens probatur: nam gratia habitualis non continetur per se sub prima specie qualitatis: cum non disponat subiectum ad esse, vel ad operationem: similiter fides, & alie virtutes supernaturales non spectant per se ad hanc primam speciem: quia non sunt dispositiones: cum ex natura sua diu permaneant: nec habitus: quia non tribuunt facultatem ad operandum; sed vt communiter docent Theologi requiruntur simpliciter ad posse: nec pertinet per se ad secundam speciem: quia licet sint virtutes operatiue, non sunt tamē operatiue per modum potentie: cum illam presupponant: nec valent ad tertiam reduci: cum nō sint qualitates sensibiles per veram abstractionem producte: nec denique possunt esse sub quarta: vt ex se constat; ergo non omnis qualitas specifica sub diuiso comprehensa, spectat ad has qualitatis species.

¶ Respondetur negando antecedens quoad secundam partem:

nam qualitates supernaturales, quæ habent rationē virtutis spectant per se ad primam speciem: cum sint virtutes determinantes potentiam, & bene illam disponentes: & ideo communiter appellatur habitus supernaturales: nam de ratione habitus in communi non est quod tribuat facilitatem: cum hoc tantum habitui conueniat acquisito, sed quod permanenter disponat subiectum bene, vel male: ad eandem speciem secundam Diuum Thomā spectat gratia habitualis: quia licet non sit virtus immediate operatiua; complet tamen, & determinat radicalem potentiam per modum virtutis radicalis ad esse supernaturale: & etiam bene disponit in ordine supernaturali; nunc sit media operatione; nunc medio ad quē essendi. Sed de his latē Theologi. 12. q. 50. vbi omnes vno ore defendunt gratiam habitualement, & omnes virtutes supernaturales ad primam, vel secundam qualitatis spectant re speciem.

DISPUTATIO

OCTAVA

DE SEX VLTIMIS PRAEDICAMENTIS.

IN hoc capite Philosophus sex praedicamentorum naturas breuiter numerauit stylo: docens actionem esse: vt calefacere: passionē: vt caleferi: esse situm: est habere positionem partium in ordine ad locum: vt sedere: vbi: praesentiam in loco: vt esse in foro: quando: in tempore: vt heri: habitum: modum resultantem in corpore vestito: vt esse armatum. Haec de littera textus circa quam, sit

QVAESTIO VNICA.

An sex praedicamenta sint formae absolute, & intrinsecae?

§. I.

Sex praedicamentorum definitiones.

1. **P**hilosophus definitiones horum praedicamentorum praetermisit; & sic communi sensu vobis propono definitiones traditas à Gilberto Porretano; vt ad praesens descendamus certamen. *Actio igitur est egressio ab agente, seu fieri termini vt ab agente. Passio est receptio actionis in passio. Vbi est praesentia ex adiacentia ad locum resultantem. Situs est accidens, quo partes habent in loco hanc, vel illam po-*

sitionē. Ex his definitionibus colliges vbi esse realiter distinctum à situ; nam manente eodem situ, variatur vbi: & e contra: vtique quia quando quis sedens curru, trahitur acquirit nouum vbi, & seruat eundem situm. Quando est praesentia, in ordine ad tempus. Habitus est accidens de adiacentia vestimenti resultant in corpore vestito. His definitionibus suppositis: quod inquirimus est: an formae horum praedicamentorum sint absolute, vel relatiue; & an sint intrinsecae, vel extrinsecae?

§. II.

Prima partis decisio.

2. **H**is definitionibus praemissis dico cū omnibus Thomistis:

mistis: sex vltima prædicamenta non esse relationes secundum esse, seu formas relatiuas; sed solum secundum dici, seu formas absolute probatur. Philosophus cum communi Philosophorum consensu diuinitus ens reale finitum in decem prædicamenta primo diuersa; ergo sex vltima prædicamenta non sunt formæ relatiuæ secundum esse, sed formæ absolute, relatiuæ tantum secundum dici: alias omnia essent in prædicamento relationis.

3. Dices. Hæc sex vltima prædicamenta non sunt absque existentia extrinseci connotati; sed hoc est proprium relationis secundum esse: cum relatio secundum dici (vt dixi in prædicamento ad aliquid q. 2. §. 4. n. 18.) valeat dari in ordine ad terminum non existentem: ergo sex vltima prædicamenta sunt relationes secundum esse. ¶ Responderetur concedendo maiorem: & negando minorem: nam licet verum sit, quod regulariter relationes transcendentales valeant reperiri in ordine ad terminum non existentem; & quod nulla prædicamentalis sit, nisi in ordine ad terminum existentem: tamen aliquæ sunt relationes secundum dici, seu transcendentales, ita minimæ entitatis; vt non solum exposcant possibilitatem,

sed etiam existentiam sui termini: vt sunt sex vltima prædicamenta.

§. III.

Secunda partis decisio.

4. **A**D secundam nostram difficultatis partem dico formas horum prædicamentorum constitutiuas esse intrinsecas ex adiacentia ad aliquod extrinsecum desumptas. Est communis: & constat ex Diuo Thoma pluribus in locis: vbi loquens de sex vltimis prædicamentis, ait: hæc prædicamenta esse formas intrinsecas resultantes ex adiacetia, seu ex ordine transcendentali reperto in subiecto in ordine ad aliquod extrinsecum. Ratione ergo probatur. Denominatio extrinseca est in prædicamento, in quo est forma denominans; sed si vbi (idemque dicendum est de alijs prædicamentis) esset denominatio extrinseca desumpta ex loco extrinseco, esset in prædicamento quantitatis; & non constitueret speciale prædicamentum; ergo sex vltima prædicamenta non sunt aliquid extrinsecum; sed intrinsecum in ordine ad extrinsecum resultans. Confirmatur. Omne prædicamentum accidentis saltem per modum prædicati transcendentalis participat inhaerentiam; sed denominatio extrinseca non dicit inhaerentiam; ergo sex vltima prædicamenta non constituuntur per denominationes extrinsecas.

5. Dices. Diuus Thom. 3. Physic.

Disputatio octava. Questio unica.

fic. lect. 5. & 1. contra Gētes cap. 3. & 1. p. q. 110. art. 3. docet hæc vltima prædicamenta esse aliquid extrinsecum; & esse aliquid denominatum ab eo quod est extra ipsum; ergo nostra conclusio est Sancto Doctori opposita. ¶ Dico Diuum Thomam non asserere in his locis denominationes horum prædicamentorum esse absolute extrinsecas; sed non esse ita absolutas, vt nō sint in ordine ad aliquod extrinsecum; sicut sunt denominationes substantiæ, & quantitatis.

6. Inquires pro complemento: an istæ formæ habeant perfectionem rei, vel imperfectionem modi? ¶ Respondeo omnes habere perfectionem rei. Probat: Omnis res constituens prædicamentum est perfecta, & completa; sed modus est quid incompletum, & imperfectum cū sit aliquid rei, essentialiter ad illam ordinatum; ergo

omnia hæc prædicamenta habent perfectionem rei.

7. Nota hæc prædicamenta regulariter vocari modos: quia assimilantur modis in aliquo accidentalibus; scilicet in hoc quod est nō posse nec diuinitus exillere sine proprijs subiectis; nō tamē in essentialibus; videlicet in hoc quod sint aliquid incompletum, & imperfectum in suo genere: vt est substantiæ intra genus substantiæ.

8. Dices. Actio est modus substantiæ; (idemque dicendum est de alijs quinque prædicamentis) ergo non obtinet perfectionem rei. ¶ Respondetur negando antecedens: nam actio nō est aliquid incompletum in genere substantiæ: & ideo non est substantiæ modus: etiam si propter suam minimam entitatem; & propter similitudinem, quam cum modis habet, valeat modus nuncupari.

NONA ET VLTIMA DE POST PRAEDICAMENTIS.

CAPVT. I.

De oppositione.

1. IN primo postprædicamentorum capite disputat Philosophus de oppositione, & oppositis, dicens: aliqua sunt opposita contradictoriè; alia priuatiuè; alia relatiuè; alia cōtrariè. Oppositio contradictoria est, quæ versatur inter ens & negationem entis: vt inter leonem, & non leonem. Priuatiua est, quæ versatur inter formam, & priuationem forme: vt inter visum, & cæcitatem. Relatiua est, quæ versatur inter relationē, & terminum: vt inter Patrem, & substantiam genitam: Contraria deniq̃ est, quæ versatur inter formas, quæ sub eodem genere valde distant, & ab eodem subiecto mutuo se expellunt: vt inter albedinem, & nigredinem.

2. Differunt tamen huiusmodi oppositiones, quia contradictoria non requirit extrema in subiecto; & à positione vnius in rerum natura, ad destructionē alterius, est legitima consequentia: extrema

tamen aliarum oppositionum requirunt subiectum: nam priuatio est carentia formæ in subiecto apto & à positione vnius extremi in subiecto, ad nō esse alterius in eodem subiecto, est legitima consequentia: è conuerso vero accidit in oppositione relatiua; nā à positione vnius extremi in rerum natura, ad positionem alterius, est legitima consequentia: vt constat in patre, & filio; & in alijs: extrema vero oppositionis contrariæ valent esse in eodē subiecto in gradibus remissis: vt constat in calore, & frigiditate, quæ in gradibus tepidis valent in eodem reperiri subiecto; non tamen in gradibus intensis; & licet debeant cōtineri sub eodem genere, non tamen est opus, quod sint sub immediato, & proximo; sed sat est, quod sint sub mediato, & remoto, & denique contraria, & relatiua, differunt à contradictoria, & priuatiua; quia primæ exigunt extrema positiua;

at vero secundæ solū exigunt vnum positiuum.

(?)

Disputatio nona. Cap. 2. 3. 4. 5. ult.

CAPVT II.

De prioritate.

1. **I**N secundo capite disputat Aristoteles, de prioritate, dicēs: vnum esse prius tempore alio: quia est prius duratione. Secundo dicitur prius altero in subsistendi consequentia; quādo vnum sequitur ex alio; & non ē conuerso: vt duo, & vnum: bene ergo valet, sūt duo; ergo vnum: non vero ē contra, vnū ā quo non valet, est prius in subsistendi consequentia. Tertiō ordine: vt procēmiū est prius enarratione. Quartō dignitate: vt Abbas est prior, ratione dignitatis, subditis. Quintō naturae: vt causa actu causans est prioritate causalitatis, seu dependentiæ, esse actū prior,

CAPVT III.

De Simultate.

1. **I**N tertio capite explicat simultatem rerū, quæ ex prio-

ritate valet intelligi: solūmq̃ noto, quod illa dicūtur simul natura, quorum vnū absque causalitate, & influxu, infert aliud: & actu illa dicuntur simul natura, quæ æqualiter diuidant aliquod genus: vt rationale, & irrationale diuidunt animal.

CAPVT IV.

De modo habendi.

1. **I**N quarto capite enumerat modos habendi; primō dicitur aliquid habere formam; vt subiectum dicitur habere albedinē. Secundō habere illa, quæ sunt circa ipsum: vt Petrum dicimus habere vestem. Tertiō partes: vt totū dicimus habere partes. Quartō contenta: vt vas dicimus habere merū. Quintō possessa: vt Paulū dicimus habere diuitias. Vltimō dicimus habere vxorem, & amicum; qui modus habēdi maximē est improprius: cū solū significet coniunctionem aliquorum per pactum extrinsecum.

COMMEN- TARIA IN LIBROS POS- TERIORVM ARISTOTELIS STA- CYRITAE.

PROOEMIUM.

1. **N**ON est in mente indagare modo omnia, quæ in prin-
cipio horum librorum loco proœmij præmittere solêt
Commētatores; hoc enim esset longissimâ texere dis-
putationem, & subobscurū tranare spatium: nunc solū,
quæ cum breuitate clarissimam spargunt lucem præmittere decre-
ui. Huius laboris proprium obiectum est demonstratio: nã (vt cõs-
tat ex discursu logicæ,) tota illa tendit, tanquam in proprium scopū,
in veritatis cognitionē; dum ex notis ad ignota procedit: quare cū
hoc opus Posteriorum pars logicæ sit, versabitur circa aliquem mo-
dum sciendi in particulari: sunt ergo tria instrumenta, quibus omnis
cognitio ex notis comparatur; videlicet definitio, diuisio, & argu-
mentatio; & etiam omnes argumentationes ad syllogismum reuo-
cantur, cuius species sunt tres, scilicet, Demonstratiuus, Topicus, &
Sophisticus: vnde cū omnia, de quibus disputat Philosophus in
hoc volumine, respiciant naturam Demonstrationis, (vt ex discursu
constabit) sequitur, quod Demonstratio sit obiectum horum li-
brorum: expresse docet hoc Aristoteles li. i. priorū. cap. i. & 4. vbi
proponit se primò dicturum de syllogismo in communi & postea in
libris Posteriorum de Demonstratione. Hinc apertè liquet, quanta
sit utilitas, & dignitas huius operis, cū in eo explicetur perfectior
modi sciendi species, quæ nobis deferuit ad scientificam comparā-
dam cognitionem.

2. Hi libri nominantur de posteriori resolutione; quia disputât de modo, quo conclusio resoluenda est in suas causas necessarias; appellatur autem posterior resolutio, respectu illius, qua cōclusio resoluitur in bonam illationem, quam docent libri Priorum; ex quo illi de Posteriori, isti vero de Priori resolutione dicuntur. Ratio est manifesta; nam vt aliqua conclusio verè dicatur demonstrata, duo principaliter exigit; primò vt resolui valeat in bonā illationem; id est, vt collecta sit per bonam syllogizandi formā; secundò vt resolui possit in suas causas, id est, vt præmissæ, quæ illam inferunt, sint illius causæ: & quia resolutio in formā benè syllogizandi vniuersalior est, quam resolutio in præmissas, quæ exerceât causæ munus sub forma bene syllogizandi; ideo libri, qui disputât de forma syllogizandi bona dicuntur de priori analysi: libri vero qui agunt de determinata materia, seu necessaria, de posteriori dicuntur analysi.

LIBER PRIMVS POSTERIORVM.

1. PRIMUS Posteriorum liber, qui viginti Septem continet capitula, in octo præcipuas diuidi potest partes, in quibus disputari possunt omnia, quæ subtiliter, (licer obscure) tradit Philosophus. In prima, (quæ est à capite primo vsque ad tertium inclusiuè) agit de essentia demonstrationis: in secunda (quæ est à capite quarto vsq̃ ad nonum) de illius propria materia: in tertia, (quæ est in capite decimo) de peculiari modo demonstrationis: in quarta, (quæ est in capite vndecimo) de forma demonstrationis: in quinta, (quæ est à capite duodecimo vsque ad quartū decimū) de eius cōtrario: in sexta, (quæ est à capite quintodecimo vsque ad decimū nonū) quomodo in demonstratione nō detur processus in infinitū: in septima, (quæ est à capite vigesimo vsque ad vigesimum secundum) de varijs demonstrationis speciebus: in octaua, & vltima, (à capite vigesimo tertio vsque ad vigesimum septimum) de scientia, quæ est demonstrationis effectus.

An omnis scientia fiat ex præexistenti cognitione? 129

2. Latissimum sanè, prolixumque susciperemus laborem, si singula, quæ in hoc opere docuit Philosophus, ad vnguem nostra examinare sciedî cupiditas; sed hoc breuitas affectata non permittit; vtiliora cum claritate proponam, & ad solas tres disputationes omnia, quæ à nobis de Posteriori resolutione dicenda sunt, reuocabimus.

DISPUTATIO PRIMA AN, ET QUID SIT DEMONSTRATIO IN COMMUNI.

1. **V**T in hac disputatione, quæ sunt certa non disputemus, sciendum est, quod in illa nō loquimur de cognitione diuina, nec Angelica; quia licet in illis, (vt communiter docent Theologi cum Diuo Thoma. 1. p. q. 14. a. 7. & q. 58. a. 3.) detur demonstratio obiectiua, seu ex parte obiecti, in quantum in ipsis rebus cognoscunt effectum essetalem, propter suā causam; tamen nec in Deo, nec in Angelis est propriè demonstratio formalis, seu discursus: sed de cognitione humana, in qua, cum omni proprietate datur demonstratio, & discursus, ne dum ex parte obiecti, sed etiam ex parte actuum.

QVAESTIO I.

An omnis scientia fiat ex præexistenti cognitione?

(7.)

§. I.

Inueterati referuntur errores.

1. **I**N hac parte non sunt audiendi Heraclitus, & Cratylus, qui (vt refert Aristoteles 4. Metap. cap. 5.) negabant scientias, & demonstrationes; ex eo quod existimabant totam rei na-

turam perpetuo motu, & continuo fluxu, instar fluminis, variari. Non (inquam) sunt audiendi: nā essentia rerū ex se sunt perpetua, & necessaria, vt communis scholasticorum supponit consensus cū Philosopho in præsentī.

2. Nec est audiendus Plato, qui existimauit, nostrū scire esse quoddam reminisci; ex eo quod aliter non posset homo desiderare scire quod omnino ignorauit. Non (inquam) est audiendus; nam res virtualiter, & in confuso cognita in aliquo principio, allicit, & mouet appetitum naturalē hominis, quo

Disputatio prima. Quæstio prima.

scire desiderat. His ergo relictis erroribus, sic.

§. II.

Conclusio.

3. **O**mnis scientia ex præexistenti sit cognitione. Constat ex Philosopho in præsentī, ubi hoc proponit Theorema. *Omnis doctrina, & disciplina sit ex præexistenti cognitione*; sed nomine doctrinæ, & disciplinæ intellexit cognitionem scientificam; ergo omnis cognitio sciētica ex præexistēti sit cognitione. Minor probatur à sufficienti partium enumeratione: nam nomine doctrinæ, & disciplinæ nō intellexit cognitionem sensitivam, nec cognitionem intellectivā primorum principiorum; ergo solum intellexit cognitionem intellectivam scientificā. Antecedens, quoad primā partē, probatur: nam cognitio sensitiva non est ex alia præexistente: ni dicas dari processus in infinitum: nam præexistens etiam exigeret aliam præexistentem, & sic in infinitum: cum non sit maior ratio unius quam alterius; ergo nomine doctrinæ, & disciplinæ non intellexit sensitivam cognitionem. Quoad secundam partem vero est evidēs: tum quia prima principia, cum ex se sint irresolubilia, nō valent præsupponere aliam cognitionem: tum quia ly *ex* designat causalitatem; & prima principia non sunt ex alio, tanquam ex

causā; ergo nomine doctrinæ, & disciplinæ solum intellexit scientificam cognitionem; ergo solum hoc sit ex præexistente cognitione.

4. Probatur secundo. Omnis scientia siue habitualis, siue actualis, est demonstrationis effectus, (ut constabit infra ex Aristotelis definitionibus; sed omnis effectus præsupponit causam pro aliquo priori; ergo omnis scientia, siue actualis, siue habitualis, sit ex præexistente præmissarum cognitione. Constat. Omnis scientia est essentialiter in discursu, vel est aliquid ex discursu procedens; sed discursus, aliarum operationum præsupponit actus; ergo omnis scientia ex præexistēte sit cognitione.

§. III.

Alique obiectiōnes.

5. **S**ed nihilominus contra nostram resolutionem obijciēs primo. Cognitio intellectiva, etiam si sit simplex apprehensiva, præsupponit aliam, videlicet sensitivā; sed simplex apprehensiva non est scientifica; ergo hoc quod est fieri ex præexistente cognitione non est proprium cognitionis scientificæ.

Respondetur distinguendo maiorem: omnis cognitio intellectiva, etiam si sit apprehensiva, præsupponit sensitivam exercentem manus causā formālis concedo

Quam actualis scientia praequirat cognitionē? 130

maiores: munus causae efficientis nego maiorem: & cōcessa minori, nego consequentiam, nam ly. ex praexistente cognitione denotat causalitatem efficiētem vnius cognitionis in aliam: vt eleganter docent Thomistae in praesenti: & cognitio sensitiva respectu intellectus non habet rigorosē causalitatem effectiuam, sed solum formalem; in quantum intellectus profert obiectum.

6. Obijcies secundo. Si praexistens cognitio esset necessaria ad scientificam cognitionis acquisitionem, daretur processus in infinitum: vtique quia illa praexistēs cognitio etiam fieret ex alia, & illa ex alia, & sic in infinitum; ergo ad scientificam cognitionis acquisitionem non est necessaria praexistens cognitio. ¶ Respondetur negando sequelam: nam quāuis omnis cognitio habita per discursum, (quae ab Aristotele appellatur doctrina, & disciplina) fiat ex alia praexistente cognitione: tamen ista praexistens cognitio non supponit aliam intellectūā, vt videre est in cognitione primorum principiorum, quae habetur sine discursu, ex sola apprehensione terminorum.

7. Obijcies tertio. Per experientiam datur scientia multarum rerum; ergo praexistens cognitio non est ad scientiam simpliciter necessaria. ¶ Respondetur negando autecedens: quia scire aliquid per solam experientiam non est propriē scire, si strictē loqua-

mur de scientia: quia aliquando deficit experientia: si non fiat ex omnibus singularibus; quod est impossibile.

QVÆSTIO II.

An actualis scientia, per demonstrationem acquisita, eandem, ac habitualis, praequirat cognitionem?

(.)

§. I.

Notabilia propono.

1. **P**RO quaestione luce nota primo, demonstrationem esse instrumentum intellectuale, quod importat syllogisticam formam pro formali, & pro materiali principia, ex quibus, scientificus oritur assensus. In praesenti non disputamus de forma praerequisita, seu de demonstratione formaliter accepta: nam de hac disputauit Philosophus in libris Priorum; sed de demonstratione materialiter accepta, seu de principijs praerequisitis ad scientiā productionem.

2. Nota secundo, Philosophum in praesenti duplicem demonstrationis assignasse definitionem: nam primo eam definiuit in ordine ad effectum dicens: *demonstratio est syllogismus faciens scire*: & secundo in ordine ad partes, seu per rationes, ex quibus constat, dicens: *demonstratio est*

Disputatio prima. Questio secunda.

Syllogismus ex premis, veris, & immediatis, prioribus, & notioribus causis conclusionis. His prænotatis, sit.

§. II.

Conclusio.

3. **A**ctualis scientia per demonstrationem acquisita duplicem præmissarum prærequirit cognitionem; habitualis vero per idem acquisita medium, ultra hanc duplicem præmissarum cognitionem prærequirit conclusionis assensum. Prima pars probatur: nam scientia actualis, seu assensus conclusionis scientificus, est demonstrationis finis, & effectus: (ut constat ex prima Aristotelis definitione) sed iste, ut per demonstrationem comparatus, supponit cognitionem præmissarum: tum quia ex illis est genitus; tum quia ipse faciunt scire actuale; ergo actualis scientia per demonstrationem comparata duplicem præmissarum prærequirit cognitionem.

4. Secunda pars probatur. Habitualis scientia per demonstrationem comparata adæquatè totam præsupponit demonstrationem; cum usque ad assensum conclusionis non sit actus scientificus, qui illam valeat generare; ergo habitualis scientia, per tale medium comparata, triplicem prærequirit cognitionem.

Confirmatur. Habitus (secun-

dum omnes) sit ex actu; & habitus scientificus ex actu scientifico: cum perfectio effectus debeat in causa præcontineri; sed in demonstratione solus assensus conclusionis est scientificus proximè, & immediatè; ergo habitus scientificus, ultra assensum præmissarum, prærequirit conclusionis scientificum assensum.

§. III.

Obijciuntur aliqua.

5. **O**bijcies. Ad assensum scientificum non solum prærequiritur bonitas consequentis, sed etiam consequentia bonitas; ergo ultra cognitiones præmissarum, seu principiorum prærequiritur cognitio tendens in rectam syllogismi formam. Hoc idem argumentum potest fieri de habituali scientia: nam hæc etiam præsupponit rectam syllogizandi formam.

Respondetur iuxta dicta in 1. p. Logicæ disp. 1. quæst. 8. §. 3. & 4. negando antecedens, quoad secundam partem: nam bonitas consequentia non prærequiritur simpliciter, sed ad melius, ad scientiæ acquisitionem: & sic absque illius cognitione valet scientia, tam actualis, quam habitualis, generari.

6. **O**bijcies secundo. In præmissis datur subiectum de quo passionem demonstratur à scientia actuali, & habituali; sed multoties

... scien

scientiæ non præsupponit subiecti cognitionem: cum ipse illud definiat, ut illud cognoscant: ergo scientificus conclusionis assensus non præsupponit adæquatam præmissarum cognitionem.

¶ Responderetur cōcedendo maiorem, & negando minorem: nam licet verum sit, quod aliqua scientiæ definiat subiectum, de quo passionēs demonstrant: tamen nō inferunt ipsam subiecti definitionem per demonstrationem; & ideo subiecti cognitio est præsupposita ad assensum scientificum per demonstrationē acquisitum: agitur ergo in scientijs aliquando de definitione subiecti, ut de principio præcognito ad illationē conclusionis; non verò ut de conclusione scientifica cognita, & illata.

QVÆSTIO III.

An assensus præmissarum efficienter ad assensum concurrat conclusionis.

§. I.

Periora suppono.

1. **C**onsultò quæstionis titulus inquit, an assensus præmissarum concurrat ad assensum conclusionis; ut intelligas nō disputari in præsentī de obiecto præmissarum: nam hæc tantum in genere causæ materialis cōcurrit ad obiectum, ab assensu conclusionis attractum, præbendo mate-

Tom. 2.

riam ad illius compositionem, seu constitutionem: nam conclusio obiectiua solum vnit, vel diuidit extremitates, quæ in præmissis fuerunt vnitæ, vel diuisæ à medio. Loquitur ergo (in præsentī) de præmissis formalibus, seu de actibus intellectus, quibus iudicamus extremitates vniri, vel non vniri, cum medio: de quibus etiam est certum, habere aliquam causalitatem in assensum scientificū conclusionis, seu in actum quo iudicamus extremitates vniri, vel nō vniri, inter se: tum quia in præsentī Philosophus docet, doctrinam fieri ex præexistente cognitione; & particulæ *ex*, & *fieri* denotant (in omnium Philosophorum ore) aliquam causalitatem: tum quia Diuus Thom. 1. p. q. 14. art. 2. & 7. docet, assensum conclusionis causari ab assensu præmissarum, seu principiorum, & modo, quo intentio finis causat mediorum electionem; sed intentio finis (iuxta communem Doctorum cōsensum) aliquam habet causalitatem in mediorum electionem; ergo & assensus præmissarum in conclusionis assensum: tum quia essentia specifica conclusionis accipitur ex præmissis; utique quia conclusio est vera, quando præmissæ sunt veræ: & probabilis, quando sunt probabiles; ergo ex se sunt conclusionis causæ: tum denique quia in demonstratione, ex præmissis, & ex cōclusionē essentialiter coalescente; datur formaliter ratio discursus; sed discursus ex natura

R 3

sua

Disputatio prima. Quæstio tertia.

sua exposcit, quod vna cognitio sit ex alia, tanquam ex causa; ergo assensus præmissarum, qui saltem prioritate naturæ antecedit conclusionis assensum, est inferior causa.

2. Nec valet dicere hanc causalitatem solum reperiri in præmissis obiectiuis: quatenus ex se determinant intellectum ad conclusionis assensum. ¶ Non (inquam) valet: nam licet præmissæ obiectiue, seu obiecta præmissarum, determinant absolute intellectum ad conclusionis assensum: tamen illum non determinant ad assensum discursuum, nisi medijs præmissis formalibus: nam (vt dixi) discursus essentialiter exigit ordinem vnius cognitionis in alia.

3. Nec rursus valet dicere, assensum præmissarum se habere respectu conclusionis assensus, sicut se habet respectu voluntatis bonum, quod est tota, & adæquata causa motiua. ¶ Non (inquam) valet: nam bonum, respectu voluntatis, est adæquata causa voluntatis: cum apprehensio solum sit conditio manifestans, seu proponens bonum, quod mouet, ad mediorem electionem; ac vero præmissarum obiecta, licet determinant intellectum ad assensum conclusionis: tamen non determinant ad assensum conclusionis discursuum, sine eo quod assensus conclusionis sequatur tanquam ex causa ex assensu præmissarum.

4. Rursus absque controuersia tenendum est, præmissas obiecti-

uas, seu præmissarum obiecta, non causare efficienter assensum formalem conclusionis: nam iste cum spiritualis sit, (vt pote actus potentia spiritualis) non valet efficienter dimanare ab obiecto præmissarum, quod aliquando est ens tantum possibile, aliquando ens materiale, & aliquando ens rationalis. Quare solum inquirimus, an præmissæ formales, seu actus intellectus, à principijs conclusionis specificati, concurrant in genere causæ efficientis, vel formalis, ad assensum formalem conclusionis: nam assensus virtualis conclusionis absque dubio est indistinctus ab assensu præmissarum.

5. Consulto dixi *in genere causæ efficientis, vel formalis*: nam certum est, assensum præmissarum non concurrere ad assensum conclusionis in genere causæ finalis: cum potius è conuerso, conclusio sit finalis causa præmissarum: nec concurrere in genere causæ materialis: quia licet præmissæ obiectiue (vt dixi) se habeant sicut materia conclusionis obiectiue, tamen præmissæ formales non se habent vt materia conclusionis formalis.

§. II.

Proferuntur Doctorem placita.

6. Prima sententia asserit, assensum præmissarum non concurrere efficienter in conclusionis assensum.

7. Secunda verò ex diametro oppo-

opposita defendit, assensum præmissarum efficienter physice concurrere ad conclusionis scientificum assensum.

8. Tertia vero inter has media docet, præmissarum assensum concurrere ad conclusionis assensum in genere causæ efficientis improprie, & latè: & proprie, & rigoroſe in genere causæ formalis extrinsecæ. Sic Petrus Iesu, alias Serena, cum pluribus recentioribus. In cuius gratiam, fit.

§. III.

Conclusio.

9. **I**N assensu præmissarum, respectu conclusionis assensus, solum datur causalitas formalis extrinseca rigorosa, & efficiens impropria. Pro huius conclusionis intelligentia nota, ex dicendis in libris de anima: quod in genere causæ effectiue datur duplex causa: vera, & propria una: & lata, seu impropria alia: propria est, quæ per verum & realem influxum producit effectum; impropria est, quæ determinat agens ad effectus productionem: non aliter ac in causa materiali datur etiã duplex causa; propria, seu receptiua una, quæ vere recipit actum, quem respicit: impropria, seu dispositiua alia, quæ solum disponit ad receptionem actus.

10. Nota secundo, quod in intellectu discursu reperitur duplex actus; vnus, quo assentitur

præmissis secundum se sumptis: & alius, quo assentitur conclusioni, ut subest præmissis: primus actus formaliter solum terminatur ad præmissas, & virtualiter ad conclusionem, ex præmissis illatam: secundus verò terminatur formaliter ad conclusionem, ex præmissis illatam.

11. Quibus suppositis, probatur prima pars conclusionis. Intellectus cum specie est sufficiens causa efficiens rigorosa assensus præmissarum; ergo & conclusionis; cum non sit maior difficultas in assensu conclusionis, quam in assensu præmissarum.

12. Secundo probatur eadem pars. Assensus præmissarum vel concurret efficienter rigorose ad assensum conclusionis per seipsam, ut causalitas intellectus, vel ut causalitas propria, vel denique media alia causalitate; neutrum potest dici; ergo assensus præmissarum non est causa efficiens rigorosa assensus conclusionis. Falsitas dilematis est nota quoad primam partem; nam sicut assensus præmissarum est causalitas intellectus, in ordine ad principia; sic assensus conclusionis est etiã causalitas intellectus in ordine ad effectum, ex principiis illatum; ergo assensus præmissarum non est causalitas intellectus, nec in ordine ad conclusionem, nec in ordine ad conclusionis assensum: quod verò assensus præmissarum, media alia actione, non tendat in assensum conclusionis, etiã con-

Disputatio prima. Questio tertia.

stat; nam ab actione in actionem non est actio: tum quia ad rationem formalem non datur ratio formalis: tñ quia intellectus propria specie informatus est causa efficiens rigorosa omnium intellectionum; sed assensus præmissarum & conclusionis, propriè, & rigose exercent munus actionis; ergo ab assensu præmissarum, quæ propriè actio est, non dimanat actio in ordine ad assensum conclusionis, quæ etiam est propriè actio.

13. Si dicas; assensum præmissarum nõ cõcurrere efficiënter rigoroſe in assensum conclusionis sub munere actionis, sed sub munere qualitatis. Contra est; nam (vt constabit ex dicendis in libris de anima;) intellectio nõ exercet munera qualitatis, & actionis, sed solum actio nis immanentis, vide quæ ibi sunt dicenda.

14. Secunda pars conclusionis probatur: Assensus præmissarum determinat intellectum ad conclusionis assensum: utique quia intellectus cognoscens virtuliter conclusionem in præmissis tendit in cognitionem formalem cõclusionis; ergo assensus præmissarum determinat, in genere causæ formalis extrinsecæ, intellectum ad assensum formalem conclusionis.

15. Dices: Species impressa determinat intellectum, in genere causæ formalis; ergo assensus præmissarum illum determinat in alio genere causæ. Respõdetur distinguendo antecedens: determinat species impressa in genere causæ

formalis intrinsecæ, cõcedo antecedens; extrinsecæ, nego antecedens: & consequentiam: nam species est forma intrinsecæ, quæ secundatur intellectus, ad notitiæ productionem; at vero assensus præmissarum solum determinat intellectum extrinsecè excitando ad conclusionis assensum.

16. Vtraque vero conclusionis pars probatur: nam intellectus, postquam præcessit demonstratio, inclinatur multoties ad assentiendum conclusioni, absque eo quod physicè præcedat præmissarum assensus: alias dum quis acquirit habitum inclinante ad assentiendum. v. g. viginti conclusionibus subordinatis, numquã posset euidenter assentiri vigeſimæ, nisi prius formaret omnes intermedios discursus; (quod experientia cõſtat esse fallum;) sed in tali casu præmissæ non habent causalitatẽ effectiuam rigorosam, (cum physicè non sint) sed solum extrinsecam, & morale, in genere formalis; ergo assensus præmissarum in cõclusionis assensum nõ exercet munus causæ effectiuæ rigorosæ, sed formalis extrinsecæ.

17. Tertia pars cõclusionis probatur ex D. Thoma. 2. Physic. lect. 5. vbi sic fatur: *principia, seu præmissæ, quantum ad vim illatiuam ipsarum: reducuntur ad aliquod genus causæ efficientis*: sed id quod reducitur ad aliquod genus, solum latet, & impropriè ad illud spectat; ergo vis illatiua, quæ datur in assensu præmissarum, solum impropriè per-

pertinet ad genus causæ effectiue.
18.

Secundò probatur ex eodem Magistro Angelico. 4. cõtra Gentes. cap. 57. ratione 4. ubi sic ait: *principia esse quodammodo causam efficientem conclusionis*; ergo non propriè: nam quod quodammodo est causa, propriè non est causa; ergo quod quodammodo est causa efficiens, propriè non est efficiens causa, ex his auctoritatibus constat etiam prima pars nostræ conclusionis.

19. Tertiò probatur ratione eadem pars. Ex eo species impressa (in opinione plurium Thomistarum) spectat: impropriè ad genus causæ efficientis; quia species ex se determinat intellectum ad notitiæ productionem; sed assensus præmissarum ex se determinat intellectum ad influxum formale conclusionis; ergo causalitas quæ datur in assensu præmissarum impropriè spectat ad genus causæ effectiue.

§. IV.

Secunda sententiæ argumenta.

20. **A**rgumenta primæ sententiæ sunt fundamenta nostræ conclusionis: & ideo solum appono, quæ militent in fauorem secundæ sententiæ. Primum desumitur ex D. Thom. 1. p. q. 58. ar. 3. ad 1. ubi sic scribit: *omnis autem motus est de uno priori in aliud posterius: unde discursiua cognitio; secundum quod ex aliquo prius noto deuenitur in*

Tom. 2.

cognitionem alterius posterius notis; ergo ex mente Doctoris Sancti, in discursu vna cognitio est ex alia, tãquã ex causa effectiua præcipuè cum in alijs locis doceat dari discursum secundum causalitatẽ, vt cum ex principijs peruenimus in cognitionem conclusionis. ¶ Sed hoc, & similia testimonia, nõ adstruunt causalitatem effectiuam rigorosam, sed solum causalitatẽ in aliquo genere causæ; vt cõstat ex rationibus nostræ conclusionis.

21. Secundum sumitur à ratione. Assensus præmissarum nõ concurrat in genere causæ formalis in assensum conclusionis; utiq; quia in hoc genere causæ sola species cõcurrit impressa; ergo solum valet concurrere in genere causæ efficientis rigorosæ. ¶ Respõdetur negando antecedens: vel illud distinguẽdo, claritatis gratia: assensus præmissarum non concurrat in genere causæ formalis intrinsecè, concedo antecedens: extrinsecè, nego antecedens: & consequentiam nam (vt dixi in rationibus nostræ conclusionis) assensus præmissarum mouet intellectum ad assensum conclusionis, ad eũ modum quo intentio finis mouet voluntatem ad mediorum electionem.

22. Dices. Secundum Thomistarum opinionem intentio finis concurrat efficienter propriè ad mediorum electionem: utiq; quia voluntas, vt determinata per finis intentionem, sit potens ad ele-

R 5

ctionis

Disputatio prima. Questio tertia.

ctionis actum; sed in speculatiuis assensus principiorū se habet respectu cōclusionis assensus, sicut in operabilibus intentio finis respectu electionis mediorum; ergo sicut in his intentio concurrit efficienter rigorosē ad electionē, sic in illis assensus principiorum respectu cōclusionis assensus.

Respondetur negando maiore: nā licet verū sit quod Thomistæ, (qui in præsentī defendunt assensum præmissarum concurrere efficienter rigorose in cōclusionis assensum) defendant, etiam consequenter, intentionem finis concurrere efficiēter rigorosē in electionem mediorum; tamen, qui in præsentī nostram docent cōclusionem, etiam consequenter docent intentionem finis solum concurrere efficienter latē, & motiue proprie, in mediorum electionē.

23. Tertium sic se habet. Per assensum præmissarum fit intellectus potens ad scientificam cōclusionis assensum: utique quia in assensu præmissarum continetur virtualiter cognitio scientifica cōclusionis; ergo assensus præmissarum concurrit efficienter in assensum cōclusionis: nam omne quod tribuit causæ virtutem ad aliquid efficiendum concurrit efficienter cum illa.

Respondetur negando antecedēs: nam intellectus ex se est adequatē potens in genere causæ effectiue ad assensum scientificam cōclusionis: & licet verū sit, quod talis assensus non sit scientificus,

qui præsupponatur assensus præmissarum: tamen iste non dat intellectui virtutem effectiuam; sed mouet, & quasi determinat extrinsece virtutem effectiuam intellectus ad scientificam cōclusionis assensum: non aliter, ac species impressa, sine aliquo concursu effectiuo, determinat intrinsecē intellectui ad notitiæ productionē: nec probatio inclusa aliquid valet; nam assensus præmissarum nō continet, in genere causæ effectiue, sed in genere causæ formalis extrinsece, assensum scientificum cōclusionis: ni dicas, actionem contineri virtualiter in actione, tanquam in causa effectiua.

24. Quartū, (immediatē procedens contra cōclusionē) sic procedit. Intellectus eodē actu assentitur præmissis, & cōclusioni; ergo assensus præmissarum, nec in genere causæ formalis extrinsece, causat cōclusionis assensum: quia idē, in nullo genere causæ, potest esse causa sui ipsius. Antecedens probatur à simili: nā voluntas eodē actu rendit in finem, & media: ergo & intellectus eodē actu tendit in præmissas, & cōclusionem; quæ se habent ut finis, & media.

Respondetur negando antecedēs, nam intellectus creatus cum limitatus sit, & non valeat eodem actu penetrare simul causam, & effectum, seu præmissas, & cōclusionē, utitur diuersis actibus, ut partialiter veniat in totius cognitionem, quare successio actuum est necessaria ad cognitionē præmissarum.

An prima demonstracionis definitio sit exacta. 134

missarum, & conclusionis: & cum voluntas passus sequatur intellectus, ideo etiam in illa datur similis actuum successio, in ordine ad finem, & media.

25. Dices. Secundum Doctorem Sanctum 1.p.q.85.ar.4. intellectus non potest simul plura intelligere; ergo assensus præmissarum non est in intellectu cum conclusionis assensu. Respondetur Doctorem Angelicum absolute non asserere intellectum creatum non posse plura intelligere; sed non posse plura intelligere eodem actu; nam quando plura obiecta ad unum ordinantur, (ut in præsentia accidit) tunc bene potest intellectus uno, vel pluribus actibus, in illud tendere.

QVÆSTIO IV.

An prima demonstracionis definitio sit exacta.

(o.)

§. I.

Definitiones demonstracionis.

1. **D**uas definitiones demonstracionis tradidit in præsentia Aristoteles; unam per causam finalem, dicens: *demonstratio est syllogismus faciens scire*; alteram vero per causam materiale, dicens: *demonstratio est syllogismus qui procedit ex præmissis veris, primis, immediatis, notioribus, prioribus, causisq; conclusionis*. Nunc ergo quod in du-

bium vertimus, est, an prima definitio sit recta, & essentialis? & pro illius decisione, sit.

§. II.

Conclusio.

2. **P**rima demonstracionis definitio est optima, & quidditatiua. Sed pro intelligentia nostræ resolutionis placet advertere, quod in tali definitione ly *syllogismus* ponitur loco generis; in quo demonstratio conuenit cum syllogismo topico, & sophistico; & ly *faciens scire* loco differentie: quia per illam ab alijs differt.

3. Secundo aduerte, quod in hac definitione ly *syllogismus* non accipitur pro tota demonstracione, ut constat ex præmissis, & conclusione; sed solum pro præmissis; quæ assensum causant scientiæ; alias ipse assensus scientificus se ipsum causaret.

4. His suppositis, probatur conclusio. Demonstratio est instrumentum, quod intellectui nostro deferuit ad sciendum; ergo illius quidditas optimè, & essentialiter explicatur per ordinem ad istum actum.

§. III.

Obijciuntur aliqua.

5. **O**bjicies primo. Scire, est demonstracionis effectus; ergo non est demonstracionis essentialis: cum effectus causæ efficientis

Disputatio prima. Quæstio quarta.

tis sit ab illa realiter distinctus; ergo hæc definitio, quæ solum explicat effectum demonstrationis, non est quidditativa. ¶ Respondetur concedendo totum, usque ad ultimam consequentiam; nam ex eo quod scire sit effectus à demonstratione distinctus, non sequitur quod nō sit de essentia demonstrationis hoc quod est illum respicere, vel hoc quod est cum illo commensurari: non aliter ac de essentia potentiarum, & scientiarum est respicere obiectum quod illas specificat, & cum quo potentia, & scientia commensurantur.

6. Obijcies secundo. Definitio essentialis debet explicare essentiam definiti; sed hæc definitio tantum explicat demonstrationem quoad an est, nō vero quoad quid sit; cum ex effectu solum colligatur an sit; non vero quid sit causa; ergo prædicta definitio nō est essentialis. ¶ Respondetur concedendo maiorem: & negando minorem: nam quando res aliqua per se primò ordinatur ad operandū, optimè explicatur eius essentia per operationem: ut autem ex operatione non solum colligatur quod, sed quid sit res definita.

7. Obijcies tertio. *Faciens scire*, (quod in hac ponitur definitione) solum est exercitium demonstrationis, & non differentia essentialis illius; ut videre est in operationibus aliarum rerum; ergo hæc definitio non datur per partes essentielles; ergo non est essentialis. ¶ Respondetur distinguendo an-

tecedens: *faciens scire* non est essentialis differentia, sed demonstrationis exercitiū; si accipiat pro actu scientifico, seu pro conclusione ex præmissis causata, concedo antecedens; si accipiat pro coaptatione essentiali in præmissis recepta in ordine ad conclusionem, nego antecedens: & consequentiam: nam in hac definitione *faciens scire* solum ponitur ad explicandam coaptationem huius instrumenti, in ordine ad assensum scientificum, tanquam ad finem, & mensuram propriam. Quare talis coaptatio intrinseca, & essentialis est ipsi instrumento: ita ut demonstratio sit syllogismus ex natura sua coaptatus, & commensuratus cum ipso scire: nam propter hoc dixi, §. 2. antecedenti nu. 3. *syllogismus* in præfata definitione non accipi pro tota demonstratione coalescente ex præmissis, & conclusione; sed solum pro præmissis ipsum scire causantibus.

8. Obijcies quarto. Scire est actus intellectus; ergo ab ipso producit, & non à demonstratione; ergo intellectus, & non demonstratio facit scire. ¶ Respondetur distinguendo antecedens: scire est actus intellectus, & demonstrationis, concedo antecedens: intellectus tantum, nego antecedens: & utramque consequentiam; nam (ut dixi quæst. antecedenti per totam) assensus scientificus dimanat ab intellectu tanquam à causa effectiva propria, & à demonstratione tanquam à causa for-

An secunda demonstratiois definitio sit legitima? 135

formali extrinseca, & esse etiam impropria.

QVÆSTIO. V.

An secunda demonstratiois definitio sit legitima?

§. I.

Explanatio primæ particule.

1. **P**Ro luce huius quæstionis notandum venit secundam definitionem demonstrationis (in initio præcedentis quæstionis appositam) quinque constare particulis, in præmissis necessario adinueniendis, ad demonstrationis constitutionem, has sigillatim explicare oportet. Prima est, quod sit *ex veris* nã ad hoc ut in intellectu humano sit demonstratio, præmissæ debent esse veræ. Constat hoc ex doctrina Philosophi in præsentibus; nam ex falso non est scientia; quia non est; & quod non est, sciri non potest; ergo præmissæ ex quibus est conclusio vera, & scientifica, debent esse veræ.

2. Dices primò. Ex falso sequitur aliquando verum: ut in hac; *omnis homo est Deus; Christus est homo; ergo Christus est Deus;* ergo falsum est, quod verum nõ potest sequi nisi ex vero; ergo & quod conclusio vera debet sequi ex solis præmissis veris. Responderetur distinguendo antecedens: ex falso aliquando sequitur verum in syllogismo prioristico, concedo ante-

cedens: in posterioristico, nego antecedens: & consequentiam in eodẽ sensu: nam licet certum sit, quod ex falso aliquando sequatur verum, quantum ad vim illatiuam in syllogismo prioristico: (de quo egimus in libro. 3. summularum: non tamen quantum ad vim demonstratiuam in syllogismo posterioristico, de quo disputamus in præsentibus. Constat hoc ex his quæ subdit Aristoteles post prædictam definitionem: *verum (ait) potest syllogizari ex falso; nõ tamen demonstrari.* & ratio est: nam veritas in syllogismo prioristico sequitur solùm ex dispositione præmissarum; in syllogismo autem posterioristico sequitur ex veritate præmissarum, quæ est causa veritatis conclusionis: cum ergo conclusio ex demonstratione illata sit necessaria, & vera; & effectus non possit superare perfectionem causæ, opus est, quod præmissæ conclusionis veræ, sint veræ.

3. Dices secundò. De vacuo, & infinito non existentibus datur scientia; ergo falsum est dicere quod ex falso, quod non est, nõ potest dari scientia. Respondetur negando consequentiam: nam legitimus Philosophi sensus est, falsa non posse sciri: quia non sunt, nec quoad existentiam, nec quoad

possibilitatem equaliter autẽ sit scientia de vacuo, & infinito proprijs explicabitur locis

Disputatio prima Quaestio quinta?

§. I I.

*Due sequentes exponuntur
particule.*

4. **S**ecunda huius definitionis particula est quod sit, *ex primis* id est, quod præmissæ sint conclusionis principia: ita explicat hanc dictionem Diuus Thomas ex ipso Aristotele; cum ait: *idem dico primum, quod principium*; nam si per *primum* intelligeret priora, ut aliqui interpretantur, otiosè postea repeteret particula *ex prioribus*: & quod hoc modo debeat exponi, probatur; nā præmissæ sūt conclusionis causæ; sed causa, respectu sui effectus, est principium; ergo per *ly primum* intelligit *ly principium*.

5. Tertia particula est, quod sit *ex immediatis*. Pro huius particula intelligentia observandum est, quod propositio immediata est illa, quæ medio vacat, ut docet Philosophus in præsent. cap. 2. Quid autem sit propositione medio vacare nō valet rectius explicari, cum importet negationem, quam per affirmationem oppositam, sicut priuationes solent per oppositos habitus manifestari: ea igitur propositio dicitur habere mediū, quæ constat ex præmissis, & extremis, inter quæ est aliquod medium, quod est ratio, vel causa coniunctionis ipsorū: ut hæc propositio *homo est risibilis*, est mediata: quia esse hominem admirati-

num necessario mediat, ut homo sit risibilis.

6. Ex hoc facile coliges, propositionem medio vacare, siue esse immediatam, non esse aliud, quam constare extremis, quæ ita immediatè sunt coniuncta, ut nulla sit alia ratio, vel causa talis cōiunctionis: vnde sequitur quod propositio immediata non excludat medium propter quod *à posteriori*, sed propter quod *à priori* demonstratur.

§. I I I.

Quarta declaratur particula.

7. **Q**uartæ particula est, quod sit *ex notioribus*; hoc est quod præmissæ sint notiores conclusionē: ad quod nō est necessum, quod sint notiores quo ad nos; sed fat est, quod sint notiores ex se, seu ex natura sua; ut est causa respectu sui effectus.

8. Dices. Causa naturalis non impedita producit effectum sibi æqualem: cum agat secundum ultimum suæ potentia; sed præmissæ non impeditæ sunt causæ naturales conclusionis; ergo causant cōclusionem sibi æqualem in certitudine, & euidentiā; ergo conclusio non procedit ex notioribus. Responderetur concedendo maiorem: & distinguendo minorem: præmissæ sunt conclusionis naturales causæ æquinoce cōcedo minorem: *æquinoce*, nego minorem: & duas consequentias: nam causa æquinoce,

vt Sol, non causat effectum æqualem sibi in perfectione; cum ergo præmissæ sint causa æquiuoca cōclusionis; (cum ex eisdem principijs inferri possint diuersæ cōclusiones,) ideo non producant tãtam certitudinem, & euidentiã, quantam in se habent.

§. I V.

Quinta, & vltima manifestatur particula.

9. **Q**uinta particula est quod sit *ex prioribus*; id est, quod præmissæ sint priores cōclusioni: nam omne principium est prius suo principio, & ideo præmissæ, quæ sunt cōclusionis principia, debent esse priores cōclusioni.

10. Vltima particula est quod sit *ex causis*, id est, quod præmissæ sint causæ cōclusionis: quoniam scire est rem per causam cognoscere: hæc particula debet intelligi de causis in essendo siue formaliter, siue virtualiter.

11. Et pro intelligentia huius, discriminis, nota quod in præsentī, causa formalis est illa; quæ verè causat, seu verè insit in effectu: causa vero virtualis, (quæ etiam solet appellari ratio à priori,) est illa, quæ de se sufficiens est ad causandum illum: cuius dicitur ratio à priori, seu causa virtualis; si ille effectus talis posset habere causam: vt immutabilitas Dei est virtualiter causa, seu ratio à priori æternitatis, quia si æternitas Dei posset aliquā permittere causam,

immutabilitatem ipsius Dei pro causa haberet.

12. Dices contra has duas particulas. Omnis causa est prior suo effectu; ergo cum modo dictū sit demonstrationem esse *ex causis* superflue fuit posita illa particula *ex prioribus*. Respondetur distinguendo antecedens: Omnis causa est prior suo effectu; omnis causa in essendo, concedo antecedens: in cognoscendo tantum, nego antecedens: & consequentiam: nam respectu cōclusionis possunt assignari duo causarum genera; quædam in essendo, quæ sunt priores effectu, seu cōclusioni; & quædam in cognoscendo tantum, quæ sunt posteriores rebus, quarum sunt causæ: vt est fumus respectu ignis: vt ergo demonstraret Aristoteles demonstrationem non procedere per qualecūque genus causæ, sed per causam in essendo; ideo addit particulam *ex prioribus*. Ex genuina huius definitionis expositione non obscure colligitur reuerentia illius, quæ ex dictis manet manifestè approbata.

QVÆSTIO VI.

An due præcognitiones, & tria præcognita sint rectè à Philosopho assignata ad cōclusionis scientiæ illustrationem?

§. I.

Notantur aliqua.

1. **P**ro quæstionis caput notandum est, primò, dubiū hoc pro-

Disputatio prima. Questio sexta.

procedere de sola demonstratione propter dignitatem, qua alios syllogismos superat: etiam licet tum hic apud omnes easdem præcognitiones, & præcognita, antecellere omnē syllogisticum discursum, seu omnem doctrinā, vel disciplinam.

2. Notandum est secundo, præcognitiones esse illas cognitiones, quæ præsupponuntur ad conclusionis assensum, ut excitantes, seu mouentes ad conclusionis illationem: & præcognita esse obiecta præmissarum, quæ supponuntur cognita ante obiectum scientificæ cognitionis. Loquor de prærequisitis ad conclusionis assensum, & nō de prærequisitis ad demonstratorem, ut communiter omnes loquuntur Doctores: quia nomine demonstratorem solum intelligunt conclusionis actum: in quo demonstratorem assignant essentiam. His ergo suppositis, sit.

§. II.

Prima conclusio.

3. **A**D cognitionis scientificæ illationem duæ tantū præcognitiones sunt possibiles in ordine ad tria præcognita. Est communis: & probatur. De obiecto, quod supponitur ante conclusionis scientificæ assensum, seu de tribus præcognitis, solum potest cognosci an sint, & quid sint, utique quia aliæ duæ cognitiones à Philosopho assignatæ 2. Poster. cap.

1. videlicet quales sint, & propter quid sint in ipso assensu scientifico essentialiter reperiuntur; ergo solum duæ istæ cognitiones, scilicet an sint, & quid sint tria præcognita sunt possibiles, ante conclusionis scientificæ actum.

4. Dices primo. De subiecto, de quo est questio, non potest præcognosci essentia ante conclusionis assensum: utique quia plures scientiæ quæ de subiecto proprias proprietates demonstrant illius assignant definitionem; ergo essentia subiecti non est præcognita ante conclusionis actum. ¶ Respondetur negando antecedens: nam essentia subiecti non demonstratur à scientia; sed supponitur cognita antecederet ad discursum demonstratum, qui proprietates infert de subiecto iam quidditatiuè cognito; etsi aliquando demonstratur, est ex discursu desumpto ex alia scientia, cui subalternatur: & tunc subiectum non exercet titulum subiecti, sed passionis.

5. Dices secundo. Præcognitio dicitur in ordine ad præcognitū; sed sunt tria præcognita (ut ex secunda constabit conclusioe. §. 31 nu. 6.) ergo erunt tres præcognitiones. ¶ Respondetur distinguendo maiorem: præcognitio dicitur ex diuerso modo quo cognoscitur præcognitum, concedo maiorem: absolute ex ordine ad præcognitum, nego maiorem: & concessa minori, nego consequentiam: nam numerus præcognitionum solum oritur ex diuersis modis quibus ipsa

ipsæ præcognita valent cognosci: unde cum tantum sint duo modi cognoscendi illa, tantum erunt duæ præcognitiones.

§. III.

Secunda conclusio.

6. **T**ria tantum sunt præcognoscenda ante scientificæ conclusionis actum: videlicet subiectum, principium, & passio. Probatur: quia in aliqua propositione, de qua dubitatur, duo sunt extrema: videlicet subiectum, & passio: ut quando quæritur: an homo sit risibilis? non sufficit prædicta extrema apprehendere, sed oportet etiam aliquomodo illa cognoscere; ergo iam ante conclusionem necessarium est præcognoscere subiectum, & passionem: hominem, scilicet, & risibilitatē. Rursus verò ad cognoscendum; utrum hæc habeant inter se connexionem, necessarium est assumere aliquod medium, quod cum utroque extremo habeat manifestam connexionem, comparando passionem cum medio, & medium cum subiecto; sed hæc comparatio non potest fieri nisi formando propositiones ex principiis conclusionis; taliter ut in una prædicetur passio de medio; & in alia medium de subiecto; ergo ante conclusionis actum supponitur cognitio principiorum: quia supponitur ut certa connexio medij cum utroque extremo; & subiecti, de

quo est lis; & denique passionis in conclusione inferendæ; ergo tria tantum, scilicet, subiectum, passio, & principium sunt præcognita, seu præcognoscenda ante conclusionis actum.

7. Secundo probatur assertio. In toto discursu demonstratio solū reperies subiectum, passionem, & medium, quod ut identificas extremā, seu ut cum illis formans propositiones, concurrat proximè, per modum principij, ad conclusionis illationem; ergo tatum tria præcognita, videlicet, subiectum, passio, & dignitas, seu principium, (ex medio, & ex extremis coalescens) supponuntur ad illationem conclusionis scientificæ.

8. Dices primò, Præter illa tria, scilicet subiectum, passionem, & principium debet etiam præcognosci ante conclusionem bonitas illationis, seu consequentiæ: ergo non sunt tantum tria præcognita. ¶ Respondetur distinguendo antecedens: præter hæc tria debet præcognosci bonitas illationis ad simpliciter posse nego antecedens: ad melius; iterum subdistinguo antecedens: debet præcognosci in assensu prioristico, concedo antecedens in posterioristico, nego antecedens: & consequentiā: nam quamvis præcognitio bonitatis consequentiæ cōducatur ad melius, ad scientiæ acquisitionem; tamen in præsentī Philosophus non disputat de præcognitis prioristicis, quæ pertinent ad formam, sed de posterioristicis, quæ

Disputatio prima. Questio sexta.

spectant ad materiam. ¶ Secundo potest responderi, Philosophum solum loqui in presenti de præcognitis simpliciter necessarijs; non vero de his, quæ solum ad melius conducunt ad assensum scientificum conclusionis.

9. Dices secundo. Antecedenter ad cognitionem præmissarum datur præcognitio subiecti, & passio nis; etiam si subiectum, & passio præmissas constituât; ergo etiam antecedenter ad præmissarum cognitionem debet dari præcognitio medij; etiam si hoc intret in præmissarum constitutionem. Respondetur concedendo antecedens; & negando consequentiam: nam medium coniunctum cum subiecto, vel cum passione, constituit de formali principium, seu præmissam: & ideo superflue supponeretur cognitum antecedenter ad præmissarum cognitionem.

§. IV.

Tertia conclusio.

10. **D**E passione, ante conclusionis actum, non est necessarium præcognoscere an sit; neque quid sit quidditative, seu quoad quid rei; sed sat est præcognoscere illam quoad quid nominis. Pro conclusionis luce notæ; quod nomine passionis non venit vera proprietas, sed prædicatum de quo valet dubitari an alteri conveniat; sicut nomine subiecti

nō venit verum, & proprium subiectum; sed potest esse propositionis logicæ subiectum, vel quod potest esse ratio à priori alterius formalitatis.

11. Prima pars probatur: quia esse passionis ostenditur per demonstrationem, in assensu ultimo conclusionis; ergo non debet præcognosci ante conclusionis assensum.

12. Secunda pars probatur: nam quid rei passionis accipitur per ordinem ad proprium subiectum; sed ante conclusionis assensum non constat cui tanquam proprio subiecto conveniat passio; ergo ante conclusionis assensum nō potest præcognosci quid rei passionis. ¶ Confirmatur. De passione non præcognoscitur, ante conclusionem, an sit; (ut constat ex prima parte nostræ assertionis) ergo nec quid sit; cum hæc præcognitio necessario supponat illam.

13. Tertia pars probatur: quia nisi scias risibilitatem v. g. significare potentiam quandam ad ridendum, non poterit tibi deferuire demonstrario ad acquirendam scientiam huius conclusionis: *homo est risibilis*: utique quia non intelliges quid significant voces istæ, & ita tantum apprehendes voces, non tamen formales conceptus rerum; ergo præcognitio quid nominis est in passione necessaria ad assensum scientificum conclusionis.

14. Dices primo. Quando de passione dubitatur an conveniat realiter

liter subiecto, tunc debet supponi ut præcognita possibilitas, & realitas prædicati, seu passionis; ergo cognitio quidditativa passionis supponitur præcognita, antecedente ad conclusionis actum, in quo infertur quod realiter conveniat subiecto. Respondetur negando antecedens: nam idem est passio-nem realiter convenire subiecto, & esse realem: seu possibilem: & ita sicut primum non cognoscitur antecedenter ad conclusionis actum; sic nec secundum.

15. Dices secundo. Passio est in præmissis identificata cum medio; sed præmissæ sunt antecedenter ad actum conclusionis quidditative cognitæ; ergo & passio. Respondetur concedendo maiorem: & minorem: & distinguendo consequens: passio est in præmissis cognita, ut pars præmissarum, concedo consequentiam: ut conveniens subiecto, nego consequentiam: nam ex eo quod passio identificata cum medio sit cognita ut pars præmissarum, non sequitur, quod sit cognita ut passio, subiecto (de quo est questio) conveniens: nam optime stat, quod res sit possibilis, seu existens, & quod non sit conveniens subiecto, de quo est difficultas: quando ergo dicimus, passionem non præcognosci antecedenter ad conclusionis assensum, debet intelligi de passione ut tali, vel de illa ut conveniente subiecto; quod idem est; nam intantum est passio, in quantum convenit subiecto questionis.

Tom. 1.

16. Dices tertio. Quando de passione dubitatur an existat, tunc supponitur possibilitas passionis; utique quia existentia possibilitatem rei supponit; ergo in tali casu passio est quidditative præcognita, ante conclusionis actum. ¶ Respondetur negando suppositum antecedentis: nam tunc possibilitas passionis exercet manus subiecti, de quo dubitatur, an sit existens.

§. V.

Quarta conclusio.

17. **D**E subiecto, antecedenter ad assensum scientificum conclusionis, præsupponendum est quid sit, quoad quid rei, in demonstratione propter quid. Probatur primo. Medium, quod assumitur in demonstratione propter quid, est definitio quidditativa subiecti; sed definitio quidditativa subiecti explicat quid rei subiecti; ergo de subiecto, antecedenter ad assensum scientificum conclusionis, debet præcognosci, quid sit, quoad quid rei, in demonstratione propter quid.

18. Sed pro hac ratione adverte; quod quâvis in aliquibus demonstrationibus à priori, & propter quid, non accipiat pro medio definitio quidditativa subiecti; sed interdum alia causa: ut quando demonstramus secundam passionem per primam, aut per primæ definitionem) absolute tamē dici potest semper supponendam

Disputatio prima. Quæstio sexta.

esse definitionem quidditativam subiecti, in demonstratione propter quid: (de qua in præsentiprecipue agit Philosophus) nã cum demonstratio propter quid procedat ex immediatis principiis formaliter, vel virtualiter, semper præsupponenda est definitio quidditativa subiecti, vt causa prima illius passionis, quæ per talem demonstrationem ostenditur.

19. Secundò probatur assertio à simili in phisicis. Generatio supponit existentiam materis, seu primi subiecti, & tendit ad existentiam formæ, seu vnionis; quia generatio ex se producit essentiam rei in actu; ergo in discursu demonstratiuo, vbi assensus scientificus abstrahit ab existentia rerum, supponit essentiam, seu quidditatem subiecti, vt tendat ad cognitionem scientificam passionis.

20. Dices. Subiectum solù supponitur in præmissis cum prædicato, seu cum passione, de qua est quæstio; & tamen in prædicato, seu passione, hæc suppositio non sufficit, vt passio sit quidditativè præcognita; ergo nec in subiecto sufficit vt sit quidditativè præcognitum. ¶ Respondetur negando maiorem: nam (vt dixi conclusionem 3. §. 4. per totum) nec passio in præmissis præcognita exercet munus passionis, nec subiectum munus subiecti: alias in eis esset passio reduplicatiue vt talis præcognita: cum impossibile sit, quod cognoscatur homo v. g. vt

subiectum risibilitatis, & quod risibilitas nõ cognoscatur vt subiectata in homine, seu vt homini conueniēs: quare subiectum præter hanc cognitionem, habet aliam antecedentem, seu remotiorem, in qua cognoscitur subiectum quidditativè, & passio quoad significationem nominis; vt ex his excitetur intellectus ad quærendum medium, ex quo fermentur præmissæ, seu principia, quæ immediatè causant scientificam conclusionem assensu.

21. Replicabis; ergo antecedenter ad cognitionem præmissarum cognoscitur quidditativè subiectum, vt tale: v. g. homo, vt subiectum risibilitatis; ergo antecedenter ad cognitionem præmissarum cognoscitur passio, seu risibilitas vt hominis propria: utique quia cognoscitur vt ei conueniens. ¶ Respondetur negando primam consequentiam: nam antecedenter ad cognitionem præmissarum solù cognoscitur quidditativè homo, non vt subiectum risibilitatis; cum hoc sit quod dubitatur, & quod in conclusione infertur, sed solum secundum se. Discrimen ergo quod datur inter subiectum, & passionem, respectu huius cognitionis remotæ, est, quod subiectum est à tali cognitione præcognitum quidditativè cognitum; at verò passio solum quoad nominis significationem: vt de illa dubitatur an essentia subiecti conueniat: si ergo essentia subiecti, saltim specificatiue non

non esset cognita, non posset de illa dubitari, an passio sit ei conueniens? & è cõtra; si essentia passionis esset quidditatiuè præcognita, non posset de illa dubitari, an sit subiecto conueniens? cum in tali conuenientia illius consistat essentia.

22. Non quiesces. Essentia passionis, nec secundum se valet quidditatiuè præcognosci, quin cognoscatur in ordine ad subiectum, cuius est passio; ergo nec essentia subiecti valet quidditatiuè præcognosci, quin cognoscatur in ordine ad passionem, cuius est subiectum. ¶ Respondetur concedendo antecedens: & negando consequentiam: discriminis ratio est, quia passio essentialiter, seu secundum se, ordinatur ad subiectum, cuius est passio; & ideo non valet cognosci, nisi in ordine ad illud: at vero subiectum ex se est independent; & ideo illius essentia valet quidditatiuè cognosci, sine ordine ad passionem: non aliter ac accidens commune non valet quidditatiuè cognosci sine ordine ad substantiam; etiam si substantia quidditatiuè possit cognosci, sine ordine ad accidentia communia.

23. Dices secundo. De subiecto nullo modo est necessarium præcognoscere existentiam; utiq; quia scientia abstrahit ab existentia subiecti: licet enim nõ sit rosa actu existens in hyeme, est scientia de illa; & impertinens videtur præcognoscere illius quidditatẽ; ergo de subiecto nullo modo præco-

gnoscitur, an sit, & quid sit. Antecedens constat, quoad primam partem. Quoad secundam probatur. Essentia subiecti est causa proprietatum; sed cognita essentia causæ cognoscitur effectus; ergo si præcognoscitur essentia subiecti impertinenter traditur demonstratio, per quam cognoscatur effectus subiecti, seu propria passio. ¶ Respondetur negando antecedens, quoad secundam partem: ad probationem concedo maiorem; & distinguo minorem: cognita essentia causæ cognoscitur effectus confusè, concedo minorem: clare, nego minorem, & consequentiam: nam cognitio demonstratiua est euident, & clara qualis non est cognitio effectus in causa.

24. Dices tertio. Quando questio sit de possibilitate subiecti, tunc essentia subiecti non valet supponi quoad quid est cognita: alias impertinens esset assensus conclusionis, per quem cognosceretur subiecti possibilitas, seu subiectum quoad quid est; ergo subiectum non supponitur quidditatiuè cognitum ante conclusionis assensum. ¶ Respondetur negando suppositum antecedentis: nam quando de possibilitate subiecti dubitatur: tunc possibilitas subiecti non exercet munus subiecti, sed passionis respectu essentiae, quæ abstrahit à possibili, & impossibili.

25. Ex dictis manifestè liquet, præmissas esse præcognitas ante conclusionis assensum quoad an est:

Disputatio prima. Questio septima.

est: ratio est; nam præmissæ, vt præcognitæ, mouent ad conclusionis assensum; vtique quia assensumur cõclusioni propter præmissas; ergo præmissæ vt veræ, vel quoad an est, præcogroscentur ante conclusionis assensum.

QVÆSTIO VII.

Qualiter prima principia præsupponantur præcognita ad demonstratiuum discursum?

§. I.

1. **N**ota primò pro quaestione intelligentia, quatuor esse principiorum genera. Primum est illud quod omnibus adaptatur scientijs, & sunt generalissima principia, quæ dignitates solent appellari; quia absq; auxilio aliorum sunt notæ vt, *quodlibet est, vel non est: dici de omni: totum est maius sua parte.* Secundum est illud quod pluribus conuenit scientijs: vt, *si ab æqualibus aequalia subtrahat, quæ remanent sint æqualia.* Tertium est illud quod determinate competit scientiæ: vt, *omne ens naturale est mobile.* Quatuor est illud quod peculiari deseruit conclusioni.

2. Nota secundo, habitum primorum principiorum dici ab omnibus naturalem; vel quia est cum natura cõgenitus: (vt aliqui existimant) vel quia intellectus per illum assentitur principijs sine discursu; hoc est, independentem à præmissis. Quod ergo nunc inqui-

rimus est, an prima principia sint præcognita per primam intellectus operationem medio actu apprehensiuo: an vero per tertiam medio discursu demonstratiuo; taliter, vt licet sint præcognita respectu conclusionis ex illis illata, sint etiam demonstrata per modum conclusionis, auxilio alterius principij.

3. Nota tertio nullum primum principium esse à priori demonstrabile: ratio est euidentis: nam demonstratio à priori, seu propter quid, est in qua demonstratur aliquid per suam propriam causam; sed prima principia sunt irresolubilia in alia, tanquam causam; alias non essent prima; ergo à priori nullum primum principium est demonstrabile. His prænotatis, & suppositis, sit.

§. II.

Prima conclusio.

4. **N**ullum principium, ex appositis in exordio quaestionis, est ex se demonstrabile. Est Philosophi in præsentia: vbi docet principia prima esse indemonstrabilia. Et probatur ratione. Omnia principia, in exordio quaestionis apposita, sunt ex se prima; ergo ex se sunt indemonstrabilia à priori; & alias effectus ex illis dimanantes sunt ex se ignotiores; ergo omnia principia, in exordio quaestionis assignata, sunt ex se indemonstrabilia. ¶ Confirmatur esse

effectus ex se ignotior est sua causa, cum causa sit ex se ratio demonstrandi effectum; ergo effectus ex se nunquam demonstrat causam: ni velis in demonstrationibus circulum admittere: ita ut effectus demonstret ex se causam, & causa ex se demonstret effectum.

5. Secundo probatur ad hominem, contra Petrum à Serna, qui docet principia tertij, & quarti generis esse ex se à posteriori demonstrabilia: nam ipse defendit in ultinia conclusione disp. 4. sect. 1. n. 484. principia tertij, & quarti generis ex se esse à posteriori demonstrabilia, quia licet principia hæc sint per se, & nō per aliud nota: tamen non sunt quoad nos per se nota; sed ipse in fine primæ conclusionis asserit principia primi, & secundi generis posse esse per accidens ignota ex indispotione, & rudi intellectu tarditate; ergo in re admittit omnia principia esse ex se indemonstrabilia, & notiora suis effectibus. Nec ei fauet distinctio assignata; videlicet quod principia tertij, & quarti generis nō sunt per se quoad nos nota; & quod primi, & secundi generis solum sunt quoad nos per accidens ignota. Nō (inquā) fauet nā hæc distinctio solū stat in vocibus; vtrique quia in re idem est esse ignota per accidens, ac esse ignota ex defectu nostri intellectus; & idem, esse ignota quoad nos, ac esse per accidens ignota; ergo in re assignatum discrimen est nullum.

Tom. 2.

§. III.

6. **D**E omnibus primis principijs debet præcognosci terminorum significatio, & etiam ipsorū quidditas quoad quid est. Prima pars est evidens: quia intellectus non potest principium cognoscere, quin prius præcognoscat terminorum significationem: nisi enim cognoscat quid significet totum, & quid pars non poterit cognoscere totum esse sua parte maius; ergo præcognitio terminorum est necessaria ad principiorum apprehensivam cognitionem.

7. Secunda pars probatur: nam ut intellectus cognoscat totū esse sua parte maius, necessarium est quod præcognoscat quidditatem totius, & partis, quoad quid est: male ergo apprehender totum, ut maius sua parte, si nō præcognoscit quid totius, & quid partis; ergo talis præcognitio est simpliciter necessaria ad principiorū cognitionem.

8. Dices: Principiorum cognitio supponit cognitionem suarum quasi partium, quoad quid est; ergo talis cognitio non est apprehensiva, sed discursiva: cū ex præexistenti fiat cognitione. *¶* Respondetur distinguendo antecedens: principiorum cognitio supponit cognitionem suarum quasi partium, per apprehensionē terminorum cōcedo antecedens; ut per causam cōclusionis, nego au-

Disputatio prima. Quæstio septima.

recedens; & consequentiam: nam non omnis præexistens cognitio est sufficiens ad formandam demonstrationem; ut constat in cognitionibus definitionem antecedentibus, quæ non inferunt cognitionem definitionis, per modum conclusionis: quia tales præcognitiones non se habent ut causa, vel ut antecedens, respectu conclusionis, seu consequentiæ.

9. Et quod cognitio principiorum non spectet ad tertiam intellectus operationem, per modum discursus, sed ad primam, per modum apprehensionis, constat, primo, ex eo quod a Philosopho appellatur *suprema nostri intellectus cognitio*, naturalis principiorum cognitio; sed secundum Dionysium *cap. 7. de divinis nominibus*; *supremum infimi attingit infimum supremi*; ergo *suprema nostra cognitio attingit modum intelligendi naturæ Angelicæ, quæ sine discursu intelligit*. Secundò ex eo quod Aristoteles. 6. Ethic. cap. 3. habitum principiorum appellat *intellectum*; sed hæc vox *intellectus*, (teste Diuo Thoma. 1. p. q. 79. a. 8.) differt à ratione in hoc, quod intellectus ut talis apprehendit, & indicat: ratio verò infert, & demonstrat; ergo habitus principiorum, qui intellectus nominatur ab Aristotele, non est discursivus.

QVÆSTIO. VIII.

*An demonstratio debeat esse de per-
petuis, incorruptilibus, &
necessariis.*

S. I.

Notabilia profero.

1. **P**RO quæstionis luce nota primò perpetua, incorruptibilia, & necessaria non vocari ea quæ essentialiter in individuo re ipsa incorruptibilia habent, nec ea quæ necessario existunt; sed quæ intrinsicè prædicati cum subiecto important connexionem, prout in enumerationibus, & præmissis demonstrationis significatur; in consensu, in quo Homine esse animal, aut esse risibile, necessariū, & æternæ veritatis dicimus esse; eo quod quotiescūque, & ubicūque homo sit, necessarium est, ut sit animal.

2. Nota secundò illam dici propositionem necessariam, quæ constat prædicato per se: unde cum quatuor sint modi essendi per se, quatuor etiam modis dicitur prædicatum de subiecto necessario: Primus modus dicendi per se est quando id quod prædicatur est quid substantiale, seu est aliquid ad prædicamentum substantiæ spectans. Secundò modo dicitur aliquid per se per modum causæ; quando non per accidens, sed per se influit in effectum. Tertio modo dicitur aliquid per se de alio quando prædicatum est de essentia subiecti. Quarto & ultimo modo dicitur aliquid per se de alio, quando habet necessariam connexionem cum illo; & in hac acceptione passionibus dicuntur per se de subiectis. In
pre

presenti; ergo inquirimus: an demonstratio proveniat ex necessarijs in tertia, & quarta acceptione. His suppositis, sit.

§. I I.

Conclusio.

3. **C**ommunis Dialecticorū sententia, cum Philosopho pluribus in locis, & præcipuè cap. 4. huius libri, ut primum principium Dialecticæ admittit, enūtiationes ex quibus syllogismus demonstrativus conficitur necessariò esse necessarias, & æternæ veritatis: in quorum gratiam nos id ipsum pro cōclusionē defendim⁹. Fundamentum huius est evidens: nam demonstratio, ut talis, generat scientiam; scientia vero (in omnium ore) est de his quæ semper sunt, & aliter se habere non possunt; ergo demonstratio est etiā de ipsis: alias inclinaret scientia ad actus dissimiles his quibus fuit genita.

4. Secundò probatur: Syllogismus constans ex propositionibus contingentibus, quæ nunc verè, nunc falsæ esse possunt, est syllogismus probabilis; at syllogismus probabilis est à demonstrativo specificè distinctus: quia probabilis est de contingentibus; demonstrativus vero de necessarijs; ergo demonstrativus nequit esse de contingentibus, ~~quæ sunt~~ sunt, ut possint non esse. Confirmatur hæc ratio: Demonstratio evidenter ostē-

dit effectum per causam, vel causam per effectum; sed effectus contingēs in nulla causa per se determinatè continetur; ergo in nulla valet evidenter cognosci: neque ex illo causa potest evidenter ostendi; ergo solus effectus necessarius est à demonstratione evidenter demonstrativus; ergo solus iste est demonstrationis materia.

5. Obijcies primò: Si propter aliquam rationem præmissæ sunt necessariae, maxime quia cōclusio est necessaria; sed conclusio necessaria valet dimanare ex præmissis contingentibus: utique quia effectus necessarius multoties dimanat ex causa contingenti: nā vulnus lethale accidit homini; & tamē necessario causat mortem; ergo ex eo quod demonstratio causet effectum necessarium, non sequitur quod debeat esse de necessarijs. Respondetur concedendo maiorem, & negando minorem: si loquantur de necessitate simpliciter dicta: nam ille effectus nō est necessarius absolute, sed solum secundum quid: ratio est evidens; nam effectus absolute non potest esse nisi præcedat causa; sed causa, ex qua sequitur mors, est contingens: utique quia potest non poni vulnus; ergo & effectus, scilicet mors, est solum necessaria ex suppositione talis vulneris.

6. Obijcies secundò: Sicut se habet verum respectu falsi; ita necessarium respectu contingentis; sed ex falso multoties sequitur verum: nam ex his præmissis falsis:

Disputatio prima. Questio octava.

omnis substantia disgregat visum; albedo est substantia; sequitur hæc conclusio vera; ergo albedo disgregat visum; ergo ex contingenti potest sequi necessarium. ¶ Respondetur concedendo maiorem: & distinguendo minorem: ex falso sequitur verum,

ratione formæ, concedo minorem: ratione materiæ, nego minorem: & consequentiam, in eodem sensu. In præsentī ergo loquimur de necessitate posterioristica, quæ sequitur ex necessitate materiæ, & nō ex posterioristica, quæ sequitur ex recta formæ dispositione.

DIS-

DISPUTATIO

SECUNDA

DE DIVISIONE DEMONSTRATIONIS VT SIC.

I. **I**N hac disputatione obseruandum est, demonstrationem, vt sic, abstrahentem à demonstratione producente assensum per causam propriam, vel impropiam, seu per effectum, esse quid superius, & commune ad demonstrationem quia & propter quid: ex eo quod cuilibet harum demonstrationum competit generare assensum certum, verum, & euidentem, convincere intellectum, ab eoque omnem expellere formidinem. De his ergo demonstrationibus presens procedit disputatio, & inquit:

QVÆSTIO VNICA.

An differentia ab Aristotele assignata, inter demonstrationem quia, & propter quid sit in eadem scientia essentialis?

§. I.

Veriora suppono.

I. **P**RO quæstionis resolutione obseruadū est primo, quod Philosophus assignat duas differentias inter demonstrationem, quia, & propter quid. Prima est, quod demonstratio propter quid

procedit à causa immediata: demonstratio vero quia à causa remota: vt si ad probandum parietem non respirare, ita argumentemur: quidquid respirat est animal; sed paries non est animal; ergo paries non respirat: hæc enim est demonstratio quia: quia procedit à causa mediata, seu remota: nam non esse animal causa remota est huius quod est non respirare: cum causa proxima sit non habere pulmonem.

2. Sed vt intelligas discrimen assignatum obserua secundo causam mediatam (in præsentī) non accipio causa remota, quæ est

Disputatio prima. Questio unica.

causa proximæ immediatæ qualis est illa inter quam, & effectū, alia mediat causa; sed accipi pro causa impropria, seu extrinseca. Quid autē sit hoc modo esse causam mediatam non potest melius explicari, quam eo signo quo vñs vsus est Aristoteles ad probandū *non esse animal* esse causam extraneam *non res. irandi*. Dicitur ergo ista causa mediata à Philosopho; quia inter illam, & effectum, quodāmodo interiecta est causa propria: quare verè explicāt has causas mediatas, siue non proprias; & immediatas, seu proprias, qui dicunt: mediatam, seu impropriam, esse illam, quæ cum effectu non conuertitur; quamuis demonstratio hæc sit à posteriori: quia prius est causam aliquam esse non propriam, quam cum effectu nō conuerti: & immediatam, seu propriam esse illam, quæ conuertitur cum effectu demonstrato. Et etiā verè explicant has causas mediatas, & immediatas, qui docent: mediatam esse illam, quæ tantum demonstrat effectum, seu conclusionem *quoad an est*; immediatam verò, quæ illum demonstrat, nedum *quoad an est*, sed etiam *quoad quid, & propter quid est*.

3. Secundum discriminē est, quod demonstratio *quia* nō semper procedit per causam, sed aliquando per effectum: at verò demonstratio *propter quid* semper per verā, propriam, & legitimam progreditur causam. Ex his colliges (cū Magistro Serna lib. 8. post q. 9.

n. 2. non esse idem demonstrationem *propter quid*, & demonstrationem à priori: nam licet omnis demonstratio *propter quid*, sit à priori; tamen non omnis demonstratio à priori, est *propter quid*: quia demonstratio *quia* per causam remotam, seu mediatam est à priori; non secus ac non est idem demonstratio à posteriori, & demonstratio *quia*; etiam si omnis demonstratio à posteriori sit demonstratio *quia*: nam demonstratio *quia* per causam remotam non est à posteriori, sed à priori.

4. Tertio obseruandum est, quod de omni demonstratione possumus bifariē loqui; primo in communi, considerando tantum ea, quæ per se illi conueniunt, ratione debitæ materiæ, & formæ, secundo in particulari, considerando ipsam, vt constat tali materiæ, vel tali formæ, ad hanc, vel ad illam scientiam spectāte: priori modo demonstrationi *propter quid* v. g. solum competit ex parte formæ quod sit benè disposita in modo, & figura, & ex parte materiæ quod procedat ex præmissis veris, immediatis, primis, &c. quod verò istæ præmissæ veræ immediatæ, primæ, &c. sint in hac, vel illa materiæ, hoc est in hac, vel illa scientia, conuenit illi secundo modo, seu in particulari sumptæ.

5. Sed magna in his demonstrationibus primò, & secundo modo sumptis reperitur differētia: nam distinctio specifica illarum venāda

De differentia demonstrat. quia & propter quid? 143

da est, non ex parte materiæ, cui demonstratio applicatur, seu penes ea, quæ eis per accidens conveniunt: sed penes ea, quæ per se illis competunt: ratio huius sumitur ex fine ad quem demonstratio ordinatur: nam finis demonstrationis *propter quid* est deservire intellectui ad acquirendam sciëntiã *à priori*; sed ad hunc finem per accidens se habet, quod applicetur ad hanc, vel illam materiam determinatè; ergo hoc non convenit demonstrationi per se; ergo impertinenter se habet ad distinctionem specificam vnius demonstrationis ab alia. Confirmatur primò hæc ratio. Quando aliquod instrumentum ordiatur per se ad aliquem finem, solum convenit illi per se id quod ei fuerit necessarium ad consequendum talem finem; sed diversitas scientiarum in instrumento logico demonstrationis *propter quid* per accidens se habet ad acquirendam scientiam *à priori*: utiq; quia quando plures materiæ instrumento deserviunt ad aliquem finem; nulla illarum determinatè sumpta convenit per se tali instrumento; ergo talis diversitas materiãrum per accidens se habet ad distinctionem specificam demonstrationis *propter quid*. Confirmatur secundo: Definitiones quidditativæ omnium scientiarum sunt eiusdem speciei; etiam si explicet quidditates valde diversas, & etiam si coalescant ex terminis specificè distinctis: quia omnes conveniunt in modo explicandi illas; ergo à simili de-

monstrationes *propter quid* in distinctis sciëntijs repertæ erunt eiusdem speciei; etiam si collæt ex materijs specificè diversis: quia omnes conveniunt in modo demonstrandi à priori ex principijs primis, & immediatis.

6. Vnde ut certum tenendum est, diversitatem specificam materiãrum non causare diversitatem specificam in instrumento; nisi talis diversitas materiæ causet diversitatem in modo attingendi finem illius instrumenti: & ideo duæ ferræ cõfectæ ex diversis materijs sunt eiusdem speciei in genere artificij; dum modo aliqua ex materijs nõ causet diversitatem in ferrâ in modo attingendi finem artis.

§. II.

Illata ex notabilibus.

7. **E**X his sequitur primò. Omnes demonstrationes *propter quid* esse eiusdem speciei siue spectet ad vnam, siue ad diversas sciëntias. Constat ex dictis: quia non differunt in eo quod per se eis convenit: cum omnes procedant à priori ex principijs veris, primis, immediatis &c. sed solum in materia cui applicantur: quæ diversitas per accidens se habet ad rationem specificam demonstrationis; ergo omnes demonstrationes *propter quid* etiam si in diversis sint sciëntijs sunt eiusdem speciei.
8. Dices. Demonstrationes *propter quid* in diversis sciëntijs generantur

Disputatio secunda. Questio unica.

eant assensus specificè distinctos: alias omnes sciētiae eiusdem essent speciei; ergo ipsae demonstrationes differūt etiam inter se specie. Respondetur cōcedēdo antecedens; & negando consequentiā: vel distinguendo illam, claritatis causa: demonstrationes differunt specie per accidens, & materialiter, concedo consequentiā: per se, & formaliter, nego consequentiā: nā distinctio horum assensuū nō oritur ex distinctione formali, & per se demonstratiōis *propter quid*; sed ex diuersitate materiali, & per accidens principiorum ex quibus colliguntur: nō aliter ac definitiones quidditatiuæ non sunt formaliter, & per se diuersæ, etiam si diuersas explicent essentias.

9. Replicabis. Præmissæ, & principia demonstrationum *propter quid*, ad diuersas spectant scientias, & eorum assensus sunt specie diuersi; ergo demonstrationes quæ ex illis constituuntur sunt etiam specie diuersæ. Respondetur concedendo antecedens, & negando consequentiā: quia præmissæ, & assensus solum differunt materialiter, seu quoad substantiam; non tamē formaliter in modo causandi scientiam; cum omnes conueniant in hoc quod est illam causare *a priori* ex principiis propriis, & immediatis.

10. Ex hac sequela infertur secunda; videlicet quod omnes demonstrationes *quia* siue à causa remota, siue ab effectu procedant, sunt eiusdem speciei: quia in ordi-

ne ad finem demonstrationis eodem modo concurrunt: nam tam causa nō propria, seu remota, quā effectus, causant eodē modo sciētiam: cum ratione vtriusque demonstrationis solum cōclusio sciatur *quoad an est*; ergo discriminē inter has demonstrationes repertū solum est accidentale; vtrique quia discriminē formale solum reperitur in diuerso modo consequendi finem demonstrationis. His prælibatis pro quæstionis resolutione sit.

§. III.

Prima conclusio.

II. **O**mnis demonstratio *propter quid* differt specie à quacunque demonstratione *quia*. Est communis, & expresse inuenies illam in Aristotele. i. post. cap. 10. vbi distinguit duplex scire, *quia* & *propter quid*; constatque ex §. antecedenti: nam omnis demonstratio est instrumentum logicum, cuius finis est scientia; sed demonstratio *propter quid* differt à demonstratione *quia* in modo attingendi finē, seu in modo faciēdi scire: utiq; quia demonstratio *propter quid* procedit semper ex causis, & principiis propriis, & immediatis, pertrahendo quid, & propter quid conclusionis: demonstratio vero *quia* solum procedit ex causis mediatis, seu ex effectu, attingendo tantum conclusionem quoad an est; ergo istæ demonstrationes sunt in
ter

De differentia demonstrat. quia & propter quid? 144

ter se specificè diuersa: quia omnis demonstratio specifica rei, essentialiter ad aliam ordinata, debet accipi ex diuerso modo, quo respicit finem proprium, & intrinsecum. Confirmatur. Assensus à demonstratione *quia* genitus est solum *quoad an est*; assensus verò à demonstratione *propter quid* genitus, est *quoad quid & propter quid* sit; sed generari diuersos in specie assensus supponit media, & principia essentialiter, & specificè diuersa; ergo supponit etiam demonstrationes specie, & essentialiter diuersas. Confirmatur secundo. Syllogismus topicus est à demonstratio, seu analytico specificè distinctus: etiam si circa eandem versentur materiam: quia diuersos in specie generant assensus; sed syllogismi demonstrationis *quia*, & *propter quid* circa eandem materiam diuersos etiam in specie generant assensus; ergo sunt specificè distincti.

12. Obijcies primò. Dux demonstrationes *propter quid* ad diuersas scientias spectantes cōstāt præmissis, & medijs magis distinctis, quam dux demonstrationes pertinentes ad eandem scientiam, quarū vna sit *quia*, & altera *propter quid*, & tamen de illis diximus esse eiusdem speciei; ergo ex distinctione præmissarum, & mediorum non valet colligi distinctio specifica inter demonstrationem *quia*, & *propter quid*. Respondetur negando maiorem: nam (vt dixi) non sufficit distinctio secundum

materiam, (qualis reperitur inter præmissas demonstrationum *propter quid*, pertinentium ad diuersas scientias) vt demonstrationes distinguantur inter se specificè; sed opus est, quod distinguantur in modo cauſandi scientiam, per se à demonstrationibus inſpectam.

13. Obijcies secundo. Demonstratio cōstructa ex præmissis mediatis formaliter, & immediatis virtualiter, si sumatur duntaxat quoad ea ex quibus formaliter constat; non est demonstratio *propter quid*, sed *quia*: & tamen ista nō differt specie à formali demonstratione *propter quid*; cum conueniat cum illa in modo cauſandi scientiam, videlicet à priori; ergo non est vniuersaliter verum, quod omnis demonstratio *quia* differt specie à demonstratione *propter quid*. ¶ Respondetur concedendo maiorem: & negando minorem; scilicet, quod illa demonstratio, quæ grātum virtualiter est *propter quid*, sit eiusdem speciei cum demonstratione formaliter *propter quid*; si ignorentur illa, quæ in tali demonstratione continētur: nam id quod virtualiter in præmissis cōtinetur, & ignoratur, est causa propria, & immediata necessario petita à demonstratione *propter quid*.

14. Obijcies tertio. Minor distinctio reperitur inter syllogismum demonstratiuum, & topicum, quam inter demonstrationem *quia*, & *propter quid*; sed syllogismus demonstratiuus non distinct-

Disputatio secunda. Quaestio unica.

tingitur à topico specificè, & essentialiter; (cùm tota horum distinctio solùm sit ex parte materiae: quatenus demonstratiu^s constat ex materia necessaria; topicus vero ex probabili tantùm: pergo multo min^{us} demonstratio *quia*, & *propter quid*. Respondetur distinguendo maiorem: minor distinctio reperitur inter syllogismum demonstratiuum, & topicum, quàm inter demonstrationem *quia*, & *propter quid*, quantum ad rationem genericam, concedo maiore: quàm ad specificam, nego maiore: & distingo minorem: syllogism^{us} demonstratiuus non distinguitur à topico specificè, quantum ad vim illatiuam, concedo minorem: quantum ad probatiuam, nego minorem: & consequentiam: nam licet syllogismus demonstratiuus non differat specie à topico in vi illatiua, benè tamen in probatiua: qualiter etiam differt demonstratio *quia* à *propter quid*.

15. Nec valet dici, quod solùm differunt in materia hi syllogismi. Non (inquam) nam quamuis diuersitas in materia principiorum non causet distinctionem specificam inter syllogismos, quantum ad vim illatiuam, benè tamen quantum ad probatiuam: neque est speciale in syllogismis, quod ex diuersitate materiae colligatur specifica distinctio; imò còmunè est omnibus instrumētis: nam omnia instrumenta accipiunt specificam distinctionem ex parte materiae; quādo diuersitas in materia cau-

sat diuersum modum attingendi finem ipsorum: sicut duo mallei, quorum vnus sit còfectus ex ferro, & alter ex cera specie differunt propter diuersitatē materiae, quāuis eadem sit in vtroq; forma: quia cera inutilis, & inepta est ad mallei finem.

16. Obijcies quartò. Si admittatur distinctio specifica inter demonstrationem *quia*, & *propter quid*, sequitur, quod etiam sit admitterenda inter duas demonstrationes *quia*, quarum altera procedat ab effectu, & altera à causa remota cùm eadem sit distinctionis ratio. Respondetur negando, quod in vtraque demonstratione par sit ratio distinctionis: nā omnes demonstrationes *quia*, siue procedant ab effectu, siue à causa remota, còueniunt in modo causandi sciētiam; at vero demonstratio *propter quid* nō conuenit in modo causandi cū demonstratione *quia*; vt dixi in discursu quaestionis.

§. I V.

Secunda conclusio.

17. **H**abitus qui acquiruntur per huiusmodi demonstrationes *quia*, & *propter quid* sunt specificè diuersi. Probatur ex Diuo Thom. 1. 2. q. 54. art. 2. in sol. ad. 1. vbi docet, distinctionem specificā habitus accipi ex distinctione formali obiectorum; sed habitus acquisiti per has duas demonstrationes respiciunt obiecta formaliter

De differentia demonstrat. quia & propter quid? 145

ter diuerſa; ergo inter ſe diſtinguuntur ſpecie. Minor (in qua eſt difficultas) probatur. Habitus acquiſitus per demonſtrationem *propter quid* reſpicit ſuū obiectū, vt *cognoſcibile quo ad quid*, & *propter quid*, à *priori* per medium immediatum, & proprium; habitus vero acquiſitus per demonſtrationem *quia*; etiam ſi materialiter idem reſpiciat obiectū; illud reſpicit, vt tantūm cognoſcibile *quo ad an eſt*, & à *poſteriori*, vel ſolum à *priori* per medium remotum; ſed talis diuerſitas eſt formalis, & in eſſe ſciſibilis, cūm ſit in modo attingendi proprium ſpecificatiuū; ergo habitus acquiſiti per has duas demonſtrationes reſpiciūt obiecta formaliter diuerſa.

18. Nec valet dici, quod hæ demonſtrationes poſſunt ad eandem ſcientiā ſpectare. Non (inquam) valet; nam licet valeant ſpectare ad idem obiectum materiale; non tamen ad idem formale: quia vna ſcientia non valet reſpicere diuerſos in ſpecie actus; non aliter ac licet actus demonſtratiui, & probabiles poſſint ad idem obiectū materiale ſpectare; non tamen ad eundem in ſpecie habitum, propter rationem iam inſinuatam: inā vnus tantum habitus non poteſt reſpicere media, & actus formaliter diſtinctos. Quare malè in præſenti Petrus à Ieſu Maria diſp. 4. de tertia intellectus operatione ſeſt. 2. a. 2. defendit has duas demonſtrationes *quia*, & *propter quid* ad eundem habitum pertinere; quia

Tom. 2.

idem habitus valet reſpicere actus ſpecie diuerſos, ſi inter ſe ſint naturaliter ſubordinati. Malè (inquam) nam actus ſubordinati ab eodem habitu inſpecti idem formaliter debēt attingere obiectū; ſed obiecta harum demonſtrationum (vt dixi ſupra in ratione noſtræ concluſionis. n. 17. precedenti.) ſunt formaliter diuerſa; ergo illorum actus non ſeruant ſubordinationem. Ex quo nō ſequitur, quod habitus non ſint qualitates ſimplices: nam habitus ab his demonſtrationibus geniti, etiam ſi ad idem materiale ſpectent obiectum, non conſtituunt, nec componunt vnum habitum (vt aliqui volūt) ſed diſparatè ſe habēt reſpectu talis obiecti, vt vnusquiſque in ſua linea ſeruet ſimplicis qualitatis perfectionem: non ſecus ac habitus demonſtratiui, & topici nō componunt vnum habitū; etiā ſi circa idem verſentur obiectum materiale.

§. V.

Primum corollarium.

19. **E**X his manifeſtè ſequitur, demonſtrationem *quia* verè, & proprie participare rationē demonſtrationis vt ſic. Conſtat primò ex Philoſopho. 1. poſt. cap. 10. vbi cōcedit duplex ſcire; *quia*, & *propter quid*; ſed ſcire eſt à ſtrumētō proprie demonſtratiuo; (vt ex illius conſtat definitione); ergo demonſtratio *quia* generans
T ſcire

Disputatio secunda. Quæstio unica.

scire est verè, & propriè demonstratio.

20. Ratione probatur secundo. Demonstratio *quia*, saltem *quoad an est*, generat assensum certum, verum, & euidentem, conuincetem intellectum, ab eoque omnem expellentem formidinem: sed totum hoc est proprium demonstrationis veræ, & propriæ; ergo demonstratio *quia* propriè, & verè est demonstratio. ¶ Confirmatur. Demonstratio *quia* est essentialiter distincta à probabili, & sophistica argumentatione; ergo est vera, & propria demonstratio.

21. Dices. Demonstratio (vt constat ex Philosopho) est syllogismus procedens ex causis primis, & immediatis: sed demonstratio *quia*, quæ est à posteriori non procedit ex causis, & quæ est à priori non procedit ex immediatis; ergo demonstratio *quia* propriè non est demonstratio: aliàs ei cõueniret definitio demonstrationis vt sic. ¶ Respondetur concedendo maiorem: & negando minorem quoad vtramque partem: nam licet certum sit, quod nulla demonstratio *quia* procedat ex causis primis, & immediatis inestudo; procedit tamen ex illis in cognoscendo: nam effectus, vel causa remota, in præmissis rectè disposita, exercet munus causæ: cum à præmissis causetur actus scientificus conclusionis.

22. Nec valet dici, syllogismum sophisticum procedere etiam ex causis in cognoscendo; etiã si non

exerceat munus demonstrationis. Non (inquam) nam licet syllogismus sophisticus procedat ex causis in cognoscendo: tamè nõ quilibet causa in cognoscendo generat scientiam; sed certa, & euident, qualis reperitur in demonstratione *quia*.

§. VI.

Secundum corollarium.

23. **E**X precedenti, §. sequitur manifestè, demonstrationem vt sic diuidi, tanquam proprium genus, in demonstrationem *quia*, & *propter quid*. Probatur. Tunc ratio superior se habet vt genus, quando æqualiter descendit ad inferiora; sed demonstratio vt sic æqualiter descendit ad demonstrationem *quia*, & *propter quid* tum quia demonstratio *quia* essentialiter generat scientiam, sicut *propter quid*: tum quia demonstratio *quia* non ordinatur ad demonstrationem *propter quid*; ergo talis diuisio est generis in species.

24. Dices. Demonstratio *propter quid* simpliciter est demonstratione *quia* perfectior: tñ quia perfectius est reddere causam propriam, quam remotam conclusionis: tum quia perfectius est cognoscere euidenter conclusionem quàm ad *quid*, & *propter quid* est, quam quantum ad *an est*; ergo istæ demonstrationes non participant æqualiter rationem demonstrationis vt sic. ¶ Respondetur distincte.

De differentia demonstrat quia & propter quid? 146

tinguendo antecedens: demonstratio *propter quid* est demonstratione quia perfectior, in ratione specifica, concedo antecedens: in ratione generica, nego antecedens: & consequentiam: nam hoc quod est cognoscere euidenter conclusionem *quoad quid est*, ex causa immediata, & proxima, non dimanat ex eo quod sit demonstratio, sed ex eo quod sit talis demonstratio, videlicet *propter quid*: quare in ratione demonstrationis, ut sic, vniocè cōueniunt: ratio est: nam hoc quod est generare scientiam simpliciter conuenit demonstrationi *quia*: cum ex se, & non ratione alterius, conueniat ei.

§. VII.

Tertium corollarium.

25. **E**X toto quæstionis discursu constat diuisionem demonstrationis in *quia*, & *propter quid* esse exactam, & adequatam. Ratio est: nam medium quod in præmissis assumitur ad conclusionis illationem, vel habet rationem prioris, seu causæ, vel posterioris, seu effectus: cum inter præmissas, & conclusionem demonstrationis debeat esse aliqua infallibilis connexio: ergo tota demonstrationis latitudo clauditur in his duabus speciebus.

26. Dices, aliquando dari in præmissis medium æquale, quod respectu conclusionis non habet rationem prioris, nec posterioris; ergo non omne medium habet respectu conclusionis rationem causæ, vel effectus. ¶ Respondetur negando antecedens: nā medium æquale cum conclusione conuertibile etiam habet rationem causæ, vel effectus. vnde *rationale* cū ratiōbili conuertibile (secundum omnes) habet rationem causæ, & *irrationale*, rationem effectus.

27. Et ut omnibus respondeas obiectionibus, nota: nullum esse medium in præmissis appositum, quod propriè, vel impropriè non sit causa, vel effectus: nam mediū essentiale, quod demonstrat quidditatem rei constituit demonstrationem *propter quid*: quia licet tale medium non sit causa efficiens conclusionis: est tamen causa formalis, seu essentialis mouens intellectum ad conclusionis illationem: medium vero quod demonstrat per signum rem *quoad an est*, constituit demonstrationem *quia*: & similiter omne medium siue negatiuum, siue positium sit, si est per causam remotam, vel per effectum, constituit demonstrationem *quia*: & si est per causam immediatam constituit demonstrationem *propter quid*.

DISPUTATIO

TERTIA

DE DEMONSTRATIONIS EFFECTV.

I. VM instrumentorum noticia ex fine sit desumenda, ad exactam demonstrationis cognitionem, (de qua principaliter disputat Philosophus in hoc opere) necessarium erit explicare aliquid de scientiæ quidditate, quæ est finis per demonstrationem acquisitus; & licet aliqui in præsentî disputent de specificatiuo scientiarum, à quo accipiunt scientiæ speciem, & unitatem, tamen quia de hoc est à nobis diffuse agendum in libris de anima, ideo usque ad illos specificam scientiarum omitto unitatem.

QVÆSTIO I.

An scientia essentialiter differat ab opinione, & fide?

§. I.

Prælibantur certiora.

1. **V**T inter extrema perfecti cognoscatur distinctio, quæ in illis reperitur: oportet præmittere illorum naturam, & essentialitatem: cum ergo in præsentî inquiramus qualiter scientia, & opinio distinguantur inter se, & à fide: prius discutiendum erit, in quo

horum consistat essentia. Et in primis iam ex supradictis in his libris, & in primâ parte Logicæ, disputat. 1. quæst. 4. §. 1. num. 1. constat, scientiam ex principiis naturalibus ortam, essentialiter coalescere ex certitudine, & evidentia.

2. Opinio autem definiri solet per hoc quod sit, *Affensus obscurus, incertus, & formidolosus*: vel per hoc quod sit, *Affensus unius partis cum formidine alterius*. Sic D. Thomas 1. 2. quæst. 13. art. 2. vbi docet, de ratione opinionis sic, quod accipitur unum, cum formidine alterius oppositum. Dicitur *Affensus unus*.

An sciētia essētiālit. differat ab opinione, & fide? 147

vnius partis, vt distinguatur à dubio, quod non includit assensum vnius partis, sed negationem assensus: nā intellectus dubius apprehendit rationes, quę pro vtraque parte æqualiter militant, & nulli parti determinate adhæret: at verò opinans determinate vni adhæret parti: dicitur *obscurus*, vt distinguatur à sciētia, quæ essentialiter includit assensus euidentiam: dicitur *formidolosus*, vt distinguatur à fide, quæ ex se est assensus certus, omnem excludens formidinem.

3. Ex hac definitione colligunt quam plurimi Doctores formidinem esse de intrinseco conceptu opinionis. D. Thom. in 3. dist. 23. q. 2. art. 2. q. 1. docet dari latum discrimen inter *scientem, credētem, opinantem, & dubitantem*: quia sciēs plene assentitur veritatibus demonstratis: ita vt absque vlla hæsitazione omnino determinet intellectum ad earum assensum ex euidentia, & certitudine principiorum; quæ ita clara, & manifesta sunt, vt intellectum (adhuc relictantem) ad sui, & conclusionis assensum cogat. Credens autem etiam assentitur rebus reuelatis, seu testificatis ita certe, vt de illis nullo modo dubitet: hoc tamen non provenit ex euidentia reireuelatæ, seu ex eo quod videat in suis causis, vel effectibus rem testificatam; sed ex eo quod talis res testificatur ab aliquo veraci, seu fidedigno; & etiam ex pia voluntatis affectione determinante in-

tellectum ad assensum rei testificatæ. Opinans vero taliter, assentitur propositioni opinatæ: vt maneat cum quadam hæsitazione: quia neq; huiusmodi propositiones sunt ita certę, & euidentes, vt cogant omnino intellectum ad illarum assensum; neque est voluntas tanta pia affectione affecta circa has propositiones, vt firmiter, & constanter iubeat intellectum eisdem adhærere. Dubitans denique neutri parti adhæret, nec in alicuius assensum determinate inflectit intellectum, sed fluctuanti animo iam in vnā, iam in aliam declinat partem.

4. Ex his liquet, opinionem (in sententia Angelici præceptoris) esse habitum formidinem essentialiter includentem: nam si opinans cum formidine, & timore fertur in propositiones opinatas, necessario ipsa opinio secum habebit essentialiter formidinem, quā tribuit assensui.

5. Alij vero (inter quos est Durandus in 3. dist. 3. q. 6. art. 2.) affirmant, de ratione opinionis non esse formidinem: nam ex se solum dicit esse assensum productum ex principijs probabilib⁹, quæ (quātum est ex se) non causant omnimodam certitudinem: quia non conuincunt omnino intellectum; & ideo non admittunt prædictam opinionis definitionem; sed aliam ex verbis Aristotelis desumptam: nimirum, *opinio est, assensus verus, vel falsus obiecti contingentis*: vbi ly *contingentis* non est tantum condi-

Nam

Disputatio tertia. Questio prima.

tio tenens se ex parte obiecti; sed ex parte intellectus opinantis: ita ut intellectus iudicet, quod illud quod intelligit potest esse, & non esse.

6. Vtraque sententia relata probabilis est; sed probabilior prima; quia Diui Thom. & quia ratione nititur efficaciori: nam eo ipso quod intellectus assentitur alicui propositioni, iudicando, quod potest esse, & non esse vera, habet formidinem; si quidē iam timet, quod oppositum potest esse verū; ergo formido est de essentia opinionis.

7. Pro intelligentia vero adæquata huius definitionis, nota, formidinem (pro essentia opinionis assignatam) non accipi pro carentia certitudinis, & euidentię: tum quia hæc carentia consequitur ad essentiam opinionis: tum (& maxime) quia opinio est habitus realis, & positivus, cui non valet conuenire negatio pro essentia: quare formido essentialiter inclusa in opinionis habitu consistit in quadam imperfectiōe, seu debilitate, ratione cuius imbecilliter, seu absque firma, & euidenti ratione tendit in suum obiectum: vel (ut formalius loquar) consistit in hoc quod tendat ad suum obiectum, per medium solum verisimile, seu probabile; unde imbecillitas opinionis dimanat ex imbecillitate mediij inferentis conclusionē tantum probabilem; sicut firmitas scientiæ ex stabili principiorum oritur firmitate.

8. Fides verò (ut ex supradictis constat: nu. 3.) est habitus quo intellectus alicui assentitur propositioni, propter solam dicentis veracitatē: sed quia duplex est dicentis veritas, divina, scilicet, & humana: ideo in nobis duplex est fides: altera diuina, qua assentimur veritatibus à Deo Ecclesiæ reuelatis: (de qua Theologi in initio 2. 2.) alia humana, qua assentimur aliquibus propositionibus propter testimonium humanum.

9. Hoc supposito, seu prænotato, ut certum tenendum est fidem diuinam differre essentialiter ab omni opinione, & scientia. Prima pars est euidens: quia fides diuina est à Deo infusa, & omnino certa; sed opinio est à nobis acquisita, & probabiliter incerta; ergo fides diuina essentialiter differt ab opinione.

10. Secunda pars eadem pollet certitudine: nam fides diuina essentialiter excludit discursum, & solum nititur in veracitate Dei reuelantis, seu testificantis; sed scientia essentialiter exigit discursum: cum sit habitus per demonstrationem acquisitus, & in principiorum nititur euidentiā; cum sit ex euidētibus: ergo fides infusa essentialiter differt à scientia.

11. De fide verò humana: an scilicet distinguatur ab opinione, est maior difficultas: nam aliqui asserunt, quod si assensus fidei sit ita certus, ut excludat omnē formidinem: tūc essentialiter differt ab opinione, de cuius cōceptu est for-

An sciētia essentialit. differat ab opinione, & fide? 148

formido: si verò talis assensus dei non sit omnino certus: ita ut perfectè determinet intellectum ad vnam partem, sed relinquat illum cum aliqua hēitatione; tunc fides, & opinio non distinguantur essentialiter, sed ad summum accidentaliter.

12. Sed pro luce huius sententię, notandum est cum Vega super Concilium Tridentinum cap. 4. quod in fide humana sunt tres certitudinis gradus. Primus est, qui excludit omnem formidinem: talis reperitur in fide humana qua credimus esse Romam. Secundus est, qui magis habet de certitudine, & minus de formidine; & hic reperitur in fide, qua credimus aliquam propositionem; ut Paulum esse baptizatum: quia maior, & sanior pars hominum, hoc docet. Tertius est, qui minus habet de certitudine, & magis de formidine; & iste invenitur in fide, qua credimus Matrem filium suum diligere.

13. Quo pręnotato defendit hęc sentētia, quod si fides humana sumatur iuxta primum gradū certitudinis differt essentialiter ab opinione, de cuius ratione est formido: cęterū si accipiatur iuxta secundum, & tertium gradum solum differt accidentaliter ab illa.

14. Alij verò contrariam tenēt viam, & docent, distinctionem essentialē inter fidem humanam, & opinionem non esse accipiendam ex parte obiecti: tunc quia

utraque versatur circa idem obiectum contingens: tum quia ambę possunt falso subesse: nec ex parte subiecti: siquidem per se loquendo neutra excludit formidinem ab intellectu; cum utraq; sit ex parte medij defectibilis, & incerta: sed ex parte modi procedēdi: nam fides sine discursu, opinio vero cum illo propositionibus assentitur: & quod hęc differentia sit essentialis, constat; nam sciētia essentialiter (in omnium ore) differt ab habitu primorum principiorum; quia illa cum discursu; hic vero sine illo propria respiciunt obiecta; sed fides humana absque discursu procedit: cum intellectus immediate credat propter auctoritatem dicentis, & non propter aliquas pręmissas prius cognitās; & opinio cōverso procedat per discursum: cum assentiatur conclusionibus probabilibus propter principia probabilia, quę sunt in pręmissis prius cognitīs; ergo fides humana essentialiter differt ab opinione.

15. Respondebis cum Petro à Iesu disp. 4. de tertia operatione intellectus scđ. 2. ar. 1. prędictum fundamentum esse verum, loquēdo de fide diuina, in qua auctoritas diuina est motiuum ad æquatū assentiendi, absque eo quod aliud pręcedat principium per modum maioris, aut minoris; secus vero in fide humana: vbi auctoritas quę mouet ad assensum est ita debilis, ut ex vi illius non possit in-

Disputatio tertia. Quæstio prima.

Intellectus quiescere: quare tenet, intellectum ad assentiendum inuari alijs rationibus, & coniecturis, in formam discursus dispositis. Sed contra est: nam licet verum sit, quod propositio credita ab assensu fidei humanæ valeat rationibus, & coniecturis demonstrari; tamen talis demonstratio non concurrit ad assensum fidei; sed opinionis, si principia sunt probabilia; vel scientiæ, si sunt euidentia.

16. Et si iterum respondeas cum eodem Auctore assensum illatum ex auctoritate dicentis, & ex ratione naturali, spectare ad fidem: quia assensus sequitur debiliorem partem; & humana auctoritas est debiliior ratione naturali. Contra est primum: nam fides (vt ab alijs distincta habitibus) solum mouetur ab auctoritate dicentis; ergo humana ratio ad fidei conducens assensum per accidens se habet ad talem assensum. Contra est secundum. Assensus fidei, cum sit simplex, & in specie vnus, non valet specificari a duplici in specie ratione motiua; sed ratio naturalis est specificè distincta ab auctoritate humana; ergo assensus fidei humanæ non potest oriri simul ex naturali ratione, & humana auctoritate. His vt certioribus prælibatis, sit,

§. II.

Conclusio.

16. **S**cientia essentialiter differt ab opinione, & fide huma-

na. Quoad primam partem probatur. Scientia est habitus certus, & euidentis; opinio vero est dispositio incerta, & formidolosa; (vt ex proprijs constat definitionibus;) ergo scientia differt essentialiter ab opinione. Confirmatur. Scientia ex se nititur principiis certis, & euidentibus; opinio vero incertis, & verisimilibus; ergo distinguuntur essentialiter. ¶ Quoad secundam partem probatur. Scientia essentialiter est clara, & euidentis; fides vero humana obscura, & incerta; ergo scientia essentialiter differt a fide humana.

18. Probatur secundò eadem pars: quia quamuis fides humana, & scientia, importent essentialiter certitudinem; est tamen maxima differentia ex parte principij, a quo utriusque dimanat certitudo: nam certitudo scientiæ ex principiis proprijs rei, & ex ipsa euidentia, & manifestatione veritatis ortu habet; certitudo tamè fidei humanæ ex extrinseca dicentis auctoritate, & ex ipsa pia voluntatis oritur affectione; ergo scientia vndequaque est a fide humana distincta.

QVÆSTIO. II.

An scientia, & opinio de eodem obiecto valeant esse in eodem intellectu pro eodem nunc temporis?

§. I.

Preambula ad quæstionis lucem.

1. Cc.

1. **C**elebre (licet commune) aggre-
dimur certamen, in
quo non dubitamus; an scientia,
& opinio possint esse simul in eo-
dem intellectu circa diuersa obie-
cta; nec è conuerso; an in diuersis
intellectibus possint esse circa idē
obiectum; nec an in eodē pro di-
uersis tēporibus: quia totum hoc
experimento demonstratur; & abs-
que controuersia ab omnibus ad-
mittitur: sed an idem obiectum
possit simul attingi ab eodem in-
tellectu per scientiam, & opinio-
ne n? Et vt certa ab incertis fiat
discreta, suppono vt certum, eun-
dem intellectum posse pro eodem
nūc temporis plures elicere actus
specie distinctos: dummodo ratio-
nes specificæ inter se non repug-
nent; aliās repugnantia nō dīma-
naret ex rationibus proprijs sciē-
tiæ, & opinionis; sed ex pluralita-
te actū intellectualiū: quod abs-
quē dubio est falsum.

2. Secundò supponunt omnes,
tripliciter posse comparari scien-
tiam, & opinionem, circa idem
obiectum: nam potest comparari
actus sciētiæ cum actu opinionis;
& habitus cum habitu: & denique
habitus vnus cum actu alterius:
sed quia ex coexistentia simulta-
nea actuum sequitur infallibiliter
coexistentia habituum inter se; &
similiter habitus, & actus: ideo pri-
mò disputandum est, de possibili-
tate actuum, quæ valet accipi in
ordine ad potentiam Dei ordina-
riam, & absolutam: sed quia ad-
missa possibilitate, seu non repug-

nantia, in ordine ad potentiam Dei
ordinariam, non manet locus du-
bitandi, respectu potētiae Dei ab-
solutæ, ideo etiam in primis est de-
cidenda difficultas in ordine ad
ordinariam Dei potentiam.

3. Sed antequam ad Doctorum
accedamus placita, oportet ante
oculos proponere opinionis essen-
tiam, quam aliqui sine formidine
constituunt in carentia certitudi-
nis, & euidentiæ: sine fundamento
(inquam) nam, (vt q. præceden-
ti diximus. §. 1. n. 7.) nulla caren-
tia potest esse de essentia entis po-
sitiui: cum omne posituum debe-
at constitui ex solis positiuis; sed
opinio ex se (siue sumpta pro ac-
tu, siue pro habitu) est intra line-
am entis positiui; ergo carentia
certitudinis, & euidentiæ, essen-
tialiter non constituit opinionē;
etiam si talis carentia per modum
negationis ad essentiam sequatur
opinionis. Notanter dixi *per modū
negationis*, & non *per modum priua-
tionis*; (vt aliqui sentiūt) nam pri-
uatio est carentia formæ in subie-
cto apto nato ad illam habendam;
sed opinio est subiectum incapax
certitudinis, & euidentiæ; ergo
talis carētia non sequitur ad opi-
nionem *per modum priuationis*, sed
tantum per modum negationis.
Confirmatur. Priuatio est carētia
formæ debitæ subiecto cui abest;
sed nec omnimoda certitudo, nec
euidencia est debita opinioni: (vt
ex se constat); ergo talis carentia
non est in opinione *per modum pri-
uationis*, sed solum *per modum nega-*

Disputatio tertia. Questio secunda.

tionis; ut est carentia discussus in Angelo.

4. Ex hac ratione sequitur, quā sinistrae aliqui docēt, imperfectiōnem esse de essentia opinionis: quia ei deficit certitudo, & euidētia. Sinistre (inquam) nam sicut perfectum est illud, cui nihil deficit ex debitis; ita imperfectū est, cui aliquid deest ex debitis; sed essentia opinionis non debetur certitudo, nec euidētia; ergo opinionis essentia non est imperfecta, ex eo quod ei deficiat certitudo, & euidētia. Confirmatur. Homo nō est imperfectus ex eo quod ei deficiat simplex cognitio; non aliaratione, nisi quia illa ei non debetur; sed opinioni non debetur certitudo, nec euidētia; ergo ex carentia horum non est opinio imperfecta.

5. Consistit ergo essentia opinionis actualis in cognitione positiua minus perfecta sciētiæ, qua attingit obiectum per mediū probabile: quare licet opinio nō valeat absolutē, & simpliciter dici imperfecta; valet tamen dici imperfecta secundum quid; hoc est relatiuē ad actum sciētiæ: quia minor perfectio respectu maiōrū valet dici imperfectio.

§. II.

Doctōrum placita.

6. **F**erē omnes Thomistæ affirmant, actum sciētiæ nō posse simul cōpati cum actu opi-

nionis in eodem intellectu circa idem obiectum: nedum inspecta potentia Dei ordinaria, sed nec absoluta.

7. Secunda ex diametro opposita sententia docet, actum sciētiæ posse simul esse cum actu opinionis in eodem intellectu circa eandem veritatem. Pro hac stant Durandus lib. 3. dist. 31. q. 3. 4. & 5. Scotus dist. 25. q. 1. Gabriel art. 3. concl. 4. Suarez 22. dispu. 3. sect. 9. Petrus à Iesu disput. 4. de tertia operatione intellectus sect. 3. quest. 3. praeaeque citat Diuum Thomam. In huius obsequium, sit.

§. III.

Conclusio cum prima ratione.

8. **S**ciētiæ actus de facto, & secundum potentiam Dei ordinariam valet esse simul cum actu opinionis in eodem intellectu, circa idem obiectum. Probat. Impossibilitas coexistendi in eodem subiecto oritur ex oppositione; sed nulla datur oppositio inter actum sciētiæ, & opinionis: ergo defacto nullam habent incompatibilitatem. Maior, & cōsequētia sunt certæ. Miror probatur. Omnis oppositio vel est contradictoria, seu priuatiua, (ut volunt aduersarij) vel contraria, seu positiua; sed prima non datur inter actum sciētiæ, & opinionis; & secunda non obstat; ergo inter actum sciētiæ, & opinionis
nulla

nulla datur oppositio, quæ iase-
rat impossibilitatem.

9. Prima pars dilemmatis pro-
batur primo. Oppositio contra-
dictoria, seu priuatiua reperitur
inter positiuum, & negatiuum;
cū sit affirmatio, & negatio eius-
dem de eodem; sed actus opinio-
nis, & scientiæ sunt per se, & esse-
ntialiter intra lineam entis positi-
ui; ergo inter illos non datur cō-
tradictoria oppositio.

10. Probatur secundò eadem
pars. Oppositio contradictoria
est affirmatio, & negatio eius-
dem de eodem circa idē; sed actus
scientiæ, & opinionis non versan-
tur circa idem obiectum forma-
le; sed solum circa idem obiectum
materiale: cum tendant in moti-
ua diuersarum rationum; ergo
inter illos non datur contradicto-
ria oppositio.

11. Secunda pars dilemmatis
probatur ad hominē, cōtra Tho-
mistas: nam ipsi contra Scotū do-
cent, similitudinem cōtrariē dis-
similitudini oppositā reperiri de
facto in eadem entitate virtuali-
ter multiplici: (vt vidimus in 1. p.
Logicæ: disp. 3. q. 3. §. 10.) sed in-
tellectus, respectu actuum scien-
tiæ, & opinionis, est virtualiter
multiplex: cum pars scientifica
intellectus sit saltem virtualiter
à parte opinatiua distincta; ergo
adhuc admissa, & non concessa,
oppositione contraria inter actus
scientiæ, & opinionis, non sequi-
tur, quod non valeant reperiri si-
mul in eodem intellectu, respectu

eiusdem obiecti. Notanter dixi
admissa, & non concessa, oppositione
contraria: nam sentio nullam op-
positionem dari inter hos actus;
sed se habere disparatē: ita vt nec
se inferant, nec sibi repugnent, in
eodem intellectu: non aliter ac
actus scientiæ abstractiue nō in-
fert visionē, nec ei repugnat, res-
pectu eiusdem obiecti.

§. IV.

Fundamentum aduersariorum, quod
simul est huius rationis solutio.

12. **P**Ræcipuum contrariorum
asylum negat, primam di-
lemmatis partem: non quia hi ac-
tus sint essentialiter impossi-
biles oppositione priuatiua, seu
contradictoria; sed quia inferunt
in subiecto effectus priuatiuē op-
positos: quod probat ex eo quod
certitudo priuatiuē opponitur
formidini, seu carentiæ certitudi-
nis: & similiter euidens, & obtu-
rum opponuntur contradictoriē
penes videre, & non videre, &
tandem vinci, & nō conuinci op-
ponuntur etiam contradictoriē;
sed effectus à scientia formaliter
causati in intellectu sunt, certitu-
do, euidens, & conuictio intel-
lectus; & effectus ab opinione
procedentes sunt carentia certi-
tudinis, obscuritas, & non con-
uictio: ita vt hic effectus insepa-
rabiles sint ab ipsis actibus; ergo
hi actus inferunt effectus contra-
dictoriē oppositos; videlicet,
quod

Disputatio tertia. Quæstio secunda.

quod intellectus simul dicatur certus, & non certus, de eadē veritate; videns, & non videns idem obiectum: conuictus, & non conuictus ab eadem materia.

13. Aliqui (ex his qui nostram defendunt conclusionem) non inueniunt repugnantiā in hoc, quod idem intellectus per diuersa media hos exerceat oppositos effectus circa idem obiectum: ita vt per vnum videat, & per aliud non videat idem obiectum; & per vnū sit conuictus, & per aliud sit non conuictus de eadem veritate; & denique per vnum sit certus, & per aliud non certus de eadē materia.

14. Sed certè non inuenerunt repugnantiam in maiori repugnantia: nam hi effectus sunt omnino impossibiles, respectu eiusdem intellectus: etiā si exerceantur per diuersa media: quia negatio, cum sit malignantis naturæ, remouet à toto intellectu, quod affirmatur per alia prædicta positiua: & ideo prædicta solutio, vt à veritate aliena, debet omitti: (vide quæ dicta sunt à nobis in 1. p. Logicæ, disp. 3. q. 3. §. 10. à nu. 45. vsque ad nu. 52. vbi latè probauī oppositionem contradictoriam, seu priuatiuam, non posse reperiri in eodem subiecto, etiā si sit virtualiter multiplex.)

15. Quare aliter responderetur, negando hos effectus consequi ad actus scientiæ, & opinionis: nam licet verum sit, quod intellectus per scientiam sit videns, certus, &

conuictus: tamen per opinionem non est non videns, non certus, & non conuictus; sed minus clarè videns, & nō adæquate, sed aliquantuliter certus, & conuictus: ex quo nulla sequitur incompatibilitas, seu repugnantia: vnde de ratione opinionis nō est, quod intellectus non videat clarè, sed quod minus clarè videat per ipsam opinionē, quam per scientiam.

16. Dices. Per opinionem minus clarè videt: ergo ratione huius medij est non videns claresed ratione scientiæ est clarè videns: ergo iam ex coniunctione duorum actuum sequitur contradictoria oppositio. ¶ Respondetur negādo consequentiam: nam aliud est, quod minus clarè videat: & aliud, quod non videat: visio nāque minus clara, opinionis propria, semper est intra lineamentis positiui: ut dixi supra n. 9.

17. Replicabis. In visione, & non in opinione est claritas: ergo in opinione est nō claritas. ¶ Respondetur negādo consequentiam: nam talis negatio non sequitur opinionem, quando est in subiecto, quod ratione virtualitatis valet accipere formā negationi oppositam: & ne in hac parte immeremur, vide quæ dicta sunt loco supra citato primæ partis Logicæ.

§. V.

Secundo probatur à simili eadem assertio.

18. **S**ecundo probatur exēplo valde simili. Actus cōtrariè

riè oppositi, qui in ferant ex eil-
lam priuatiuam oppositionē, quā
aduersarij assignant, possunt si-
mul reperiri in voluntate respectu
eiusdem obiecti; ergo & in intel-
lectu. Consequētia non potest ne-
gari. Antecedens probatur. In
voluntate possunt esse simul actus
tristitiæ, & gaudij respectu eiusdē
obiecti: vtique quia de facto fue-
runt in Christo Domino respectu
sue passionis; sed hi actus sunt cō-
trariè oppositi, & vnus infert ex se
negationem alterius; ergo in vo-
luntate possunt simul reperiri ac-
tus contrarij, qui priuatiuam op-
positionem inferāt; eo modo quo
defendunt aduersarij scientiam, &
opinionem, priuatiuā inferre op-
positionem in intellectu.

19. Ad hanc rationem respon-
det Magister Hortiz. tit. 6. con-
fer. 5. §. 4. n. 790. actus tristitiæ, &
gaudij in Christo Domino non
respicere idem obiectum formale:
nam Christus respiciens suam pas-
sionem, vt bonum generis huma-
ni, gaudebat; & considerans illā,
vt malū naturæ, tristabatur. Qua-
re hi actus, non in idem obiectum
formale, sed solum in idem mate-
riale, quod est mors, tendebant:
in nostro autem casu, supponimus
eandem esse veritatem obiectiuā:
& ideo non tenet simile.

20. Facilis, sed falsa solutio: Nā
obiectum formale scientiæ (in om-
nium opinione,) est distinctum ab
obiecto formali opinionis: ni di-
cas scientiam esse ab opinione in-
distinctam; ergo non potest in hac

quæstione supponi, quod scientia,
& opinio versentur circa idē obie-
ctum formale; sed ad summū circa
idem materiale.

21. Ioannes à sancto Thoma. q.
26. a. 5. in solutione argumentorū
inspexit nostram rationem; sed nō
vt benè opinaretur: nam post so-
lutionem (desumptam ab ipso ex
Patre Hortiz,) ait: quod si media
scientiæ, & opinionis, cōstituerēt
diuersa obiecta formaliter, absq;
dubio esset eodem modo philoso-
phandum de his actibus, ac de ac-
tibus tristitiæ, & gaudij. Caterū
in intellectu, ex eo quod vna veri-
tas inspicatur per medium eni-
dens, & per medium probabile,
non mutatur in ratione veritatis
obiectiuæ; sicut mutatur obiectū
voluntatis in ipsamet ratione bo-
ni, ex solo respectu, seu habitudi-
ne ad diuersa.

22. Vidit (inquam) solutionē;
sed perseuerauit in sua opinione:
ignoro qua ratione: nam si veritas
inspecta per media scientiæ, & opi-
nionis non mutatur formaliter,
manet eadem in sensu formali, &
specificatiuo; ergo specificatiuum
scientiæ, & opinionis est idem; er-
go scientia non est formaliter ab
opinionē distincta: cum habitus
(in sua, & omnium opinione) dis-
tinguantur penes diuersa obiecta
formalia.

§. VI.

*Tertio probatur à simili eadem
conclusio.*

23. **T**ertio probatur nostra cō-
clusio. Strictior oppositio
ver-

Disputatio tertia. Quæstio secunda.

versatur inter actus fidei, & sciē-
tiæ, ac inter actus opinionis, &
scientiæ: & tamē de facto in Phi-
losopho Christiano dantur actus
scientiæ, & fidei circa hanc veri-
tatem: *Dense est*: vtiq; quia Phi-
losophus habens euidētiā de
existentia Dei; si accedat ad Ec-
clesiam, vt iustificetur habebit
etiā fidem de illius existentia:
(iuxta illud Pauli ad Hebræos
11. *Accedentem ad Deum oportet
credere, quia est*) ergo & potio-
ri iure poterunt dari opinionis, &
scientiæ actus circa eandem veri-
tatem. ¶ Quod vero de facto va-
leant dari scientiæ, & fidei actus
circa Dei existentia: constat: tum
experimento: tum quia aliās Phi-
losophus Christianus, quoad cer-
titudinē illius veritatis, esset de-
terioris conditionis, quam rusti-
cus fidelis, qui scientia caret: tum
quia Philosophus fidelis habens
euidētiā actualem de existen-
tia Dei, potest actu elicere fidei
assensum circa eādem veritatem;
cum fides existēs in illo valeat ad
actum reduci circa veritates, quæ
à veritate testificantur diuina.

24. Primò respondent Docto-
res oppositæ sententiæ cum solu-
tione primæ rationis iam impug-
natæ secundò respondent aliqui,
cum Petro à Serna disp. 4. de ter-
tia operatione intellectus sect. 3.
art. 1. actum fidei non esse incom-
possibilem cum actu sciētiæ: quia
fidei sit obscurus, & ineuidēs; sciē-
tiæ clarus, & euidens: sed quia im-
plicat intellectu liberè, & neces-

sario determinari ad cognitionē
alicuius obiecti: vtiq; quia im-
plicatorium est, necessario opera-
ri sine libertate ad oppositum: &
simul liberè, seu contingenter, cū
libertate ad oppositum: cum er-
go intellectus determinetur ne-
cessario, & independentē à volū-
tate ad actum scientiæ, ex solis
principijs euidētib; & ad ac-
tum fidei liberè ex pia voluntatis
affectiōe: sit, quod hi actus ex na-
tura rei repugnent respectu eius-
dem obiecti.

25. Sed contra est: nam Doctor
iste loco supra citato docet, actus
scientiæ, & opinionis posse versari
circa idem obiectum; etiam si in
ipsius doctrina quæ 2. art. 1. actus
opinionis sit liber, & dependens à
pia affectiōe voluntatis; ergo in-
consequenter docet, actum fidei
non posse esse simul cum scientiæ
actu, ex eo quod ille est liber, &
iste necessarius. ¶ Contra est se-
cundò: nam in tāti Magistri opi-
nionē, de potentia Dei absoluta
possunt compati duo actus; etiam
si vnus sit liber, & alius neces-
sarius; ergo libertas vnus non op-
ponitur necessitati alterius: aliās
nec de potētia Dei absoluta, pos-
sent esse simul, seruando vnus li-
bertatem, & alius necessitatem.
Quare nec ex hoc capite nascitur
impossibilitas: nam optime
stat, quod idem obiectum mate-
riale sub testimonio extrinseco di-
centis non necessitet intellectum
ad assensum, vel dissensum: & quod
sub euidētiā præmissarum neces-
sario

lario detetminet illum ad assensum, vel dissensum.

6. VII.

Mens Dni Thomæ expenditur.

26. **V**alde anceps est in hac quaestione D. Tho. mēs: nā illius doctrina omnibus fauet: sed ni fallor magis accedit ad nostrā resolutionis partē: nā 1. 2. q. 66. a. 3. in corp. hæc habet verba. Potest enim unus homo cognoscere eandem conclusionem per medium probabile, & demonstratiuum: ergo ex mente D. Thom. scientia non excludit opinionem.

27. Nec valet dicere, quod Diuus Thomas infra in eodem loco ait: esse impossibile, quod cognitio perfecta, & imperfecta, ex parte subiecti, sint simul in eodem subiecto fides autem sui ratione habet imperfectiōnem, quæ est ex parte subiecti; si scilicet credens non vident id quod credit. Non (inquam) valet man expressē se loquitur ratione vnius mediij; vt resoluit 2. 2. q. 1. ar. 5. ad 4. vbi sic fatur: quod de eodem, secundum idem, non potest in vno homine esse simul scientia, neque cum opinione, neque cum fide: alia tamen, & alia ratione: ergo non negat scientiam, & opinionem posse esse simul in vno intellectu de eodem secundum diuersa media: aliās non diceret quod de eodem, secundum idem, non possunt simul dari.

28. Expressius eandem seruat doctrinam in 3. dist. 31. q. 2. ar. 1.

quæst. 2. ad 4. per hæc verba. Opinio, & scientia, quamuis sint de eodē; non tamen secundum idem medium; sed secundum diuersa: & ideo possunt esse simul. Hoc idem docet 3. p. q. 9. ar. 3. ad 2. his verbis: & similiter opinio, ex syllogismo dialectico causata, est via ad scientiam, quæ per demonstrationem acquiritur: quæ tamen acquisita potest remanere cognitio, quæ est per syllogismum dialecticum, quasi consequens scientiam demonstratiuam, quæ est per causam; ergo iuxta mentem Dni Thomæ actus opinionis à syllogismo dialectico causatus non euacuatur ab actu scientiæ.

29. Magister Lerma respondet, ex Ioanne à Sancto Thoma, Doctorem Sanctum consulto mutasse terminos; dum in initio testimonij vocat opinionem illā, quæ causatur ex syllogismo dialectico; & in fine quando loquitur de similitudine cum scientia, nominat cognitionem per medium probabile: opinio enim nō est idē quod cognitio per medium probabile quæ modocumque acceptum; sed per medium probabile exercitē; seu per illud vt est ratio assentiendi cum formidine alterius partis: quo modo ait non posse esse cum scientia: vnde asserit posse demonstrationem elici non ab opinione; sed à scientia; quæ reflexē cognoscitur, quod mediū probabile habet connexionem probabilem cum tali obiecto, ex euidentibus causis demonstrato.

30. Hæc solutio, (vt bene notauit

Disputatio tertia. Questio secunda.

travit Magister Hortiz. tit. 6. cō-
fer. 5. n. 786. (est contra mentem
Angelici preceptoris : nan vtitur
hoc exemplo, ad demonstrandam,
quod in Christo Domino sint de
facto, & in exercitio duæ sciētiæ,
beata scilicet, & infusa; ergo vt
teneat simile, opus est, quod ma-
neat in exercitio medium opinio-
nis cum medio sciētiæ : & quod
de facto opinio sit cum sciētia.
Secunda pars consequentiæ con-
trat ex prima. Prima probatur: nā
in opinione Diui Thomæ sciētia
beata est ab infusa specificè dis-
tincta; & consequenter obiectum
formale vnius distinguitur essen-
tialiter ab obiecto formali alteri-
us; ergo vt totum hoc probetur
per simile, opus est, quod medium
opinionis in exercitio specificet ac-
tum à sciētia distinctum; & quod
obiectum formale vnius distingua-
tur ab obiecto formali alterius.

31. Secundò impugnatur eadē
solutio: nā Diuus Thomas, vt in-
ferat per modū consequentiæ cog-
nitionem habitam per syllogismū
dialecticum posse remanere cum
sciētia, assignat pro antecedenti
hæc verba: *quod opinio ex syllogismo
dialectico causata est via ad sciētiā;*
sed iuxta regulas Dialecticorum,
termini antecedentis debēt poni
in consequenti; ergo Diuus Tho-
mas non potuit inferre ex medio
probabili in actu signato, sed in
actu exercitio: alias consequentia
non esset illata ex antecedenti; ergo
in presenti testimonio idem est
opinio ex syllogismo dialectico

causata, ac cognitio per syllogis-
mum dialecticum habitata.

32. Nec contra nostram asser-
tionem est Diu^s Thomas .1. post.
lect. 44. dum docet: *manifestum es-
se quod non contingit omnino simul
idem ferri, & opinari: quia simul homo
haberet existimationē, quod posset alio-
ter se habere; & quod non posset alio-
ter se habere.* Non ergo est cōtra nos-
tram conclusionem : nam in hoc,
& similibus testimonijs loquitur
ratione vnius medij; scilicet, quā-
do per vnum medium, & actum,
non potest idem sciri, & opinari:
sic explicat Doctor Sāctus Aris-
totelem. lect. 26. his verbis: *posse
habere opinionem, & sciētiā simul de
eodem secundum quid, & non secundū
idem:* hoc est, sciētiā, & opinio-
nem, posse simul dari secundum di-
uersa media, seu secundum diuer-
sa obiecta formalia, de eodē obie-
cto materiali, quod secundum quid
vocat idem: quia solum obiectum
formale est quod tribuit esse sim-
pliciter.

§. VIII.

Thomistarum argumenta.

33. **A**rguitur primò. Implicat
eundem intellectum esse
simul certum, & incertum de ve-
ritate alicuius obiecti; sed per ac-
tum sciētiæ intellectus est cer-
tus, & per opinionis actum incer-
tus; ergo hi actus sunt simul inco-
possibiles. Responderetur distin-
guendo maiorem: implicat intel-
lec-

lectum esse simul certum, & incertum, ratione vnius mediij, vel obiecti formalis motiui, concedo maiorem; ratione diuersorum negotio maiorem; & concessa minori negotio consequentiam: nam de ratione opinionis non est, quod intellectus non sit absolutè certus; sed quod non sit certus per opinionis actum: nec ex hoc sequuntur duæ contradictoriæ: (vt dixi supra. §. 4. n. 15. & 16.) Et vt videas improbabilitatem huius oppositionis, aduerte, simile argumentum posse fieri de scientia infusa, & acquisita: quæ de facto sunt in Christo Domino: nam actus scientiæ acquisitæ essentialiter importat cognitionem rerum per species acquisitas, cum negatione specierum infusarum: nam iste, vt cōdistinguitur ab actu scientiæ infusæ, saltim concomitater, seu per modum sequelæ, talem importat earentiā, & tamen ex eo quod hi actus sint simul circa idem obiectum, non sequitur in eodem intellectu oppositio contradictoria, videlicet, quod sit intelligens per species infusas; & quod non sit intelligens per species infusas: tū quia talis carentia in actu scientiæ acquisitæ est per modum negationis, & non per modum priuationis: tū quia talis negatio non sequitur in subiecto virtualiter multiplici; ergo propter eandem rationem non debet sequi talis oppositio in intellectu, ex actibus scientiæ, & opinionis: etiam si vnus careat perfectione, vel imperfectione alterius.

34. Dices. Actus scientiæ, & erroris, sunt positivi, & respiciunt per diuersa media idem obiectum materiale: vtique quia sciētia, est per medium demonstratiuum; & erroris, per sophisticum; & tan en non possunt simul comparari in eodē intellectu respectu eiusdem obiecti; ergo nec sciētia, & opinionis, respectu vnius obiecti, etiā si sint positivi: & per diuersa tēdant media. Respondetur concedendo antecedens: & negando consequentiam: ratio est: nam intellectus non potest simul assentiri, (nec per vnū, nec per diuersa media) duobus contradictorijs; sed ex similitudine horum actuum sequitur manifestè hoc: nam si per scientiam assentiretur huic propositioni: *homo est animal*: & per errorem huic: *homo non est animal*: simul assentiretur duabus contradictorijs; ergo hi actus non possunt esse cum similitudine in eodē intellectu, etiā si sint positivi: at vero ex similitudine scientiæ, & opinionis non sequitur quod idem obiectum sit, & non sit; sed quod sit euidenter, & opinatiuè cognitum & ideo possunt simul comparari absque aliqua repugnantia. Huic solutioni fauet Aristoteles. cap. 2. de breuitate, & longitudine vitæ, vbi ait: *scientiam corrumpi per deceptionem, seu errorem*.

35. Arguitur secundò. In eodem intellectu non possunt esse simul duo iudicia practica de eodē actu, seu obiecto, etiam si sint per diuersa media; ergo nec de eodem obiecto possunt esse per diuersa

Disputatio tertia. Quæstio secunda.

media scientiæ, & opinionis actus. ¶ Respondetur concedendo antecedens: & negando consequentiam: nam iudicia practica, cum efficacia sint, inferunt positionem, & non positionem eiusdem actus: videlicet, quod sit fornicadum hic, & nunc, propter bonitatem apparentem delectationis sensitiuæ; & quod non sit hic, & nunc fornicadum propter bonitatem veram castitatis: at verò

actus scientiæ, & opinionis nō inferunt aliquam oppositionē contradictoriā, nec contrariam: cum non inferant negationem, & affirmationem alicuius propositionis: (vt late dixi in discursu quæstionis) vnde possibilitas existendi simul in eodem intellectu respectu eiusdem obiecti non tantum colligitur ex diuersitate mediorum; sed etiā ex eo quod nullam inferunt repugnantiam.

LIBER SECVNDVS

POSTERIORVM.

IN hoc libro disputat Philosophus de demonstrationis medio, quod est huius operis materia: non ergo sat est, (vt ait idem Philosophus 1. Priorum cap. 28.) formam syllogismorum cognoscere; sed oportet habere potestatem ad illorum efficientiam, quæ per inuentionem acquiritur medijs; sed quia definitio est vnum, & potissimum demonstrationis medium: & de illa, & de alijs demonstrationis medijs hucusque actum est, consultò remittitur hæc disputatio, tanquam parum necessaria ad nostrum intentum, & finem, anxie desideratum, in honorem, & gloriam Dei omnipotentis, eiusque Deiparæ Matris, ab omni labe originalis maculæ immunis, Patriarchæ Benedicti Magistri Anselmi, & Adelelmi Burgenfis Patroni.

OR:

155

ORDO ET SERIES

LIBRORVM DISPUTATIONVM quæstionum ac capitum secundæ partis Primi Tomi.

DISP. I.

De præcæmialibus Me-
taphysicæ.

Quæstio unica. Quid
sub se dire dè cõpre-
hēdat obiectum Me-
taphysicæ specifica-
tuum? pag. 1.

DISP. II.

Præcæmialis de Ante
prædicamentis.

Quæstio unica. De vniuocis,
Æquiuocis, & denomina-
tiuis, pag. 6.

DISP. III.

Præcæmialis de Analo-
gia entis.

Quæst. 1. Quid, & quoruplex
sit Analogia? pag. 10.

Quæstio 2. An obiectiuus entis
conceptus à suis inferiori-
bus præscindi valeat simpli-
citer? p. 15.

Quæst. 3. Constituta in prædi-
camentali serie entis, quæ,
qualiterque sint? pag. 24.

DISP. IV.

De substantia, & Acci-
denti incommuni.

Quæst. 1. Transcendentalis,
& prædicamentalis substā-
tiæ constitutiuus conceptus
qualis sit? pag. 32.

Quæst. 2. Quid supra naturam
addat suppositum? pag. 37.

Quæst. 3. Vtrum accidens ana-
logicè, vel vniuocè de suis
prædicetur inferioribus? p.
45.

Quæst. 4. An inherencia sit de
accidentis essentia? pag. 49.

Index secundæ partis Logicæ.

DISP. V.

De quantitate.

- Q**uest. 1. Quenam sit formalis, & essentialis ratio prædicamenti quantitatis constitutiva? pag. 56.
- Q**uest. 2. An partibus absque quantitate entitatis ex se materialis gaudeat substantia? pag. 59.
- Q**uest. 3. An sint quantitatis continuæ species linea, superficies, & corpus? pag. 69.
- Q**uest. 4. Vtrum locus sit species quantitatis à superficie distincta? pag. 68.
- Q**uest. 5. Vtrum motus sit species quantitatis? p. 71.
- Q**uest. 6. An inter species quantitatis veras numerandus numerus sit? pag. 74.

DISP. VI.

De his quæ sunt ad aliquid.

- Q**uest. 1. Vtrum dentur relationes reales huius prædicamenti constitutivæ? pag. 82.
- Q**uest. 2. De divisionibus relationis realis, & de natura, seu

de ratione formali relationis realis prædicamentalis? p. 86.

- Q**uest. 3. An rectè dividat Aristoteles relationem triplicem rationem fundandam? p. 89.
- Q**uest. 4. An una relatio prædicamentalis valeat esse alterius fundamentum? pag. 92.
- Q**uest. 5. An prædicamentalis respectus à proprio distinguatur fundamento? pag. 93.
- Q**uest. 6. An relationis prædicamentalis essentia in actuali, vel aptitudinali consistat respectu? pag. 98.
- Q**uest. 7. An prædicamentalis respectus terminetur ad absolute, vel respectuum? p. 105.
- Q**uest. 8. An prædicamentalis respectus sumat unitatem specificam à termino, vel à fundamento? p. 111.

DISP. VII.

De qualitate.

- Q**uest. 1. An qualitatis definitio ab Aristotele tradita sit exacta? p. 116.
- Q**uest. 2. An qualitatis species sint rectè à Philosopho numeratæ: & quomodo inter se distinguantur? p. 118.
- Q**uest. 3. An divisio ab Aristotele

tele tra lita sit ad equata? p. 123

DISP. VIII.

De sex ultimis prædicamentis.

Quest. vnica. An sex prædicamenta sunt formæ absolute; & intrinsecæ? p. 125.

DISP. IX.

Et vltima de post Prædicamentis.

Cap. 1. de oppositione, p. 127.

Cap. 2. de prioritate, p. 127.

Cap. 3. De similitudine, p. 127.

Cap. 4. de modo habendi. p. 127.

PARS III.

Logicæ.

LIBER I.

Posteriorum.

DISP. I.

An, & quid sit demonstratio in communi?

Quest. 1. An omnis scientia fiat ex præexistenti cognitione? p. 129.

Quest. 2. An actualis scientia per demonstrationem acquisita eandem, ac habitualis prærequirat cognitionem? p. 130.

Quest. 3. An assensus præmissarum efficienter ad assensum concurrat conclusionis? p. 131.

Quest. 4. An prima demonstrationis definitio sit exacta? pag. 134.

Quest. 5. An secunda demonstrationis definitio sit legitima? p. 135.

Quest. 6. An duæ præcognitiones, & tria præcognita sint rectè à Philosopho assignata ad conclusionis scientificæ illustrationem? p. 136.

Quest. 7. Qualiter prima principia præsupponantur præcognita ad demonstratiuum discursum? p. 139.

Quest. 8. An demonstratio debeat esse de perpetuis, incorruptibilibus, & necessarijs? p. 140.

DISP. II.

De diuisione demonstrationis vt sic.

Quest. vnica. An differentia ab Aristotele assignata inter demonstrationem quia, & propter quid sit in eadem
V 4 scien-

Index secunda partis Logicæ.

Scientia essentialis? p.142.

ne, & fides? p.146.

DISP. III.

De demonstrationis
effectu.

Quest. 2. An scientia, & opinio
de eodem obiecto valeant
esse in eodem intellectu pro
eodem nunc temporis? p.148

LIBER II.

Quest. 1. An scientia essen-
tialiter differat ab opinio-

Posteriorum. p.154.

157

ELENCHVS COPIOSIS-

SIMVS RERVM, AC

VERBORVM.

OBSERVA in hoc Indice littera maiuscula,
L. libros designari, D. Logica disputationes,
Q. quaestiones, S. quaestionum diuisiones.

Primus Arithmus indicat disputationis numerum;
secundus numerum quaestionis: tertius paragraphi nu-
merum: quartus numerum marginalem paragraphi.

Abstractio, & abstrahere.

Vide entis analogia.

Abstracta, & Concreta.

Substantia creatæ in abstracto
acceptæ indirectè ad prædica-
mentum spectant, in concreto ve-
ro directè, ac per se. D. 3. Q. 3. §.
5. n. 16. Concreta accidentalia
iuxta Thomistas nullo modo per
se, ac directè in prædicamento se-
dem habere possunt. §. 6. n. 21.

Abstracta accidentalia per mo-
dum per se stantis, & alteri adia-
centis significant. §. 7. n. 33.

In ordine ad propria inferiora
sunt metaphysicè completa intra
lineam entis. n. 35.

Accidens ut sic.

Haud vniuoce prædicatur de
his, quæ ad diuersa attinent præ-

dicamenta. D. 4. Q. 3. §. 3.

Duplex est, logicum, & meta-
physicum. D. 4. §. 1. n. 1.

Metaphysicū, seu prædicamē-
tale actualiter, & aptitudinaliter
à subiecto dependet. n. 2.

Aliqua vt res à re, aliqua vt mo-
dus à re à subiecto distinguuntur.
n. 3.

Inhærentia actualis est de es-
sentia accidentis completi quod
in concreto significatur. n. 5.

Aptitudinalis inhærentia est de
conceptu formali, & primario for-
mæ accidentalis, à substantia, vt
res à re distinctæ. §. 3.

Actualis inhærentia non exer-
cita, sed signata, est de accidentis
essentia, quod se habet vt modus,
realiter tamen ob nimiam debili-
tatē non valet à subiecto separari
mediatè, vel immediatè. §. 4.

Essentia accidentis vt sic, abs-
trahit ab actuali, & aptitudinali
in-

Elenchus rerum.

Inherētia. n. 18.

Analogice prædicatur de acci-
dētī intrinseco, & extrinseco. §. 6.

Esse in alio per modum inherē-
tiæ, & per modum informationis
ex effectibus formalibus discrimi-
nantur. §. 6. n. 29.

Accidentis inexistētia non est
actualis eius inherētia, sed mo-
dus ab accidentis essentia, & ab
eius actuali inherētia realiter dis-
tinguitur. §. 7. n. 32.

Non inexistit per existentiam
subiecti quod afficit. §. 8. n. 38.

Actio, & passio

Quid sint. D. 3. Q. vni. §. 1. n. 1.

Sunt formæ absolutæ. §. 2. n. 2.

Eorum forma constitutiva est in-
trinseca ex adiacentia ad aliquod
extrinsecum proveniens. §. 3. n. 4.

Eorum forma perfectionem rei
fortitur. n. 6.

Modi nuncupantur. n. 7.

Actus.

Aliquam exercent Causallita-
tem in assensum scientificum con-
clusionis. D. 1. posteriorum. Q. 3.
§. 1. n. 1. 2. & 3.

Qua ratione ad assensum Con-
clusionis concurrant. Vide con-
clusio.

Æquivoca.

Æquivoca quid, & quomodo
ab univocis differant. D. 2. q. vni.
§. 2. n. 2. Æquivocatio versari ne-
quit, nisi ad minus inter duas res
per ordinem ad unam nomen. n. 3.

Analogia, & Analogia.

Analogia idem quod propor-
tio. D. 3. Q. 1. §. 1. n. 1.

Ad minus in duabus entitati-
bus reperiri debet n. 2.

Analogiæ ut sic definitio. n. 4.

Analogiæ species §. 2. n. 5.

An metaphorica analogia pro-
portionalitatis dicenda sit attri-
butionis, nec ne; problematicè de-
fendi potest. n. 9. 10. & 11.

Conditiones analogiæ attri-
butionis, seu proportionalitatis. §. 3. nu.
12.

Ratio analogia analogia attri-
butionis est intrinsicè in uno, in
alijs vero extrinsecè nu. 14. cum
seq.

Alię leges pro analogia propor-
tionalitatis §. 5. & 6.

Sola transcendētia est adequa-
ta Causa analogiæ proportiona-
litis. §. 7. n. 25.

Analogia ut sic analogicè in at-
tributionis, & proportionalitatis
analogias partitur. §. 9. & 10.

Diversitas ad analogiā requi-
sita non ex differentijs, sed ex ra-
tione communi simpliciter præci-
ssa ortum ducit. q. 2. §. 11. n. 57.
Si a rebus, & modis accidentalibus
abstrahatur aliquod prædicatum
commune ratione ordinis, & de-
pendentiæ inter rem, & modum
reperitur, tale prædicatum erit ana-
logum analogia media, nec nō at-
tributionis, & 4. q. 3. §. 4.

Analogia proportionalitatis
prædicatur de accidentibus intrin-
secis eiusdem, vel diversorum præ-
dica-

dicamentorum. §. 5.

Vide entis analogia.

Angelus.

Per speciem entis materialis cognitus per se spectat ad metaphysicam. D. 1. q. vnic. §. 2. n. 10.

Artificioſa diſpoſitio.

Attacta per se à logica est umbra entis realis, non quia artificiosa est dispositio, sed quia talis dispositio est rationis, ibi. n. 11.

Aſſenſus.

Præmissarum obiectiue usurpatus solum in genere causæ materialis concurret ad obiectum ab assensu conclusionis attactum, D. 1. posteriorum. q. 3. §. 1. n. 1.

Assensus præmissarum in omnium ore aliquam exercet causalitatem in conclusionis assensum, ibi.

Assensus præmissarum obiectiue acceptus non causat efficiēter assensum formalem præmissarum. ibi. n. 4.

Assensum præmissarum, nec in genere causæ formalis, nec materialis concurret ad conclusionis assensum. ibi. n. 5.

In assensu præmissarum respectu conclusionis assensus datur causalitas formalis extrinseca propria, & rigurosa, & efficiēs impropria ibi: §. 3. n. 9.

Aſſenſus Cauſa.

Obiecti Metaphysicę est Deus. ibi: §. 6. n. 28.

Adequata analogiæ proportionalitatis, est sola transcendentia.

D. 1. q. 1. §. 7. n. 27.

Omnis entitas creata siue absoluta, siue relatiua accipit suum esse ab aliqua causa effectiua. D. 6. q. 8. §. 2. n. 6.

Demonſtratio.

Bisariē à Philosopho definita. D. 1. posteriorum. q. 4. §. 1. n. 1.

Quod prima demonstrationis definitio sit exacta. n. 2.

Veritas secundæ demonstrationis definitionis. q. 5. per totam.

Ad cognitionis scientificæ Illustrationem dux tantum præcognitiones sunt possibiles in ordine ad tria præcognita. q. 6. §. 2. n. 3.

Tria tantum sunt præcognoscenda ante scientificæ conclusionis actum. §. 3. n. 6.

Enuntiationes, ex quibus syllogismus conficitur demonstrationis necessario sunt necessariae, & æternæ. q. 8. §. 2. n. 3.

Discrimen, quod versatur inter demonstrationem quia, & propter quid, disp. 2. posteriorum. q. vnic. §. 1. n. 1.

Non est idem demonstratio propter quid, & à priori, nec demonstratio à posteriori, & quia. n. 3.

Omnēs demonstrationes propter quid, siue in eadem siue in diuersis scientijs efformatae sunt eiusdē rationis specificæ. §. 2. n. 7.

Et similiter dicendum est de demonstrationibus, quia, siue à causa remota, siue ab effectu diminent. n. 10.

Elenchus rerum.

Omnis demonstratio propter quid differt specie a quacumque demonstratione quia §. 1. n. 11.

Idem dicitur de habitibus, qui ex his duabus acquiruntur demonstrationibus §. 4. n. 17.

Demonstratio quia verè, ac propriè rationem demonstrationis ut sic participat. §. 5. n. 19.

Demonstratio ut sic in quia, seu à posteriori; & propter quid, seu à priori scinditur. §. 6. n. 23.

Quæ divisio adæquat, & exacta est. §. 7. n. 27.

Præcognita ad demonstrationem.

Quatuor sunt principiorum genera. 1. p. D. 1. q. 7. §. 1. n. 1.

Habitus primorum principiorum ab omnibus naturalis nuncupatur. n. 2.

Nullam primum principium est à priori demonstrabile. n. 3.

Nullum ex quatuor principiorum generibus est de se demonstrabile. §. 2.

De omnibus primis principiis præcognosci debet terminorum significatio, nec non ipsorum quidditas quoad quid est. §. 3.

Denominatio extrinseca.

Actu non terminat relationem. D. 3. q. 7. §. 1. n. 2. & 11.

Non est ratio constitutiva alienius prædicamenti. D. 8. q. unica. §. 3. n. 4.

Denominativa.

Denominativorum definitio. d. 2. q. unica. §. 6. n. 2 1.

In denominationis dantur tria, ibi: Denominativum solum casu à forma denominatè differt. n. 22.

Deus, natura divina.

Per se à Metaphisica attingitur. D. 1. q. unica. §. 3. n. 13.

Est in supremo immaterialitatis gradu, quia Deus, non quia ens. n. 17.

Est simul obiectum, & causa Metaphisica §. 6. n. 18.

Inter Metaphisicè obiecta præstantiorem possidet locum. §. 8. n. 33.

Compositio rationis simpliciter ei repugnat. D. 3. q. 3. §. 3. n. 6.

Intra lineæ prædicamentalis careeres non continetur, nec reducit. n. 7. & 8. & §. 4. n. 11. & 12.

Incommunicabilitas in divinis non ad subsistentiam sed ad formam relativam, ut talem sequitur. D. 6. q. 6. §. 6. n. 28.

Multiplicatio perfectionum in Deo substantiè, & adiectiè sumitur. n. 19.

In divinis subsistentia ex se est absoluta, non relativam §. 7. n. 20.

Relationes in divinis inter se substantiè distinctæ, adiectiè personarum multiplicat, & personalitates, non vero naturam, aut alias perfectiones absolutas §. 8. n. 25.

Ratio constitutiva personæ, & personarum distinguuntur. §. 9. n. 29.

Eadem in divinis est ratio constitutiva, & distinctiva personæ. n. 30.

Persona in divinis solè est una substantiè, idem dicitur de subsistentia.

Assentia. n. 32.

Natura divina absque subsistē-
tia concepta est nostro modo cō-
cipiendi incompleta, & imperfecta.
n. 33.

Utrum Deo, & creaturis sit en-
tis ratio analog^a Vide ens.

Discursus.

In intellectus discursu vnus quo
assentimur præmissis secundum se
sumptis, & alius conclusioni vt
sabetur præmissis. D. 1. posteriorū.
q. 3. §. 3. n. 10.

Distinctio.

Plusquam rationis datur inter
suppositum, & naturam. D. 4. q. 2.
§. 3. n. 10.

Ens.

Est in omnium ore ratio forma-
lis *quæ* Metaphisicæ. D. 1. q. vnic.
§. 1. n. 1.

Ratio formalis *quæ* Metaphisi-
cæ abstrahit tanquam à partibus
subiectiuis directè, & per se atra-
ctis ab ente reali, & rationis. ibi.
§. 2. n. 6.

In rebus duplex esse reale repe-
ritur. D. 2. q. vnic. §. 4. n. 12. 13. &
14.

Ens reale adæquate diuiditur in
decem prædicamenta. D. 3. q. 1. §.
11. n. 18.

Ens per se tripliciter accipitur.
D. 5. q. 6. §. 1. n. 4.

Entis Analogia.

Transcendentia dumtaxat est
adæquata causâ analogiæ propor-

tionalitatis. D. 3. q. 1. §. 7. n. 25.
16. & 27.

Ens praportione substantiæ, &
accidētis Dei, & creaturarū haud
est analogū ratione dependentiæ,
attributionis, vel proportionali-
tatis. §. 8. n. 28.

Dependentia formalis, differen-
tiarum ex ratione entis dimanat,
supposita transcendētia. §. 8. n. 35.

Sublata transcendētia ens non
est analogū, estō inter inferiora
dependentia reperiatur. n. 32. 33.
& 34.

Conceptus obiectiuus entis nō
valet partiali præcisione à suis
quasi differentiis simpliciter præ-
cindi, bene tamen abstractione to-
tali, licet in illis imbibatur. q. 2. §.
3. 4. 5. & 6. vide analogia.

Ens rationis.

Non constituitur in predicamē-
to. D. 3. q. 3. §. 2. n. 3.

Fides.

Fidei definitio. D. 3. posteriorū.
q. 1. §. 1. n. 8.

In diuinam, & humanam scin-
ditur, ibi.

Diuina essentialiter ab omni opi-
nione, & scientia differt. n. 10.

In fide humana tres certitudi-
nis gradus inueniuntur. n. 12.

Actus fidei de facto, & secundū
potentiam ordinariam componi
potest cum actu sciētiae in eodem
intellectu circa idem obiectum.
q. 2. §. 3. n. 8.

In Philosopho Christiano dā-
tur de facto actus fidei, & scientiæ
circa

Elenchus rerum

circā Dei existentiam. §. 6. nu. 23.

Forma.

Formæ accidentales in abstracto bisarie usurpari possunt, d. 3. q. 3. §. 7. n. 28.

Aptitudinalis, & virtualis inherencia formæ accidentalis illi competit ex ratione cōmuni accidentis ut sic, & ex vltima ratione differentiali. n. 29.

Utrum accidentales formæ in prædicamento collocentur.

Vide verbo prædicamenta.

Figura & forma species qualitatis.

Vide qualitatis prædicamentum.

Formido.

Formido pro essentia opinionis constituta, non accipitur pro carentia evidentiae, d. 3. posteriorum, q. 1. §. 1. n. 7. Item, q. 2. §. 1. n. 3.

Vide opinio.

Habitus, & prædicamentum.

Habitus est accidens de adiacentia vestimenti resultans in corpore vestito, d. 8. q. vnic. §. 1. n. 1.

Adscribendus est inter relationes secundum dici, §. 2. num. 2. Eius forma constitutiva, §. 3. n. 4. Perfectione rei nanciscitur n. 6. Modus censetur. n. 7.

Habitus ut est species qualitatis.

Vide qualitatis prædicamentum.

Metaphisica.

Habet pro obiecto ens, quod

abstrahit ab ente reali, & rationis, d. 1. q. vnic. §. 2. nu. 6.

Per se attingit Deum, & creaturas ibi. §. 3. n. 13.

Per se etiam respicit tam ens naturale quam supernaturale. ibi. §. 4. num. 1.

Per se etiam attingit substantiam & accidens, ibi. §. 5. nu. 23.

Deus est simul obiectum, & causa obiecti Metaphisicæ, ibi. §. 6. num. 28.

Entia realia per accidens directe non cadunt sub obiecto Metaphisicæ. ibi. §. 7. n. 31.

Inter Metaphisicæ obiecta Deus principalitatis obiectum.

Negatio.

Essendi in alio non constituit conceptum substantiæ in communi. d. 4. q. 1. §. 3. per totum.

Suppositum supra naturam non addit solam negationem essendi in alio tanquam in supposito, sed aliquid positivum, quod subsistētia, vel suppositalitas nominatur. q. 2. §. 6. n. 31.

Obiectum.

Vide Metaphisica, Ens.

Quædam obiecta à scientia attinguntur per se primo, alia per se secundo. q. 2. §. 1. n. 1.

Vide artificium Logicum.

Opinio.

Quid sit. d. 3. posteriorum, q. 1. §. 1. n. 2.

Discrimen inter scientem, credentem opinantem, & dubitantem

tem nu. 3. Opinio est habitus formidinem essentialiter includens nu. 4. 5. & 6. Formido pro essentia opinionis assignata consistit in hoc quod tendat ad suum obiectum per medium solum verisimile, seu probabile n. 7.

Imperfectio non est de eius essentia. q. 2. §. 1. n. 4. Essentia opinionis actualis sita est in cognitione positiva minus perfecta scientia, quæ attingit obiectum per medium probabile n. 5.

De compositione, & oppositione opinionis, & scientiæ.

Vide scientia.

Oratio.

Varie usurpatur. d. 5. q. 6. §. 8. num. 41. Syllabæ huius orationis *Do minus* sunt aliqua parva quiete, discrete. n. 45. Plura dantur in oratione, quæ æquiuocatione pariunt. nu. 46. Oratio resultat ex durationibus, seu existentibus unitatum §. 9. n. 48.

A numero realiter differt, num. 50. Probabiliter dici potest creationem resultare ex durationibus quantitarum n. 51. 52. & 53.

Oppositio.

Quadruplex est, d. 9. cap. 1. nu. 1. Discrimen inter has oppositiones num. 2.

Passio.

Vide alio.

Passio ut est qualitatis species.

Vide qualitatis predicamentum.

Persona.

Vide suppositum.

Potentia species qualitatis.

Vide qualitatis predicamentum.

Præcisio.

Conceptus obiectiuus entis simpliciter abstractione totali potest à suis inferioribus prescindere, esto in illis includatur. d. 3. q. 2. §. 4. 5. & 6.

Vide conceptus, & entis analogia.

Prædicamenta.

Prædicamenti definitio, d. 3. q. 3. §. 1. n. 1.

Tripliciter valet res in prædicamento collocari, directe scilicet, indirecte, & reductiue n. 2.

Ut res aliqua rectam prædicamenti obtineat sedem nonnullas exposcit condiciones, §. 2. nu. 3. Deus in recta linea prædicamentali non continetur. §. 3. n. 7. Nec reductiue n. 8. & §. 4. nu. 11. & 12.

Christus Dominus ut prima substantia collocatur in substantia prædicamento. §. 4. n. 10.

Substantia creata in concreto directe, & per se ad prædicamentum spectant, in abstracto vero solum indirecte, & reductiue. §. 5. n. 16.

Concreta accidentalia in opinionione Thomistarum, nullo modo per se, & directe possunt poni in prædicamento, §. 6. n. 21. Formæ accidentales sunt directe, & per se in prædicamento, ut ab inferioribus abstractæ. §. 7. n. 27. Ex partibus physicis non valet constitui prædicamentum directe. §. 8. n. 39. Partes integrales homogeneæ directe constitunt prædicamentum nu. 40. Exponuntur regulæ ante prædicamentales à Philosopho assignatæ. §. 9. & 10.

Elenchus rerum.

Prioritas.

Vnum est prius alio multipliciter, primo tēpore; secundo in subsistendi consequentia; tertio ordine: quarto dignitate: quinto deum natura. D. 9. C. 2.

Qualitatis predicamentum.

Qualitatis definitio ab Aristotele tradita. D. 7. in proximo. n. 1.

Species qualitatis numerantur ibid. Eius proprietates ibid.

Ab alijs predicamentis distinguitur. q. 1. §. 1. n. 2.

Protegitur Aristotelica qualitatis definitio. §. 3. n. 8.

Aliorum definitiones referuntur, & refelluntur. §. 2. n. 2.

Qualitas aliquando differentiā essentialē cuiuslibet rei, aliquando omne accidens predicamentale significat. §. 3. n. 8.

Prima species qualitatis vt genus est ad habetum, & dispositionem: per se primo convenientiā, vel disconuenientiā respicit, nunc fit media qualitate ad operationē ordinata, nunc media qualitate ad esse ordinata. q. 2. §. 2. n. 4. cum sequentibus.

Habitus essentialiter specificus, à dispositione distinguitur. §. 3. n. 9.

Potentia (qualitatis secunda species) ab impotentia accidentaliter tantum ab alijs vero qualitatis speciebus essentialiter differt. §. 5. n. 10. cum sequentibus.

Passio tertia species qualitatis, & passibilis qualitas inter se

accidentaliter, ab alijs essentialiter distinguuntur. §. 7. n. 29. cum seq.

Forma, & figura (quarta qualitatis species) ab alijs essentialiter, inter se accidentaliter differt. §. 8.

Diuisio qualitatis ab Aristotele tradita est adæquata, q. 3. §. 2. & 3.

De predicamento quando.

Quando est presentia in ordine ad tempus. D. 8. q. vnic. §. 1. n. 1.

Est relatio secundum dici. §. 2. n. 2.

Eius forma constitutiva est intrinseca ex adiacentia ad aliquod extrinsecum desumpta. §. 3. n. 4.

Perfectionem rei præcontinet. n. 6.

Modus vocatur. n. 7.

Quantitatis predicamentum.

Quanti diuisio a Philosopho tradita. D. 5. q. 1. n. 1.

Omnis quantitas habet partes distinctas, & extensas. n. 7.

Continua habet partes in ordine ad se, & ad locum ibi: successiva in ordine ad se, & durationē. ibi: Discreta in ordine ad pluralitatem. ibi.

Quantitatis proprietates. n. 4.

Partium extensio duplex est. n. 3.

Quantitas à re quāta distinguitur. n. 4.

Ratio mensuræ non est de conceptu quidditativo quantitatis, nec diuisibilitas, siue formalis, siue

siue radicalis, nec extēsiō actualis in ordine ad locum, nec aptitudinalis. §. 2. n. 5.

Sola distinctio partium est eius primarius effectus, seu essentia §. 3. n. 15.

Essentia quantitatis vt sic propria à quantitate continua, & discreta participatur. n. 16.

Extensio est proprietas quantitatis continua. n. 18.

Extensio tam in ordine ad se, quam in ordine ad locum supra essentiam quantitatis continua, addit ordinem, nec non confusione tollit. n. 19.

Partes substantiæ in aliquibus cōpartibus quātitatis conueniūt, & in alijs discōueniūt. q. 2. §. 2. n. 6.

Vide substantia materialis.

Vtrum locus, motus, tempus, & oratio sint quantitatis species? *Vide illa in proprijs verbis.*

Quantitas discreta.

Vide numerus.

Relationis predicamentum.

Definitio relationis ab antiquis assignata. D. 6. n. 2.

Eius proprietates à Philosopho assignatæ n. 3. Vera definitio. n. 4.

In relatione tria reperiuntur. n. 5.

Relatio alia creata, alia increata. q. 1. §. 1. n. 1.

Relatio secundum rationem constitutiuam relationis non exprimit formaliter in, sed solum esse ad. §. 2. n. 4.

Licet ad relationis presecindere valeat à relatione reali, & rationis, ad tamen huius predicamenti includit transcendentaliter in. num. 5.

In rebus creatis dantur relationes reales hoc speciale predicamentum constituentes. n. 6. cum sequent.

Relatio realis à relatione rationis discriminatur. §. 3. n. 12.

Numerantur variz conditiones relationis realis, & rationis. ibid. Relationis diuissio. q. 2. §. 1. num. 1.

Fundamentum relationis realis esse debet reale, & à termino realiter distinctum, saltem distinctione includentis ab inclusio. §. 2. num. 9.

Essentia, seu ratio formalis predicamentalis relationis sita est in reali respectu subiecti ad terminum. §. 3. n. 10.

Referuntur conditiones aliquę relationis predicamentalis, & transcendentalis. §. 4. n. 14.

In, relationis creatæ non est absolute solum sed relatiuum §. 4. n. 24.

In abstractum à relatione, & reliquis predicamentis nõ explicat rationes peculiare horum predicamentorum: n. 25.

Tria sunt relationum genera. q. 3. §. 1. n. 1.

Vnitas, quæ est fundamentum relationis primi generis non est vnitas quantitatiua, & multitudo illius opposita, sed similitudo, vel conuenientia rerum. §. 2. n. 4.

Numerus in relatione primi generis

Elenchus rerum.

generis non stat pro relationibus mutuis sed pro relationibus fundatis in dissimilitudine unitati opposita. n. 5. & 6.

Relationes, quæ fundantur in actione, & passione ita nuncupantur, quia sunt rationes fundandi requisitæ, ut hæ relationes resultent. §. 3. n. 7. & 8.

In relationibus secundi generis datur fundamentum proximum, remotum, & ratio fundandi, quæ omnia necessaria sunt, ut resultet relatio paternitatis. n. 9.

Discrimen inter rationem fundandi huius generis, & alias aliorum generum. n. 10.

Diversitas, quæ inter relationes secundi generis versatur. n. 11. & 12.

Mensura in tertio genere relationis prædicamentalis sumitur pro mensura perfectionis. §. 1. n. 14.

Discrimen inter relationem huius generis, & aliorum. n. 15.

Relatio prædicamentalis valet in fundamentali respectu fundati. q. 4. §. 2. & 3.

In creatis relatio realis realiter à suo fundamento distinguitur tamquam res à re. q. 5. §. 2. 3. 4. 5.

Sola relatio multiplicat personam in diuinis. q. 6. §. 6. n. 16.

Ratio formalis constitutiva substantiæ, personalitatis, seu hypostasis explicatur per incommunicabilitatem ad illam in creatis immediate subsecutam. n. 17.

Incommunicabilitas, quæ datur in creatis consequitur imme-

diatè ad subsistentiam naturæ terminatam. n. 18.

Relationis conceptus est referre actu subiectum ad terminum, ita ut primarius effectus relationis consistat in actuali exercitio referendi. §. 10. & 37.

Terminus per se relationis non mutua est absolutus. q. 7. §. 3. n. 7.

Relatio scientiæ ad scibile, & creaturæ ad creatorem non terminatur ad relationem rationis in alijs extremis ab intellectu constitutam. n. 8. & 9.

Terminus relationis non mutua non est formaliter talis per denominationem extrinsecam sumptam à relatione in fundamento existentem, ut docet Caietanus. n. 10. cum seq.

Terminus relationis mutua per se, & formaliter est absolutus. §. 4. n. 14.

Relatio maternitatis, qua virgo mater respicit Christum filium est mutua etiam si non terminetur ad aliquid respectuum. n. 15.

Relatio non resultat ex termino materialised ex formali. n. 17. & 18.

Relationis extrema exercent munera principij, & finis. n. 19.

Bifarie accipitur relationis fundamentum. q. 8. §. 2. n. 5.

Vnitatis specifica relationum non ex terminis, sed ex fundamentis formaliter acceptis accipitur nec dum in genere causæ efficientis, sed materialis extrinsecæ, similis generi causæ formalis extrinsecæ. §. 3. n. 7.

Relatio adæquate accipit unitatem individuum à subiecto. §. 5. n. 21.

Scientia.

Essentialiter differt ab opinione, & fide humana. D. 3. posteriorum. q. 1. §. 2. n. 17.

Cum opinione valet esse in eodē intellectu circa diuersa obiecta. q. 2. §. 1. n. 1.

Idem intellectus potest pro eodem nunc temporis plures elicere actus specie distinctos. ibi.

Scientia, & opinio tripliciter potest comparari circa idē obiectum. n. 2.

Opinio asseruens opinionis essentiam in carentia certitudinis, & euidentiæ consistere impugnatur. n. 3.

Profertur essentia opinionis. num. 5.

Scientiæ actus de facto, & secundum potentiam Dei ordinariam valet esse simul cū actu opinionis in eodē intellectu circa idē obiectum. §. 3. n. 8.

Mens Doctoris sancti circa horum actuum compositionem. §. 7. num. 26.

Suppositum.

Definitiones personæ suppositi, & hypostasis. D. 4. q. 2. §. 1. n. 2.

Omnis personalitas est diuinitus alteri incommunicabilis ut supposito a n. 3. ad 13.

Suppositū aliquid addit supra naturam. n. 13.

Suppositum, & natura in crea-

tis substantijs plusquam ratione distinguuntur. §. 3. n. 20.

Aliquid intrinsecum supra naturam addit. §. 4. n. 24.

Non addit accidens aliquid, aut modum accidentalem. §. 5. n. 28.

Illud quod addit, est quid intrinsecum posituum, quod subsistentia, vel suppositalitas nuncupatur. §. 6. n. 31.

Syllogismus.

Enunciationes, ex quibus demonstratiuus syllogismus conficitur sunt æternæ veritatis, & necessariæ. D. 1. posteriorum. q. 8. §. 2. num. 3.

Tempus.

Tempus variè accipitur. D. 5. q. 5. §. 5. n. 18.

Eius definitio ibid. Eius diuinitas. n. 19.

Non est species quantitatis. §. 6. num. 20.

Transcendens.

Vide ens, & entis analogia.

Vbi.

Vbi est presentia ex adiacentia ad locū resultans. D. 8. q. vnic. §. 1. n. 1.

Realiter à situ distinguitur. ibi.

Est forma absoluta. §. 2. n. 2.

Eius forma est intrinseca ex adiacentia ad aliquod extrinsecum desumpta. §. 3. n. 4.

Forma huius predicamenti habet perfectionem rei. n. 6.

Elenchus rerum.

Modus nūcupatur. n. 7.

dicato, quod diuersitate actuali
caret. q. 1. n. 56.

Vniuocum.

Vera vniuocorum definitio. D.

Voluntas.

si. q. vnic. §. 2. n. 2.

Ratio vniuoca in omnibus in-
ferioribus eadem est. §. 4. n. 9.

Vniuocatio, seu vniuersalitas
simpliciter dicta nō datur in prae-

Respectu eiusdem obiecti valet
simul tristitia, & gaudij actus eli-
cere. D. 3. posteriorum. q. 2. §. 5. n.
18.

LAVS DEO.

Amigomio

Amigomio
Amigomio

Amigomio

MOÏSE

VERSUS

FINQUE

de l'Épître

de l'Épître

de l'Épître

de l'Épître

de l'Épître

de l'Épître

de l'Épître

de l'Épître

de l'Épître

de l'Épître

de l'Épître

de l'Épître

de l'Épître

de l'Épître

de l'Épître

de l'Épître

de l'Épître

de l'Épître

de l'Épître

de l'Épître

de l'Épître

2.007